ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ

PANHELLENIC UNION OF EMPLOYEES IN HELLENIC PETROLEUM

ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

www.pseep.gr Αρ. Απόφ. 17002/60 - Αρ.Τροπ 90/13 - ΕΙΔ. 2168

ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΕ ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΞΟΡΥΞΗΣ ΚΑΙ ΔΙΥΛΙΣΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

ΑΘΗΝΑ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2019

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΣΕΕΠ: ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΥΛΙΣΤΗΡΙΩΝ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ-☏ 210-5533812-13 🖷 210-5570546

E-mail : pseep@helpe.gr

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ 4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ 7
Γενικό πλαίσιο 7
Σκοπός 8
Μεθοδολογία 8
Νομική επισήμανση 10
ΜΕΡΟΣ 1 11
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΥΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΕ ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΞΟΡΥΞΗΣ ΚΑΙ ΔΙΥΛΙΣΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ 11
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ 12
Η μελέτη του ΕΝΙΝΥΑΕ (2008) 13
Μία πρόσφατη μελέτη για την ιταλική βιομηχανία (2019) 29
Η μελέτη του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας (2016) 32
Μία ειδική μετα-ανάλυση των δεδομένων (2015) 36
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ 43
ΜΕΡΟΣ 2 45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α - ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ 45
Γενικά, σε θεσμικό επίπεδο 45
Ειδικότερα, η κοινωνική πολιτική στις Συνθήκες της Ε.Ε. 49
Οι κανόνες του Τίτλου Χ της ΣΛΕΕ 50
Οριοθέτηση αρμοδιοτήτων 53
Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (1961) 56
Κοινοτικός Χάρτης των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων (1989). 58
Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000) 59
Πρωτόκολλο για ζητήματα κοινωνικής πολιτικής στην Ιρλανδία 60
Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων (2017) 63
Ειδικώς σε ό,τι αφορά το καθεστώς διεθνούς δανεισμού της Ελλάδας 64
Η ΑΝΟΜΟΙΟΜΟΡΦΙΑ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. 68
Συμπερασματικά 71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β - ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ Β.Α.Ε. ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ Ε.Ε. 73

α) Τα Β.Α.Ε. σε διεθνές επίπεδο 74

β) Το καθεστώς των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων στα κράτη μέλη της Ε.Ε. και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη 76

ΜΕΡΟΣ 3 82

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ 82

Εισαγωγικά 82

Α. Το Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα 83

Β. Η ένταξη στην κατηγορία των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων (ΒΑΕ) 88

ΜΕΡΟΣ 4 – ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΞΟΡΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΥΛΙΣΗ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ 99

Εισαγωγικά 99

Ι. Ασφαλισμένοι πριν την 01.01.1993 (παλαιοί ασφαλισμένοι) 102

α) Κατηγορία ασφαλισμένων με δεκαπέντε (15) έτη στην ασφάλιση εκ των οποίων τουλάχιστον 3.600 Ημέρες Ασφάλισης στα ΒΑΕ 102

β) Κατηγορία εργαζομένων με τριάντα πέντε (35) έτη στην ασφάλιση εκ των οποίων τουλάχιστον 7.500 Ημέρες Ασφάλισης στα ΒΑΕ 106

ΙΙ. Ασφαλισμένοι μετά την 01.01.1993 (νέοι ασφαλισμένοι) 109

Συμπερασματικά 113

ΜΕΡΟΣ 5 – ΔΥΝΑΤΕΣ ΛΥΣΕΙΣ 115

Εισαγωγικά 115

1 – ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΥΠΟ ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΓΓΥΗΣΗ 116

Συμπερασματικά 130

2 –ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ 132

Εισαγωγικά 132

3 - ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ 146

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ 151

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 154

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ 158

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ 159

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 - ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ 170

ΣΥΝΤΑΓΜΑ 170

ΝΟΜΟΙ 171

ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ 173

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ 174

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το ζήτημα της προστασίας των εργαζομένων σε μονάδες εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων στην Ελλάδα είναι κεντρικής σημασίας, τόσο για τους ίδιους τους εργαζομένους στον κλάδο αυτό, όσο και για τις επιχειρήσεις εξόρυξης και διύλισης αλλά και για την ελληνική κοινωνία και οικονομία, ευρύτερα.

Αυτό συμβαίνει για τους εξής, τουλάχιστον, λόγους:

Πρώτον, οι εργαζόμενοι στον κλάδο αυτό εκτίθενται σε μία σειρά από σοβαρούς επαγγελματικούς κινδύνους και κινδύνους υγείας, περισσότερο από ό,τι ακόμη και ο μέσος όρος των εργαζομένων στη γενική κατηγορία των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων. Είναι επομένως εύλογο και δίκαιο να έχουν οι έχουν οι εργαζόμενοι αυτοί και μία αντίστοιχη, ιδιαίτερη και προστατευτική αντιμετώπιση από την Πολιτεία, αντίστοιχη με τον βαθμό του εργασιακού κινδύνου που αντιμετωπίζουν, που όμως σήμερα δεν τους παρέχεται καθώς εντάσσονται στη γενικότερη κατηγορία των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων.

Δεύτερον, τα τελευταία έτη υπάρχει σημαντική ανάπτυξη του εν λόγω κλάδου στην Ελλάδα, με προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, είναι πρωταρχικής σημασίας τόσο για τις εργοδότριες επιχειρήσεις όσο και για την Πολιτεία, που θέτει το πλαίσιο διαμόρφωσης και λειτουργίας των επιμέρους εργασιακών σχέσεων, να μεριμνήσουν ώστε το ελληνικό σύστημα για την ειδική αυτή κατηγορία εργαζομένων να μην υπολείπεται σε επίπεδο πρόνοιας και παροχών των αντίστοιχων ευρωπαϊκών, αλλά αντιθέτως να παρέχει ισοδύναμη αν όχι και ανώτερη προστασία. Η προστασία αυτή μπορεί να συνίσταται σε παροχές που δεν είναι μόνο οικονομικής φύσης, αλλά και άλλων μορφών (όπως ιδίως η προστασία κατά το διάστημα παροχής της εργασίας με συστήματα μείωσης κινδύνου από κινδύνους υγείας, η κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών ενόψει των συγκεκριμένων κινδύνων με ειδικό ρυθμιστικό πλαίσιο και η πρόβλεψη δυνατότητας συμπλήρωσης των προϋποθέσεων λήψης σύνταξης σε μικρότερη από την ισχύουσα ηλικία). Με τον τρόπο αυτό, όχι μόνο δεν αυξάνεται το εργοδοτικό και ασφαλιστικό κόστος, αλλά ενδεχομένως δημιουργούνται αφενός κίνητρα για το προσωπικό και αφετέρου προκύπτουν πλεονεκτήματα και για τις εργοδότριες επιχειρήσεις.

Τρίτον, η ελληνική κοινωνία και οικονομία θα ωφεληθούν συνολικά, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα, από την βελτίωση του πλαισίου που αφορά στους εργαζόμενους στον κλάδο εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων, καθώς αφενός θα αρθούν ή μετριασθούν μία σειρά προβλημάτων που προκύπτουν από το σημερινό πλαίσιο και αφετέρου θα προκύψουν άμεσες και έμμεσες οικονομικές και γενικές ωφέλειες. Εξάλλου, αντίστοιχα αναμένεται να ωφεληθούν οι εργοδότριες επιχειρήσεις.

Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα μελέτη παρέχει χρήσιμα εργαλεία κατανόησης των βασικών παραμέτρων του προβλήματος, εξετάζει βασικές ρυθμίσεις σχετικών συστημάτων στην Ε.Ε. και την Ελλάδα και προτείνει μία σειρά δυνατών λύσεων.

Της παρούσης μελέτης επιμελήθηκε ομάδα επιστημονικών συνεργατών του ΠΣΕ/ΕΛΠΕ, υπό την ευθύνη του Δρ. Κωνσταντίνου Τοκατλίδη, Δικηγόρου. Μετείχαν σε αυτή, μεταξύ άλλων, η Υ.Δ.Ν. και Δικηγόρος κ. Δέσποινα Κεμερλή και η Δρ. Βασιλική Μαρτζούκου, Ερευνήτρια στο British & Irish Legal Information Institute, τους οποίους ευχαριστούμε θερμά για τη συμβολή τους στην αντιμετώπιση του τόσο σύνθετου αυτού θέματος.

Ευχαριστούμε επίσης το Ελληνικό Ινστιτούτο Διεθνούς και Αλλοδαπού Δικαίου για τη συμβολή του στη νομική μας αναζήτηση καθώς και την ευρωπαϊκή οργάνωση Industriall, και ιδίως τον Γενικό Γραμματέα της κ. Luc Triangle και τους Ειδικούς Συμβούλους της κκ. Corinna Zierold και Erlend Hansen, για τη διάθεση στοιχείων ιδίως από σχετικές συλλογικές συμβάσεις σε ευρωπαϊκά κράτη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γενικό πλαίσιο

Το ζήτημα των ιδιαιτέρων συνθηκών υγιεινής και ασφάλειας που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι σε μονάδες εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων, σε συνδυασμό και με τα γενικότερα συνταξιοδοτικά και κοινωνικοασφαλιστικά τους δικαιώματα, είναι ευρύ και σύνθετο. Επιμέρους ζητήματα που συνδέονται με αυτό έχουν απασχολήσει και απασχολούν τόσο τους εργαζομένους και τις εργοδότριες επιχειρήσεις στον τομέα αυτό, όσο και το κράτος, στην Ευρώπη και διεθνώς. Ιδίως απασχολεί το ζήτημα της πρόληψης των σχετικών κινδύνων και της προστασίας, με διάφορες μορφές, σε περίπτωση επέλευσης αυτών. Εκτενής είναι η διεθνής βιβλιογραφία σε σχέση με τους κινδύνους ιδίως για την υγεία των εργαζομένων στον εν λόγω κλάδο. Πολλές είναι και οι γενικότερες ή ειδικότερες τεχνικές ρυθμίσεις που αφορούν σε ζητήματα υγιεινής και ασφάλισης κατά την εργασία, σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Αντίστοιχα, εκτενείς είναι οι ρυθμίσεις για τα κοινωνικοασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά δικαιώματα της ευρύτερης κατηγορίας στην οποία εμπίπτουν οι εργαζόμενοι στον εν λόγω κλάδο, της βαρείας και ανθυγιεινής εργασίας.

Το ερώτημα όμως που τίθεται εν προκειμένω δεν αφορά σε ένα έκαστο των εν λόγω παραμέτρων, αλλά στη σύνθεση αυτών, ώστε να απαντηθεί ένα κρίσιμο ερώτημα: είναι η γενική προστασία που παρέχεται στους εργαζομένους στον εν λόγω κλάδο επαρκής, πρόσφορη και αποτελεσματική, ενόψει των ειδικών συνθηκών εργασίας και κινδύνων που αντιμετωπίζουν; Με ποιο μέτρο μπορεί να κριθεί αυτό; Και εάν όχι, με ποιον τρόπο θα μπορούσε, λαμβανομένου υπόψη του δικαίου της Ε.Ε. και του ελληνικού δικαίου, να παρασχεθεί αποτελεσματικότερη προστασία;

Σκοπός

Σκοπός επομένως της παρούσης μελέτης είναι να εξετάσει τα κοινωνικοασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ζητήματα που αφορούν στους εργαζομένους στον τομέα της εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων στην Ελλάδα υπό το πρίσμα της αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης σε αυτούς νομικής προστασίας, λαμβάνοντας υπόψη τους κείμενους κανόνες του ενωσιακού και του εθνικού δικαίου και τη διεθνή πρακτική, καταλήγοντας σε αξιολόγηση των εν λόγω ζητημάτων και πρόταση δυνατών λύσεων.

Μεθοδολογία

Αναγκαίως, η μεθοδολογία προσέγγισης των θεμάτων που ενδιαφέρουν εν προκειμένω έχει την ίδια λογική ακολουθία με τη θέση του ζητήματος ανωτέρω, δηλ. καταρχάς πώς εντοπίζεται το ζήτημα για την υγεία των εργαζομένων στον

εν λόγω κλάδο, ώστε να προκύπτει εάν οι εργαζόμενοι στον κλάδο της εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων αποτελούν ιδιαίτερη ομάδα εργαζομένων, λόγω των ειδικών συνθηκών και κινδύνων που αντιμετωπίζουν. Τούτο έχει σημασία καθώς η ίση μεταχείριση εργαζομένων, ως απόρροια και εξειδίκευση του γενικού κανόνα της ισότητας, συνεπάγεται όμοια αντιμετώπιση ομοίων περιπτώσεων και ανόμοια αντιμετώπιση ανομοίων περιπτώσεων. Εν συνεχεία, μετά την απάντηση στο αρχικό αυτό ερώτημα, πρέπει να εξετασθούν οι βασικοί κανόνες που τίθενται για το υπό εξέταση ζήτημα από την έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, λαμβάνοντας υπόψη και την έννομη τάξη ιδίως του Συμβουλίου της Ευρώπης. Όπως θα καταδειχθεί, από την εν λόγω εξέταση προκύπτει ότι το ευρωπαϊκό δίκαιο δεν θέτει ενιαίους και ομοιόμορφους κανόνες ως προς το ζήτημα που εδώ ενδιαφέρει (που αποτελεί ειδικότερη έκφανση κοινωνικής πολιτικής), ενώ δεν διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα η Ε.Ε. και η αρμοδιότητα παραμένει κατά βάση στα κράτη μέλη.

Κατ' επέκταση, και αφού ληφθεί υπόψη η γενική κατάσταση στο δίκαιο των κρατών μελών και γίνει επισκόπηση ορισμένων εννόμων τάξεων που παρουσιάζουν χρήσιμα χαρακτηριστικά για την παρούσα μελέτη, σκόπιμο είναι να διερευνηθεί πλέον πρακτικά ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζεται το υπό εξέταση ζήτημα με μία περιπτωσιολογική αναφορά (case-study) στο δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου.

Μεταβαίνοντας, εν συνεχεία, στο επίπεδο του ελληνικού δικαίου, θα πρέπει να εξετασθούν αντιστοίχως οι κανόνες του που αφορούν στο υπό εξέταση ζήτημα σε επίπεδο συντάγματος και εν συνεχεία κοινής νομοθεσίας και διοικητικών

πράξεων. Αντιστοίχως, όπως και στην περίπτωση της διεθνούς πρακτικής, χρήσιμο είναι να διερευνηθεί πλέον πρακτικά, βάσει της εμπειρίας στην Ελλάδα, ο τρόπος με τον οποίο έχουν αντιμετωπισθεί νομοθετικά παρόμοια σύνθετα προβλήματα στο παρελθόν.

Με την ολοκλήρωση της εξέτασης του ζητήματος υπό την ανωτέρω μεθοδολογική προσέγγιση θα είναι δυνατή επομένως και η αξιολόγηση των θεμάτων και η πρόταση δυνατών λύσεων.

Νομική επισήμανση

Διευκρινίζεται ότι η αναφορά σε συγκεκριμένα νομικά πρόσωπα (επιχειρήσεις) στην παρούσα μελέτη, ιδίως αναφορικά με επιστημονικά πορίσματα και επιστημονική βιβλιογραφία, καθώς και η αναφορά αντιστοίχως στη νομολογία όπου γίνεται παραπομπή, δεν συνιστά αξιολόγηση αυτών των προσώπων ούτε σύσταση ή συμβουλή για οποιαδήποτε ενέργεια, ιδίως επενδυτικού ή νομικού χαρακτήρα.

ΜΕΡΟΣ 1

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΥΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΕ ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΞΟΡΥΞΗΣ ΚΑΙ ΔΙΥΛΙΣΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Προκειμένου να αξιολογηθεί η ιδιαιτερότητα του εργασιακού καθεστώτος των εργαζομένων σε μονάδες εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων στην Ελλάδα, είναι αναγκαίο να ληφθούν υπόψη τα κρίσιμα χαρακτηριστικά των σχετικών συνθηκών εργασίας, που ασφαλώς συνδέονται με την έκθεση των εργαζομένων σε χημικούς παράγοντες που δύνανται να έχουν επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία.

Το ζήτημα αυτό έχει μελετηθεί εκτενώς σε επιστημονικό επίπεδο διεθνώς. Υπάρχει αφθονία πηγών, σε ελληνικό και ιδίως σε διεθνές επίπεδο, διαφόρων ειδών. Θα υπερέβαινε τον σκοπό και το πλαίσιο της παρούσης μελέτης η αναλυτική παράθεση όλων αυτών. Για τον λόγο ήταν αναγκαία η επιλογή ορισμένων πρόσφατων μελετών επί του θέματος, με κριτήριο πρωτίστως την συνάφειά τους με το υπό εξέταση θέμα, την εγκυρότητα της πηγής, την πρόσφατη μελέτη του υλικού και τον βαθμό ανάλυσης, ιδίως της σχετικής επιστημονικής βιβλιογραφίας.

Πρόκειται δηλ. εν προκειμένω για μετά-έρευνα, στηριζόμενη και εξετάζοντας την ήδη γενόμενη έρευνα επί του θέματος των επιπτώσεων στην υγεία και τα πορίσματα αυτής.

Η μελέτη του ΕΝΙΝΥΑΕ (2008)

Μία σχετικά πρόσφατη ελληνική που άπτεται του θέματος και είναι σκόπιμο να ληφθεί υπόψη είναι εκείνη του Ελληνικού Ινστιτούτου Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΕΝΙΝΥΑΕ) του έτους 2008, με τίτλο «*Μελέτη εκτίμησης επαγγελματικού κινδύνου στο κλάδο προϊόντων διύλισης πετρελαίου*» (εκδ. ΕΝΙΝΥΑΕ, Αθήνα).

Η μελέτη αυτή καταλήγει σε μία σειρά συμπερασμάτων και επιστημονικών πορισμάτων σχετικά με την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων στον κλάδο της πετρελαιοβιομηχανίας και ειδικότερα σε ό,τι αφορά τους τομείς της εξόρυξης και διύλισης πετρελαίου.

Η μελέτη εκκινεί από το σκεπτικό του Έλληνα νομοθέτη, όπως γίνεται δεκτό και από τη νομολογία των ελληνικών ανωτάτων Δικαστηρίων, ότι οι εργαζόμενοι στον κλάδο αυτό συγκαταλέγονται σε εκείνους που ασκούν επαγγέλματα επικίνδυνα για την υγεία, που φθείρουν πρόωρα τον οργανισμό τους και επηρεάζουν την ποιότητα και το προσδόκιμο ζωής.[1]

[1]Πρβλ. Ν.3790/2009, αρ. 20, παρ.1.

Η παραδοχή αυτή συνδέεται με την πρόβλεψη κατηγορίας «Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων» (ΒΑΕ) από τον Έλληνα νομοθέτη, από πολύ παλαιότερα.

Με το σκεπτικό αυτό, ο Έλληνας νομοθέτης έχει επιδιώξει να λάβει μία σειρά από μέτρα για τη γενική κατηγορία των εργαζομένων που εμπίπτουν στην κατηγορία των ΒΑΕ. [2]

Στον κατάλογο αυτό ασφαλώς εντάχθηκαν (και πλέον αποτελούν ένα σημαντικό μέρος του)και τα επαγγέλματα στον κλάδο της βιομηχανίας του πετρελαίου.

Η υπό εξέταση μελέτη του ΕΝΙΝΥΑΕ πραγματοποίησε βιβλιογραφική έρευνα και έρευνα πεδίου σε εγκαταστάσεις ελληνικών διυλιστηρίων, που αφορούσε στην υποκειμενική εκτίμηση των εργαζομένων, την καταγραφή και αξιολόγηση των κινδύνων για την υγεία και την ασφάλεια στους χώρους εργασίας, καθώς και την διεξαγωγή ποσοτικών και ποιοτικών προσδιορισμών βλαπτικών παραγόντων του εργασιακού περιβάλλοντος με στόχο την προαγωγή της υγείας και της ασφάλειας στο συγκεκριμένο κλάδο.

Από τη μελέτη αυτή αναδεικνύεται ότι οι εργαζόμενοι στον εν λόγω κλάδο εκτίθενται σε πραγματικούς -και όχι μόνο δυνητικούς- κινδύνους για την υγεία τους.

[2]Βλ. σχετικά την απόφαση ΣτΕ (Α'Τμ.) 510/2019 (σκ.30).

Ειδικότερα, η μελέτη αυτή εξετάζει την αιτιώδη σύνδεση ορισμένων παθήσεων σε ζωτικά όργανα και συστήματα του ανθρώπινου οργανισμού, όπως το αναπνευστικό σύστημα, το ήπαρ, το καρδιαγγειακό και νευρικό σύστημα, τα μάτια και το δέρμα, με την έκθεση σε χημικούς παράγοντες που συνδέονται με την εργασία στον εν λόγω κλάδο. Η οριοθέτηση των εν λόγω κινδύνων συσχετίζεται επομένως εν προκειμένω με τη συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα της εξόρυξης υδρογονανθράκων και της διύλισης υδρογονανθράκων.

Η πρώτη μορφή πετρελαίου, όπως αυτό εξορύσσεται από το υπέδαφος, είναι το αργό πετρέλαιο. Το αργό πετρέλαιο είναι ένα σύνθετο μείγμα που περιέχει πληθώρα διαφορετικών μορίων υδρογονανθράκων.

Οι ιδιότητες των υδρογονανθράκων εξαρτώνται από τον αριθμό και τη διάταξη των ατόμων άνθρακα και υδρογόνου στα μόρια. Υπάρχουν διάφοροι τύποι αργού πετρελαίου ανάλογα με την τοποθεσία στην οποία γίνεται η εξόρυξη και οι οποίοι διαφέρουν σε μορφή και σύνθεση. Ο διαχωρισμός τους γίνεται με απλές χημικές αναλύσεις οι οποίες χρησιμοποιούνται και για την κατηγοριοποίηση των διαφόρων παραγόμενων προϊόντων (αναφορικά με την ποιότητα και την ποσότητά τους). Η διαδικασία της διύλισης χρησιμοποιεί χημικά, καταλύτες, θερμοκρασία και πίεση, με σκοπό να διαχωρίσει και συνδυάσει τους βασικούς τύπους των μορίων υδρογονανθράκων σε ομάδες αντίστοιχων μορίων. Η διεργασία αυτή εκτελείται σε ειδικές εγκαταστάσεις, τα διυλιστήρια. Η διαδικασία της διύλισης σε γενικές γραμμές είναι η επεξεργασία και η μετατροπή ενός μίγματος υδρογονανθράκων σε κάποιο άλλο σύνθετο μίγμα υδρογονανθράκων. Ο βασικός σκοπός ενός διυλιστηρίου είναι να διαχωρίσει το αργό πετρέλαιο αρχικά σε κλάσματα, λαμβάνοντας ενδιάμεσα ακατέργαστα προϊόντα και στη συνέχεια να επεξεργασθεί περαιτέρω τα ενδιάμεσα αυτά

προϊόντα, κάνοντας και τις κατάλληλες μεταξύ τους αναμίξεις, για την παραγωγή τελικών προϊόντων με τις επιθυμητές ιδιότητες. Η διύλιση είναι μια συνεχής διαδικασία κατά την οποία ο πρωτογενής διαχωρισμός ακολουθείται από διάφορες διεργασίες μετατροπής, με απώτερο σκοπό τη βελτιστοποίηση απόδοσης παραγωγής βενζίνης και μάλιστα υψηλού αριθμού οκτανίων.

Το αργό πετρέλαιο περιέχει διάφορα στοιχεία όπως ενώσεις θείου (η παρουσία των θειούχων ενώσεων (κυρίως υδρόθειου) είναι η βασική αιτία διάβρωσης σε εγκαταστάσεις διυλιστηρίων), οξυγονούχα μείγματα, αζωτούχα μείγματα (κατά τη διάσπαση των αζωτούχων μειγμάτων, μάλιστα, δημιουργείται αμμωνία και κυανίδια τα οποία είναι διαβρωτικά και δηλητηριώδη), ιχνοστοιχεία μετάλλων (όπως σίδηρος και αρσενικό), διοξείδιο του άνθρακα και άλλα οξέα.

Από το αργό πετρέλαιο παράγονται μια σειρά από προϊόντα, όπως βενζίνη, κηροζίνη, άσφαλτος, άνθρακας, πετροχημικά, λιπαντικά, ελαστικά και άλλα, με τη χρήση καταλυτών και οξέων (οξυγονωτικά, καυστικά, θειικό οξύ και υδροφθορικό οξύ).

Το ίδιο το πετρέλαιο, λοιπόν, απ' την πρωταρχική μορφή του (το αργό πετρέλαιο) μέσω της χημικής διαδικασίας της διύλισης και επεξεργασίας του μέχρι και την τελική παραγωγή των προϊόντων του, φέρει επικίνδυνες, τοξικές και διαβρωτικές ουσίες, μη συμβατές με τον ανθρώπινο οργανισμό. Ακριβώς επειδή η πρώτη ύλη της βιομηχανίας αυτής είναι τόσο επισφαλής, ο κλάδος έχει από τη φύση του να αντιμετωπίσει πολύ πιο πολύπλοκες καταστάσεις από πλευράς ασφάλειας και υγείας σε σχέση με άλλες βιομηχανίες. Οι κίνδυνοι δεν

είναι πάντα ορατοί και δεν γίνονται πάντα εύκολα αντιληπτοί από τους εργαζομένους σε αυτόν, αντίθετα λ.χ. απ' ό,τι συμβαίνει στην περίπτωση ενός μηχανουργείου, όπου οι κίνδυνοι είναι ορατοί.

Σύμφωνα με την υπό εξέταση μελέτη του ΕΝΙΝΥΑΕ, οι κίνδυνοι που συναντώνται στις διάφορες διεργασίες στη βιομηχανία διύλισης πετρελαίου είναι οι εξής: παρουσία εύφλεκτων και εκρηκτικών ουσιών, παρουσία θερμότητας, ύπαρξη πηγών ανάφλεξης (γυμνές φλόγες, σπινθήρες κ.λπ.), παρουσία οξυγόνου, ύπαρξη ουσιών/εξοπλισμού υπό πίεση, παρουσία τοξικών / διαβρωτικών ουσιών, πιθανότητα μηχανικής βλάβης, μειωμένη ορατότητα (από ατμούς, νέφη, χωροταξική διάταξη, μέγεθος εγκαταστάσεων), έκρηξη, διαρροή τοξικών ουσιών, ολίσθηση, πτώση από ύψος, εγκλωβισμός / σύγκρουση / πτώση αντικειμένων.[3]

Οι κίνδυνοι αυτοί πραγματώνονται σε πολλές περιστάσεις όταν συντρέχουν οι ανάλογες συνθήκες υπό τις οποίες αναπτύσσουν τα δυσμενή αποτελέσματά τους, τόσο για το περιβάλλον, τις εγκαταστάσεις όσο και για τους εργαζόμενους και την υγεία τους. [4]

[3]Ως γνωστόν, το πετρέλαιο και τα προϊόντα του είναι εύφλεκτα υλικά και μπορούν ακόμη και να αυτοαναφλεγούν υπό συγκεκριμένες συνθήκες θερμοκρασίας. Ο κίνδυνος πυρκαγιάς είναι σημαντικός στον κλάδο της διύλισης πετρελαίου. Επίσης, δεν είναι σπάνιες και οι περιπτώσεις εκρήξεων στο χώρο των εγκαταστάσεων, δηλαδή βίαιης αποδέσμευσης ενέργειας κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες πίεσης, θερμότητας και ιδιαίτερης σύνθεσης της εκρηκτικής ουσίας. Η ανάφλεξη μπορεί να συμβεί σε κάποια απόσταση από την πηγή έκλυσης, με αποτέλεσμα να απειλήσει αρκετά μεγαλύτερη περιοχή.

[4]Προφανώς οι εργαζόμενοι στον υπό εξέταση κλάδο είναι εκτεθειμένοι και σε άλλους κινδύνους, όπως ο κίνδυνος καταπλάκωσης από βαριά αντικείμενα, ειδικά σε περιπτώσεις ανέγερσης νέων μονάδων, σε σημεία που γίνονται εκσκαφές ή ο κίνδυνος πτώσης σε ανοιχτά φρεάτια, λάκκους κ.λπ. Στα διάφορα στάδια της παραγωγικής

Ειδικότερα ενδιαφέρει εν προκειμένω η παραγωγή και χρήση στα διυλιστήρια διαφόρων χημικών ουσιών, απαραίτητων μεν για την παραγωγική διαδικασία, επιβλαβών δε για την υγεία των εργαζομένων. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη χρήση και τον ασφαλή χειρισμό τέτοιων ουσιών είναι ότι οι φυσικές, χημικές και οι επικίνδυνες ιδιότητές τους έχουν κατανοηθεί πλήρως και ότι έχουν ληφθεί όλα τα απαραίτητα μέτρα προστασίας των εργαζομένων, περιλαμβανομένης της τήρησης των διαδικασιών ασφαλείας και της χρήσης κατάλληλων μέσων ατομικής προστασίας και εξοπλισμού.

Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, αποδεικνύεται επιστημονικά ότι οι ουσίες που χρησιμοποιούνται κατά την εξόρυξη και τη διύλιση του πετρελαίου είναι κατά κύριο λόγο καρκινογόνες (προκαλούν διάφορα είδη καρκίνων και

διαδικασίας διύλισης πετρελαίου γίνεται χρήση πολλών και διαφόρων ηλεκτρικών συσκευών (αφυγραντήρες, αντλίες κ.λπ.) οπότε ο κίνδυνος ηλεκτροπληξίας είναι υπαρκτός στα περισσότερα τμήματα. Τα αποτελέσματα του ηλεκτρικού ρεύματος στον ανθρώπινο οργανισμό εξαρτώνται από την ένταση του ρεύματος αλλά και από τη φυσιολογία του ατόμου καθώς και τις συνθήκες που επικρατούν (υγρασία, ρουχισμός κ.λπ.). Η χρονική διάρκεια της έκθεσης έχει, επίσης, πολύ σημαντικό ρόλο. Η αντίδραση του ανθρώπινου οργανισμού μπορεί να ποικίλει από ελαφρύ σοκ, επίπονο σοκ, απώλεια ελέγχου μυών, ισχυρούς πόνους, διακοπή του αναπνευστικού, ισχυρές μυϊκές συσπάσεις μέχρι καρδιακή ανακοπή και ακαριαίο θάνατο.

Επίσης, σημαντική παράμετρος είναι το ωράριο εργασίας στον υπό εξέταση κλάδο, ο οποίος περιλαμβάνει σε μεγάλο βαθμό νυκτερινή εργασία. Η νυκτερινή εργασία έχει όχι μόνο άμεσες και φανερές συνέπειες στην υγεία του ανθρώπου αλλά αποτελεί και σημαντικό αίτιο της πρόκλησης εργατικών ατυχημάτων. Οι νυκτερινές βάρδιες εργασίας συνδέονται με διαταραχές ύπνου (αίσθημα συνεχούς κόπωσης, μη ικανοποίηση από τον ύπνο), διαταραχές όρεξης (ακανόνιστα, κρύα και λιπαρά γεύματα) και βλάβες του κυκλοφορικού συστήματος (υπάρχουν μελέτες που συνδέουν την εμφάνιση καρδιαγγειακών νοσημάτων, όπως η στεφανιαία νόσος, η υπέρταση κ.λπ. με τη νυκτερινή).

Όμως οι κίνδυνοι αυτοί δεν αποτελούν ίδιον της εργασίας στον υπό εξέταση κλάδο και έτσι δεν θα τύχουν ιδιαίτερης μελέτης εδώ.

καρκινωμάτων, όπως αυτά θα αναπτυχθούν στη συνέχεια), μεταλλαξιογόνες (προκαλούν βλάβες/αλλαγές στα χρωμοσώματα και τη δομή του γενετικού υλικού) και συνδέονται με γονιμοποιητικές ανεπάρκειες (προβλήματα στα συστήματα αναπαραγωγής).

Όπως παρατηρείται στην υπό εξέταση μελέτη του ΕΝΙΝΥΑΕ, οι εργαζόμενοι σε μονάδες διύλισης υδρογονανθράκων, μετά από μακροχρόνια έκθεση στις ουσίες αυτές, συχνά αναπτύσσουν συμπτώματα ανεπάρκειας σε ζωτικά όργανα όπως το ήπαρ, τα νεφρά καθώς και σοβαρά αναπνευστικά προβλήματα. Οι εργαζόμενοι αυτοί επίσης αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο για την υγεία και την σωματική τους ασφάλεια όταν η εργασία τους τους επιβάλλει την εκτέλεση διεργασιών σε κλειστό χώρο.[5] Οι κίνδυνοι που εμφανίζονται σε κλειστό χώρο σχετίζονται συνήθως με την απουσία οξυγόνου, με την αυξημένη παραγωγή διοξειδίου του άνθρακα και αντίστοιχα εκτόπισης του καθαρού αέρα, με την συσσώρευση δηλητηριωδών αερίων, καπνού και σκόνης, καθώς και με την αυξημένη θερμοκρασία.

Ενδιαφέρον στοιχείο της μελέτης του ΕΝΙΝΥΑΕ είναι ότι εξέτασε ειδικότερα τις χημικές διεργασίες για τις οποίες είναι υπεύθυνοι οι εργαζόμενοι, τεχνικοί και εργάτες, στη διύλιση του πετρελαίου και την τελική παραγωγή των προϊόντων του. Πράγματι, κάθε επιμέρους χημική διεργασία εγκυμονεί και διαφορετικούς κινδύνους για την υγεία των εργαζομένων, εξαιτίας των διαφορετικών επικίνδυνων χημικών ουσιών που εκλύονται, των καταλυτών και των μιγμάτων που δημιουργούνται.

---

[5]Ως «κλειστός χώρος» ορίζεται ως ο οποιοσδήποτε χώρος στον οποίο υπάρχει κίνδυνος σοβαρού τραυματισμού ή θανάτου από τις συνθήκες που δημιουργούνται σε αυτόν, λόγω της ύπαρξης επικίνδυνων για την υγεία / ασφάλεια ουσιών και καταστάσεων.

Συνοπτικά σημειώνονται επ' αυτού τα εξής:

Στην διαδικασία της αφαλάτωσης, υπάρχει κίνδυνος έκθεσης σε αμμωνία, χημικά απορρυπαντικά (αντιγαλακτωματοποιητικά πρόσθετα), καυστικά ή / και οξέα. Στις περιπτώσεις όπου προκαλούνται αυξημένες θερμοκρασίες κατά την αφαλάτωση αργού πετρελαίου με αυξημένη περιεκτικότητα σε θείο υπάρχει κίνδυνος έκλυσης υδρόθειου. Στην περίπτωση που χρησιμοποιείται γη διατόμων για το φιλτράρισμα τότε η έκθεση θα πρέπει να ελαχιστοποιείται και να ελέγχεται. Η ουσία αυτή μπορεί να περιέχει μικροσωματίδια πυριτικού ανυδρίτη, που αποτελεί σοβαρό αναπνευστικό κίνδυνο. Κίνδυνοι για την υγεία μπορεί να εμφανιστούν και σε περιπτώσεις όπου γίνεται διύλιση αργού με υψηλή περιεκτικότητα σε θείο. Μικρής διάρκειας έκθεση σε ατμούς νάφθας υψηλής περιεκτικότητας μπορεί να προκαλέσει πονοκέφαλο, ναυτία, ζάλη ενώ παρατεταμένη έκθεση μπορεί να προκαλέσει απώλεια αισθήσεων. Λόγω της ύπαρξης βενζόλιου στη νάφθα γίνεται προσπάθεια για ελαχιστοποίηση της έκθεσης. Η ύπαρξη κανονικού εξανίου προκαλεί προβλήματα στο κεντρικό νευρικό σύστημα. Κίνδυνος υπάρχει επίσης για εγκαύματα από επαφή με θερμό άνθρακα, ατμό, νερό ή και λάσπη σε περίπτωση διαρροής ή σε περίπτωση εκτόξευσης κατά τη διάρκεια ανοίγματος των συσκευών. Όσον αφορά θέματα υγείας και ασφάλειας στη περίπτωση της εξανθράκωσης υπάρχει κίνδυνος έκθεσης σε επικίνδυνα αέρια όπως υδρόθειο και μονοξείδιο του άνθρακα, αρωματικής νάφθας που περιέχει βενζόλιο καθώς και σε καρκινογόνους πολυκυκλικούς αρωματικούς υδρογονάνθρακες. Υπάρχει, επίσης, κίνδυνος από μείωση του οξυγόνου σε κλειστούς χώρους καθώς ο υγρός άνθρακας απορροφά οξυγόνο.

Η μελέτη του ΕΝΙΝΥΑΕ συμπεραίνει ότι η εργασία στο χώρο της βιομηχανίας του πετρελαίου εγκυμονεί μια σειρά από σοβαρούς κινδύνους για την υγεία και την σωματική ακεραιότητα των εργαζομένων. Κίνδυνοι που προέρχονται τόσο απ' την ίδια τη δομή των εγκαταστάσεων και των απαιτήσεων της εργασίας σε αυτές, όσο και απ' την χημική σύνθεση της πρώτης ύλης της βιομηχανίας, του πετρελαίου, και των χημικών που χρησιμοποιούνται για την επεξεργασία του.

Οι κίνδυνοι αυτοί δεν βασίζονται σε απλή πιθανολόγηση, αλλά επιβεβαιώνονται στατιστικά, σε σωρεία στατιστικών και επιστημονικών πορισμάτων. Πράγματι, οι στατιστικές έρευνες παγκοσμίως που αποδεικνύουν τα αποτελέσματα της μακροχρόνιας έκθεσης σε τοξικές ουσίες στο χώρο των εγκαταστάσεων της πετρελαιοβιομηχανίας είναι πολλές και πλούσιες σε αξιοποιήσιμο υλικό για την απόδειξη της αιτιακής σχέσης ανάμεσα στη συγκεκριμένη εργασία και την υψηλή νοσηρότητα και ακόμα και θνησιμότητα για τους εργαζομένους. Ειδικότερα, όσον αφορά στα δεδομένα από τη βιβλιογραφία για τα επιδημιολογικά στοιχεία νοσηρότητας και θνησιμότητας των εργαζομένων στα διυλιστήρια, η μελέτη του ΕΝΙΝΥΑΕ λαμβάνει υπόψη τις εξής ειδικότερες μελέτες:

Καταρχάς λαμβάνει υπόψη την μελέτη των Shan P. Tsai, και Judy K. Wendt του 2001 που είναι μια αναδρομική μελέτη και αφορά εργαζόμενους σε ένα διυλιστήριο στην Καλιφόρνια ΗΠΑ.[6] Το διυλιστήριο ανήκε στην εταιρεία Shell, που από το 1978 έχει αναπτύξει το σύστημα Health Surveillance System (HSS), για την παρακολούθηση της υγείας του προσωπικού της σε όλο τον κόσμο. Τα δεδομένα της νοσηρότητας στην προκειμένη μελέτη προέρχονται από

τα αρχεία του HSS και αφορούν στην περίοδο 1990 - 1998. Συνολικά στη μελέτη της νοσηρότητας συμπεριελήφθησαν 1.455 εργαζόμενοι. Αναφέρονται τα επεισόδια απουσίας από 6 ημέρες και πάνω που ευθύνονται για το 45% του συνολικού απουσιασμού. Κατά τη μελέτη αυτή, το 55% των ημερών απουσίας, οφείλονται σε λόγους υγείας, συμπεριλαμβανομένων δηλητηριάσεων των ατυχημάτων, διάρκειας από 15 ημέρες και πάνω. Συνολικά σημειώθηκαν στα έτη 1990-1999, 1.075 επεισόδια απουσίας 6 και πλέον ημερών, με μέση απώλεια 3.789 ημερών εργασίας ανά έτος. Αυτό αντιστοιχούσε για το διυλιστήριο σε πλήρη απώλεια 15 εργαζομένων ανά έτος ή 1,7% του συνόλου του προσωπικού. Για το σύνολο των διυλιστηρίων και της παραγωγής πετροχημικών της Shell, το ποσοστό αυτό ανέρχεται κατά την εν λόγω μελέτησε 2,3%. Οι πλέον συχνές διαγνώσεις απουσίας αφορούσαν (για τις γυναίκες): ατυχήματα (16%), νοσήματα του αναπνευστικού (14%), μυοσκελετικές διαταραχές (10%), ψυχολογικές διαταραχές (7%), νοσήματα του πεπτικού (5%), ενώ για τους άνδρες ήταν: ατυχήματα (19%), μυοσκελετικές διαταραχές (14%), νοσήματα του αναπνευστικού (11%), νοσήματα του πεπτικού (7%), καρδιακά νοσήματα 4%.

Επίσης, στην εν λόγω μελέτη ελήφθησαν υπόψη μελέτες της περιόδου εκείνης που είχαν διεξαχθεί από το International Agency for Research of Cancer (IARC)[7] και το CONCAWE.[8]

Με βάση τα ανθρώπινα δεδομένα (human data) της έρευνας του IARC, σχολιάζονται μελέτες για τον καρκίνο του δέρματος κατά την παραγωγή

[6]TSAI S. P., et. Al., "Health findings from a mortality and morbidity surveillance of refinery employees", *Ann Epidimiol*, vo. 11(7) 446-476, 2001.
[7]IARC, *Fuels oils (heating oils) Residual (heavy) fuel oils (group 2B) Distillate (light) fuel oils (group 3), Summary of data reported and evaluation*, v.45, 1989.
[8]CONCAWE, *The health experience of workers in the petroleum manufacturing and distribution industry*, no. 2/87, Hague, 1987.

πετρελαϊκών κηρών. Μία έρευνα έδειξε αυξημένη συχνότητα κακοηθών μελανωμάτων, ενώ αναφέρεται επίσης σημαντική αύξηση της θνησιμότητας από καρκίνο του δέρματος.[9] Αναδείχθηκε, λοιπόν, αυξημένη συχνότητα κακοηθών μελανωμάτων σε μια ομάδα εργαζομένων που απασχολήθηκαν σε διυλιστήρια. Σε δύο άλλες μελέτες διαπιστώθηκε αύξηση της θνησιμότητας από λευχαιμία.[10] Στη μία υπήρξε αύξηση της θνησιμότητας με την αύξηση της διάρκειας απασχόλησης και του χρόνου που μεσολάβησε από την πρώτη έκθεση. Αυξημένη θνησιμότητα αναφέρθηκε σε μία υποομάδα εργαζομένων στην βρετανική μελέτη, όπου στις εκθέσεις χημικών ουσιών συμπεριλαμβανόταν και το βενζόλιο.[11] Σημαντική αύξηση της επίπτωσης της λεμφοκυτταρικής λευχαιμίας, αναφέρθηκε σε μία μεγάλη μελέτη, που συμπεριελάμβανε διυλιστήρια των ΗΠΑ.[12] Σε έξι μελέτες διυλιστηρίων, διαπιστώθηκε αύξηση της θνησιμότητας από καρκίνους του εγκεφάλου. Στατιστικά σημαντική ήταν η αύξηση μόνο σε μία μελέτη, σε χειριστές, συντηρητές και εργαζομένους στα εργαστήρια, με ακόμη και βραχείας διάρκειας απασχόληση στα διυλιστήρια.[13] Στη μια μελέτη με τη μη στατιστικά σημαντική αύξηση της θνησιμότητας από καρκίνο του πνεύμονα, βρέθηκε στατιστικά σημαντική αύξηση μόνο σε όσους είχαν καθημερινή έκθεση σε πετρέλαιο ή προϊόντα πετρελαίου.[14]

---

[9] IARC, *Fuels oils (heating oils) Residual (heavy) fuel oils (group 2B) Distillate (light) fuel oils (group 3), Summary of data reported and evaluation*, v.45, 1989.

[10]IARC, *Occupational exposures in petroleum refining: summary of data reported and evaluation*, vol. 45, 1989.

[11]BAIRD V. C.,"Effects of atmospheric contamination on cancer mortality in petroleum refinery employees", J. occup. Med., vol. 9, σ. 415-420.

[12]HANIS N.M, Et. Al., "A retrospective mortality study of workers in three major US refineries and chemical plants. Part 1: Comparisons with US populations", *J. occup. Med.*, 27, 283-292, 1985.

[13]IARC, *Occupational exposures in petroleum refining: summary of data reported and evaluation, vol. 45*, 1989.

[14] IARC, *Gasoline: summary of data reported and evaluation*, v.49, 1989.

Στην αναφορά 2/87 CONCAWE[15], γίνεται μία σύντομη αναδρομή στις δημοσιευμένες επισκοπήσεις της βιβλιογραφίας λαμβάνεται υπόψη η μέχρι τότε έρευνα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΕ) στη σειρά: Environmental Health Criteria (1982), την ανασκόπηση των Savitz και Moure (1984) για τον κίνδυνο καρκίνων στους εργαζόμενους των διυλιστηρίων, των Enterline και Viren (1984) και του Workshop του Αμερικάνικου Ινστιτούτου Πετρελαιοειδών (American Petroleum Institute, API) για την επίδραση των υδρογονανθράκων στους νεφρούς.[16]

Ορισμένες από αυτές τις μελέτες έδειξαν αύξηση της συχνότητας καρκίνων διαφόρων οργάνων, στατιστικά σημαντική. Οι στατιστικά σημαντικές αυξήσεις της συχνότητας καρκίνων των διαφόρων οργάνων και ιστών, από τη μελέτη του καθηγητή Harrington (Concawe) έχουν ως ακολούθως: του πνεύμονα, της ρινός, πολλαπλούν μυέλωμα, οι λευχαιμίες, το λέμφωμα non Hodgkins, του παγκρέατος, του προστάτη, του παχέος εντέρου, του στομάχου, των οστών, του εγκεφάλου (τρεις μελέτες εκ των οποίων οι δύο για τον ίδιο εργασιακό πληθυσμό), του δέρματος (τέσσερις μελέτες).[17] Σε μια μελέτη από τις ΗΠΑ, που ανέλυσε 307 περιπτώσεις καρκίνων σε εργαζόμενους στα διυλιστήρια, με συνολική έκθεση 118.566 ανθρωποετών, διαπιστώθηκε αύξηση, στατιστικά σημαντική, για την οξεία και χρόνια λεμφοκυτταρική λευχαιμία, το πολλαπλούν

[15] CONCAWE, *The health experience of workers in the petroleum manufacturing and distribution industry*, no. 2/87, Hague, 1987.

[16] SAVITZ, D.A., MOURE, R. (1984) "Cancer risk among oil refinery workers", *Journal of Occupational Medicine*, 6, p. 662-670 και ENTERLINE, P.E., VIREN, J. (1984) "Epidemiological evidence for an association between gasoline and kidney cancer", *Environmental Health Perspectives*, 62 και AMERICAN PETROLEUM INSTITUTE (API), *Industrial hygiene monitoring manual for petroleum refineries and selected petrochemical operations*, API Washington.

[17]CONCAWE, *The health experience of workers in the petroleum manufacturing and distribution industry*, no. 2/87, Hague, 1987.

μυέλωμα, το μελάνωμα.[18] Η αύξηση της λευχαιμίας αφορούσε αποκλειστικά εργαζόμενους στα διυλιστήρια. Οι μελέτες για τα μέλη του OCAW από το Τέξας έδειξαν αύξηση της συχνότητας των καρκίνων του εγκεφάλου.[19] Για τον ίδιο περίπου πληθυσμό οι Wen et al αναφέρουν επίσης αύξηση για τον καρκίνο του εγκεφάλου συγκεκριμένα και σε μη λευκούς εργαζόμενους.[20]

Στα συμπέρασμα για τον Επαγγελματικό Κίνδυνο από Μεσοθηλίωμα στους Εργαζόμενους στα Διυλιστήρια, το νόσημα αναγνωρίζεται απ' τις περισσότερες βιβλιογραφικές έρευνες ως υπαρκό και επικίνδυνο. Όπως αποδείχθηκε ο κίνδυνος είναι υπαρκτός και ιδιαίτερα για τους εργαζόμενους στη συντήρηση, μεγάλος γιατί το μεσοθηλίωμα προκαλείται και από χαμηλές και βραχύβιες εκθέσεις σε αμίαντο, ενώ δεν σχετίζεται με το κάπνισμα και έχει πολύ μεγάλο λανθάνοντα χρόνο εμφάνισης από την πρώτη έκθεση, συνεπώς μπορεί ο εργαζόμενος που έχει εκτεθεί να έχει συνταξιοδοτηθεί ήδη κατά την εμφάνισή του (γεγονός που δεν πρέπει να αποσυνδέει την εργασία του με την ασθένειά του).

Σε μία μελέτη διαπιστώθηκε αύξηση των καρκίνων του πνεύμονα σε άτομα που είχαν εργαστεί στην εξόρυξη και στην παραγωγή του πετρελαίου.[21] Μια επανάληψη της ανάλυσης (re-analysis) του κινδύνου για καρκίνους του πνεύμονα, έδειξε αυξημένο κίνδυνο μεταξύ των συγκολλητών, των χειριστών,

[18]THOMAS, T.L. DECOUFLE, P., MOURE-ERASO, R. (1980) *Mortality among workers employed in petroleum refinery and petrochemical plants,Journal of Occupational Medicine*, 22, σ. 97-103.
[19]WEN, C.P. et a1 (1981) *A population-based cohort study of brain tumor mortality among oil refinery workers with a discussion of methodological issues of SMR and Pm*, Banbury Report 9, σ. 413-422.
[20]Στο ίδιο.

των λεβητοποιών, των ελαιοχρωματιστών και των εργαζομένων στο πεδίο των εγκαταστάσεων (oilfield workers), υπολογιζόμενων σαν ενιαία ομάδα.[22] Σε μία παρόμοια μελέτη για καρκίνους σε διάφορα όργανα, παρατηρήθηκε μια συσχέτιση μεταξύ της έκθεσης σε αργό πετρέλαιο και καρκίνων του ορθού και καρκίνου του πνεύμονα.[23] Επειδή η συσχέτιση βασίστηκε σε μικρό αριθμό περιστατικών μπορεί να είχε επηρεαστεί από παράγοντες των συνηθειών διαβίωσης.

Λόγω του μεγάλου εύρους των διαφόρων τύπων υδρογονανθράκων στις βενζίνες, για τις πειραματικές μελέτες τοξικότητας της, το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Πετρελαίου (American Petroleum Institute/API) όρισε ένα μείγμα αναφοράς, το PS6.[24] Από τις πειραματικές μελέτες τοξικότητας, καθορίστηκαν οι θανατηφόρες δόσεις ή συγκεντρώσεις διαφόρων κλασμάτων βενζίνης. Σε δερματικές εκθέσεις ποντικών 3 εβδομάδων ή 3 μηνών, παρατηρήθηκαν στις υψηλές συγκεντρώσεις, σοβαρές τοπικές βλάβες και συστηματικές διαταραχές όπως απώλεια βάρους και καθυστέρηση ανάπτυξης. Η μελέτη έδειξε αυξημένη συχνότητα καρκίνων νεφρού στα αρσενικά ποντίκια, η οποία ήταν εξαρτώμενη από τη δόση.[25] Η ομάδα της CONCAWE κάνει στο σημείο αυτό μία ακόμη παρατήρηση για τη μεταφορά των ευρημάτων από τα ποντίκια στον άνθρωπο. Οι άνθρωποι εκτίθενται στη βενζίνη κυρίως διά της εισπνοής και

---

[21] BAIRD, V.C. (1967) "Effects of atmospheric contamination on cancer mortality in petroleum refinery employees", *Journal of Occupational Medicine,* 9, σ. 415-420.

[22]BLOT, W.J., FRAUMENI, J.F. (1976) "Geographic patterns of lung cancer: industrial correlations", *American Journal of Epidemiology*, 103,p. 539-550

[23]Gottlieb, M.S., Shear, C.L., Seale, D.B. (1982) "Lung cancer mortality and residential proximity to industry", *Environmental Health Perspectives*, 45, p. 157-164

[24]MCLAUGHLIN, J.K. (1983) *Risk factors from a population-based case control study of renal cancer. Proceedings of a workshop on the kidney effects of hydrocarbons*, Washington DC: American Petroleum Institute.

[25]Στο ίδιο.

ιδιαίτερα στις πλέον πτητικές της ουσίες. Έκθεση εργαζομένων των διυλιστηρίων σε ατμούς βενζίνης μπορεί να συμβεί στις διαδικασίες παραγωγής, αποθήκευσης και φορτοεκφόρτωσης καυσίμων. Υψηλότερες εκθέσεις σε ατμούς βενζίνης έχουν αναφερθεί σε φορτωτές σιδηροδρομικών βαγονιών και καθαριστές δεξαμενών βενζίνης.

Σε περιπτώσεις εισπνοής υψηλών συγκεντρώσεων βενζίνης μπορεί να υπάρξουν σοβαρές συνέπειες που αναφέρονται στη συνέχεια. Προκαλείται ερεθισμός των βρόγχων, ξηρός βήχας και αίσθημα καύσους. Στις περιπτώσεις εισρόφησης βενζίνης στους πνεύμονες, όπως π.χ. στην εισρόφηση μετά από κατάποση βενζίνης και εμέτους, μπορεί να προκληθεί οξεία πνευμονίτιδα και πνευμονικό οίδημα, με βήχα, δύσπνοια και κυάνωση. Η κατάσταση μπορεί να είναι σοβαρή και να εξελιχθεί σε θάνατο. Από το Κεντρικό Νευρικό Σύστημα (ΚΝΣ) εμφανίζεται στην αρχή ευφορία, διέγερση, ίλιγγος, ναυτία, έμετος και μπορεί να ακολουθήσουν επιληπτοειδείς σπασμοί και νάρκωση. Ανάλογα με τη συγκέντρωση της έκθεσης και τη διάρκειά της, μπορεί να παραμείνουν μόνιμες βλάβες από το ΚΝΣ, όπως επιληπτικοί σπασμοί, σπαστικές παραλύσεις, εξωπυραμιδικές ή παρεγκεφαλιδικές βλάβες. Η OSHA (Occupational Safety and Health Administration/ΗΠΑ) αναφέρει ότι: «Οι ατμοί των αποσταγμάτων πετρελαίου έχουν ασθενή ναρκωτική δράση και είναι ερεθιστικές ουσίες για τους βλεννογόνους. Υπάρχουν λίγες τοξικολογικές μελέτες σε πειραματόζωα ή στον άνθρωπο. Συνέχιση της έκθεσης μπορεί να προκαλέσει συμπτώματα μέθης (ευφορίας) ακολουθούμενα από πονοκέφαλο και ναυτία. Έκθεση σε συγκεντρώσεις 10.000–20.000 ppm θεωρούνται σαν άμεσα επικίνδυνες για τη ζωή». Έχουν αναφερθεί θάνατοι μετά από έκθεση σε ατμούς βενζίνης σε συγκεντρώσεις 20.000 ppm μόνο για 5 λεπτά.

Η εν λόγω μελέτη της CONCAWE δεν καταλήγει πάντως σε ασφαλή συμπεράσματα. Ενώ προκύπτει από τις μελέτες, ότι η εργασία στις διαδικασίες διύλισης πετρελαίου οδηγεί σε δραματική αύξηση των καρκίνων γενικά και των επιμέρους καρκίνων ειδικότερα, η εν λόγω μελέτη διατηρεί μία επιφύλαξη και καταλήγει ότι οι μεθοδολογικές αδυναμίες και οι ελλείψεις των μελετών, επιβάλλουν την ανάγκη για πιο καλά σχεδιασμένες μελέτες και με περισσότερους εργαζόμενους για να διαπιστωθεί εάν υπάρχει αύξηση της συχνότητας των λευχαιμιών, μελανωμάτων, καρκίνων του εγκεφάλου, καρκίνων των νεφρών, καρκίνων του παγκρέατος.

Η μελέτη του ΕΝΙΝΥΑΕ είναι επικριτική έναντι της μελέτης του CONCAWE, την οποία και αμφισβητεί εν τέλει. Κατά το ΕΝΙΝΥΑΕ, η μελέτη του CONCAWE επικεντρώνεται, ως μη έδει, μόνο στα ποσοτικά χαρακτηριστικά των πορισμάτων, ενώ η ανάγνωση των ερευνών για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων θα πρέπει να γίνεται με μοναδικό κριτήριο την εύρεση στοιχείων που θεμελιώνουν και αποδεικνύουν την ποιοτική συσχέτιση εργασίας και υγείας. Υπό το πρίσμα αυτό, αποδεικνύεται ότι τα επαγγέλματα στο κλάδο της πετρελαιοβιομηχανίας είναι επικίνδυνα.

Από το σύνολο της μελέτης της βιβλιογραφίας για τους καρκινογόνους παράγοντες και τους κινδύνους από καρκίνο για τους εργαζομένους στον υπό εξέταση κλάδο, η μελέτη του ΕΝΙΝΥΑΕ καταλήγει σε μία σειρά από συμπεράσματα: Παρότι η βιβλιογραφία δεν αναδεικνύει μία τελική και οριστική απάντηση, αναδεικνύονται ορισμένοι κρίσιμοι παράγοντες και προτεραιότητες. Καταρχάς, υπάρχουν σαφέστατα εργασίες με έκθεση σε καρκινογόνους παράγοντες πρωτίστως για όλους όσους εργάζονται στο πεδίο των παραγωγικών διαδικασιών (χειριστές παραγωγής, χειριστές αποθήκευσης), στη διακίνηση πρώτων υλών και τελικών προϊόντων, στις επισκευές και στη συντήρηση των

εγκαταστάσεων, σε όσους εργάζονται κοντά στους χώρους παραγωγής για την εκτέλεση των εργασιακών τους καθηκόντων (π.χ. δειγματοληψία, φύλαξη, πυρασφάλεια), στις εργασίες υποστήριξης. Οι υπηρεσίες υγείας και ασφάλειας της εργασίας των διυλιστηρίων, θα πρέπει να εντοπίσουν ποιες ομάδες και ποιοι εργαζόμενοι βρίσκονται σε αυξημένο κίνδυνο εκθέσεων σε καρκινογόνους παράγοντες, ώστε να ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα που προβλέπονται από τη νομοθεσία αλλά και από την επιστημονική γνώση. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στους κινδύνους λευχαιμίας από έκθεση σε βενζόλιο, δερματικών καρκίνων από έκθεση σε Πολυκυκλικούς Αρωματικούς Υδρογονάνθρακες και κακές συνθήκες υγιεινής, μεσοθηλιωμάτων από έκθεση σε ίνες αμιάντου ή κεραμικές ίνες, μελανωμάτων όσων εργάζονται πολλές ώρες το χρόνο υπό έκθεση σε ηλιακή ακτινοβολία.

Μία πρόσφατη μελέτη για την ιταλική βιομηχανία (2019)

Μία μελέτη που αξίζει να επισημανθεί, στο πλαίσιο της παρούσης μελέτη, είναι αυτή των Matteo Bonzini et. Al. του έτους 2019, με τίτλο «C*ancer risk in oil refinery workers: a pooled mortality study in Italy*» [26] που αφορά ιδίως στην κατάσταση στην Ιταλία.

[26] Μτφ: Κίνδυνος καρκίνου για τους εργαζόμενους στα διυλιστήρια πετρελαίου – μία συγκεντρωτική μελέτη θνησιμότητας στην Ιταλία.

Η μελέτη αυτή επιχειρεί την στατιστική μελέτη των περιπτώσεων ογκολογικών παθήσεων στους εργαζομένους στις μονάδες εξόρυξης και διύλισης πετρελαίου στην Ιταλία.

Η μελέτη είναι χρήσιμη καθώς είναι πρόσφατη και κυρίως διότι εξετάζει την κατάσταση στην Ιταλία επί ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, άνω των 60 ετών.

Η μελέτη λαμβάνει υπόψη μία πρώτη έρευνα από το International Agency for Research on Cancer (IARC) του έτους 1989, σχετικά με καρκινογενέσεις στον τομέα της πετρελαιοβιομηχανίας, προκαλούμενες από «πιθανώς καρκινογόνες ουσίες». Περαιτέρω, σε επιδημιολογικές μελέτες που επικεντρώθηκαν περισσότερο στη σύνδεση καρκινογόνων ουσιών με τη σοβαρή νόσηση λόγω καρκίνων με πιθανότατη συνέπεια ακόμα και τον θάνατο. Όπως παρατηρείται στις μελέτες αυτές, βασικός παράγοντας ενίσχυσης της πιθανότητας καρκινογένεσης είναι η παρουσία βενζολίου στην παραγωγική διαδικασία, που έχει μάλιστα ειδικότερα συνδεθεί με τον καρκίνο του μυελού των οστών.

Έχοντας ως βάση την παραδοχή ότι πολλές ουσίες που εκλύονται κατά την παραγωγική διαδικασία επεξεργασίας υδρογονανθράνων μπορούν να είναι καρκινογόνες, η μελέτη εξετάζει ειδικότερα τη θνησιμότητα 5 112 εργαζομένων που απασχολήθηκαν στον κλάδο της ιταλικής πετρελαιοβιομηχανίας από το έτος 1949 μέχρι το έτος 2011.

Ειδικότερα, η μελέτη αξιολόγησε στοιχεία από τέσσερις μονάδες διύλισης πετρελαίου στην Ιταλία, στο Μιλάνο, την Κρεμόνα, τη Ρώμη και το Κάλιαρι, για τους εν λόγω 5 112 εργαζομένους, στην ως άνω περίοδο των 62 ετών, εξάγοντας τα εξής βασικά συμπεράσματα:

Καταρχάς, για ένα ποσοστό 1,3% των περιπτώσεων, η αιτία θανάτου είναι αδιευκρίνιστη (άγνωστη), οπότε τα αποτελέσματα που αφορούσαν το ποσοστό αυτό λήφθηκαν υπ' όψη για την γενική θνησιμότητα και δεν αξιοποιήθηκαν για την επιμέρους μελέτη των μορφών καρκίνου που εξετάσθηκαν. Οι καρκινογενέσεις που οδήγησαν σε θάνατο αποδείχθηκαν λίγο αυξημένες. Πιο συγκεκριμένα, οι καρκίνοι που παρουσίασαν μια αξιόλογη αύξηση ήταν ο υπεζωκοτικός καρκίνος, ο καρκίνος του εγκεφάλου, η λεμφατική λευχαιμία, η μυελώδης λευχαιμία. Πέντε από τους έξι θανάτους που οφείλονταν σε υπεζωκοτικό καρκίνο εμφανίστηκαν είκοσι χρόνια μετά την έναρξη της εργασίας στις μονάδες επεξεργασίας υδρογονανθράκων, γεγονός που αυξάνει από μόνο του την πιθανότητα νόσησης από καρκίνο σε ποσοστό 71%. Η παρατηρούμενη αύξηση θνησιμότητας από καρκίνο του εγκεφάλου συγκεντρώθηκε περισσότερο σε εργαζόμενους που είχαν βραχύ χρόνο εργασίας στην πετρελαιοβιομηχανία. Αντίθετα, στον υπεζωκοτικό καρκίνο οι περιπτώσεις αφορούν εργαζόμενους που απασχολούνταν στον κλάδο για τουλάχιστον 20 έτη, πράγμα που ενδεχομένως συνδέεται με αυξημένη και έντονη έκθεση σε αμίαντο κατά την εργασία στις μονάδες αυτές.

Σημειώνεται επίσης ότι η μελέτη δεν επεσήμανε σημαντική αύξηση των καρκίνων του πνεύμονα στους εργαζόμενους στα εργοστάσια της Ιταλίας, ενδεχομένως επειδή στα συγκεκριμένα εργοστάσια εφαρμόζεται πλήρως και αυστηρά η αντικαπνιστική νομοθεσία για λόγους ασφαλείας.

Η μελέτη αυτή είναι από τις λίγες μελέτες που εξέτασαν δεδομένα για μία τόσο εκτενή χρονική περίοδο. Παραμένει ωστόσο μία αρκετά γενική μελέτη, καθώς δεν ήταν εφικτή η πρόσβαση των μελετητών στα προσωπικά στοιχεία των εργαζομένων που αφορούσαν ιδίως στην έκθεσή τους σε συγκεκριμένες ουσίες, που χρησιμοποιούνται στην εν λόγω βιομηχανία, καθώς και σε ορισμένα άλλα δεδομένα της υγείας των εργαζομένων.

Σε κάθε περίπτωση, αποτελεί μία χρήσιμη μελέτη, η οποία επισημαίνει και δείχνει στατιστικά τη σύνδεση της εργασίας στον συγκεκριμένο κλάδο με την αυξημένη εκδήλωση καρκινογενέσεων στους εργαζομένους.

Η μελέτη του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας (2016)

Ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας δημοσίευσε σχετικά πρόσφατα, το έτος 2016, μία ενδιαφέρουσα μελέτη, που αφορά ιδίως σε ζητήματα υγιεινής και ασφάλειας

των εργαζομένων στη βιομηχανία πετρελαιοειδών και φυσικού αερίου που λειτουργεί στο βόρειο ημισφαίριο.[27]

Η μελέτη αυτή του ΔΟΕ επικεντρώθηκε στην έρευνα θεμάτων υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων σε κύριες και βοηθητικές εργασίες της βιομηχανίας που ενδιαφέρει και εν προκειμένω, ιδίως δε στην αναζήτηση, εξόρυξη, μεταφορά πετρελαίου καθώς και φυσικού αερίου μέσω αεροπλανοφόρων, πλοίων ή σιδηροδρόμου, με έμφαση στις πολικές περιοχές του βόρειου ημισφαιρίου. Η εν λόγω μελέτη του ΔΟΕ έδωσε έμφαση στον Αρκτικό Κύκλο, καθώς στην περιοχή αυτή παρουσιάσθηκε τις τελευταίες δεκαετίες εξαιρετικά έντονη και απότομη ανάπτυξη της βιομηχανίας πετρελαίου (και φυσικού αερίου). [28] Η μελέτη του ΔΟΕ δίνει έμφαση στα ζητήματα υγιεινής και ασφάλειας, αξιοποιώντας ιδίως στοιχεία για τα ατυχήματα στις μονάδες εξόρυξης υδρογονανθράκων στον Βόρειο Πόλο προερχόμενα από το Worldwide Offshore Accident Database.[29] Η μελέτη του ΔΟΕ επικεντρώνεται στα εργατικά ατυχήματα στις εν λόγω μονάδες και τις αιτίες πρόκλησής τους. [30]

[27] International Labour Organization,"Occupational safety and health and skills in the oil and gas industry operating in polar and subarctic climate zones in the northern hemisphere", Γενεύη 2016.

[28] Η απότομη ανάπτυξη της εν λόγω δραστηριότητας στον Αρκτικό Κύκλο συνδέεται με τη διευκόλυνση πρόσβασης λόγω της μείωσης των παγετώνων, που οφείλεται στην παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας.

[29] Η εν λόγω βάση δεδομένων περιλαμβάνει για το διάστημα από το έτος 1975 μέχρι το έτος 2012 την καταγραφή 6.183 ατυχημάτων, από τα οποία μεγάλο ποσοστό είναι επικίνδυνα ατυχήματα.

[30] Βασική αιτία πρόκλησης τέτοιων ατυχημάτων είναι, σύμφωνα με τη μελέτη του ΔΟΕ, οι απαρχαιωμένες υποδομές και η έλλειψη της κατάλληλης επισκευής και συντήρησης

Πέραν των παραγόντων αυτών, που αφορούν το ιδιαίτερο περιβάλλον εργασίας, τις υποδομές και τον μηχανολογικό εξοπλισμό, η μελέτη του ΔΟΕ προχώρησε και σε έρευνα των κυριοτέρων ασθενειών που συνδέονται με την εργασία στον κλάδο εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων και οι οποίες προξενούνται, όπως αναλύεται στην εν λόγω μελέτη, από χημικές, τοξικές και μεταλλαξιογόνες ουσίες.

Οι συνέπειες για τους εργαζομένους μπορεί να είναι από δερματολογικές παθήσεις μέχρι καρδιοπάθειες, μυοσκελετικές ανωμαλίες και καρκίνους. [31]

Ειδικότερα όσον αφορά στις καρδιοπάθειες, η μελέτη παρατηρεί ότι οι καρδιακές ανεπάρκειες αποτελούν σημαντική παράμετρο θνησιμότητας των εργαζομένων στον κλάδο αυτό.[32] Οι καρδιοπάθειες, όπως και οι μυοσκελετικές παθήσεις, συνδέονται με το έντονο εργασιακό άγχος και την υπερένταση στην εργασία. Το εν λόγω άγχος, αυξανόμενο και με την εντατικοποίηση των ωραρίων εργασίας αλλά και λόγω της επιμέλειας και ακρίβειας που απαιτούν οι ειδικές εργασίες που εκτελούνται και ο βαθμός επικινδυνότητας που συνεπάγονται, έχει σημαντικές επιπτώσεις στην υγεία των εργαζομένων. Μεταξύ άλλων, η ΔΟΕ επισημαίνει ότι η εναλλαγή βαρδιών εργασίας, η νυκτερινή εργασία και τα εξαντλητικά ωράρια συνδέονται με την εμφάνιση διαβήτη (τύπου 2), ενώ

του μηχανολογικού εξοπλισμού. Η αύξηση της πιθανότητας για εργατικά ατυχήματα συνδέεται, ασφαλώς, με τον βαθμό παραμέλησης των υποδομών και του εξοπλισμού.

[31] Μελέτη ΔΟΕ, ό.π., σελ. 23-24.

[32] Ό.π., σελ. 24

μάλιστα ο κίνδυνος εμφάνισης σε άνδρες εργαζόμενους σε νυκτερινές βάρδιες γίνεται πολύ πιθανή (37% πιθανότητα).[33]

Η μελέτη του ΔΟΕ εξετάζει και άλλες πηγές κινδύνου για τους εργαζομένους στον εν λόγω τομέα,[34] καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για ιδιαίτερης μορφής και επικινδυνότητας εργασία.[35]

Η εν λόγω μελέτη του ΔΟΕ είναι χρήσιμη διότι παρουσιάζει μία γενική εικόνα της κατάστασης υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων στον υπό εξέταση κλάδο, με τη μεθοδολογική επάρκεια και το κύρος ενός μεγάλου διεθνούς οργανισμού. Είναι, δε, σημαντικό, ότι η ΔΟΕ καταλήγει, με επιστημονικές μεθόδους και στατιστικές αποτιμήσεις, στην επικινδυνότητα του συγκεκριμένου

[33] Ό.π., σελ. 28-29

[34] Ορισμένες παράμετροι που λαμβάνονται υπόψη στη μελέτη της ΔΟΕ συνδέονται ειδικότερα με τις αντίξοες περιβαλλοντικές συνθήκες στα πολύ ψυχρά κλίματα, και ως εκ τούτου δεν θα αναπτυχθούν εδώ. Τέτοιες παράμετροι είναι αυτές που συνδέονται ιδίως με ατυχήματα κατά τις μετακινήσεις και τις μεταφορές.

[35] Η ΔΟΕ πέραν του εντοπισμού και της ανάλυσης των διαφόρων πηγών κινδύνου για τους εργαζομένους στη βιομηχανία πετρελαίου προχωρεί, σύμφωνα με τον καταστατικό της σκοπό, και στην υπόδειξη μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης του κινδύνου. Στο πλαίσιο αυτό, έχει δημοσιεύσει κώδικες καλής πρακτικής και σχετικές οδηγίες προς τους ενδιαφερομένους. Μεταξύ άλλων, έχει δημοσιεύσει από το έτος 1981 Κώδικα Πρακτικής για την Υγιεινή και Ασφάλεια κατά την Κατασκευή Υπεράκτιων Εγκαταστάσεων στη Βιομηχανία Πετρελαίου, καθώς και συναφείς κώδικες για ζητήματα περιβάλλοντος εργασίας, χειρισμό μηχανημάτων, εκπαίδευσης των εργαζομένων κ.ο.κ. Πιο πρόσφατα, το έτος 2014, δημοσίευσε έναν ρυθμιστικό κατάλογο για θέματα υγιεινής και ασφάλειας ιδίως στον κλάδο της βιομηχανίας πετρελαίου και φυσικού αερίου, στις πολικές περιοχές.

κλάδου για τους εργαζομένους σε αυτόν και για την ανάγκη συστηματικής προστασίας τους.

Προς την κατεύθυνση αυτή, η ΔΟΕ επισημαίνει την ανάγκη τόσο τα κράτη όσο και οι διεθνείς οργανισμοί να ενεργοποιηθούν περισσότερο, για τη ρύθμιση των όρων εργασίας και των μεθόδων προστασίας των εργαζομένων στον υπό εξέταση κλάδο, προσβλέποντας σε αυτό και στη σύμπραξη των εργοδοτριών επιχειρήσεων.

Μία ειδική μετα-ανάλυση των δεδομένων (2015)

Μία άλλη πρόσφατη και χρήσιμη ανάλυση του υπό εξέταση θέματος, με ιδιαίτερη έμφαση στον καρκίνο του πνεύμονα, έχει διεξαχθεί το έτος 2015 και δημοσιευθεί από το αμερικανικό πανεπιστήμιο του Yale.[36]

Η εν λόγω μελέτη είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, για δύο κυρίως λόγους. Καταρχάς, διότι επικεντρώνεται στον κλάδο που ενδιαφέρει και εν προκειμένω. Επίσης, διότι συλλέγει και αξιολογεί άλλες μελέτες και αναλύσεις που έχουν ήδη γίνει, σε μεγάλο αριθμό και επί μεγάλο διάστημα, επί του εν λόγω αντικειμένου. Πρόκειται δηλ. για μία μετά-ανάλυση (ανάλυση αναλύσεων): αξιοποιεί μία σειρά

[36] Sherman Selix, *Critical review and stratified meta-analysis of lung cancer risk in petroleum refinery workers* (2015), Yale University, σ. 2.

από έρευνες, τόσο ακαδημαϊκές όσο και αυτές που έχουν διεξαχθεί από βιομηχανίες παραγωγής πετρελαίου, με το ερώτημα κατά πόσον υφίσταται σύνδεση μεταξύ εργασίας στον κλάδο της πετρελαιοβιομηχανίας και της αυξημένης πιθανότητας νόσου από καρκίνο του πνεύμονα.

Προς τον σκοπό αυτό, η μελέτη λαμβάνει υπόψη όλες τις κρίσιμες παραμέτρους (περιλαμβανομένων πέραν των εξωτερικών παραγόντων και του φύλου, των γενετικών χαρακτηριστικών και τον τρόπο ζωής των εργαζομένων).

Η εν λόγω μελέτη είναι, όμως, χρήσιμη και για έναν ακόμη λόγο: λαμβάνει υπόψη την παράμετρο της χρήσης αμιάντου (asbestos) στην πετρελαιοβιομηχανία. Με αφορμή την παρεδεδεγμένα έντονη χρήση του αμίαντου στην εν λόγω βιομηχανία και αξιοποιώντας τα στοιχεία της έρευνας Williams κ.ά. (2007) [37] που αποτυπώνουν στατιστικώς τεκμηριωμένα την έκθεση των εργαζομένων σε αμίαντο κατά το διάστημα εξήντα έξι ετών (από το 1940 έως το 2006), η μελέτη αποδεικνύει ότι τα ευρήματα στον τομέα της υγείας συνδέονται άμεσα με την υγεία των εργαζομένων στην πετρελαιοβιομηχανία.

Η έρευνα των Williams κ.ά. κατάφερε να συνδέσει δώδεκα επαγγελματικούς τομείς εντός της πετρελαιοβιομηχανίας με αυξημένους κινδύνους στην υγεία λόγω καθημερινής έκθεσης σε αμίαντο, λαμβάνοντας ως κριτήρια τη διάρκεια της εργασίας, τα ποσοστά αμίαντου, τη συγκεκριμένη διάρκεια έκθεσης μέσα στην ημέρα εργασίας που αφορούσε σε διεργασίες συντήρησης ή χρήσης χημικών ουσιών. Άλλες παρόμοιες έρευνες έχουν συνδέσει την χρόνια έκθεση σε αμίαντο

[37]WILLIAMS P., et al. (2007), "Retrospective exposure assessments of airborne asbestos related to skilled craftsmen at a petroleum refinery in Beaumont, Texas (1940-2006)", *Journal of toxicology and environmental health*, 70, σ. 1076-1107.

με καταστροφικές παθήσεις του αναπνευστικού και πιθανή νόσηση από καρκίνο του πνεύμονα. Παρότι δεν είναι άμεσα μεταλλαξιογόνος, ο αμίαντος μπορεί να λειτουργήσει τόσο ως εκκινητής όσο και ως καταλύτης καρκινογένεσης στους πνεύμονες ενός πολύ-επίπεδου τύπου, σημειώνεται στην έκθεση αυτή. Η διασύνδεση λαμβάνει υπόψη και έναν άλλο ενισχυτικό παράγοντα των καρκινογενέσεων, το κάπνισμα.

Η εν λόγω μετα-ανάλυση αξιοποιεί στοιχεία από τη διεθνή βιβλιογραφία και τα ταξινομεί σε τρείς κατηγορίες μελετών: γυναίκες εργάτριες στη βιομηχανία, άνδρες εργάτες στη βιομηχανία και άνδρες εργάτες στον κλάδο της συντήρησης των εργοστασιακών υποδομών. Υπολογίσθηκε η επικινδυνότητα νόσησης από καρκίνο του πνεύμονα στον γενικό πληθυσμό εκτός της βιομηχανίας εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων και τα πορίσματα αυτής της εξέτασης συγκρίθηκαν με τα επιμέρους ευρήματα ως προς κάθε ομάδα μελετών. Εν συνεχεία, η μετά-ανάλυση ακολούθησε τη μεθοδολογία μιας συγκριτικής μελέτης. Για την πρώτη κατηγορία μελετών (άνδρες εργαζόμενοι στη βιομηχανία πετρελαίου), η μελέτη σύγκρινε τα δεδομένα των αμερικάνικων ερευνών με αυτές του υπόλοιπου κόσμου για να διαπιστώσει την αντιστοιχία ή την αναντιστοιχία των δεδομένων και να διατυπώσει κάποιο συμπέρασμα για τις συνθήκες εργασίας στις Ηνωμένες Πολιτείες και στα υπόλοιπα διυλιστήρια στο κόσμο. Εν συνεχεία, εκτίμησε τον γενετικό παράγοντα για να μεγιστοποιήσει την ακρίβεια της μελέτης. Σε κάθε περίπτωση, το κύριο μέλημα της εν λόγω μετα-ανάλυσης είναι η επαρκής τεκμηρίωση και πληροφόρηση ως προς την καρκινογένεση των εργαζομένων που εκτείθενται σε αμίαντο στην βιομηχανία του πετρελαίου.[38] Σημειώνει, επομένως, η εν λόγω μελέτη ότι από το πρώτο δημοσιευμένο άρθρο του V. C. Baird, το 1967, σχετικά με τον καρκίνο του πνεύμονα σε εργαζόμενους του κλάδου της βιομηχανίας πετρελαίου με τίτλο

«Συνέπειες της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στη θνησιμότητα από καρκίνο σε εργαζομένους σε διυλιστήρια πετρελαίου» [39] μέχρι την κριτική ανάλυση του Schnatter το 2012 για τις περιπτώσεις καρκίνου του πνεύμονα σε εργαζομένους σε διυλιστήρια του Καναδά,[40] ο αμίαντος εντοπίζεται ως το βασικότερο αίτιο νόσησης από πνευμονικές καρκινοπάθειες. Μια μελέτη, όμως, (Tsai 2001)[41] ασχολήθηκε με το θέμα της συμπληρωματικότητας του καπνίσματος μόνο αναδρομικά ανεξάρτητα απ' την έκθεση σε αμίαντο με στοιχεία απ' τους εργαζομένους στα διυλιστήρια της Shell απ' το 1976 μέχρι το 1997. Τα αποτελέσματα της έρευνας ήταν μη ενδεικτικά αφού εν τέλει διαπιστώθηκε ότι ο παράγοντας του καπνίσματος δεν έπαιζε ιδιαίτερο ρόλο στην εκδήλωση καρκίνου στους εκεί εργαζομένους. Οι μεταγενέστερες έρευνες, διαπίστωσαν με τη χρήση ακτινογραφιών ότι οι εργάτες στα διυλιστήρια ήταν θύματα πνευμονολογικών ανωμαλιών που επιδεινονόταν καθημερινά με την εντονότερη έκθεσή τους σε αμίαντο. (Liverlight et.al 1986).[42]

Στο στάδιο της μετα-ανάλυσης, οι αξιοποιούμενες έρευνες αξιολογήθηκαν ως προς τις μεθόδους έρευνας όσο και ως προς τα αποτελέσματα τους σχετικά με την ανάδειξη του κινδύνου πνευμονικών καρκινοπαθήσεων. Από τις είκοσι μία έρευνες που χρησιμοποιήθηκαν για την πρώτη ομάδα μελέτης (άνδρες εργαζόμενοι στη πετρελαιοβιομηχανία) οι περισσότερες αφορούσαν τα ποσοστά θνησιμότητας από καρκίνο του πνεύμονα και έδειξαν μικρή σημαντική

[38]Βλ. σχετικά SHERMAN SELIX, *Critical review and stratified meta-analysis of lung cancer risk in petroleum refinery workers* (2015), Yale University, σ. 8-11.
[39]BAIRD V.C, "Effects of atmospheric contamination on cancer mortality in petroleum refinery employees", *J. occup Med.*, 9, σ. 415-420.
[40]SCHNATTER A.R, et al. (2012), "Lung cancer incidence in Canadian petroleum workers", *Occupational and environmental medicine*, 69, σ. 877-882.
[41]TSAI (2001), "Health findings from a mortality and morbidity surveillance of refinery employees", *Ann Epidemiol*, 11, σ. 466-76.
[42]LIVERIGHT T ET. AL, (1986) *Health hazard evaluation report*, Exxon Corporation, Bayway refinery and chemical plant, Linden, New Jersey.

αύξηση.[43] Όσον αφορά τον γυναικείο εργαζόμενο πληθυσμό, μόνο επτά μελέτες αξιοποιήθηκαν, οι οποίες μάλιστα δεν ανέδειξαν κάποια σημαντική διαφορά στα στατιστικά στοιχεία.[44] Για τους άνδρες εργαζόμενους στον κλάδο της συντήρησης των εργοστασιακών υποδομών, τα στοιχεία παρουσιάζουν πιο μεγάλο ενδιαφέρον. Αρχικά, η σύγκριση στο στάδιο αυτό έγινε μεταξύ εργαζομένων στις εργοστασιακές υποδομές και των διοικητικών υπαλλήλων στον ίδιο χώρο. Επίσης, οι μελέτες στράφηκαν και προς την κατεύθυνση της διερεύνησης του παράγοντα του καπνίσματος ως προς τις βλάβες στην υγεία των εργαζομένων. Συνολικά, οι μελέτες που αφορούσαν τους άνδρες εργαζόμενους στα διυλιστήρια στον κλάδο της συντήρησής τους και διεξάχθηκαν λαμβάνοντας υπ' όψη τους παραπάνω παράγοντες, ήταν ακριβώς αυτές που παρουσίασαν τα περισσότερα αξιοποιήσιμα αποδεικτικά για την σύνδεση των καρκινοπαθήσεων και της εργασίας στην πετρελαιοβιομηχανία. [45] Η μελέτη Schnatter 2012 αναγνωρίζει ως εξίσου βλαπτικο για την υγεία παράγοντα τον οπτάνθρακα πετρελαίου (petroleum coke) και επιτάσσει την μελέτη γύρω απ' την ουσία αυτή, πάντα σε άμεση σύνδεση με την έκθεση σε αμίαντο και τις συνήθειες του καπνίσματος των εργαζομένων.[46]

Η μελέτη στο επόμενο στάδιο εξέτασε, όπως αναφέρθηκε, τα αποτελέσματα των ερευνών από μια συγκριτική σκοπιά. Αρχικά τοπικά: τα αποτελέσματα των αμερικάνικων ερευνών για την υγεία των εργαζομένων στον κλάδο της εξόρυξης και διύλισης πετρελαίου δεν παρουσιάζουν καμία αξιόλογη διαφορά από τις μη-αμερικάνικες. Αντίθετα, στατιστικά αποτυπώνουν τα ίδια συμπεράσματα για τον κίνδυνο νόσησης από καρκίνο του πνεύμονα στους άνδρες εργαζόμενους. Η σύγκριση, ύστερα, περνάει στο στάδιο του χρόνου: οι μελέτες πριν το 1975

[43]Βλ. SHERMAN SELIX, *ό.π.*, σ. 15, και πίνακας 2.
[44]Ό.π., σ. 15 και πίνακας 3.
[45]Ό.π., σ. 17.

δείχνουν τον πιο αυξημένο κίνδυνο νόσησης από καρκίνο του πνεύμονα σε σχέση με τις έρευνες που διεξάχθηκαν μετά το 1975.[47]

Ως προς τα υποκείμενα μελέτης, η εν λόγω μετα-ανάλυση αποδεικνύει ότι υπάρχει διαφοροποίηση τόσο στο είδος του καρκίνου όσο και στα ποσοστά νόσησης στο γυναικείο εργαζόμενο πληθυσμό. Τα αποτελέσματα μιας συγκεκριμένης έρευνας (Aronson 1994) διαπιστώνουν αυξημένο κίνδυνο καρκίνου του πνεύμονα στις γυναίκες με ποσοστά μεγαλύτερα από κάθε άλλη έρευνα που αξιοποιήθηκε για τον γυναικείο πληθυσμό.[48] Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι η μελέτη αυτή, χρησιμοποίησε διαφορετικό μοντέλο έρευνας: συνέκρινε τα ποσοστά καρκινογενέσεων του πνεύμονα σε γυναίκες εργαζόμενες στη βιομηχανία του πετρελαίου με τα αντίστοιχα σε γυναίκες εργαζόμενες σε άλλους κλάδους της βιομηχανικής παραγωγής. Αξιοποίησε 568 επαγγέλματα σε όλες τις βιομηχανίες που συνδέονται σε 20 είδη καρκίνων και απέδειξε ότι οι γυναίκες εργαζόμενες στην πετρελαιοβιομηχανία είναι σε κάθε περίπτωση εκείνες με τις μεγαλύτερες πιθανότητες να νοσήσουν από καρκίνο του πνεύμονα.[49]

Η εν λόγω μετά-ανάλυση επιδιώκει να αποτελέσει την αρχή μιας κριτικής θεώρησης του ζητήματος της υγείας των εργαζομένων στην βιομηχανία του πετρελαίου. Μια κριτική θεώρηση που έχει αμφισβητηθεί από πολλούς αλλά και έχει βρει υποστηρικτές σε πανεπιστημιακές μελέτες που θέτουν ερωτήματα,

---

[46]Βλ. σχετικά SHERMAN SELIX, *Critical review and stratified meta-analysis of lung cancer risk in petroleum refinery workers* (2015), Yale University, σ. 26.
[47]SHERMAN SELIX, ο.π., σ. 18.
[48]ARONSON K. J., (1994), "Utility of a surveillance system to detect associations between work and cancer among women in Canada (1965-1991)", *J. occup. Med.*, 36, σ. 1174-79.
[49]Βλ. Σχετικά SHERMAN SELIX,*ό.π.*, σ. 19-20.

αμφισβητούν και αντιτίθενται στην μετριοπαθή άποψη ορισμένων ερευνών που αρνούνται να διατυπώσουν κάποιο συμπέρασμα με το επιχείρημα ότι τα αποτελέσματα δεν είναι ενδεικτικά.

Κατηγοριοποιώντας τα συμπεράσματά της η μελέτη του Selix καταλήγει μεταξύ άλλων στα εξής: Ότι η σύγχρονη βιβλιογραφία στο θέμα του καρκίνου του πνεύμονα για τους εργαζόμενους στους κλάδους εξόρυξης και διύλισης πετρελαίου δεν είναι επαρκής. Ότι μελέτες με κρατική ή επιχειρηματική επιχορήγηση τείνουν να δείχνουν χαμηλότερα ποσοστά καρκινοπαθήσεων από τις πανεπιστημιακές μελέτες, πράγμα που μπορεί να οφείλεται σε προκαταλήψεις και οικονομικές συμφωνίες. Ότι επίσης οι μελλοντικές μελέτες πρέπει να αξιολογήσουν προσεκτικότερα τα μεθοδολογικά τους εργαλεία ώστε να έχουν μια ακόμη πιο ακριβή βάση δεδομένων σχετικά με την επιρροή του αμίαντου, των πετρελαϊκών χημικών και άλλων παραγόντων στην υγεία των εργαζομένων στον εν λόγω κλάδο.

Συνοψίζοντας, η έρευνα του Selix αποτελεί μία πρόσφατη και σημαντική προσπάθεια συγκέντρωσης και αξιοποίησης των στοιχείων και πορισμάτων προηγουμένων μελετών, κατηγοριοποιώντας μεθοδολογικά και αξιολογώντας αυτές. Από την προσπάθεια αυτή αναδεικνύεται η προβληματική της νόσησης των εργαζομένων στη βιομηχανία εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων από καρκίνο του πνεύμονα, σε σημαντικό ποσοστό, πράγμα που φαίνεται να συνδέεται με τη χρήση επικίνδυνων χημικών ουσιών στην εν λόγω βιομηχανία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ

Η ανωτέρω παράθεση επιστημονικών απόψεων για το υπό εξέταση ζήτημα ασφαλώς δεν είναι εξαντλητική, ούτε θα μπορούσε να είναι, στο πλαίσιο και για τους σκοπούς της παρούσης μελέτης. Είναι όμως αρκετά ενδεικτική, λαμβανομένου υπόψη και του όγκου του συνολικού υλικού που αντιμετωπίζεται στις ως άνω μελέτες, αναλύσεις και μετα-αναλύσεις, καθώς και η χρονική έκταση που καλύπτεται με αυτές, πρακτικά άνω των εξήντα ετών καταγραφών, μετρήσεων και στατιστικών αναλύσεων, ώστε να είναι δυσχερές να αμφισβητηθεί ότι οι εργαζόμενοι στη βιομηχανία εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων αντιμετωπίζουν σταθερά, κατά τρόπο προβλέψιμο, σοβαρούς κινδύνους για την υγεία τους, οι οποίοι δεν αφορούν μόνο σε ζητήματα υγιεινής και ασφάλειας κατά τη διάρκεια της εργασίας (όπως εργατικά ατυχήματα από μεταφορές, χρήση επικινδύνων υλικών, υποδομών και μηχανημάτων που χρησιμοποιούνται κατά την εργασία), αλλά αντιθέτως είναι εκτεθειμένοι σε συνθήκες που –ιδίως λόγω της παρουσίας ή και χρήσης ορισμένων χημικών ουσιών– δύνανται να έχουν και πιθανολογείται στατιστικά ότι έχουν σωρευτικά αρνητικό αποτέλεσμα για την ανθρώπινη υγεία και μάλιστα πέραν της διάρκειας του εργασιακού βίου.

Υπάρχουν βεβαίως και μελέτες, στη διεθνή βιβλιογραφία, που τείνουν να υποβαθμίζουν τον κίνδυνο υγείας των εργαζομένων σε μονάδες εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων, κυρίως αμφισβητώντας τον αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ της εν λόγω εργασίας και της εμφάνισης σοβαρών νοσημάτων. Ωστόσο, ούτε αυτή η κατηγορία της διεθνούς βιβλιογραφίας αμφισβητεί το ουσιώδες, ότι δηλαδή η υπό εξέταση ομάδα εργαζομένων εκτίθεται σε μεγαλύτερους κινδύνους για την υγεία και την ασφάλειά της, έναντι άλλων κατηγοριών εργαζομένων, λόγω της φύσης της εργασίας αυτής.

Επομένως, η περίπτωση των εργαζομένων στον υπό εξέταση κλάδο αποτελούν ειδική ομάδα εργαζομένων, που εργάζονται υπό ειδικές συνθήκες και με ιδιαίτερους κινδύνους, πράγμα που πρέπει να αντανακλάται στη μεταχείρισή τους σε νομικό επίπεδο, σε επίπεδο νομοθεσίας και συλλογικών συμβάσεων εργασίας, ώστε να υπάρχει αποτελεσματική για αυτούς προστασία τους έναντι των εν λόγω κινδύνων.

Πρέπει συνεπώς να εξετασθεί εν συνεχεία το πλαίσιο που θέτει για τα εν λόγω ζητήματα κοινωνικής πολιτικής καταρχάς το ευρωπαϊκό δίκαιο.

ΜΕΡΟΣ 2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α - ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Ο βαθμός ενοποίησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ανώτερος σε ό,τι αφορά τα ζητήματα της ενιαίας αγοράς και τις τέσσερις βασικές ελευθερίες που προστατεύονται από τις ευρωπαϊκές Συνθήκες,[50] παρά σε ό,τι αφορά την κοινωνική πολιτική και τα ζητήματα προστασίας των εργαζομένων.

Γενικά, σε θεσμικό επίπεδο

Ειδικότερα, η Ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζεται σε δύο θεμελιώδεις συνθήκες: η πρώτη είναι η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που αποτελεί το βασικό θεσμικό πλαίσιο της Ε.Ε., προβλέποντας την ίδρυση, την απονομή αρμοδιοτήτων σε αυτή από τα κράτη μέλη της, τον σκοπό, τον τρόπο λειτουργίας, τα όργανα και τις αρμοδιότητες της Ε.Ε. Η δεύτερη είναι η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία κυρίως οργανώνει τη λειτουργία της Ε.Ε. και

[50] Δικαιώματα ελεύθερης κίνησης και εγκατάστασης προσώπων και επιχειρήσεων, υπηρεσιών και προϊόντων, κεφαλαίου.

καθορίζει τους τομείς, την οριοθέτηση και τους όρους άσκησης των αρμοδιοτήτων της Ε.Ε.

Θεμελιώδεις είναι οι κανόνες του ευρωπαϊκού δικαίου που αφορούν στην κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ε.Ε. και των κρατών μελών της. Όταν οι Συνθήκες της Ε.Ε. απονέμουν σε αυτή αποκλειστική αρμοδιότητα σε συγκεκριμένο τομέα, τότε μόνο η Ε.Ε. δύναται να νομοθετεί και να εκδίδει νομικά δεσμευτικές πράξεις στον τομέα αυτόν, ενώ τα κράτη μέλη έχουν τέτοια δυνατότητα (να νομοθετούν και να εκδίδουν νομικά δεσμευτικές πράξεις στον συγκεκριμένο τομέα) μόνο όταν εξουσιοδοτούνται προς τούτο από την Ε.Ε. – ή όταν ενεργούν προς εφαρμογή των πράξεων της Ε.Ε. (βλ. άρθρο 2 παρ. 1 ΣΛΕΕ). Αντιθέτως, όταν οι Συνθήκες της Ε.Ε. απονέμουν στην Ένωση συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη σε ορισμένο τομέα, τότε τόσο η Ε.Ε. όσο και τα κράτη μέλη δύνανται να νομοθετούν και να εκδίδουν νομικά δεσμευτικές πράξεις στον τομέα αυτόν. Όμως τα κράτη μέλη ασκούν τις εν λόγω αρμοδιότητές τους κατά το μέτρο που η Ε.Ε. δεν έχει ασκήσει τις δικές της ή στο μέτρο που η Ε.Ε. αποφάσισε να παύσει να ασκεί την αρμοδιότητά της (βλ. άρθρο 2 παρ. 2 ΣΛΕΕ). Περαιτέρω, προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη συντονίζουν τις οικονομικές τους πολιτικές και τις πολιτικές τους στον τομέα της απασχόλησης σύμφωνα με τις ρυθμίσει της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ε.Ε., για τον καθορισμό των οποίων αρμόδια είναι η Ε.Ε. (βλ. άρθρο 2 παρ. 3 ΣΛΕΕ).

Σχηματικά, επομένως, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι υπάρχουν τρεις κατηγοριοποιήσεις της κατανομής των σχετικών αρμοδιοτήτων μεταξύ Ε.Ε. και κρατών μελών της: α) οι τομείς στους οποίους η Ε.Ε. έχει αποκλειστική

αρμοδιότητα έναντι των κρατών μελών της, β) οι τομείς στους οποίους υπάρχει συντρέχουσα αρμοδιότητα μεταξύ Ε.Ε. και κρατών μελών της και γ) οι τομείς στους οποίους την κύρια αρμοδιότητα έχουν τα κράτη μέλη, με την Ε.Ε. να έχει κυρίως συντονιστικής και συμπληρωματικής φύσης αρμοδιότητες.

Στο πλαίσιο αυτό, σύμφωνα με το ά. 3 παρ. 1 ΣΛΕΕ, η Ε.Ε. έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στους ακόλουθους τομείς: τελωνειακή ένωση, θέσπιση των κανόνων ανταγωνισμού που είναι αναγκαίοι για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, νομισματική πολιτική για τα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ, διατήρηση των βιολογικών πόρων της θάλασσας στο πλαίσιο της κοινής αλιευτικής πολιτικής, κοινή εμπορική πολιτική.

Περαιτέρω, κύρια αρμοδιότητα έχουν τα κράτη μέλη, σύμφωνα με το ά. 6 ΣΛΕΕ, στους ακόλουθους τομείς: προστασία και βελτίωση της ανθρώπινης υγείας, βιομηχανία, πολιτισμός, τουρισμός, παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση, νεολαία και αθλητισμός, πολιτική προστασία και η διοικητική συνεργασία.

Επομένως, στη συντρέχουσα αρμοδιότητα Ε.Ε. και κρατών μελών εμπίπτουν οι τομείς που δεν εμπίπτουν στις ανωτέρω δύο κατηγορίες αρμοδιότητας είτε της Ε.Ε. είτε των κρατών μελών, κατά την εν λόγω διάκριση.

Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 ΣΛΕΕ, η Ε.Ε. έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη όταν οι Συνθήκες της απονέμουν αρμοδιότητα μη εμπίπτουσα στους τομείς των άρθρων 3 και 6. Μία ενδεικτική επομένως απαρίθμηση των συντρεχουσών αρμοδιοτήτων Ε.Ε. και κρατών μελών τελείται στην παρ. 2 του άρθρου 4 ΣΛΕΕ. Σύμφωνα με αυτή, οι συντρέχουσες αρμοδιότητες της Ένωσης και των κρατών μελών αφορούν τους εξής κύριους τομείς: την εσωτερική αγορά, την κοινωνική πολιτική, για τις πτυχές που καθορίζονται στην ΣΛΕΕ, την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, την γεωργία και την αλιεία, με την εξαίρεση της διατήρησης των βιολογικών πόρων της θάλασσας, το περιβάλλον, την προστασία των καταναλωτών, τις μεταφορές, τα διευρωπαϊκά δίκτυα, την ενέργεια, τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και τις κοινές προκλήσεις για την ασφάλεια στον τομέα της δημόσιας υγείας, για τις πτυχές που καθορίζονται στην ΣΛΕΕ. Όπως σαφώς ορίζεται στην εν λόγω διάταξη, η Ε.Ε. έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής για τις πτυχές εκείνες που καθορίζονται στη ΣΛΕΕ – δηλ. όχι για κάθε ζήτημα κοινωνικής πολιτικής. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2 της ΣΛΕΕ, η Ε.Ε. θεσπίζει μέτρα για να διασφαλίζει τον συντονισμό των πολιτικών των κρατών μελών στον τομέα της απασχόλησης, ιδίως με τον καθορισμό των κατευθυντήριων γραμμών των πολιτικών αυτών, ενώ σύμφωνα με την παρ. 3 του ιδίου άρθρου η Ε.Ε. μπορεί να λαμβάνει πρωτοβουλίες για να διασφαλίζει τον συντονισμό των κοινωνικών πολιτικών των κρατών μελών.

Επομένως, το κατά πόσον ορισμένο ζήτημα εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ε.Ε. ή σε εκείνη των κρατών μελών ή για το κατά πόσον υπάρχει συντρέχουσα αρμοδιότητα των δύο και πώς αυτή ασκείται δεν αρκεί ο γενικός χαρακτηρισμός ενός ζητήματος αλλά η σύνδεσή του με ορισμένο τομέα δραστηριότητας.

Ειδικότερα, η κοινωνική πολιτική στις Συνθήκες της Ε.Ε.

Για την κοινωνική πολιτική ειδικότερα, υπάρχουν καταρχάς ορισμένοι θεμελιώδεις κανόνες που προβλέπονται από τις ευρωπαϊκές Συνθήκες.

Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ένωση έχει σκοπό, μεταξύ άλλων, να προάγει την ευημερία των λαών της και να εργάζεται για την αειφόρο ανάπτυξη της Ευρώπης με γνώμονα την ισορροπημένη οικονομική ανάπτυξη και τη σταθερότητα των τιμών, μια άκρως ανταγωνιστική κοινωνική οικονομία της αγοράς με στόχο την πλήρη απασχόληση και την κοινωνική πρόοδο, καθώς και το υψηλό επίπεδο προστασίας και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Η Ένωση καταπολεμά τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις διακρίσεις και προωθεί την κοινωνική δικαιοσύνη και προστασία, την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού.

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 9 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και των δράσεων της, συνεκτιμά τις απαιτήσεις που συνδέονται με την προαγωγή υψηλού επιπέδου απασχόλησης, με τη διασφάλιση

της κατάλληλης κοινωνικής προστασίας, με την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού καθώς και με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, κατάρτισης και προστασίας της ανθρώπινης υγείας.

Οι κανόνες του Τίτλου Χ της ΣΛΕΕ

Σημαντικός εν προκειμένω είναι ιδίως Τίτλος Χ (άρθρα 151 – 161) της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο οποίος συνδέεται και παραπέμπει στα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα όπως αυτά που ορίζονται στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη του 1961 και στο Κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων του 1989 (επί των οποίων κατωτέρω).

Σύμφωνα με το άρθρο 151 παρ. 1 ΣΛΕΕ, η ΕΕ και τα κράτη μέλη, έχοντας υπόψη τα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα όπως αυτά που ορίζονται στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη που υπογράφηκε στο Τορίνο στις 18 Οκτωβρίου 1961, και στον Κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων του 1989, έχουν ως στόχο την προώθηση της απασχόλησης, τη βελτίωση των διαβίωσης και εργασίας, ώστε να καταστήσουν δυνατή την εναρμόνισή τους με παράλληλη διατήρηση της προόδου, την κατάλληλη κοινωνική προστασία, τον κοινωνικό διάλογο και την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων που θα επιτρέψουν ένα υψηλό και διαρκές επίπεδο απασχόλησης και την καταπολέμηση του αποκλεισμού.

Στο εν λόγω πεδίο, όπου δεν υπάρχει αποκλειστική αρμοδιότητα της Ε.Ε., δεν υφίσταται κατ' επέκταση και πεδίο για την πλήρη εναρμόνιση των σχετικών δικαίων των κρατών μελών. Προβλέπει σχετικά το άρθρο 151 παρ. 2 ΣΛΕΕ ότι, στον εν λόγω τομέα, η Ε.Ε. και τα κράτη μέλη εφαρμόζουν μέτρα στα οποία λαμβάνεται υπόψη η ποικιλομορφία των εθνικών πρακτικών, ιδιαιτέρως στον τομέα των συμβατικών σχέσεων, καθώς και η ανάγκη να διατηρηθεί η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της Ένωσης.

Ειδικότερα, προβλέπεται στο άρθρο 151 παρ. 3 ΣΛΕΕ ότι η Ε.Ε. και τα κράτη μέλη φρονούν ότι η εξέλιξη αυτή θα προκύψει όχι μόνον από τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, η οποία θα διευκολύνει την εναρμόνιση των κοινωνικών συστημάτων, αλλά και από τις διαδικασίες που θεσπίζουν οι Συνθήκες, και από την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων.

Στο πεδίο επομένως των κοινωνικών δικαιωμάτων τον κύριο ρόλο έχει η εθνική νομοθεσία κάθε κράτους μέλους, σύμφωνα πρωτίστως με τους εσωτερικούς του κανόνες, περιλαμβανομένων των συμφωνιών των κοινωνικών εταίρων. Επί του ζητήματος αυτού, το άρθρο 152 ΣΛΕΕ προβλέπει μεταξύ άλλων ότι η Ε.Ε. αναγνωρίζει και προάγει τον ρόλο των κοινωνικών εταίρων στο επίπεδό της, λαμβάνοντας υπόψη την ποικιλομορφία των εθνικών συστημάτων και διευκολύνει τον μεταξύ τους διάλογο, σεβόμενη την αυτονομία τους.

Επομένως, η κοινωνική πολιτική δεν αποτελεί βασικό πυλώνα της Ε.Ε., αλλά παραμένει πρωτίστως στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν εμπίπτει καθόλου στους σκοπούς της Ε.Ε. Έτσι, σύμφωνα με τη ΣΛΕΕ, η Ε.Ε. έχει υποστηρικτική και συμπληρωματική κυρίως αρμοδιότητα έναντι των κρατών μελών της στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής, στους εξής επιμέρους τομείς (άρθρο 153 παρ. 1 ΣΛΕΕ): στη βελτίωση, ιδιαιτέρως, του περιβάλλοντος εργασίας, με σκοπό την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων, στους όρους εργασίας, στην κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική προστασία των εργαζομένων, στην προστασία των εργαζομένων σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασης εργασίας, στην ενημέρωση και διαβούλευση με τους εργαζομένους, στην εκπροσώπηση και συλλογική υπεράσπιση των συμφερόντων εργαζομένων και εργοδοτών, απασχόλησης των υπηκόων των τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στο έδαφος της Ένωσης, στην αφομοίωση των αποκλειομένων από την αγορά εργασίας προσώπων, στην ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά τις ευκαιρίες στην αγορά εργασίας και τη μεταχείριση στην εργασία, στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων κοινωνικής προστασίας (με την επιφύλαξη του στοιχείου γ, δηλ. της κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής προστασίας των εργαζομένων).

Την υποστηρικτική και συντονιστική της αρμοδιότητα στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής η Ε.Ε. ασκεί κυρίως μέσω μέτρων ενθάρρυνσης της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών καθώς και (υπό προϋποθέσεις) μέσω της έκδοσης νομοθεσίας (Οδηγιών της Ε.Ε.) για ελάχιστες προδιαγραφές επί ορισμένων ζητημάτων (στα οποία συγκαταλέγεται η βελτίωση του περιβάλλοντος εργασίας, με σκοπό την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων, οι όροι εργασίας, καθώς και η κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική προστασία των εργαζομένων) (άρθρο 153 παρ. 2 ΣΛΕΕ). Όμως, και αυτή ακόμη η

υποστηρικτική και συντονιστική αρμοδιότητα της Ε.Ε. στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής τελεί υπό τον αυστηρό περιορισμό ότι αποκλείεται η εναρμόνιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών (άρθρο 153 παρ. 2 περίπτ. α ΣΛΕΕ).

Προβλέπει, δε, η ΣΛΕΕ, τον διάλογο, μεταξύ των κοινωνικών εταίρων σε επίπεδο Ε.Ε., ρητώς ως μία ενδεχόμενη πηγή ρυθμίσεων της Ε.Ε. στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 155 ΣΛΕΕ, υπάρχει υπό προϋποθέσεις η δυνατότητα εφόσον ο διάλογος μεταξύ των κοινωνικών εταίρων σε επίπεδο Ε.Ε. οδηγήσει στη σύναψη συμφωνιών, αυτές να καταστούν ευρωπαϊκό δίκαιο μετά από σχετικές διαδικασίες που προβλέπει η ΣΛΕΕ. Σχετικές αρμοδιότητες στο επίπεδο αυτό έχει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία οφείλει να διευκολύνει τον συντονισμό μεταξύ των κρατών μελών (ιδίως άρθρο 156 ΣΛΕΕ) και να προωθεί τη διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους σε επίπεδο Ε.Ε. (ιδίως άρθρο 154 ΣΛΕΕ).

Οριοθέτηση αρμοδιοτήτων

Όμως, όλα τα ανωτέρω αφορούν στο σαφώς οριοθετημένο πεδίο της αρμοδιότητας της Ε.Ε. και της περιχαράκωσης της αρμοδιότητας των κρατών μελών σε ό,τι αφορά το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης κάθε κράτους μέλους αλλά και τον σεβασμό του δικαιώματος κάθε κράτους μέλους να θεσπίζει ανώτερης προστασίας

μέτρα κοινωνικής πολιτικής (τα οποία πάντως δεν είναι ασύμβατα με το δίκαιο της Ε.Ε.).

Έτσι, ρητώς ορίζει η ΣΛΕΕ ότι οι διατάξεις για την άσκηση της υποστηρικτικής και συντονιστικής της αρμοδιότητας στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής «*δεν θίγουν την αναγνωρισμένη ευχέρεια των κρατών μελών να καθορίζουν τις θεμελιώδεις αρχές του δικού τους συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως και δεν πρέπει να επηρεάζουν αισθητά την οικονομική ισορροπία του*» και επίσης «*δεν εμποδίζουν την εκ μέρους των κρατών μελών διατήρηση ή θέσπιση αυστηρότερων προστατευτικών μέτρων τα οποία συμβιβάζονται με τις Συνθήκες*» (άρθρο 153 παρ. 4 ΣΛΕΕ).

Πράγματι, ενόσω η Ε.Ε. δεν διαθέτει ιδιαίτερη ρυθμιστική αρμοδιότητα στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής αλλ' αυτή παραμένει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, τα κράτη μέλη -ή/και οι κοινωνικοί εταίροι, αναλόγως των εσωτερικών ρυθμίσεων του δικαίου των κρατών μελών- δύνανται όχι μόνο να αποφασίζουν και υλοποιούν εθνική κοινωνική πολιτική (μάλιστα επί των ως άνω ειδικώς αναφερομένων επιμέρους τομέων) αλλά και να υιοθετούν μέτρα προστασίας των εργαζομένων (σε επίπεδο τόσο όρων εργασίας όσο και υγιεινής και ασφάλειας καθώς και κοινωνικής ασφάλισης) με αυξημένο βαθμό προστασίας, σύμφωνα με τις δικές τους επιλογές και ιεράρχηση αναγκών.

Όριο σε αυτή την εξουσία των κρατών μελών ή/και των κοινωνικών εταίρων στα κράτη μέλη, που δύνανται να θέτουν τέτοιους κανόνες σε εθνικό επίπεδο, είναι οι κανόνες αυτοί να μη φθάνουν σε σημείο να αντιστρατεύονται τους σκοπούς και το δίκαιο της Ε.Ε., που τα κράτη μέλη υποχρεούνται να σέβονται και να προάγουν.

Επομένως, στο επίπεδο της Ε.Ε. η κοινωνική πολιτική (στην οποία εμπίπτουν κατά κύριο λόγο τα ζητήματα που ενδιαφέρουν στην παρούσα μελέτη) αποτελεί ζήτημα άσκησης κυρίως υποστηρικτικής και συντονιστικής δράσης με την βασική αρμοδιότητα να παραμένει στα κράτη μέλη και τους κοινωνικούς εταίρους.[51]

Το δίκαιο της Ε.Ε. στον τομέα αυτό ασφαλώς συμπληρώνεται από τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις, ιδίως για την προστασία των εργαζομένων, στις οποίες η

[51] Μια χαρτογράφηση των διατάξεων της ΣΛΕΕ που αφορούν σε ζητήματα κοινωνικής πολιτικής θα περιελάμβανε τις διατάξεις για την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (άρθρα 45-48 ΣΛΕΕ), το δικαίωμα εγκατάστασης (άρθρα 49-55), την κοινωνική πολιτική (άρθρα 151-161 ΣΛΕΕ), την προώθηση του διαλόγου μεταξύ των κοινωνικών εταίρων (άρθρο 154 ΣΛΕΕ), συμπεριλαμβανομένης της σύναψης και της εφαρμογής συμφωνιών στο επίπεδο της Ένωσης (άρθρο 155 ΣΛΕΕ), την ισότητα της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για όμοια εργασία (άρθρο 157 ΣΛΕΕ), τη συμβολή στην ανάπτυξη παιδείας και επαγγελματικής εκπαίδευσης υψηλού επιπέδου (άρθρα 165 και 166 ΣΛΕΕ), τη δράση της Ένωσης που συμπληρώνει τις εθνικές πολιτικές και προάγει τη συνεργασία στον τομέα της υγείας (άρθρο 168 ΣΛΕΕ), την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή (άρθρα 174-178 ΣΛΕΕ), τη διαμόρφωση, και την εποπτεία της εφαρμογής, των γενικών προσανατολισμών των οικονομικών πολιτικών (άρθρο 121 ΣΛΕΕ), τη διαμόρφωση, και την εξέταση της εφαρμογής, των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση (άρθρο 148 ΣΛΕΕ) και, γενικότερα, την προσέγγιση των νομοθεσιών (άρθρα 114-117 ΣΛΕΕ).

Ε.Ε. είναι συμβαλλόμενο μέρος, καθώς και από παράλληλες προς το κυρίως δίκαιο της Ε.Ε. συμφωνίες των κρατών μελών, που ωστόσο δεν αφορούν στον ίδιο βαθμό όλα τα κράτη μέλη.

Δεδομένης της έλλειψης αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ε.Ε. να ρυθμίζει επί της ουσίας ζητήματα κοινωνικής πολιτικής, κατά τα προεκτεθέντα, κράτη μέλη της Ε.Ε. έχουν προχωρήσει σε συμφωνίες, οι οποίες λαμβάνονται υπόψη κατά την ερμηνεία και εφαρμογή του δικαίου της Ε.Ε. Εξ αυτών, χρήσιμο είναι να γίνει ειδικότερη αναφορά στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη του 1961, στον Κοινωνικό Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων του 1989 και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2000.

Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (1961)

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, ως μία πρώτη αποτύπωση και συμφωνία των συμβαλλόμενων σε αυτόν κρατών της Ευρώπης επί των θεμελιωδών δικαιωμάτων των εργαζομένων και των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων, θεσπίσθηκε στο Τορίνο το 1961 και κυρώθηκε από την Ελλάδα, σύμφωνα με το ελληνικό Σύνταγμα, με τον Ν. 1426/1984 (ΦΕΚ Α' 32 / 19.03.1984). [52] Δεν αποτελεί

[52] Για το πλήρες κείμενο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη στην αγγλική ή την γαλλική και λοιπές πληροφορίες, βλπτ.: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/035 . Βλπτ. Επίσης https://www.coe.int/en/web/european-social-charter .

συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά διεθνή συνθήκη συνομολογηθείσα στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης. Συνδέεται, όμως, με το δίκαιο της Ε.Ε. μέσω των ως άνω συνδέσμων στις Συνθήκες της Ε.Ε.

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης αναθεωρήθηκε το έτος 1996, καθιστάμενος πλέον ο Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (1996). [53] Ο εν λόγω Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον Ν. 4359/2016 (ΦΕΚ Α' 5 / 20.01.2016). Ενδιαφέρον εν προκειμένω έχει να σημειωθεί ότι με το Μέρος ΙΙ αυτού, προβλέπονται μία σειρά υποχρεώσεων των κρατών μελών του, οι οποίες περιλαμβάνουν το δικαίωμα στην εργασία (άρθρο 1), καθώς επίσης το δικαίωμα σε δίκαιες συνθήκες εργασίας (άρθρο 2), το δικαίωμα σε συνθήκες ασφάλειας και υγιεινής στην εργασία (άρθρο 3), το δικαίωμα σε δίκαιη αμοιβή (άρθρο 4), στο συνδικαλισμό (άρθρο 5), στις συλλογικές διαπραγματεύσεις (άρθρο 6) κ.ά.

Ειδικώς όσον αφορά στο δικαίωμα σε δίκαιες συνθήκες εργασίας, ο Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης προβλέπει μεταξύ άλλων ότι τα συμβαλλόμενα σε αυτόν κράτη οφείλουν «να εξαλείφουν τους κινδύνους σε εγγενώς επικίνδυνα ή ανθυγιεινά επαγγέλματα και, στις περιπτώσεις που δεν έχει ακόμη καταστεί δυνατή η εξάλειψη ή η επαρκής μείωση των κινδύνων αυτών, να προβλέπουν είτε τη μείωση των ωρών εργασίας είτε τη χορήγηση πρόσθετης άδειας με αποδοχές σε εργαζόμενους που ασκούν αυτά τα επαγγέλματα» (άρθρο 2 παρ. 4).

[53] Για το πλήρες κείμενο του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη στην αγγλική ή την γαλλική και λοιπές πληροφορίες, βλπτ.: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/163 .

Επίσης, ότι τα συμβαλλόμενα σε αυτόν κράτη οφείλουν «σε διαβούλευση με τις οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων: 1. να διαμορφώνουν, να εφαρμόζουν και να εξετάζουν περιοδικά μια συνεκτική εθνική πολιτική για τις συνθήκες ασφάλειας και υγιεινής στην εργασία και στο εργασιακό περιβάλλον.

Πρωταρχικός στόχος αυτής της πολιτικής είναι η βελτίωση των συνθηκών ασφάλειας και υγιεινής στην εργασία και η πρόληψη ατυχημάτων και βλάβης στην υγεία που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της εργασίας ή συνδέονται με αυτήν ή συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της, ιδίως μέσω της ελαχιστοποίησης των αιτίων των κινδύνων που ενυπάρχουν στο εργασιακό περιβάλλον 2. να εκδίδουν κανονισμούς ασφάλειας και υγιεινής στην εργασία 3. να προβλέπουν την επιβολή αυτών των κανονισμών με τη λήψη μέτρων ελέγχου 4. να προάγουν τη σταδιακή ανάπτυξη των υπηρεσιών υγιεινής στην εργασία για όλους τους εργαζόμενους με λειτουργίες κυρίως προληπτικού και συμβουλευτικού χαρακτήρα.» (άρθρο 3).

Κοινοτικός Χάρτης των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων (1989)

Ο Κοινοτικός Χάρτης των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων υιοθετήθηκε από κράτη μέλη της (τ.) ΕΟΚ το έτος 1989,[54] θέτοντας στις βασικές αρχές του ευρωπαϊκού εργατικού δικαίου. Είναι εφαρμοστέος, μεταξύ άλλων, στο ζήτημα της βελτίωσης των συνθηκών εργασίας, στην προστασία της υγείας και την ασφάλεια στην εργασία, καθώς και στην κοινωνική ασφάλιση. Τα δικαιώματα που αναγνωρίζει αποτελούν ένα ελάχιστο κοινό περιεχόμενο των κανόνων όλων των κρατών μελών της ΕΕ, οι δε διατάξεις του διατηρήθηκαν σε ισχύ από την Συνθήκη της Λισαβόνας (άρθρο 151 ΣΛΕΕ) καθώς και από Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000)

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ: 2012/C 326/02), ο οποίος διακηρύχθηκε για πρώτη φορά στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας στις 7 Δεκεμβρίου 2000, διαφυλάσσει και προάγει μια σειρά από θεμελιώδεις αρχές που είναι αναπόσπαστο στοιχείο του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Οι διατάξεις του εν λόγω Χάρτη απευθύνονται στα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, τηρουμένης της αρχής της επικουρικότητας, καθώς και στα κράτη μέλη, μόνον όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης.

[54] Αρχικώς, ο Χάρτης δεν υπεγράφη από την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, υπό την Πρωθυπουργία της Margaret Thatcher. Εν τέλει υπεγράφη και από το Ηνωμένο Βασίλειο το έτος 1998.

Ειδικώς όσον αφορά στο υπό εξέταση ζήτημα, ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων προβλέπει στο άρθρο 31 παρ. 1 αυτού, με τίτλο δίκαιες και πρόσφορες συνθήκες εργασίας, ότι κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα σε συνθήκες εργασίας οι οποίες σέβονται την υγεία, την ασφάλεια και την αξιοπρέπειά του, καθώς επίσης στο άρθρο 34 παρ. 1 αυτού, ότι η Ε.Ε. αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα πρόσβασης στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης και στις κοινωνικές υπηρεσίες που εξασφαλίζουν προστασία σε περιπτώσεις όπως η μητρότητα, η ασθένεια, το εργατικό ατύχημα, η εξάρτηση ή το γήρας καθώς και σε περίπτωση απώλειας της απασχόλησης, σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζονται στο δίκαιο Ε.Ε. Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Ο Χάρτης διαθέτει νομική δεσμευτικότητα, έχοντας ενσωματωθεί στους κανόνες των Συνθηκών της ΕΕ (βλπτ. άρθρο 6 ΣΕΕ).

Πρωτόκολλο για ζητήματα κοινωνικής πολιτικής στην Ιρλανδία

Πέραν των ανωτέρω, ενδιαφέρουσα είναι για την παρούσα μελέτη η περίπτωση της Ιρλανδίας, σε θέματα κοινωνικής πολιτικής. Στην περίπτωση της εθνικής πολιτικής της Ιρλανδίας για το ζήτημα των αμβλώσεων, αρχικώς τέθηκε ζήτημα κατά πόσον δύναται να έχει η Ιρλανδία ένα εθνικό σύστημα απαγόρευσης διάδοσης σχετικών πληροφοριών, για την παροχή υπηρεσιών διακοπής κυήσεων

σε άλλα κράτη μέλη, ούτως ώστε κατ' επέκταση να επηρεάζονται και οι σχετικές (οικονομικές) ελευθερίες, σε επίπεδο Ε.Ε.

Η υπόθεση εξετάσθηκε από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, στην υπόθεση Grogan, [55] όπου το Δ.Ε.Κ. έκρινε ότι το εν λόγω ζήτημα δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Ε.Ε. (τότε Ε.Ο.Κ.) και επομένως εδύνατο η Ιρλανδία να διαθέτει ίδια εθνική πολιτική επ' αυτού, απαγορεύοντας και τη διάδοση των σχετικών με την παροχή υπηρεσιών διακοπής κυήσεως σε άλλα κράτη μέλη πληροφοριών. Η εν λόγω οριοθέτηση αρμοδιοτήτων εν συνεχεία εντάχθηκε και στις Συνθήκες για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ως Πρωτόκολλο υπ' αριθ. 35 στις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.[56]

Η περίπτωση αυτή καταδεικνύει την καταρχήν δυνατότητα περιχαράκωσης από τα κράτη μέλη ορισμένων καίριων ζητημάτων εθνικής κοινωνικής πολιτικής, συνταγματικής τάξης, ακόμη και εάν άπτονται ζητημάτων οικονομικής πολιτικής της Ε.Ε., αλλά και τη δυσχέρεια οριοθέτησης των δύο πεδίων άσκησης πολιτικής, του οικονομικού έναντι του κοινωνικού πεδίου και τ' ανάπαλιν.

---

[55] Απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 04.10.1992 στην υπόθεση C-159/90, Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd και Stephen Grogan κ.λπ. (Συλλογή της Νομολογίας Δ.Ε.Κ. *1991, σελ. I-04685, και ηλεκτρονικά:* ECLI:EU:C:1991:378). Η απόφαση ελήφθη κατόπιν προδικαστικής παραπομπής από την ιρλανδική Δικαιοσύνη προς το Δ.Ε.Κ., για την ερμηνεία των σχετικών κανόνων του ευρωπαϊκού δικαίου, δεδομένης της δυσχέρειας οριοθέτησης και ερμηνείας του εφαρμοστέου δικαίου.

[56] Αρχικώς στη Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το 1992.

Ωστόσο, πέραν της υποστηρικτικής και συντονιστικής δράσης της Ε.Ε. σε ζητήματα κοινωνικής πολιτικής, της «κοινοτικοποίησης» ορισμένων συμφωνιών των κοινωνικών εταίρων σε επίπεδο Ε.Ε. καθώς και της σύνδεσης του ευρωπαϊκού δικαίου με σχετικές διεθνείς συμβάσεις και με τους ως άνω χάρτες δικαιωμάτων, η πολιτική της Ε.Ε. στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής είναι από τον σκοπό, τη φύση και τη δομή των Συνθηκών της Ε.Ε. οριοθετημένη και περιορισμένη.

Παρά ταύτα, και με δεδομένο το ενδιαφέρον για την πρόοδο της κοινωνικής όψης της Ευρώπης, και της περαιτέρω ενοποίησης αυτής μέσω και των κοινωνικών πτυχών της ευρωπαϊκής ενοποίησης, που απασχολούν και συνδέουν τους λαούς της, τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. έχουν κατά καιρούς επιδιώξει την προώθηση της κοινωνικής πολιτικής της Ε.Ε., στο πλαίσιο πάντοτε που υφίσταται.

Στην κατεύθυνση αυτή, μία πρόσφατη πρωτοβουλία υπήρξε η θέσπιση, σε επίπεδο διακήρυξης αρχών από τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. το έτος 2017 του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, που αποτελεί και την πρώτη μείζονα θεσμική πρωτοβουλία της Ε.Ε. στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής μετά την υιοθέτηση του Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης το έτος 2000.

Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων (2017)

Το έτος 2017 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο απηύθυνε έκκληση για έναν ισχυρό Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, που θα ενισχύει τα κοινωνικά δικαιώματα και θα παρέχει στήριξη στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα τον 21ο αιώνα. [57] Ο Πυλώνας αυτός υιοθετήθηκε ως κείμενο από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το έτος 2017, καθώς επίσης και από τους κοινωνικούς εταίρους σε επίπεδο Ε.Ε.

Το κείμενο αυτό, που αποτελεί κατά βάση μία επανάληψη των βασικών αρχών της κοινωνικής πολιτικής της Ε.Ε., όπως αποτυπώνονται στις Συνθήκες της Ε.Ε., με μία έμφαση στην ανάγκη προόδου, επισημαίνει μεταξύ άλλων ότι η οικονομική και η κοινωνική πρόοδος είναι αλληλένδετες και ότι στόχος του είναι να χρησιμεύσει ως οδηγός για την επίτευξη ουσιαστικών αποτελεσμάτων ως προς την απασχόληση και τα κοινωνικά ζητήματα και για τη διασφάλιση καλύτερης θέσπισης και εφαρμογής των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Σημειώνει, δε, ότι για τη νομική εκτελεστότητα των αρχών και των δικαιωμάτων που περιλαμβάνει πρέπει πρώτα να εγκριθούν ειδικά μέτρα ή να θεσπιστεί ειδική νομοθεσία στο κατάλληλο επίπεδο και ότι η υιοθέτησή του δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη ή τους κοινωνικούς τους εταίρους να θεσπίσουν πιο φιλόδοξα κοινωνικά πρότυπα. Αποτελεί επομένως, στο βαθμό που περιλαμβάνει

προβλέψεις πέραν των Συνθηκών της Ε.Ε., πρωτίστως ένα κείμενο πολιτικής δέσμευσης για ανάληψη δράσης και οπωσδήποτε δεν συνεπάγεται νομικά της επέκταση των εξουσιών και των καθηκόντων της Ε.Ε. ως καθορίζονται στις Συνθήκες, αλλά αντιθέτως η εφαρμογή του οφείλει να εμπίπτει στα όρια αυτών.

Ειδικότερα, η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων δεν θίγει, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα των κρατών μελών να καθορίζουν τις θεμελιώδεις αρχές των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισής τους και να διαχειρίζονται τα δημόσια οικονομικά τους, ενώ επίσης καθοριστικός για την επίτευξη του σκοπού του είναι ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων σε όλα τα επίπεδα, σύμφωνα με την αυτονομία τους στη διαπραγμάτευση και τη σύναψη συμβάσεων και το δικαίωμα συλλογικής διαπραγμάτευσης και συλλογικής δράσης.

Ειδικώς σε ό,τι αφορά το καθεστώς διεθνούς δανεισμού της Ελλάδας

Ως γνωστόν, η Ελλάδα από το έτος 2010 ευρίσκεται σε ένα ιδιότυπο καθεστώς διεθνούς δανεισμού, λόγω της δημοσιονομικής κρίσης που εξελίχθηκε, ιδίως σε ό,τι αφορά το δημόσιο χρέος και έλλειμμα. Στο ιδιότυπο αυτό καθεστώς διεθνούς δανεισμού έχουν μετάσχει, σε επίπεδο διεθνών ή διμερών συμβάσεων, ως αντισυμβαλλόμενα μέρη της Ελλάδας, τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και τα επιμέρους κράτη – μέλη αυτής, καθώς επίσης διεθνείς οργανισμοί όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

---

[57] Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 19ης Ιανουαρίου 2017, σχετικά με έναν ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων [2016/2095(INI)].

Ειδικότερα, με τον Νόμο 3833/2010 (ΦΕΚ Α' 40/15.03.2010) «*Προστασία της εθνικής οικονομίας – Επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης*» ελήφθησαν ορισμένα άμεσα μέτρα για την αντιμετώπιση του σοβαρού δημοσιονομικού προβλήματος της Ελλάδας, με κατεπείγουσες διαδικασίες. [58] Στη συνέχεια, καταρτίσθηκε μεταξύ της Ελλάδας και των δανειστών της (Ε. Επιτροπή, Δ.Ν.Τ. και Ε.Κ.Τ.) το «Μνημόνιο Συνεννόησης» («Memorandum of Understanding») του 2010, στο οποίο περιελήφθησαν τα μέτρα τριετούς προγράμματος που είχαν καταρτισθεί από τις ελληνικές αρχές μετά από συνεννόηση με τους δανειστές. Ειδικότερα, με το «Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής», το οποίο αποτελεί τμήμα του «Μνημονίου Συνεννόησης» και προσαρτήθηκε στο Ν. 3845/2010 (ΦΕΚ Α' 65/06.05.2010) «*Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της Ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.*», περιγράφεται η δημοσιονομική κατάσταση της Χώρας, και παράλληλα θεσμοθετείται πλήθος άμεσων ρυθμίσεων για την μείωση των δημοσίων δαπανών και την αύξηση των εσόδων, με σκοπό την διόρθωση των δημοσιονομικών και εξωτερικών ανισορροπιών και την αποκατάσταση της

---

[58] Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του εν λόγω νόμου: « […] *Η αντιμετώπιση των πρωτόγνωρων δυσμενών οικονομικών συνθηκών και της μεγαλύτερης δημοσιονομικής κρίσης των τελευταίων δεκαετιών, η οποία έχει κλονίσει την αξιοπιστία της Χώρας, έχει προκαλέσει μεγάλες δυσκολίες στην προσπάθεια κάλυψης των δανειακών αναγκών της και απειλούν σοβαρά την Εθνική Οικονομία.* […] *Η δεινή θέση των δημοσίων οικονομικών, λόγω του δημόσιου ελλείμματος και του δημόσιου χρέους που έφθασαν στα υψηλότερα επίπεδα στην ιστορία των δημοσίων οικονομικών της χώρας, σε συνδυασμό με την χρηματοπιστωτική κρίση που περιόρισε τη ρευστότητα στις διεθνείς αγορές, αλλά και το έλλειμμα αξιοπιστίας που εκθέτει τη Χώρα μας σε κερδοσκοπικές επιθέσεις, καθιστούν αναγκαία τη λήψη άμεσων δημοσιονομικών μέτρων για την εξοικονόμηση πόρων, με μείωση των δημόσιων δαπανών και αύξηση των φορολογικών εσόδων. Τα προτεινόμενα επείγοντα μέτρα είναι ανάλογα της άμεσης και επιτακτικής ανάγκης να προστατευτεί το εθνικό συμφέρον και πρόσφορα, προκειμένου το κράτος να ανταποκριθεί στην ανάγκη μείωσης του υπερβολικού ελλείμματος, όπως ορίζει η Συνθήκη της ΛΕΕ σύμφωνα και με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου* […]».

εμπιστοσύνης της Χώρας στις διεθνείς αγοράς. Ακολούθησε ο Ν. 4024/2011 (ΦΕΚ Α' 226/27.10.2011) «*Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015*». Περαιτέρω μέτρα ελήφθησαν με τον Νόμο 4093/2012 (ΦΕΚ Α' 222/12.11.2012) «*Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016*». Επίσης, πολλά αντίστοιχα μέτρα, μείωσης αποδοχών (ιδίως των εργαζομένων στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα), αύξησης ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης και λοιπών προϋποθέσεων, και αύξησης των δημοσίων εσόδων, περιελήφθησαν σε σωρεία σχετικών ρυθμίσεων, που εκδόθηκαν καθ' όλο το εν λόγω διάστημα.

Ειδικώς ως προς ασφαλιστικό – συνταξιοδοτικό καθεστώς, που αφορά τους ασφαλισμένους στην κατηγορία των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων στην Ελλάδα, αναλύονται κατωτ. (μέρος Τρίτο και μέρος Τέταρτο) οι οικείες ρυθμίσεις, που εισήχθησαν ιδίως μετά τη θέση σε ισχύ του Ν. 3863/2010 «*Νέο Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις*» (Φ.Ε.Κ. 115 τ. Α'/15.07.2010), με τον οποίο επιδιώχθηκε, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Νόμου, συνολική μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος της Χώρας και επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα ρευστότητας των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης. Μία από τις μείζονες τροποποιήσεις που επέφερε ο ως άνω νόμος είναι η νομοθετική πρόβλεψη για επανακαθορισμό του καταλόγου των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων. Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και ο Ν. 4093/2012, με τις διατάξεις του οποίου επήλθαν σημαντικές τροποποιήσεις στα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης και συγκεκριμένα εκ νέου γενική αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης κατά δύο έτη από 01.01.2013 για όλες τις κατηγορίες ασφαλισμένων, περιλαμβανομένης και της ειδικής κατηγορίας ασφαλισμένων ΒΑΕ. Με τον πρόσφατο ασφαλιστικό Νόμο, ήτοι το Ν. 4336/2015 αυξήθηκαν εκ νέου τα όρια

ηλικίας συνταξιοδότησης, ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί ότι η εν λόγω αύξηση των ορίων ηλικίας που προβλέπεται στις διατάξεις της υποπαρ. Ε3, της παρ. Ε, του άρθρου 2 του Ν. 4336/2015[59] δεν εφαρμόζεται στα επαγγέλματα που περιλαμβάνονται στο νέο Κώδικα ΒΑΕ, τα οποία και ρητώς εξαιρούνται από τις εν λόγω ρυθμίσεις.

Εκφεύγει του σκοπού της παρούσης μελέτης η διεξοδική παράθεση και ανάλυση όλων των σχετικών ρυθμίσεων. Εκείνο όμως που είναι σκόπιμο να σημειωθεί, ιδίως στο πλαίσιο της εξέτασης του συνταξιοδοτικού καθεστώτος υπό το φως του δικαίου της Ε.Ε. αλλά και επίσης υπό το φως των διεθνών συμβάσεων δανεισμού της Ελλάδας και των αντίστοιχων εσωτερικών μέτρων που ελήφθησαν σε εκτέλεση αυτών, είναι ότι δεν προκύπτει κάποια νομική υποχρέωση της Ελλάδας να μην αντιμετωπίσει ειδικότερα ορισμένη κατηγορία εργαζομένων σε ΒΑΕ, αλλ' αντιθέτως υπάρχει ασφαλώς αυτονομία της Ελλάδας στον τομέα αυτό. Εξ αυτού, άλλωστε, του λόγου ο Νομοθέτης επέλεξε να εξαιρέσει τα επαγγέλματα που περιλαμβάνονται στον νέο Κώδικα ΒΑΕ από την πρόσφατη αύξηση των ορίων ηλικίας που επέφερε ο Ν. 4336/2015, έχοντας σαφώς αρμοδιότητα προς τούτο. Η επιλογή αυτή του Νομοθέτη αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει νομική δέσμευση της Χώρας να ρυθμίσει κατά συγκεκριμένο τρόπο ζητήματα που άπτονται της πολιτικής κοινωνικής ασφάλισης. Ο μόνος εν δυνάμει περιορισμός όχι στην ύπαρξη αλλά στον τρόπο άσκησης αυτής της εξουσίας της Ελλάδας, θα αφορούσε ενδεχομένως στη σχετική διαδικασία εισαγωγής τέτοιων ειδικών ρυθμίσεων, στο βαθμό που αυτές θα είχαν ορισμένο σημαντικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα για τα οικονομικά της Ελλάδας.

[59] Ν. 4336/2015 «*Συνταξιοδοτικές διατάξεις – Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης.*» (Φ.Ε.Κ. 94 τ. Α'/ 14.08.2015).

Η ΑΝΟΜΟΙΟΜΟΡΦΙΑ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε.

Δεδομένης της πολυμορφίας και ανομοιογένειας στις εθνικές ρυθμίσεις, για τις οποίες έγινε λόγος παραπάνω, είναι δυσχερής ή και αλυσιτελής η σύγκριση των επιμέρους εθνικών ρυθμίσεων επί τη βάσει μίας μόνο παραμέτρου, όπως λ.χ. ο γενικός μέσος όρος ηλικίας συνταξιοδότησης των εργαζομένων ή έστω ο γενικός μέσος όρος ηλικίας συνταξιοδότησης στη χημική βιομηχανία ή τη βιομηχανία πετρελαιοειδών ή έστω ειδικότερα σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα. Τούτο όχι μόνο διότι μία τέτοια σύγκριση θα ήταν εγγενώς αόριστη αλλά πρωτίστως (α) διότι θα γινόταν χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές συνθήκες (εργασιακές, οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές κ.ά.) που επικρατούν σε κάθε κράτος και (β) κυρίως διότι θα γινόταν χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ρυθμίσεις που πηγάζουν από συμφωνίες των κοινωνικών εταίρων (με ή χωρίς κρατική συμμετοχή) και οι οποίες συμπληρώνουν και εξειδικεύουν την παρεχόμενη προστασία.

Επομένως, για να αξιολογηθεί το επίπεδο της παρεχόμενης προστασίας στο υπό εξέταση ζήτημα οριζοντίως, στα κράτη μέλη της Ε.Ε., θα έπρεπε αφενός να γίνει μία πλήρης καταγραφή όλων των σχετικών ρυθμίσεων (κρατικών αλλά και από συμφωνίες των κοινωνικών εταίρων αλλά και δικαστικές ή διαιτητικές αποφάσεις κ.ο.κ.) και αφετέρου να γίνει μία αξιολόγηση αυτών με τα ίδια κριτήρια στάθμισης, ώστε να προκύψει συγκεκριμένο αποτέλεσμα.

Προφανώς, τέτοια άσκηση είναι ιδιαίτερα δυσχερής και μεθοδολογικά αβέβαιη, καθώς δεν υπάρχει ομοιομορφία των συγκρινόμενων επιμέρους μεγεθών, ενώ είναι διαφορετικές και οι παράμετροι αξιολόγησης, αναλόγως των ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών, συνθηκών και προκριμάτων κάθε ιδιαίτερης έννομης τάξης.

Ένα κοινό χαρακτηριστικό το οποίο, ωστόσο, μπορεί να εντοπισθεί, από την επισκόπηση των διαφόρων συστημάτων προστασίας στην Ε.Ε. είναι η ρύθμιση πλείστων ζητημάτων σε επίπεδο συμφωνίας των κοινωνικών εταίρων. Λαμβάνοντας υπόψη, ενδεικτικά, τη σχετική εμπειρία σε ορισμένες χώρες με σημαντική δραστηριότητα στην εξόρυξη ή και διύλιση υδρογονανθράκων, θα ήταν χρήσιμο ιδίως να γίνει αναφορά στην περίπτωση της Νορβηγίας και της Ιταλίας.

Στη Νορβηγία όπου παρουσιάζεται σημαντική δραστηριότητα στον κλάδο της εξόρυξης πετρελαίου και τους συναφείς κλάδους, πολλά από τα σχετικά ζητήματα ρυθμίζονται με συλλογικές συμβάσεις. Οι εργαζόμενοι στις σταθερές πλατφόρμες άντλησης πετρελαίου διαθέτουν μία σχετική συλλογική σύμβαση και υπάρχει επίσης αντίστοιχη για τους εργαζόμενους στην εξόρυξη και τη διύλιση. Χωριστές συλλογικές συμβάσεις υπάρχουν για τους εργαζομένους σε κινητές υπεράκτιες μονάδες. Παρά την ύπαρξη διαφόρων συλλογικών συμβάσεων, το ύψος των αποδοχών των εργαζομένων είναι πολύ παραπλήσιο. Ενδιαφέρον είναι ότι οι εργαζόμενοι στους κλάδους αυτούς στη Νορβηγία έχουν ένα σχετικά χαμηλό αριθμό ετήσιων ωρών απασχόλησης (έως 1.500 ώρες ετησίως,

σε αντιπαραβολή λ.χ. με το Ηνωμένο Βασίλειο όπου οι ώρες απασχόλησης είναι περί τις 2.000 ετησίως). Η ηλικία συνταξιοδότησης κυμαίνεται από 62 έως 72 έτη (τόσο στην ξηρά όσο και σε υπεράκτιες εγκαταστάσεις), ενώ οι εργαζόμενοι στη θάλασσα ανήκουν σε διαφορετικό πλαίσιο συνταξιοδότησης, με μέση ηλικία τα 60 έως 67 έτη, όπου οι ναυτικοί συνταξιοδοτούνται στα 60 έτη. Σε γενικές γραμμές, το πλαίσιο της σχετικής νομοθεσίας στη Νορβηγία μεταβάλλεται, λόγω και των πληθυσμιακών μεταβολών, της γήρανσης του πληθυσμού και της σταθερής αύξησης του αριθμού των συνταξιούχων.

Περαιτέρω, ενώ το γενικό σύστημα της Ιταλίας δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους σκοπούς της παρούσης μελέτης, ωστόσο υπάρχει το εξής ενδιαφέρον στοιχείο: προβλέπεται πρόσθετη προστασία για τους εργαζομένους στον τομέα της ενέργειας και της χημικής βιομηχανίας, μέσω ειδικού ταμείου, που προσφέρει επιπλέον των υποχρεωτικών εκ του νόμου παροχών επιπλέον ποσού (εν είδει έκτακτης παροχής) για τους εργαζομένους που συμπληρώνουν τα όρια συνταξιοδότησης καθώς επίσης για εκείνους που θα τα συμπληρώσουν εντός πενταετίας. Επίσης, προσφέρει επιπλέον παροχές σε εργαζόμενους των οποίων λήγει οικειοθελώς η σχέση εργασίας (όπως σε περίπτωση παραίτησης πριν τη συμπλήρωση των ορίων συνταξιοδότησης).

Λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω παραμέτρους, χρήσιμο είναι για τους σκοπούς της παρούσης μελέτης να γίνει όχι διεξοδική παράθεση και ανάλυση όλων των σχετικών ρυθμίσεων των κρατών μελών της Ε.Ε., αλλά γενική επισκόπηση ορισμένων σημαντικών μελετών στο πεδίο αυτό καθώς επίσης να ληφθούν υπόψη ορισμένα κρίσιμα δεδομένα σε συγκριτικό επίπεδο (βλπτ. σχετικώς Κεφάλαιο Β, υπό (β)).

Συμπερασματικά

Προκύπτει από την ως άνω εξέταση βασικών κανόνων του ευρωπαϊκού δικαίου ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει δευτερεύουσα μόνο αρμοδιότητα για τη θέση κανόνων ως προς εργασιακά ζητήματα και ζητήματα κοινωνικής πολιτικής, σε επίπεδο υποστήριξης και συντονισμού των κρατών μελών, τα οποία διατηρούν την αρμοδιότητα θέσης κανόνων και ρύθμισης κατά τις εθνικές προτεραιότητες και επιλογές των θεμάτων αυτών (με όριο τη μη θέσπιση κανόνων ή τη μη υιοθέτηση πρακτικών που να αντιστρατεύονται το ευρωπαϊκό δίκαιο). Δύνανται, επομένως, τα κράτη μέλη σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές Συνθήκες να θέτουν εθνικούς κανόνες οι οποίοι μπορούν όχι μόνο να είναι ιδιαίτεροι αλλά και να παρέχουν υψηλότερο επίπεδο προστασίας απ' ό,τι το γενικό επίπεδο προστασίας που παρέχεται από τους βασικούς κανόνες της Ε.Ε. αλλά και εν συγκρίσει προς το επίπεδο προστασίας που παρέχεται από το δίκαιο άλλων κρατών μελών της Ε.Ε.

Πράγματι, στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα όπου δεν υφίσταται ενιαία κοινωνική πολιτική ούτε αντίστοιχες αυξημένες νομοθετικές και κανονιστικές αρμοδιότητες των οργάνων της Ε.Ε., τον κύριο ρόλο εξακολουθούν να έχουν τα κράτη μέλη, τα οποία ρυθμίζουν τα σχετικά ζητήματα λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες και ανάγκες στο εσωτερικό τους με βάση την δική τους αξιολόγηση. Το αυτό ισχύει και ως προς τον μηχανισμό διευθέτησης των σχετικών ζητημάτων, καθώς αρμόδιος είναι τόσο ο νομοθέτης όσο και οι κοινωνικοί εταίροι για τη ρύθμιση αυτών (ενίοτε με την επικύρωση των συμφωνιών τους από τον νομοθέτη). Αντιστοίχως, ανήκει στα κράτη μέλη, κατά την αρμοδιότητά τους στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής, η οποία είναι κύρια και πρωτογενής, όπως αναπτύχθηκε, να αποφασίσουν το περιεχόμενο των σχετικών εθνικών ρυθμίσεων καθώς και τον μηχανισμό για την υιοθέτησή τους.

Στο πλήθος των 28 κρατών μελών της Ε.Ε. παρουσιάζονται ισάριθμες προσεγγίσεις, ως προς τον μηχανισμό και το περιεχόμενο των μέτρων που αφορούν στην κοινωνική πολιτική τους. Κατά κύριο λόγο, η επιλογή των κρατών μελών είναι η θέσπιση γενικών κανόνων σε νομοθετικό επίπεδο, όπως συμπληρώνονται ειδικότερα από συμφωνίες των κοινωνικών εταίρων ανά τομέα δραστηριότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β - ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ Β.Α.Ε. ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

Παρότι στο ελληνικό δίκαιο, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω, τα Βαρέα και Ανθυγιεινά Επαγγέλματα συνιστούν μία ιδιαίτερη κατηγορία που προβλέπεται από τον νόμο, το ίδιο δεν ισχύει διεθνώς (περιλαμβανομένης της Ε.Ε.), καθώς είναι περιορισμένος ο αριθμός κρατών με αντίστοιχες ρυθμίσεις.[60]

Τούτο δεν σημαίνει ότι αμφισβητείται διεθνώς η ύπαρξη βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων ή ότι, ιδίως σε ανεπτυγμένες κοινωνίες, μένουν απροστάτευτοι οι εργαζόμενοι σε τέτοια επαγγέλματα: σημαίνει ότι υπάρχει διαφορετική δομή του συστήματος κοινωνικής πολιτικής, με διαφορετικά μέσα προστασίας, δια των οποίων πάντως και πάλι επιδιώκεται ένα προστατευτικό για τους εργαζόμενους αποτέλεσμα.

[60] Το σκεπτικό αυτών των ειδικών καθεστώτων είναι ότι η εργασία σε ΒΑΕ αυξάνει την θνησιμότητα και μειώνει το προσδόκιμο ζωής, επομένως μειώνει τον χρόνο κατά τον οποίο μπορεί κανείς να απολαύσει τις συνταξιοδοτικές του παροχές. Τα ειδικά συνταξιοδοτικά καθεστώτα για ΒΑΕ επομένως εξασφαλίζουν ότι αυτοί οι εργαζόμενοι έχουν πρόσβαση στις συνταξιοδοτικές τους παροχές νωρίτερα από ότι προβλέπεται από το γενικό κρατικό σύστημα συνταξιοδότησης στη χώρα τους. Δηλαδή, τα ειδικά καθεστώτα για ΒΑΕ αντισταθμίζουν τους κινδύνους για την ζωή και την υγεία των εργαζομένων που σχετίζονται με το εργασιακό περιβάλλον και οι οποίοι περιορίζουν την διάρκεια της επαγγελματικής ζωής ή ακόμα και το προσδόκιμο ζωής των εργαζομένων.

α) Τα Β.Α.Ε. σε διεθνές επίπεδο

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, ειδικά συνταξιοδοτικά καθεστώτα για εργαζόμενους σε ΒΑΕ υπάρχουν συνολικά δέκα οκτώ κράτη μέλη του ΟΟΣΑ.[61] Ο συνηθέστερος τύπος είναι αυτός της συλλογικής παραχώρησης, δηλαδή της παραχώρησης ειδικής μεταχείρισης στον υπολογισμό των συντάξεων και ρυθμίσεων για πρόωρη συνταξιοδότηση για ολόκληρους κλάδους (π.χ. εργαζόμενους σε υπόγεια ορυχεία, ναυτικούς, εργαζόμενους στις αερομεταφορές και καλλιτέχνες). Πολλά από τα κράτη μέλη του ΟΟΣΑ δεν έχουν στο δημόσιο συνταξιοδοτικό τους σύστημα ειδικές προβλέψεις για καμία θέση εργασίας, επάγγελμα ή κλάδο. Ωστόσο, σε ορισμένες χώρες, εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα σε θέσεις εργασίας με βαρείες ή ανθυγιεινές συνθήκες εργασίας απολαμβάνουν προνόμια πρόωρης συνταξιοδότησης στο πλαίσιο των δημόσιων συστημάτων συνταξιοδότησης (π.χ. πυροσβέστες, αστυνομικοί και ένοπλες δυνάμεις).[62]

Γενικότερα, τα τελευταία έτη έχει υπάρξει διεθνώς μία συζήτηση γύρω από τη σκοπιμότητα των ειδικών συνταξιοδοτικών συστημάτων για βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα. Τούτο διότι ιστορικά έχουν αναγνωρισθεί σε πολλά ασφαλιστικά συστήματα, αλλά με τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζονται πλέον υπάρχει και μία στροφή προς εναλλακτικούς τρόπους αντιμετώπισης των δυσχερειών και κινδύνων που συνδέονται με τη βαρεία και ανθυγιεινή εργασία.

[61] Zaidi, A. and E. Whitehouse (2009). *Should Pension Systems Recognise 'Hazardous and Arduous Work'?* OECD Social, Employment and Migration Working Paper No 91
[62] Ό.π.

Καταρχάς, δεν υφίσταται ένας ενιαίος, κοινός ορισμός για τη βαρεία, ανθυγιεινή ή επικίνδυνη εργασία – πράγμα που από μόνο του καθιστά δυσχερή και μεθοδολογικά προβληματική τη σύγκριση των διαφόρων συστημάτων που επικρατούν διεθνώς, εάν επιζητηθεί ακρίβεια. Περαιτέρω, ανά τις διάφορες χώρες, ο κατάλογος επαγγελμάτων που εντάσσονται στην ευρύτερη αυτή κατηγορία, των ΒΑΕ, περιλαμβάνει πολλά και διαφορετικά επαγγέλματα, δεν συμπίπτουν δηλ. ούτε τα επαγγέλματα που αναγνωρίζονται κατά το εκάστοτε εθνικό δίκαιο ως ΒΑΕ.

Επομένως, υπάρχει σημαντική ανομοιογένεια σε διεθνές επίπεδο και στην Ε.Ε., ακόμη και εντός της ευρύτερης κατηγορίας που αναφέρεται ως ΒΑΕ, για τους σκοπούς της παρούσης μελέτης. Σε αυτό πάντως το πλαίσιο, μπορούν να γίνουν ορισμένες χρήσιμες επισημάνσεις:

Πολλά κράτη μέλη του ΟΟΣΑ διαθέτουν νομοθετικές προβλέψεις στο πλαίσιο της συνταξιοδοτικής πολιτικής τους συγκεκριμένα για τις επικίνδυνες συνθήκες εργασίας, τις οποίες θέτουν ως παράγοντα καθορισμού της ηλικίας συνταξιοδότησης. Αρκετές χώρες του ΟΟΣΑ έχουν επίσης ειδικά συνταξιοδοτικά συστήματα που παρέχουν τη δυνατότητα στους εργαζομένους σε ορισμένα επαγγέλματα ή κλάδους να έχουν αυξημένο συντελεστή συσσώρευσης για κάθε έτος εισφορών και επομένως να μπορούν να εξέλθουν πρόωρα από την αγορά εργασίας με πληρέστερη σύνταξη από ότι θα είχαν δικαίωμα με βάση το γενικό συνταξιοδοτικό σύστημα.

Εναλλακτικά συστήματα που παρουσιάζονται διεθνώς, σε σχέση με το σύστημα των ΒΑΕ, είναι η θέσπιση αυξημένων νομοθετικών μέτρων πρόληψης κινδύνων ατυχημάτων και γενικά βλάβης στην υγεία των εργαζομένων. Ωστόσο, ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, σε ορισμένα επαγγέλματα η όποια πρόληψη δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί επαρκές και πρόσφορο μέτρο, καθώς υπάρχουν από τη φύση τους επαγγέλματα που είναι ιδιαίτερα επικίνδυνα ή ανθυγιεινά.

Ένας άλλος εναλλακτικός τρόπος προστασίας, σύμφωνα τουλάχιστον με τον ΟΟΣΑ, είναι η χορήγηση επιπλέον μισθολογικών παροχών στους εργαζόμενους που απασχολούνται σε ΒΑΕ. Ωστόσο, ακόμη και έτσι, όταν ο βαθμός της επικινδυνότητας ενός επαγγέλματος για την υγεία των εργαζομένων – ιδίως μακροπρόθεσμα – είναι τέτοιος ώστε να μειώνεται το προσδόκιμο της ζωής ή της ποιότητας ζωής τους, είναι εύλογο και αναγκαίο, όπως δέχεται και ο ΟΟΣΑ, να παρέχεται η δυνατότητα στους εργαζομένους αυτούς να λαμβάνουν όχι μόνο οικονομικά αντισταθμίσματα αλλά πρόωρη συνταξιοδότηση (ή ένα συνδυασμό των δύο, όπου ένα μέρος του οικονομικού αντισταθμίσματος παρέχεται μέσω της πρόωρης αποχώρησης από την εργασία).

β) Το καθεστώς των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων στα κράτη μέλη της Ε.Ε. και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη

Μία σημαντική μελέτη για τη συγκριτική επισκόπηση των συνταξιοδοτικών καθεστώτων των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο εκπονήθηκε το 2016 από το European Social Policy Network

(ESPN) υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.[63] Στο πλαίσιο αυτό, η μελέτη του ESPN εξέτασε το εν λόγω καθεστώς σε τριάντα πέντε (35) κράτη. Έλαβε υπόψη το μίγμα πολιτικής που αφορά ανά κράτος στα Β.Α.Ε. και επίσης μία ενδελεχή εκτίμηση των συνταξιοδοτικών κανόνων και άλλων ασφαλιστικών παροχών που έχουν δημιουργηθεί ειδικώς για αυτά και, τέλος, μία ανάλυση των προτύπων συνταξιοδότησης και την επάρκεια των συντάξεων αυτών. Βασιζόμενη σε μία εις βάθος ανάλυση των επιμέρους εθνικών πολιτικών, η μελέτη αυτή του ESPN φθάνει σε πέντε (5) βασικά συμπεράσματα για τους τρόπους με τους οποίους τα κράτη που εξέτασε αντιμετωπίζουν τα Β.Α.Ε. κατά τις εθνικές τους πολιτικές.

Το πρώτο βασικό συμπέρασμα είναι ότι υπάρχουν δύο βασικές και αντίθετες νομικές προσεγγίσεις ως προς τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη αντιμετωπίζουν τα Β.Α.Ε. Η πρώτη προσέγγιση αφορά στη νομική αναγνώριση των Β.Α.Ε. μέσω εθνικών νομοθετικών διατάξεων και, στις περισσότερες περιπτώσεις, ειδικές ασφαλιστικές παροχές (συνήθως συντάξεις) στο τέλος του επαγγελματικού βίου. Κάποια κράτη που ακολουθούν αυτή τη προσέγγιση (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα) παρέχουν αναγνώριση των Β.Α.Ε. για μία ευρεία κατηγορία εργαζομένων επί τη βάσει συνθηκών / ειδικότητας απασχόλησης / τομέων (Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Εσθονία, Ελλάδα, Ισπανία, Φινλανδία, Γαλλία, Κροατία, Ιταλία, Λιχτενστάιν, Λιθουανία, Λετονία, Λουξεμβούργο, FYROM, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σερβία, Σλοβενία, Σλοβακία, Τουρκία). Άλλα κράτη παρέχουν επίσημη αναγνώριση μόνο ορισμένων ειδικοτήτων (Τσεχία, Κύπρος, Γερμανία, Ουγγαρία, Ισλανδία, Νορβηγία). Η δεύτερη προσέγγιση είναι να μην αναγνωρίζονται ούτε Β.Α.Ε. στη νομοθεσία ούτε να υπάρχουν ειδικές

[63] EUROPEAN COMMISSION, ESPN, Retirement regimes for workers in arduous or hazardous jobs in Europe - A study of national policies, 2016.

ασφαλιστικές παροχές για την αντιμετώπισή τους (Ελβετία, Δανία, Ιρλανδία, Μάλτα, Ολλανδία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο). Εν γένει, η έννοια των Β.Α.Ε. δύναται να καλύψει διαφορετικές καταστάσεις που κυμαίνονται από τις συνθήκες ή ειδικότητες σωματικής (ή και πνευματικής) εργασία, όπως ιδίως το επιβλαβές περιβάλλον ή συνθήκες εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη βαρύτητα αποδίδεται από την εν λόγω μελέτη του ESPN στην χρήση χημικών, η οποία ενδιαφέρει και στο πλαίσιο της παρούσης μελέτης. Επίσης, οι εντατικές σωματικές ή και πνευματικές δραστηριότητες (όπως για τους εργαζόμενους σε ορυχεία, μεταλλωρυχεία κλπ).

Το δεύτερο βασικό συμπέρασμα είναι ότι, παρά τη σχετική μακρά κατάσταση των συνθηκών και ειδικοτήτων που εμπίπτουν στην έννοια των βαρείων και ανθυγιεινών, ο αριθμός πάντως των Β.Α. επαγγελμάτων αποτελεί ένα πολύ μικρό ποσοστό του εργατικού δυναμικού σε όλες τις χώρες υπό εξέταση. Ειδικότερα, τα Β.Α.Ε. αποτελούν μεταξύ 1% και 4% του συνολικού εργατικού δυναμικού την περίοδο 2015-2016. Όσον αφορά σε συνταξιούχους Β.Α.Ε. αυτοί κατ' εκτίμηση ανέρχονται σε ποσοστό μεταξύ 5% και 8% του συνολικού αριθμού συνταξιούχων την ίδια περίοδο (παρότι τα δεδομένα ενίοτε δεν είναι πλήρη).

Συχνά, ορισμένα Β.Α.Ε. αντιμετωπίζονται στα εθνικά κοινωνικοασφαλιστικά συστήματα μέσω συνταξιοδοτικών παροχών, κυρίως συντάξεων (Αυστρία, Βουλγαρία, Τσεχία, Γαλλία, Φινλανδία, Εσθονία, Ελλάδα, Ισπανία, Κροατία, Ουγγαρία, Ιταλία, FYROM, Πολωνία, Ρουμανία, Σερβία, Σλοβενία, Σερβία, Τουρκία) ή μέσω συστημάτων αντιμετώπισης της ανεργίας (Βέλγιο, Λουξεμβούργο). Τα περισσότερα από αυτά τα κράτη ευνοούν την έξοδο των Β.Α.Ε. από την εργασία νωρίς. Μόνο λίγα από τα κράτη που διαθέτουν ειδικές συνταξιοδοτικές παροχές για τα Β.Α.Ε. παρέχουν ένα συνδυασμό τόσο της εξόδου

νωρίς από την εργασία όσο και μέτρων παράτασης του εργασιακού βίου (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Φινλανδία, Γαλλία).

Το τρίτο βασικό συμπέρασμα είναι ότι οι παροχές κοινωνικής ασφάλισης για τα Β.Α.Ε., που συχνά εκλαμβάνεται ως προνομιακή, στην πράξη υπόκειται σε αυστηρές προϋποθέσεις. Πιο συγκεκριμένα, οι αναφορές από επιμέρους κράτη στη μελέτη του ESPN δείχνουν ότι σε ορισμένα κράτη οι παροχές για τα Β.Α.Ε. είναι υψηλότερες από το μέσο όρο της σύνταξης λόγω ηλικίας, που οφείλεται εν μέρει στο ότι τα Β.Α.Ε. έχουν υψηλότερες εισφορές κοινωνικής ασφάλισης σε αυτά τα κράτη. Άλλα κράτη έχουν συνταξιοδοτικές παροχές οι οποίες είναι χαμηλότερες από τη μέση σύνταξη λόγω ηλικίας, λόγω σχετικών προβλέψεων ως προς τη συμμετοχή. Όσον αφορά σε κράτη που δεν έχουν ειδικές παροχές για τα Β.Α.Ε., αυτή η μελέτη του ESPN περιγράφει μία σειρά από παροχές κοινωνικής ασφάλισης που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από εργαζόμενους σε Β.Α.Ε. (όπως συστήματα πρόωρης αποχώρησης, συντάξεις αναπηρίας, παροχές ασθενείας και επαγγελματικής νόσου). Τα περισσότερα από αυτά τα κράτη διαθέτουν ένα μίγμα πολιτικής το οποίο είναι προσανατολισμένο προς την παράταση του εργασιακού βίου μέσω ειδικώς συστημάτων καθώς και μέτρων ασφάλειας και υγιεινής στην εργασία (όπως ιδίως οι σκανδιναβικές χώρες). Άλλα κράτη (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Ελβετία, Φινλανδία, Γαλλία, Ολλανδία) συνδυάζουν την έξοδο νωρίς από την εργασία με μέτρα παράτασης του εργασιακού βίου.

Το τέταρτο βασικό συμπέρασμα είναι ότι μία σημαντική μεταβολή προς την παράταση του εργασιακού βίου έχει λάβει χώρα γενικά στα υπό εξέταση, στη μελέτη του ESPN, κράτη, ιδίως την τελευταία δεκαετία πριν την έκδοση της μελέτης (ήτοι πριν το 2016).

Ορισμένες μεταρρυθμίσεις έχουν επιδιώξει την απλούστευση των διαδικασιών που ρυθμίζουν την αποχώρηση των εργαζομένων σε Β.Α.Ε. από τον εργασιακό βίο. Τα κράτη έχουν επιλέξει διαφορετικές οδούς: ορισμένα έχουν δώσει προτεραιότητα σε ειδικά προγράμματα για τα Β.Α.Ε., άλλα έχουν εστιάσει στη μεταρρύθμιση των προγραμμάτων αναπηρίας, ασθενείας και ανεργίας εξαλείφοντας ειδικούς κανόνες για τα Β.Α.Ε.

Εν γένει, η μελέτη του ESPN εντοπίζει τρεις κύριες προκλήσεις για την μελλοντική προστασία των εργαζομένων σε Β.Α.Ε., οι οποίες απορρέουν από τις μεταρρυθμιστικές τάσεις που επικρατούν: Πρώτον, σε ορισμένα κράτη τα Β.Α.Ε. λαμβάνουν ανεπαρκείς παροχές (Λιθουανία, Λετονία, Ηνωμένο Βασίλειο). Δεύτερον, ορισμένα κράτη δεν διαθέτουν επαρκώς ανεπτυγμένες πολιτικές στην αγορά εργασίας (λ.χ. Βουλγαρία, Κύπρος, Τσεχία, Εσθονία, Ελλάδα, Κροατία, Ουγγαρία, Ιταλία, Λιχτενστάιν, Λετονία, Λιθουανία, FYROM, Μάλτα, Πολωνία, Ρουμανία, Σερβία, Σλοβενία, Σλοβακία, Τουρκία). Τρίτον, πολλά από αυτά τα κράτη χρειάζονται συστηματικές στρατηγικές για τη βελτίωση των συνθηκών υγιεινής και ασφάλειας στην εργασία και τις υπηρεσίες επανένταξης. Κατά συνέπεια αυτών των προκλήσεων, οι αυστηρότερες προϋποθέσεις συνταξιοδότησης των Β.Α.Ε. άγουν, κατά τη μελέτη του ESPN, σε εξατομίκευση του κινδύνου του γήρατος.

Το πέμπτο βασικό συμπέρασμα της μελέτης του ESPN είναι η έλλειψη συστηματικής συγκέντρωσης δεδομένων για τα Β.Α.Ε. Υπάρχουν δύο βασικά θέματα ως προς αυτό: Πρώτον, λιγότερα από τα μισά κράτη που αναγνωρίζουν και έχουν ειδικές πολιτικές για τα Β.Α.Ε. τηρούν επικαιροποιημένα στοιχεία (λ.χ. Αυστρία, Βουλγαρία, Εσθονία, Ελλάδα, Κροατία, Ιταλία, Λιθουανία, Λετονία, FYROM, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σερβία, Σλοβενία). Το

δεύτερο θέμα αφορά στα κράτη που δεν αναγνωρίζουν επισήμως τα Β.Α.Ε. στη νομοθεσία τους.

Συμπερασματικά, η μελέτη του ESPN αναδεικνύει την πολύ μεγάλη ποικιλομορφία των καθεστώτων Β.Α.Ε. στην Ευρώπη και όσον αφορά ειδικότερα στα συνταξιοδοτικά ζητήματα των εργαζομένων σε Β.Α.Ε. Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει, η μελέτη του ESPN καταλήγει σε μία σειρά από συστάσεις, τόσο προς τα κράτη όσο και προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

ΜΕΡΟΣ 3

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Εισαγωγικά

Σε συνέχεια της ανάλυσης που προηγήθηκε, κρίσιμο πλέον είναι να γίνει ειδική αναφορά στο ισχύον στην Ελλάδα σύστημα, για τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης των εργαζομένων που απασχολούνται στον κλάδο εξόρυξης υδρογονανθράκων και διύλισης προϊόντων πετρελαίου, ώστε ακολούθως να αξιολογηθεί το σύστημα αυτό από πλευράς επάρκειας και αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης προστασίας.

Α. Το Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα

Το ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα, όπως άλλωστε και τα περισσότερα ασφαλιστικά συστήματα της ηπειρωτικής Ευρώπης είναι δημόσιο, αναδιανεμητικό και έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα. Τα ανωτέρω χαρακτηριστικά καθιστούν διαχρονικά την κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα ως μέσο άσκησης κοινωνικής πολιτικής από το Κράτος, καθώς αποτέλεσε τον σημαντικότερο μηχανισμό κοινωνικής προστασίας και αναδιανομής του εισοδήματος. Πράγματι, ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος επιβάλλει και αναδεικνύει την κοινωνική αλληλεγγύη, μέσω της αναδιανομής τους εισοδήματος, τόσο μεταξύ των εισοδηματικών ομάδων της ίδιας γενιάς όσο και μεταξύ των διαφορετικών γενεών.

Στην εθνική έννομη τάξη, ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης χαίρει ρητής συνταγματικής κατοχύρωσης. Συγκεκριμένα, στη διάταξη του άρθρου 22 παρ. 5 του (ισχύοντος) Συντάγματος του 1975 ορίζεται ότι «*το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει*». Παράλληλα, στο άρθρο 25 ορίζεται ότι «*Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους*» καθώς και ότι «*Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης*» (παρ. 4). Εξ άλλου, σύμφωνα με το άρθρο 106 παρ. 1 του Συντάγματος, «*Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική*

δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας».

Όπως γίνεται παγίως δεκτό[64] από τα εθνικά Δικαστήρια, το Σύνταγμα κατοχυρώνει το θεσμό της κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων και ανάγει τη μέριμνα για την προαγωγή του σε σκοπό του Κράτους. Βασικό περιεχόμενο της εν λόγω κοινωνικής ασφάλισης αποτελεί η, έναντι καταβολής εισφοράς, προστασία του ασφαλισμένου από την επέλευση κινδύνων (όπως επί παραδείγματι: γήρας, ασθένεια, αναπηρία κλπ.), οι οποίοι αναιρούν την ικανότητά του να εργάζεται (ασφαλιστικοί κίνδυνοι), και, συνακόλουθα, τείνουν να υποβαθμίσουν τις συνθήκες διαβιώσεώς του.

Οι ανωτέρω επισφαλείς καταστάσεις (γήρας, ασθένεια, αναπηρία) – ασυνδέτως, όμως, προς την παροχή εργασίας και την καταβολή εισφοράς– αποτελούν, μεταξύ άλλων, και περιπτώσεις που, κατά το άρθρο 21 παρ. 1, 2, 3 και 6 του Συντάγματος, επιβάλλουν στο κράτος την παροχή διακεκριμένης μορφής κοινωνικής προστασίας, υπό τη μορφήν παροχών εις χρήμα ή εις είδος, προς συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, με σκοπό την εξασφάλιση στοιχειώδους επιπέδου αξιοπρεπούς, κατά το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, διαβιώσεως υπό την έννοια των παροχών «κοινωνικής πρόνοιας».

[64] ΑΕΔ 87/1997, ΣτΕ Ολ 3096-3101/2001, ΣτΕ Ολ. 2690, 2692/1993, ΣτΕ Ολ. 5024/1987, ΣτΕ 2287/2015 κ.α.

Εφ' όσον επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος, ο ασφαλισμένος παύει να καταβάλλει εισφορές και αποκτά, κατ' αρχήν, αξίωση έναντι του ασφαλιστικού φορέα να του χορηγήσει παροχή, η οποία, πρέπει να είναι ικανή να του εξασφαλίσει ικανοποιητικό επίπεδο διαβιώσεως, όσο το δυνατόν εγγύτερο προς εκείνο που είχε κατακτήσει κατά τη διάρκεια του εργασιακού του βίου. Πέραν του ανωτέρω δημοσίου σκοπού, μέσω του θεσμού της κοινωνικής ασφαλίσεως, εκδηλώνεται –όπως και μέσω της κοινωνικής πρόνοιας– η κοινωνική αλληλεγγύη και ασκείται κοινωνική πολιτική, ειδικότερα δε, αναδιανομή εισοδήματος με σκοπό την άμβλυνση κοινωνικών αντιθέσεων και ανισοτήτων.

Εν όψει των ανωτέρω δημοσίων σκοπών που προεκτέθηκαν, δικαιολογείται, κατά το άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος, η κατοχύρωση από το νομοθέτη της κοινωνικής ασφαλίσεως ως υποχρεωτικής (με θέσπιση υποχρεώσεως καταβολής ασφαλιστικών εισφορών) και, εντεύθεν, η παροχή αυτής αποκλειστικώς από το κράτος ή από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. [65]

Άλλωστε, η ανάθεση, με την ως άνω συνταγματική διάταξη, της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφαλίσεως, τόσο της κύριας όσο και της επικουρικής, σε δημόσιους φορείς (κράτος ή ν.π.δ.δ.) έγινε για λόγους δημοσίου συμφέροντος και, ειδικότερα, ως εγγύηση προς όσους υποχρεωτικώς ασφαλίζονται ή καταβάλλουν ασφαλιστικές εισφορές έναντι των επιχειρηματικών κινδύνων που συνδέονται με την άσκηση της ασφαλιστικής

[65] βλπτ. ΑΕΔ 87/1997, ΣτΕ Ολ 3096-3101/2001, ΣτΕ Ολ. 2690, 2692/1993, ΣτΕ Ολ. 5024/1987 κ.α.

λειτουργίας από ιδιωτικούς φορείς [66]. Όπως χαρακτηριστικά κρίθηκε στην υπ' αριθ. 5024/1987 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας:

«*Επειδή, η έννοια του άρθρου 22 παρ. 4 του Συντάγματος είναι ότι εκεί όπου ο νόμος καθιερώνει την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση και ειδικότερα θεσπίζει την υποχρεωτική καταβολή ασφαλιστικής εισφοράς, είτε από μέρους του μισθωτού είτε από μέρους του εργοδότη, οφείλει να καθιστά φορέα της μόνο το Κράτος ή νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, που κι' αυτά είναι δημόσιες υπηρεσίες καθ' ύλη όμως αποκεντρωμένες. Είτε ως κύρια, είτε ως επικουρική, η υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση έχει εξαιρεθεί, με την πιο πάνω συνταγματική διάταξη, από το χώρο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, τούτο δε έγινε για λόγους δημόσιου συμφέροντος και ειδικότερα για να προστατευθούν όσοι υποχρεωτικώς ασφαλίζονται ή καταβάλλουν ασφαλιστικές εισφορές, από τους επιχειρηματικούς κινδύνους που συνδέονται με την άσκηση της ασφαλιστικής λειτουργίας από ιδιωτικούς φορείς. Εξ άλλου, στα πλαίσια της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης αναπτύσσονται, μεταξύ των φορέων της ασφάλισης αυτής και των μισθωτών ή των εργοδοτών που καταβάλλουν τις ασφαλιστικές εισφορές, σχέσεις δημόσιας εξουσίας, εξαιτίας των οποίων οι φορείς της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης δεν μπορεί να είναι παρά νομικά πρόσωπα δημόσιου δικαίου και τέτοιοι πράγματι υπήρξαν οι φορείς αυτοί κατά την ιστορική διαδρομή της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα.*».

Ωστόσο, η κρατική μέριμνα για την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση (κύρια και επικουρική) δεν εξαντλείται στην ίδρυση από το κράτος των οικείων δημοσίων φορέων, στον ορισμό των διοικούντων αυτούς οργάνων, στην άσκηση εποπτείας της δραστηριότητάς τους και της διαχειρίσεως της περιουσίας τους

[66] ΑΕΔ 87/1997, ΣτΕ Ολ.5024/1987

και στη θέσπιση των σχετικών κανόνων, αλλά περιλαμβάνει και τη μέριμνα για την προστασία του ασφαλιστικού τους κεφαλαίου, όπως ιδίως για τη βιωσιμότητά τους χάριν και των επομένων γενεών. Η ανωτέρω κρατική μέριμνα εκδηλώνεται, μεταξύ άλλων, με τη θέσπιση ρυθμίσεων για την προστασία και την αξιοποίηση της περιουσίας των ασφαλιστικών φορέων και την επωφελή διαχείριση των αποθεματικών τους, με τον καθορισμό εκάστοτε των οικείων συνταξιοδοτικών προϋποθέσεων, με την πρόβλεψη κοινωνικών πόρων, και, κυρίως, με την απ' ευθείας συμμετοχή στην χρηματοδότηση των εν λόγω φορέων μέσω του κρατικού προϋπολογισμού. Και τούτο διότι, εφ' όσον καθιερώνεται συνταγματική υποχρέωση των εργαζομένων και των εργοδοτών τους να καταβάλλουν ασφαλιστικές εισφορές, το κράτος, ως εγγυητής, οφείλει να διασφαλίζει την επάρκεια των παροχών και τη βιωσιμότητα των οικείων ασφαλιστικών οργανισμών, φέρει δε την κύρια ευθύνη για την κάλυψη των ελλειμμάτων τους. [67]

Εκτός από τα ανωτέρω γενικώς ισχύοντα για το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα, στην εθνική έννομη τάξη έχει θεσμοθετηθεί ειδικό καθεστώς πρόωρης συνταξιοδότησης για τους εργαζόμενους συγκεκριμένων κατηγοριών επαγγελμάτων, τα οποία επιφέρουν βλάβες στην ανθρώπινη υγεία. Η θέσπιση της κατηγορίας των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων οφείλεται στο γεγονός ότι ορισμένες εργασίες συνεπάγονται ιδιαίτερα σοβαρό κίνδυνο για την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα των εργαζομένων, πρόωρη φθορά και αδυναμία για περαιτέρω απασχόληση. Στην εν λόγω κατηγορία, έχουν ενταχθεί ήδη από τη δεκαετία του 1960 οι εργασίες επεξεργασίας πετρελαίου.

[67] βλπτ. ΣτΕ 2287/2015

Β. Η ένταξη στην κατηγορία των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων (ΒΑΕ)

Όπως προεκτέθηκε, οι συνέπειες στην υγεία των εργαζομένων στον κλάδο της βιομηχανίας του πετρελαίου και ιδίως στους τομείς της εξόρρυξης υδρογονανθράκων και της διύλισης προϊόντων πετρελαίου είναι ιδιαιτέρως επιβλαβείς. Η συνεχής έκθεση σε υδρογονάνθρακες και άλλες τοξικές και καρκινογόνες ουσίες έχει ως αποτέλεσμα την αυξημένη νόσηση από ασθένειες, όπως ο καρκίνος καθώς και την αυξημένη θνησιμότητα στους εργαζόμενους του κλάδου. Παράλληλα, έχουν καταγραφεί σε εργαζόμενους του κλάδου σοβαρές, ανεπανόρθωτες βλάβες σε σημαντικά όργανα του ανθρώπινου οργανισμού όπως το αναπνευστικό σύστημα, το ήπαρ, το καρδιαγγειακό σύστημα, τα μάτια και το δέρμα. [68]

Οι ανωτέρω ιδιαίτεροι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι στον κλάδο της βιομηχανίας του πετρελαίου, καθώς και οι επιβλαβείς συνέπειες στην υγεία και την ασφάλεια του προσωπικού σε εταιρείες πετρελαιοειδών και ιδίως στις μονάδες εξόρρυξης υδρογονανθράκων και διύλισης προϊόντων πετρελαίου αποτέλεσαν την αιτία ένταξης των εργασιών επεξεργασίας πετρελαίου στο

[68] Βλπτ. σχετικά Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (2008), *Μελέτη εκτίμησης επαγγελματικού κινδύνου στον κλάδο προϊόντων διύλισης πετρελαίου*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΝΙΝΥΑΕ.

ιδιαίτερο καθεστώς ασφάλισης των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων (εφεξής «*ΒΑΕ*»), ήδη από το έτος 1966.

Όπως είναι γνωστό, με το άρθρο 28 του Α.Ν. 1846/1951 «*Περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων*» (Φ.Ε.Κ. 179 τ.Α'/01.08.1951), όπως η παράγραφος αυτή τροποποιήθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 5 του Ν.Δ. 4104/1960 (Φ.Ε.Κ. 147 τ. Α'/20.09.1960)[69], θεσπίσθηκε για πρώτη φορά στην ελληνική έννομη τάξη η ιδιαίτερη κοινωνικοασφαλιστική μεταχείριση εργαζομένων συγκεκριμένων κατηγοριών. Με την ανωτέρω διάταξη προβλέφθηκε η πρόωρη κατά πέντε έτη, δηλαδή σε ηλικία εξήντα (60) ετών για τους άντρες και πενήντα πέντε (55) για τις γυναίκες, πλήρης συνταξιοδότηση εργαζομένων σε ιδιαζόντως βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, τα οποία και καθορίστηκαν με σχετικό Κανονισμό.

Πράγματι, με το άρθρο 104 του Κανονισμού Ασφαλίσεως του ΙΚΑ, ο οποίος εγκρίθηκε με την υπ' αριθ. 55575/Ι.479/18.11.1965 Απόφαση του Υπουργού Εργασίας (Φ.Ε.Κ. 816 τ. Β'/07.12.1965)[70], καθορίστηκαν οι υπαγόμενες στα ΒΑΕ εργασίες και ειδικότητες. Η εξαιρετική αυτή μεταχείριση οφείλεται στην παραδοχή ότι η απασχόληση επί μακρόν σε ορισμένες ανθυγιεινές εργασίες έχει

[69] Ν.Δ. 4104/1960 «*Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως της νομοθεσίας περί κοινωνικών ασφαλίσεων και άλλων τινών οργανωτικών και διοικητικών διατάξεων*» (Φ.Ε.Κ. 147 τ. Α'/20.09.1960).

[70] Υπ' αριθ. 55575/Ι.479/18.11.1965 απόφαση του Υπουργού Εργασίας «*Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως διατάξεων Κανονισμών ΙΚΑ περί υπαγωγής εις την ασφάλισιν και εισπράξεως εισφορών ως και κωδικοποιήσεως τούτων.*» (Φ.Ε.Κ. 816 τ. Β'/07.12.1965).

ως αποτέλεσμα την πρόωρη φθορά του οργανισμού των εργαζομένων και κατά συνέπεια την αδυναμία τους να συνεχίσουν να εργάζονται.

Όπως έχει χαρακτηριστικά κριθεί σχετικά στην απόφαση ΣτΕ (Α΄Τμ.) 510/2019 (σκ. 30):

«*Εξάλλου, η κατάρτιση καταλόγου ΒΑΕ είχε και εξακολουθεί να έχει ως αφετηρία την παραδοχή ότι ορισμένες εργασίες συνεπάγονται ιδιαιτέρως σοβαρό κίνδυνο για την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα των εργαζομένων, και ως εκ τούτου, αποβλέπει στην προστασία των εργαζομένων αυτών.*».

Ειδικότερα, όσον αφορά τους εργαζόμενους στον κλάδο βιομηχανίας του πετρελαίου αυτοί εντάχθηκαν σταδιακά στο καθεστώς των ΒΑΕ, αρχικά με την υπ' αριθ. 22737/1-199/17.03.1966 Απόφαση του Υπουργού Εργασίας με θέμα «*Περί τροποποιήσεως των άρθρων 104 και 106 του Κανονισμού Ασφαλίσεως του Ι.Κ.Α.*» (Φ.Ε.Κ. 181 τ.Β /28.03.1966). Με την ανωτέρω απόφαση εντάχθηκαν στην κατηγορία των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων ορισμένες ειδικότητες εργαζομένων που απασχολούνταν σε εταιρείες πετρελαιοειδών.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ως άνω Υπουργική Απόφαση του έτους 1966 εντάχθηκαν στα ΒΑΕ οι ακόλουθες ειδικότητες: γεμιστές βυτιοφόρων, συνεργεία συνδέσεως δεξαμενόπλοιων, καθαριστές δεξαμενών, φορτοεκφορτωτές βαρελιών και στοιβαδόροι κύτους, συσκευασία αναμίξεως χημικών προϊόντων, μετρητές δεξαμενών, χρώστες αυτοκινήτων και βαρελιών, εργαζόμενοι στα ορυκτέλαια και στις αναμίξεις ορυκτελαίου, εργατοτεχνίτες τμήματος προσθήκης τετρααιθυλίουχου μολύβδου, τεχνίτες συντήρησης σωληνώσεων και δεξαμενών, θερμαστές (υγρών καυσίμων), τεχνίτες

συνεργείου επισκευής βυτιοφόρων αυτοκινήτων, τεχνίτες και εργάτες ανεφοδιασμού αεροπλάνων, δοκιμαστές χημείου, πλήντες βαρελιών. Τέλος, στην εν λόγω Υπουργική Απόφαση περιελήφθησαν οι πλήντες και καθαριστές εγκαταστάσεων καθώς και οι απασχολούμενοι σε συνεργεία αντλιών και σε ογκομετρήσεις.

Στη συνέχεια, το έτος 1969 εκδόθηκε η υπ' αριθ. 137398/1-3494/25.02.1969 Απόφαση του Υπουργού Κοινωνικών Υπηρεσιών «*Περί προσθήκης διατάξεων εις το άρθρον 104 παρ. 1 του Κανονισμού Ασφαλίσεως του Ι.Κ.Α.*» (Φ.Ε.Κ. 156 τ.Β'/06.03.1969), με την οποία προστέθηκαν στην κατηγορία των ΒΑΕ συγκεκριμένες ειδικότητες εργαζομένων που απασχολούνταν σε εγκαταστάσεις διυλιστηρίων πετρελαίων (βαρέων ή μη), ιδίως οι ειδικότητες απασχολούμενων στην παραγωγική διαδικασία.

Ειδικότερα, με την ανωτέρω υπ' αριθ. 137398/1-3494/25.02.1969 Υπουργική Απόφαση προστέθηκαν στον Κατάλογο των ΒΑΕ οι ακόλουθες ειδικότητες εργαζομένων στα διυλιστήρια πετρελαίων: απασχολούμενοι άμεσα στην παραγωγή (προθέρμανση, μόρφωση, αναμόρφωση, απαφρισμός, αποθείωση κ.λπ. έως και κλασμάτωση στη μονάδα ασφάλτου (παραγωγή, γέμιση, διακίνηση), μετρητές δεξαμενών, γεμιστές βυτιοφόρων, αναμείκτες τετραιθυλιούχου μολύβδου, εφόσον η ανάμειξη γίνεται δι' ανοικτού κυκλώματος, χημικοί και βοηθοί αυτών, δοκιμαστές, δειγματολήπτες, απασχολούμενοι άμεσα στο θερμικό εργοστάσιο, μονωτές σωληνουργοί (τοποθετητές, συντηρητές), συντηρητές, επιτηρητές, τοποθετητές οργάνων των διυλιστηρίων, εφόσον απασχολούνται κυρίως εκτός του χώρου αυτοτελών εργαστηρίων και καθαριστές δεξαμενών.

Τέλος περιελήφθησαν και οι πυροσβέστες και τεχνίτες πυρασφάλειας των διυλιστηρίων.

Οι ανωτέρω ρυθμίσεις συμπληρώθηκαν περαιτέρω με τις διατάξεις των υπ' αριθ. 21/21/Ν.128/27.09.1984[71] και 21/21/Ν.129/27.09.1984[72] Αποφάσεων του Υπουργού Κοινωνικών Ασφαλίσεων, με τις οποίες ενισχύθηκε η ασφαλιστική κάλυψη των ειδικοτήτων που εργάζονται στο κλάδο βιομηχανίας του πετρελαίου με την επέκταση του προστατευτικού πεδίου των ανωτέρω ρυθμίσεων.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ειδικώς με την υπ' αριθ. 21/21/Ν.128/27.09.1984 Υπουργική Απόφαση προστέθηκε στον Κατάλογο ΒΑΕ *το σύνολο* των ειδικοτήτων των εργαζομένων εντός του εργοστασιακού χώρου των διυλιστηρίων πετρελαίων (βαρέων ή μη), χωρίς διάκριση, αυξάνοντας σημαντικά τα παρεχόμενα επίπεδα κοινωνικοασφαλιστικής προστασίας των εργαζομένων του κλάδου σε σχέση με το προγενέστερο καθεστώς (ΥΑ του έτους 1969 βλπτ. ανωτ.). Θα πρέπει ακόμη να σημειωθεί ότι ως κατηγορία υπαγόμενη στα ΒΑΕ αντιμετωπίζονται, ήδη από την έκδοση της ως άνω απόφασης, από τη Διοίκηση και τους ασφαλιστικούς φορείς και οι εργαζόμενοι στις μονάδες

[71] Υπ' αριθ. 21/21/Ν.128/27.09.1984 Απόφαση του Υπουργού Κοινωνικών Ασφαλίσεων «*Συμπλήρωση των διατάξεων των 46 και 47 κατηγοριών εργασιών του εδαφίου Α΄ της παραγρ. 1 του άρθρου 104 του Κανονισμού Ασφάλισης του ΙΚΑ*» (ΦΕΚ 691 τ. Β'/28.09.1984).

[72] Υπ' αριθ. 21/21/Ν.129/27.09.1984 Απόφαση του Υπουργού Κοινωνικών Ασφαλίσεων «*Συμπλήρωση των διατάξεων της 45ης περίπτωσης εργασιών του εδαφίου Α΄ της παραγράφου 1 του άρθρου 104 του Κανονισμού Ασφάλισης του Ι.Κ.Α.* » (ΦΕΚ 691 τ. Β'/28.09.1984).

εξόρυξης υδρογονανθράκων, καθώς σε αυτές τις εγκαταστάσεις δημιουργούνται ίδιες συνθήκες επικινδυνότητας στην εργασία και έκθεση σε επιβλαβείς παράγοντες μ' αυτές των διυλιστηρίων[73].

Κατά το χρονικό διάστημα από το έτος 2010 και εφεξής επήλθαν σημαντικές μεταβολές στο ειδικό καθεστώς ασφάλισης των ΒΑΕ κυρίως δια του περιορισμού του καταλόγου των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων.

Με την ψήφιση του Ν. 3863/2010 «*Νέο Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις*» (Φ.Ε.Κ. 115 τ. Α'/15.07.2010), επιδιώχθηκε, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου αυτού, η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος της Χώρας. Μία από τις μείζονες τροποποιήσεις που επέφερε ο ως άνω νόμος είναι η νομοθετική πρόβλεψη για επανακαθορισμό του καταλόγου των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων.

---

[73] Βλπτ. σχετικά και το υπ' αριθ. πρωτ. Φ.8/2631/03.10.1988 έγγραφο του Υπουργείου Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και την υπ' αριθ. 158/26.10.1988 Εγκύκλιο του ΙΚΑ που αφορούν στην υπαγωγή στον ΚΒΑΕ των εργαζομένων στις εγκαταστάσεις εξόρυξης υδρογονανθράκων στην «Εταιρεία Πετρελαίων Βορείου Αιγαίου – Ο ΠΡΙΝΟΣ». Όπως αναφέρεται στα ανωτέρω έγγραφα των αρμοδίων αρχών, στις μονάδες εξόρυξης υδρογονανθράκων αφενός μεν υπάρχουν ίδιες συνθήκες επικινδυνότητας στην εργασία με αυτές των διυλιστηρίων, αφετέρου εκτελούνται εργασίες αποθείωσης, προθέρμανσης, παραγωγής και διακίνησης θείου και αερίου, διαχωρισμού και διακίνησης αργού καθώς και πλύσης ελαφρών αερίων, εργασίες δηλαδή που περιλαμβάνονται στην 47η περίπτωση εργασιών του εδαφ. Α' της παρ. Ι του άρθρου 104 του ΚΒΑΕ του ΙΚΑ, όπως ίσχυε κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα.

Συγκεκριμένα στη διάταξη της παρ. 1 του αρ. 17 του Ν. 3863/2010 ορίζεται σχετικά με τα ΒΑΕ ότι: «*Ο πίνακας των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων καταρτίζεται για όλους τους φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, ύστερα από γνώμη της προβλεπόμενης από την παρ. 1 του άρθρου 20 του Ν. 3790/2009 (ΦΕΚ 143 Α') Διαρκούς Επιτροπής Κρίσεως Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων και γνωμοδότηση του Συμβουλίου Κοινωνικής Ασφάλισης (ΣΚΑ)*».

Περαιτέρω, στην παρ. 2 του ως άνω άρθρου του Ν. 3863/2010 ορίστηκε ότι: «*Ο πίνακας αυτός* [των ΒΑΕ] *μπορεί να τροποποιείται ή να συμπληρώνεται με την ίδια διαδικασία, σε χρονικά διαστήματα μεγαλύτερα των τριών (3) ετών από τη δημοσίευση της πρώτης παραγράφου*».

Σε συνέχεια της εξουσιοδοτικής διάταξης του άρθρου 17 του Ν. 3863/2010 εκδόθηκε η υπ' αριθ. Φ10221/οικ.26816/929/30.11.2011 (Φ.Ε.Κ. 2778 τ. Β'/02.12.2011) απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, η οποία αποτελεί τον νέο Κώδικα Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων (Κ.Β.Α.Ε.). Με την ανωτέρω απόφαση καθορίστηκε εκ νέου κατά τρόπο αποκλειστικό ο πίνακας βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων και εργασιών με ισχύ από 01.01.2012 και εφεξής.

Όπως όριζε η διάταξη του άρθρου 17 του Ν. 3863/2010, πριν την έκδοση της ανωτέρω απόφασης, με την οποία καταρτίστηκε ο νέος Κανονισμός ΒΑΕ, η προβλεπόμενη στην παρ. 1 του άρθρου 20 του Ν. 3790/2009 Διαρκής Επιτροπή Κρίσεως Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων συνέταξε το από Ιουνίου 2011 Πόρισμα με τίτλο «*ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΑΓΩΓΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ, ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΩΝ Η' ΧΩΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΡΕΑ ΚΑΙ ΑΝΘΥΓΙΕΙΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΤΟΥ ΙΚΑ ΕΤΑΜ Ή ΑΛΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ*». Με το πόρισμα αυτό η ως άνω Επιτροπή καθόρισε τα κριτήρια, βάσει των οποίων γνωμοδότησε στη συνέχεια για την υπαγωγή εργασιών, ειδικοτήτων ή χώρων εργασίας στα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα.

Όπως προκύπτει από το εν λόγω πόρισμα, τα κριτήρια υπαγωγής στα ΒΑΕ κατηγοριοποιήθηκαν σε βασικά και επικουρικά. Ως βασικά κριτήρια θεωρήθηκαν: α) Η εργασία σε βάρδιες (με νυκτερινό ωράριο τουλάχιστον δύο φορές την εβδομάδα που περιλαμβάνει εργασία τουλάχιστον πέντε ωρών μεταξύ 10 το βράδυ έως 6 το πρωί), β) Η εργασία σε ύψος, σε βάθος (και η υποθαλάσσια εργασία), καθώς και η εργασία σε περιορισμένο χώρο και η εργασία εκτός στεγασμένου χώρου, γ) Η εργασία σε υψηλές θερμοκρασίες, σε χαμηλές θερμοκρασίες και σε εύρος διακυμάνσεως θερμοκρασίας, δ) Η τεκμηριωμένη έκθεση σε βλαπτικούς παράγοντες στον χώρο εργασίας με έμφαση σε καρκινογόνα και βιολογικούς παράγοντες, ε) Το εργασιακό άγχος ως απότοκο της εντατικοποιήσεως της εργασίας, στ) Η διεθνής βιβλιογραφία (στο πεδίο της Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας, της Εργονομίας και της Ιατρικής της Εργασίας), ζ) Στοχαστικές (πιθανολογικές) προσεγγίσεις και εμπειρικά δεδομένα, η) Εκτιμήσεις επαγγελματικού κινδύνου, θ) Επιδημιολογικά στοιχεία επαγγελματικών νοσημάτων (ΙΚΑ, ΣΕΠΕ, Ασφαλιστικά Ταμεία), ι) Επιδημιολογικά στοιχεία εργατικών ατυχημάτων (ΙΚΑ, ΣΕΠΕ, Ασφαλιστικά Ταμεία), ια) Επιδημιολογικά στοιχεία προσδόκιμου επιβιώσεως και

νοσηρότητας, ιβ) Κλαδικές μελέτες ή μελέτες ανά επάγγελμα και ιγ) Μετρήσεις βλαπτικών παραγόντων των εργασιακών χώρων. Οι παράγοντες αυτοί αναλύονται σε i. Φυσικούς [θόρυβος, δονήσεις, ακτινοβολίες (υπεριώδεις, ιοντίζουσες, μη ιοντίζουσες), Laser, μικροκλιματικές συνθήκες (πολύ υψηλές ή χαμηλές θερμοκρασίες), υπέρηχοι], ii. Χημικούς [ερεθιστικοί, τοξικοί, καρκινογόνοι, μεταλλαξιογόνοι], iii. Βιολογικούς, iv. Εργονομικούς και v. Διάφορους [χειρωνακτική διακίνηση φορτίων, στρες, εργασία σε βάρδιες και νυχτερινή εργασία, εργασία σε ύψος, βάθος ή περιορισμένο χώρο]. Ως επικουρικά κριτήρια θεωρήθηκαν: α) Η κατανάλωση άνω των 2000 θερμίδων για άνδρες και 1400 θερμίδων για γυναίκες κατά τη διάρκεια του οκταώρου εργασίας (που αντιστοιχεί σε εργώδη χειρωνακτική εργασία, χειρωνακτική διακίνηση φορτίων κ.λπ.), β) Η ήδη ισχύουσα ένταξη σε καθεστώς ΒΑΕ, γ) Η ύπαρξη σε ισχύ καθεστώτος πρόωρης συνταξιοδοτήσεως για λόγους υγείας σε τρεις, τουλάχιστον, χώρες - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δ) Η επιστασία και επόπτευση εργασίας, καθώς και το μορφωτικό επίπεδο των εργαζομένων, ως παράγοντας γνώσεως του κινδύνου και λήψεως των ενδεδειγμένων μέτρων αποφυγής του.

Με βάση τα κριτήρια αυτά, και αφού έλαβε υπόψη τα αντίστοιχα κριτήρια προηγούμενων Επιτροπών για το ίδιο αντικείμενο και τα ισχύοντα για τα ΒΑΕ σε άλλες χώρες - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ιταλία - Αυστρία), η Επιτροπή συνέταξε το εν λόγω πόρισμα, το οποίο και ελήφθη υπόψη για την έκδοση του νέου Κανονισμού ΒΑΕ, με τον οποίον τροποποιήθηκε σημαντικά το καθεστώς των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων. Ειδικότερα, από τον νέο Κανονισμό ΒΑΕ εξαιρέθηκε πλήθος εργασιών και ειδικοτήτων και προστέθηκαν σε αυτόν νέες κατηγορίες, με αποτέλεσμα να καλύπτονται από αυτόν μόνο οι απασχολούμενοι στις συγκεκριμένες περιοριστικά αναφερόμενες ειδικότητες και εργασίες.

Παρά τις εκτεταμένες τροποποιήσεις και περιορισμούς που επήλθαν, στο νέο Κώδικα Β.Α.Ε. περιλαμβάνεται το σύνολο των ειδικοτήτων που εργάζονται στον εργοστασιακό χώρο των εταιρειών πετρελαιοειδών καθώς και των διυλιστηρίων προϊόντων πετρελαίου.

Συγκεκριμένα, στην από 30.11.2011 Υ.Α. ορίζονται τα εξής:

«*Βαριές και ανθυγιεινές εργασίες με τις έναντι αυτών ειδικότητες, είναι οι παρακάτω ειδικά απαριθμούμενες:*

Α. ΧΩΡΟΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	*ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ*
[…]	
38) Εταιρείες πετρελαιοειδών	*Οι απασχολούμενοι στον εργοστασιακό χώρο, εκτός από υπαλλήλους γραφείου,*
[…]	*διακίνησης και διάθεσης καυσίμων.*
40) Διυλιστήρια πετρελαίων	*Όλοι οι εργαζόμενοι εντός του εργοστασιακού χώρου εκτός των υπαλλήλων που απασχολούνται*

αποκλειστικά στους χώρους των γραφείων.

».

Παρατηρείται, επομένως, εκ των ανωτέρω ρυθμίσεων, ότι αναφορικά με τους εργαζόμενους στον κλάδο βιομηχανίας του πετρελαίου, ο νέος Κώδικας ΒΑΕ διευρύνει το προστατευτικό πλαίσιο, καθώς πλέον εντάσσεται στα Βαρέα και Ανθυγιεινά επαγγέλματα το σύνολο των ειδικοτήτων που εργάζονται στον εργοστασιακό χώρο των εταιρειών πετρελαιοειδών και των διυλιστηρίων πετρελαίων, χωρίς περιορισμό.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η διεύρυνση της κάλυψης του συνόλου των ανωτέρω εργαζομένων, παρόλο που έρχεται σε αντίθεση με τον ευρύτερο περιορισμό των ειδικοτήτων και εργασιών ΒΑΕ που έλαβε χώρα με την έκδοση του νέου Κώδικα ΒΑΕ, είναι απολύτως αιτιολογημένη και επιβεβαιώνει ακριβώς αυτή την ειδική κατάσταση από πλευράς επαγγελματικού κινδύνου, στην οποία ευρίσκονται οι εργαζόμενοι του κλάδου.

Είναι, άλλωστε, σημαντικό ότι το θέμα του επανακαθορισμού των ΒΑΕ αποτέλεσε αντικείμενο εμπεριστατωμένης έρευνας ειδικής γνωμοδοτικής επιτροπής (βλπτ. ανωτ.) και επομένως η διεύρυνση της κάλυψης εργασιών ΒΑΕ στο κλάδο βιομηχανίας του πετρελαίου αποτυπώνει αδιαμφισβήτητα τη θέση

ότι η απασχόληση στον κλάδο της βιομηχανίας του πετρελαίου, ιδίως εξαιτίας της έκθεσης σε τοξικές ουσίες, έχει εξαιρετικά επιβλαβείς συνέπειες για τον ανθρώπινο οργανισμό.

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια, ότι παρά τη διεύρυνση των ειδικοτήτων του κλάδου βιομηχανίας πετρελαίου που καλύπτονται πλέον από τον νέο Κώδικα ΒΑΕ, οι ασφαλιστικές ρυθμίσεις που ψηφίστηκαν από το έτος 2010 και εφεξής ήταν δυσμενείς για τους ασφαλισμένους αυτής της εξαιρετικής κατηγορίας, καθώς αύξησαν σταδιακά τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης τόσο στους άντρες όσο και στις γυναίκες.

ΜΕΡΟΣ 4 – ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΞΟΡΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΥΛΙΣΗ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ

Εισαγωγικά

Όπως προεκτέθηκε, οι ασφαλισμένοι που υπάγονται στο καθεστώς των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων έχουν τη δυνατότητα να

συνταξιοδοτηθούν με ειδικές ευνοϊκότερες διατάξεις σε σχέση με τις γενικές ρυθμίσεις που ισχύουν για τους λοιπούς ασφαλισμένους.

Η ειδική αυτή μεταχείριση, η οποία είναι απολύτως σύμφωνη με την συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της ισότητας, [74] είναι αναγκαία εξαιτίας των ιδιαίτερα επικίνδυνων για την υγεία τους συνθηκών εργασίας που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι σε συγκεκριμένα επαγγέλματα, ειδικότητες και χώρους εργασίας. Σε αυτή την ειδική κατηγορία ασφαλισμένων περιλαμβάνονται, κατά τα ανωτέρω, και οι εργαζόμενοι στον εργοστασιακό χώρο των εταιρειών πετρελαιοειδών καθώς και των διυλιστηρίων πετρελαίου.

Το νομοθετικό πλαίσιο που ορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης σύμφωνα με το καθεστώς ΒΑΕ είναι σύνθετο και καθορίζεται από ένα σύνολο διατάξεων, οι οποίες διαχρονικά και ιδίως από το έτος 2010 και εφεξής έχουν υποστεί σημαντικές τροποποιήσεις.

[74] Αναφορικά με την αρχή την αρχή της ισότητας βλπτ. ενδεικτ. ΣτΕ (Γ' Τμ.) 3396/2014 σκ. 7 : «[…] *η καθιερούμενη με το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της ισότητας αποτελεί νομικό κανόνα, ο οποίος επιβάλλει την ομοιόμορφη μεταχείριση προσώπων που τελούν υπό τις αυτές ή παρόμοιες συνθήκες και αποκλείει τόσο την έκδηλα άνιση μεταχείριση, είτε με τη μορφή της εισαγωγής καθαρά χαριστικού μέτρου ή προνομίου μη συνδεομένου προς αξιολογικά κριτήρια είτε με την μορφή της επιβολής αδικαιολόγητης επιβάρυνσης, όσο και την αυθαίρετη εξομοίωση διαφορετικών καταστάσεων ή την ενιαία μεταχείριση προσώπων που βρίσκονται κάτω από διαφορετικές συνθήκες με βάση όλως τυπικά ή συμπτωματικά ή άσχετα μεταξύ τους κριτήρια.*».

Ειδικότερα, με τις διατάξεις του αρ. 10 του Ν. 3863/2010 επήλθε σταδιακή αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης για ορισμένες κατηγορίες ασφαλισμένων στα ΒΑΕ [75] , ενώ με τη την υποπαράγραφο ΙΑ'4 της παραγράφου ΙΑ' του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012[76] επήλθε εκ νέου γενική αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης κατά δύο έτη από 01.01.2013 για όλες τις κατηγορίες ασφαλισμένων, περιλαμβανομένης και της ειδικής κατηγορίας ασφαλισμένων ΒΑΕ.

Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι η πρόσφατη αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης που επήλθε με τις διατάξεις της υποπαρ. Ε3, της παρ. Ε, του άρθρου 2 του Ν. 4336/2015[77] δεν περιλαμβάνει τα επαγγέλματα που περιλαμβάνονται στο νέο Κώδικα ΒΑΕ, τα οποία και ρητώς εξαιρούνται από τις εν λόγω ρυθμίσεις. [78]

Επιπροσθέτως, με πλέον πρόσφατη τροποποίηση που επήλθε δυνάμει της διάταξης του άρθρου 33 του Ν. 4611/2019 [79] επιμηκύνθηκε από 13 σε 17 χρόνια

---

[75] Βλπτ. αναλυτικα κατωτ.

[76] Ν. 4093/2012 «*Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και του μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016*» (Φ.Ε.Κ. 222 τ. Α'/ 12.11.2012).

[77] Ν. 4336/2015 «*Συνταξιοδοτικές διατάξεις – Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης.*» (Φ.Ε.Κ. 94 τ. Α'/ 14.08.2015).

[78] Στη εδάφιο 4 της υποπαρ. Ε3, της παρ. Ε, του άρθρου 2 του Ν. 4336/2015 ορίζεται ότι «*Από τις ανωτέρω ρυθμίσεις εξαιρούνται οι υπαγόμενοι σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, καθώς και οι μητέρες και οι χήροι πατέρες ανίκανων για κάθε βιοποριστική εργασία τέκνων*».

[79] Ν. 4611/2019 «*Ρύθμιση οφειλών προς τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης, τη Φορολογική Διοίκηση και τους Ο.Τ.Α. α΄ βαθμού, Συνταξιοδοτικές Ρυθμίσεις Δημοσίου*

το χρονικό διάστημα, στο οποίο πρέπει να έχουν συμπληρωθεί οι 1.000 εκ των 3.600 απαιτούμενων ημερών εργασίας σε ΒΑΕ από συνολικό χρόνο ασφάλισης 4.500 ημερών ή 15 ετών, για ασφαλισμένους μέχρι 31.12.1992, προκειμένου οι εργαζόμενοι που απασχολούνται σε αυτά τα επαγγέλματα να έχουν τη δυνατότητα να θεμελιώσουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα ευχερέστερα.

Κατά συνέπεια, σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο οι προϋποθέσεις συνταξιοδότησης με τις ευνοϊκές διατάξεις των ΒΑΕ διαμορφώνονται ως ακολούθως:

Ι. Ασφαλισμένοι πριν την 01.01.1993 (παλαιοί ασφαλισμένοι)

α) Κατηγορία ασφαλισμένων με δεκαπέντε (15) έτη στην ασφάλιση εκ των οποίων τουλάχιστον 3.600 Ημέρες Ασφάλισης στα ΒΑΕ

Σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 6α του άρθρου 2 του Ν. 3029/2002, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, προϋπόθεση για την συνταξιοδότηση αυτής της κατηγορίας των παλαιών ασφαλισμένων είναι η συμπλήρωση 4.500 Ημερών Ασφάλισης (εφεξής «ΗΑ»), εκ των οποίων τουλάχιστον οι 3.600 να έχουν πραγματοποιηθεί στα ΒΑΕ και εξ αυτών 1.000 ΗΑ να έχουν πραγματοποιηθεί τα

και λοιπές ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές διατάξεις, ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων και άλλες διατάξεις.» (ΦΕΚ 73 τ. Α'/17.05.2019).

τελευταία δέκα επτά (17) χρόνια πριν τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης[80]. Ως προς τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης, αυτά διαφοροποιούνται για άνδρες και γυναίκες ασφαλισμένους. Ειδικότερα:

Άνδρες:

Για τους άνδρες παλαιούς ασφαλισμένους της κατηγορίας αυτής μέχρι το έτος 2010 ίσχυε ως προϋπόθεση συνταξιοδότησης η συμπλήρωση του 60ου έτους της ηλικίας. Το ηλικιακό όριο του εξηκοστού έτους δεν μεταβλήθηκε με την ψήφιση του Ν. 3863/2010, ωστόσο τροποποιήθηκε μεταγενέστερα με το Ν. 4093/2012.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην υποπαράγραφο ΙΑ'4 της παραγράφου ΙΑ' του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 οι ασφαλισμένοι άνδρες της ως άνω κατηγορίας δικαιούνται σύνταξης με τη συμπλήρωση του 60ου έτους της ηλικίας τους μέχρι την 31.12.2012 και του 62ου έτους από την 1.1.2013 και εφεξής.

[80] Σύμφωνα με την προγενέστερη ρύθμιση το οριζόμενο χρονικό διάστημα, εντός του οποίου απαιτείτο να έχουν πραγματοποιηθεί οι 1.000 εκ των 3.600 ΗΑ στα ΒΑΕ ήταν 13 έτη. Με το άρθρο 33 του Ν. 4611/2019 το εν λόγω χρονικό διάστημα τροποποιήθηκε σε 17 έτη διευρύνοντας τη δυνατότητα θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος για αυτή την κατηγορία ασφαλισμένων ΒΑΕ.

Επομένως οι προϋποθέσεις συνταξιοδότησης της ως άνω κατηγορίας ασφαλισμένων συνοψίζονται ως εξής:

Έτος συμπλήρωσης των 4.500 ΗΑ (3.600 ΗΑ στα ΒΑΕ και εξ αυτών 1.000 ΗΑ τα τελευταία 17 χρόνια):	**Απαιτούμενες ΗΑ για συνταξιοδότηση:**	**Όριο ηλικίας:**
Έως το 31.12.2012	4.500	60 έτη
Από 01.01.2013 και εφεξής	4.500	62 έτη

Γυναίκες:

Για τις ασφαλισμένες της κατηγορίας αυτής μέχρι το έτος 2010 ίσχυε ως προϋπόθεση συνταξιοδότησης η συμπλήρωση του 55ου έτους της ηλικίας. Με την διάταξη της παρ. 16 του άρθρου 10 του Ν. 3863/2010 και την υποπαρ. ΙΑ 4 της παρ. ΙΑ του άρθρου πρώτου του Ν .4093/2012 τα όρια ηλικίας των ασφαλισμένων γυναικών της εν λόγω κατηγορίας αυξήθηκαν προοδευτικά φτάνοντας στο αντίστοιχο ηλικιακό όριο των ανδρών της ίδιας κατηγορίας, ήτοι στα 62 έτη.

Επομένως σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 6β του άρθρου 2 του Ν. 3029/2002, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης για τις ασφαλισμένες που έχουν συμπληρώσει 4.500 ΗΑ, εκ των οποίων τουλάχιστον οι 3.600 στα ΒΑΕ (και εξ αυτών 1.000 ΗΑ τα τελευταία 17 χρόνια) διαμορφώνονται στο 55ο έτος της ηλικίας για όσες συμπληρώνουν τον κατά τα ανωτέρω απαιτούμενο συντάξιμο χρόνο το 2010, στο 56ο έτος για όσες συμπληρώνουν το συντάξιμο χρόνο το 2011, το 57ο έτος το 2012 και το 62ο έτος από 1.1.2013 και εφεξής.

Επομένως οι προϋποθέσεις συνταξιοδότησης της ως άνω κατηγορίας ασφαλισμένων συνοψίζονται ως εξής:

Έτος συμπλήρωσης των 4.500 ΗΑ (3.600 ΗΑ στα ΒΑΕ και εξ αυτών 1.000 ΗΑ τα τελευταία 17 χρόνια):	**Απαιτούμενες ΗΑ για συνταξιοδότηση:**	**Όριο ηλικίας:**
2010	4.500	55
2011	4.500	56
2012	4.500	57
2013 και εφεξής	4.500	62

β) Κατηγορία εργαζομένων με τριάντα πέντε (35) έτη στην ασφάλιση εκ των οποίων τουλάχιστον 7.500 Ημέρες Ασφάλισης στα ΒΑΕ

Οι ασφαλισμένοι (άνδρες και γυναίκες) στο τ. ΙΚΑ δύνανται να συνταξιοδοτηθούν μετά από συμπλήρωση 10.500 ΗΑ (35 έτη), εκ των οποίων οι 7.500 ΗΑ έχουν πραγματοποιηθεί στα Βαρέα και Ανθυγιεινά Επαγγέλματα.

Για αυτή την κατηγορία ασφαλισμένων το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης έως το έτος 2010 ήταν στα 55 έτη. Με τη διάταξη της παρ. 2 του αρ. 10 του Ν. 3863/2010 το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης της ως άνω κατηγορίας ασφαλισμένων αυξήθηκε προοδευτικά από το έτος 2011, ενώ από το έτος 2015 και εφεξής διαμορφώνεται στα 62 έτη για πλήρη σύνταξη και στα 60 έτη για μειωμένη.

Ειδικότερα η διάταξη του εδαφίου β', της παρ. 1, του άρθρου 10 του Ν. 825/1978, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, ορίζει για την ανωτέρω κατηγορία εργαζομένων τα ακόλουθα:

«*Κατ' εξαίρεση ο ασφαλισμένος που έχει πραγματοποιήσει τον αριθμό ημερών εργασίας του πρώτου εδαφίου* [ήτοι 10.500], *εκ των οποίων επτά χιλιάδες πεντακόσιες (7.500) σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα και έχει συμπληρώσει: α) το 55ο έτος της ηλικίας, δικαιούται πλήρη σύνταξη και β) το*

53ο έτος της ηλικίας, δικαιούται σύνταξη μειωμένη κατά 1/200 της πλήρους σύνταξης για κάθε μήνα που υπολείπεται από το οριζόμενο στο εδάφιο αυτό όριο ηλικίας της πλήρους σύνταξης. Τα ανωτέρω όρια ηλικίας για πλήρη και μειωμένη σύνταξη αυξάνονται από 1.1.2011 κατά εννιά (9) μήνες κάθε έτος και μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού έτους, προκειμένου για λήψη πλήρους σύνταξης και του 58ου προκειμένου για τη λήψη μειωμένης σύνταξης. Στην περίπτωση αυτή οι ασφαλισμένοι δικαιούνται σύνταξη με το όριο ηλικίας που ισχύει κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.500 ημερών ασφάλισής τους, από τις οποίες οι 7.500 στα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα.».

Συνοψίζοντας, η εξέλιξη των ορίων ηλικίας για συνταξιοδότηση με λήψη πλήρους σύνταξης για αυτήν την κατηγορία ασφαλισμένων στα ΒΑΕ είναι συνοπτικά η ακόλουθη:

Έτος συμπλήρωσης των 10.500 ΗΑ (7.500 ΗΑ στα ΒΑΕ):	**Απαιτούμενες ΗΑ για συνταξιοδότηση:**	**Όριο ηλικίας για λήψης πλήρους σύνταξης:**
2010	10.500	55
2011	10.500	55 έτη και 9 μήνες
2012	10.500	56 έτη και 6 μήνες
2013	10.500	60 έτη και 9 μήνες
2014	10.500	61 έτη και 6 μήνες

2015 και εφεξής	10.500	62

ΙΙ. Ασφαλισμένοι μετά την 01.01.1993 (νέοι ασφαλισμένοι)

Σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 24 του Ν. 2084/1992[81], όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, «*οι ασφαλισμένοι, οι οποίοι πραγματοποιούν χρόνο ασφάλισης 4.500 ημερών ή 15 ετών από τον οποίο τουλάχιστον τα 3/4 σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα που ορίζονται στις οικείες διατάξεις των φορέων, δικαιούνται σύνταξη, χωρίς τη μείωση της παρ. 2 του άρθρου αυτού, με τη συμπλήρωση του 60ού έτους της ηλικίας.*».

Όπως προεκτέθηκε, με τη διάταξη της υποπαραγράφου ΙΑ'4 της παραγράφου ΙΑ' του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 επήλθε γενική αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης κατά δύο έτη από 01.01.2013 για όλες τις κατηγορίες ασφαλισμένων, περιλαμβανομένης και της κατηγορίας νέων ασφαλισμένων ΒΑΕ. Κατά συνέπεια, το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης για την ως άνω κατηγορία ασφαλισμένων διαμορφώνεται από 01.01.2013 στα 62 έτη.

[81] Ν. 2084/1992 «*Αναμόρφωση της κοινωνικής ασφάλισης και άλλες διατάξεις*» (Φ.Ε.Κ. 165 τ. Α'/07.10.1992).

Κατά συνέπεια, για τους ασφαλισμένους που υπήχθησαν στη ασφάλιση μετά την 01.01.1993, τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης με τις ευνοϊκές διατάξεις για τα ΒΑΕ είναι τα ακόλουθα:

Έτος συμπλήρωσης των 4.500 ΗΑ (3.375 ΗΑ στα ΒΑΕ):	**Απαιτούμενες ΗΑ για συνταξιοδότηση:**	**Όριο ηλικίας:**
Έως 31.12.2012	4.500	60
Από 01.01.2013 και εφεξής	4.500	62

Μελέτη της Ε.Ε. για τα Β.Α.Ε. στην Ελλάδα, 2016

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε σε μία εξέταση του καθεστώτος των Β.Α.Ε. στην Ελλάδα, το έτος 2016. [82] Στην έρευνα αυτή, εξετάζονται οι υνταξιοδοτικές ρυθμίσεις που ισχύουν για τους εργαζόμενους στα Β.Α.Ε., οι οποίοι έχουν μειωθεί σημαντικά στο εξεταζόμενο διάστημα από 780.000 περίπου εργαζομένους το διάστημα 2009-2014, από σε 450.000 το 2014. Κατά την έρευνα αυτή, οι άνδρες εργαζόμενοι στον κλάδο των Β.Α.Ε. είναι πιο πιθανό (απ' τις γυναίκες εργαζόμενες στον ίδιο κλάδο) να επιλέξουν να παραμείνουν ενεργοί στην αγορά εργασίας μέχρι την συμπλήρωση των συντάξιμων χρόνων, με σκοπό να δικαιούνται κατά την συνταξιοδότησή τους ολόκληρη σύνταξη με μεγαλύτερες απολαβές.

Περαιτέρω, η μελέτη αυτή σημειώνει πώς λόγω της θέσης σε ισχύ του νέου καταλόγου βαρέων Β.Α.Ε. το 2011, με σημαντική μείωση των κατηγοριών αυτών, οι ασφαλισμένοι στο ΙΚΑ που απασχολούνται σε Β.Α.Ε. μειώθηκαν σημαντικά. Λαμβάνει βεβαίως υπόψη ότι την ίδια περίοδο η χώρα διένυε μία περίοδο βαθιάς οικονομικής κρίσης και κρίσης ανεργίας, όπως αντανακλάται και στη σημαντική μείωση (30%) των έμμισθων εργαζομένων στη χώρα το διάστημα 2009-2014.[83] Όπως σημειώνει η μελέτη, τα μέτρα που ελήφθησαν από το 2012 για την αναδιάρθρωση των οικονομικών της χώρας, επέφεραν σημαντικές μεταβολές στον κλάδο των Β.Α.Ε., οι οποίες αφορούσαν την αύξηση της επιτρεπόμενης ηλικίας συνταξιοδότησης κατά δύο χρόνια, αλλά πάντως σε χαμηλότερο επίπεδο από την ηλικία συνταξιοδότησης των υπόλοιπων εργαζομένων, σε επαγγέλματα εκτός του καταλόγου των Β.Α.Ε. Πέραν τούτου, με τα μέτρα που ελήφθησαν ήδη από το 2010, η Ελλάδα υιοθέτησε έναν ευρύτερο μηχανισμό αύξησης της ηλικίας

[82] ESPN, Thematic report on retirement regimes for workers in arduous or hazardous jobs, European Commission, 2016, σ. 4.
[83] Στο ίδιο, σ. 5.

συνταξιοδότησης, που λειτουργεί αναλογικά με την αύξηση του γενικού μέσου όρου ζωής.[84]

[84] Στο ίδιο, σ. 6.

Συμπερασματικά

Συνοψίζοντας, από τις ανωτέρω διατάξεις που αναλύθηκαν προκύπτει ότι οι εργαζόμενοι στον κλάδο διύλισης προϊόντων πετρελαίου και εξόρυξης υδρογονανθράκων υπάγονται στο καθεστώς των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων και δύνανται να συνταξιοδοτηθούν σύμφωνα ειδικές νομοθετικές διατάξεις που ισχύουν για αυτή την κατηγορία ασφαλισμένων, όπως προεκτέθηκε.

Για τις εν λόγω κατηγορίες εργαζομένων στον κλάδο βιομηχανίας του πετρελαίου δεν ισχύει ειδικότερο ασφαλιστικό καθεστώς, πλην των ευρύτερων διατάξεων για τα ΒΑΕ, παρά το γεγονός ότι εκτίθενται για μακρά χρονικά διαστήματα, ακόμη και για το σύνολο του εργασιακού τους βίου, σε ιδιαιτέρως επιβλαβείς συνθήκες εργασίας.

Συνεπώς, σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης για τις ως άνω κατηγορίες εργαζομένων έχει πλέον διαμορφωθεί από 01.01.203, κατόπιν προοδευτικών αυξήσεων, στα 62 έτη για άνδρες και γυναίκες, παλαιούς και νέους ασφαλισμένους.

Όπως εκτέθηκε ανωτέρω, η όμοια μεταχείριση ανομοίων ομάδων εργαζομένων δύναται να καταλήγει σε αδικαιολόγητη δυσμενή μεταχείριση μίας ομάδας εργαζομένων, όπως και εν προκειμένω συμβαίνει καθώς οι εργαζόμενοι στον υπό εξέταση ειδικό κλάδο, που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες συνθήκες και κινδύνους υγείας εκ του επαγγέλματός τους, αντιμετωπίζονται νομοθετικά όπως και κάθε άλλη περίπτωση που εντάσσεται στην ευρεία κατηγορία των ΒΑΕ.

Η εν λόγω επομένως αντιμετώπιση των εργαζομένων στον κλάδο εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων δεν είναι πρόσφορη και αποτελεσματική, ενόψει του επιδιωκόμενους σκοπού παροχής σε αυτούς πραγματικής προστασίας, καθώς πραγματική προστασία εν τέλει θα συνιστούσε μόνο η αποχώρησή τους από την εργασία, λόγω συνταξιοδότησης, σε χρόνο μικρότερο από τον απαιτούμενο κατά τις γενικές διατάξεις για τα ΒΑΕ.

Τίθεται το ερώτημα με ποιον τρόπο θα μπορούσε να προκύψει μία τέτοια ειδική ρύθμιση και έτι ειδικότερα με ποίων την πρωτοβουλία, με ποιο περιεχόμενο, με ποιον τρόπο έκδοσης και με ποιο δυνατό περιεχόμενο και τρόπο χρηματοδότησης.

ΜΕΡΟΣ 5 – ΔΥΝΑΤΕΣ ΛΥΣΕΙΣ

Εισαγωγικά

Λαμβάνοντας υπόψη τα προεκτεθέντα, σε σχέση με την ιδιαιτερότητα του κλάδου της βιομηχανίας εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων, σε συνάρτηση με τους κανόνες του ευρωπαϊκού δικαίου, τους κανόνες του ελληνικού δικαίου και τη διεθνή εμπειρία και πρακτικά, θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί η εντοπιζόμενη μη αποτελεσματική προστασία των εργαζομένων στον κλάδο αυτόν στην Ελλάδα, με μία σειρά διαφορετικών τρόπων ή και συνδυασμό αυτών. Εξυπακούεται ότι καταρχήν θα μπορούσε να υπάρξει αντιμετώπιση του ζητήματος με μία νομοθετική ρύθμιση, που να εκδοθεί μετά από ψήφιση σχετικής πρότασης νόμου από τη Βουλή και να προβλέπει μικρότερα χρονικά όρια συνταξιοδότησης για τους εργαζομένους στον υπό εξέταση κλάδο απ' ό,τι για την ευρύτερη κατηγορία των ΒΑΕ. Επιζητώντας όμως μεγαλύτερη ανάλυση πιο σύνθετων και ενδεχομένως κατάλληλων προσεγγίσεων, χρήσιμο είναι να εξετασθεί το ενδεχόμενο συμφωνίας των κοινωνικών εταίρων υπό κρατική εγγύηση καθώς και η κατάρτιση συμφωνίας μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, που να δύναται να άγει σε πρόωρη συνταξιοδότηση.

Ειδικότερα:

1 – ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΥΠΟ ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΓΓΥΗΣΗ

Ένα ερώτημα που τίθεται εν προκειμένω είναι εάν υπάρχει προηγούμενο παράδειγμα, στο οποίο να έχει λειτουργήσει το ελληνικό Κράτος ως εγγυητής, προκειμένου να ρυθμίσει και να επιλύσει με τρόπο μακροχρόνιο ένα ζήτημα αντίστοιχης φύσης και δυσχέρειας με το εδώ εξεταζόμενο.

Αναζητώντας προηγούμενες αντίστοιχες περιπτώσεις στο πλαίσιο της ελληνική έννομης τάξης –όχι προφανώς ίδιες αλλά με μία αντιστοιχία στη φύση και δομή του προβλήματος που επιδιώχθηκε να επιλυθεί– εντοπίζεται μία ενδιαφέρουσα περίπτωση που, όχι συμπτωματικά ενδεχομένως, και πάλι αφορά σε δημόσια επιχείρηση, με υψηλή κεφαλαιοποίηση και (υπό εισαγωγή τότε) στο χρηματιστήριο αξιών, όπου ετίθεντο κρίσιμα ζητήματα κοινωνικής ασφάλισης και προστασίας του προσωπικού της.

Πράγματι, στην περίπτωση της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.) παρουσιάσθηκαν κατά το παρελθόν ιδιαίτερες συνθήκες, οι οποίες οδήγησαν σε μία αντίστοιχα ιδιαίτερη συμφωνία των κοινωνικών εταίρων, υπό την εγγυητική λειτουργία και δέσμευση με νόμο του Κράτους.

Ως γνωστόν, η Δ.Ε.Η. απορρόφησε αρχικώς, κατά το παρελθόν, όταν πρωτοσυστάθηκε, μία σειρά ιδιωτικών επιχειρήσεων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, μετατρεπόμενη σε μία καθετοποιημένη επιχείρηση και διαθέτουσα πλήρη δυνατότητα εντοπισμού, εξόρυξης, επεξεργασίας και χρήσης ορυκτής ύλης (ιδίως λιγνίτη), καθώς και άλλων πρώτων υλών και μορφών ενέργειας, για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και εν συνεχεία για τη μεταφορά και διανομή αυτής μέχρι τον τελικό καταναλωτή.

Στα μέσα της δεκαετίας του ’90 τέθηκε επιτακτικά το ζήτημα της ιδιωτικοποίησης της Δ.Ε.Η., τουλάχιστον εν μέρει, και της εισαγωγής της αντίστοιχα σε χρηματιστήρια, αρχικά στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, ώστε να δύναται να χρηματοδοτηθεί και αναπτυχθεί μέσω της κεφαλαιαγοράς, ως εισηγμένη ανώνυμη εταιρεία πλέον (υπό τον έλεγχο του Δημοσίου).

Πέραν των λοιπών ιδιαιτεροτήτων και σημαντικών προβλημάτων που συνάντησε εξ αρχής το εν λόγω εγχείρημα –πράγμα εύλογο, λόγω της φύσης του, των συνθηκών της εποχής αλλά και πρωτίστως της δομής και λειτουργίας της Δ.Ε.Η.- προέκυψε σύντομα ζήτημα ως προς την τύχη που θα έπρεπε να έχει στο πλαίσιο αυτό η ασφαλιστική περιουσία των εργαζομένων στη Δ.Ε.Η., δηλ. ένα ασφαλιστικό τους δικαίωμα.

Τούτο διότι μέχρι τότε, οι ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων στη Δ.Ε.Η. παρακρατούνταν και ενσωματώνονταν σε αυτή, ουσιαστικώς αποτελώντας μέρος της αξίας της επιχείρησης. Ενόψει του μετασχηματισμού της Δ.Ε.Η. από κρατικό φορέα σε ανώνυμη εταιρεία και μάλιστα με μετοχές εισαγόμενες στο χρηματιστήριο προς διαπραγμάτευση, θα έπρεπε να βρεθεί μία λύση, από τη Δ.Ε.Η., τους εργαζομένους και συνταξιούχους της Δ.Ε.Η. αλλά ασφαλώς και από την Πολιτεία στο ζήτημα αυτό.

Μία δυνατή λύση θα ήταν η ενσωματωμένη στην περιουσία αξία των εισφορών των εργαζομένων στη Δ.Ε.Η. να αφαιρεθεί από την περιουσία της Δ.Ε.Η. και είτε να αυτονομηθεί είτε να αποδοθεί στους ασφαλισμένους. Μια άλλη δυνατή λύση, η οποία και επελέγη, ήταν να παραμείνει η εν λόγω περιουσία των ασφαλισμένων στη Δ.Ε.Η. ενσωματωμένη στην περιουσία της Δ.Ε.Η., να υπάρξει όμως λόγω της ιδιαιτερότητας της περίπτωσης ειδική νομοθετική ρύθμιση, υπό την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου. Ειδικότερα:

Η Δ.Ε.Η. ιδρύθηκε με το αρ. 1 παρ. 1 του Ν. 1468/1950 (ΦΕΚ 169 Α'/07.08.1950) «Περί ιδρύσεως δημοσίας επιχειρήσεως ηλεκτρισμού» ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, με κύριο έργο αρχικώς την παραγωγή, διανομή και εμπορία ηλεκτρικού ρεύματος.[85] Στη συνέχεια και σύμφωνα με τις διατάξεις του

[85] Με την εν λόγω διάταξη προβλέφθηκαν τα εξής: 1. Ιδρύεται Οργανισμός υπό την επωνυμία 'Δημοσία Επιχείρησις Ηλεκτρισμού', σκοπόν έχων την κατασκευήν και εκμετάλλευσιν υδροηλεκτρικών και θερμοηλεκτρικών εργοστασίων καθ' απάσαν την χώραν, την εγκατάστασιν εθνικού δικτύου προς μεταφοράν της παραγομένης ηλεκτρικής ενεργείας και την διάθεσιν αυτής. 2. Ο Οργανισμός ούτος αποτελεί δημοσίαν επιχείρησιν ανήκουσαν εξ ολοκλήρου εις το Ελληνικόν Δημόσιον, λειτουργούσαν χάριν του δημοσίου συμφέροντος, αλλά κατά τους κανόνας της

Ν. 4491/1966 (ΦΕΚ 1Α'/04.01.1966) «Περί ασφαλίσεως του Προσωπικού της Δημοσίας Επιχειρήσεως Ηλεκτρισμού», η Δ.Ε.Η. κατέστη ασφαλιστικός φορέας του προσωπικού της, συνεστήθη δε προς το σκοπό αυτό ιδιαίτερη υπηρεσία της επιχείρησης, η «Υπηρεσία Ασφαλίσεως».[86] Περαιτέρω, ρητά ορίζεται στη διάταξη του άρθρου 7 του Ν. 4491/1966 ότι πόροι της Δ.Ε.Η. για την ασφάλιση του προσωπικού της, αποτελούν οι εισφορές των εργαζομένων και των συνταξιούχων αυτής. [87]

Συγκεκριμένα, σε σχέση με τη φύση του ασφαλιστικού συστήματος του προσωπικού της Δ.Ε.Η., κατά τον Ν. 4491/1966, με την ad hoc Απόφαση του Δ.Ε.Κ. της 17ης Απριλίου 1997 στην υπόθεση Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ) και Ευθυμίου Εβρενόπουλου, C-147/95, Συλλογή 1997 I-02057.[88]

ιδιωτικής οικονομίας, απολαμβάνουσαν διοικητικής και οικονομικής αυτοτελείας, τελούσαν όμως υπό την ανωτάτην εποπτείαν και τον έλεγχον του Κράτους. […]».

[86] «Άρθρον 1. Φορεύς Ασφαλίσεως. 1. Η Δημοσία Επιχείρησις Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.) αναλαμβάνει και ενεργεί την κοινωνικήν ασφάλισιν του προσωπικού της, διεπόμενη υπό των διατάξεων του παρόντος.2. Από της ενάρξεως της ισχύος του παρόντος, παύει η υποχρεωτική ασφάλισις εις το ΙΚΑ ή ετέρους Οργανισμούς κυρίας ασφαλίσεως, των εκ του προσωπικού της Δ.Ε.Η., υπαγομένων εις την παρ' αυτή ασφάλισιν. […]».

[87] Ειδικότερα: «Άρθρον 7. Πόροι. 1. Πόροι της ΔΕΗ δια την δια του παρόντος συνιστωμένην ασφάλισιν είναι οι ακόλουθοι:α) Εισφορά του ησφαλισμένου ... β) Εισφορά των συνταξιούχων …. γ) Τα κατά τα διατάξεις του Ν.Δ. 4202/1961, ποσά συμμετοχής ετέρου ασφαλιστικού φορέως, εις την δαπάνην συντάξεων απονεμομένων υπό της ΔΕΗ. δ) Αι εισφοραί των ησφαλισμένων …. 2. Οι εν τη προηγουμένη παραγράφω καθοριζομένοι πόροι περιέρχονται εις την ΔΕΗ, η οποία αναλαμβάνει την πλήρη κάλυψιν των δαπανών και των εν γένει υποχρεώσεων της δια του παρόντος νόμου συνιστωμένης ασφαλίσεως.». Ορίζεται ακόμη στη διάταξη του άρθρου 8 του Ν. 4491/1966 ο τρόπος υπολογισμού της παροχής, ήτοι της σύνταξης, ο οποίος τελεί σε άμεση συνάρτηση με το χρόνο υπηρεσίας στη Δ.Ε.Η., ενώ το ύψος της σύνταξης υπολογίζεται με βάση το τελευταίο έτος υπηρεσίας του ασφαλισμένου.

[88] Με την εν λόγω απόφαση, κρίθηκαν μεταξύ άλλων τα εξής: «*3. Η ΔΕΗ είναι ιδιόμορφο κρατικό νομικό πρόσωπο το οποίο διέπεται στις πλείστες των λειτουργιών*

Με την απόφαση αυτή, το ΔΕΚ διευκρίνισε τα κριτήρια εκείνα, κατά τα οποία ένα σύστημα ασφάλισης κρίνεται ως επαγγελματικό, αναφερόμενο μάλιστα και σε προγενέστερη Νομολογία του, ήτοι στην Απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 1994, Bestuur van het Algemeen burgerlijk pensioenfonds κατά G. A. Beune., C-7/93, Συλλογή 1994, σ. I-4471). [89]

του, μεταξύ των οποίων και όταν ενεργεί υπό την ιδιότητα του εργοδότη, από το ιδιωτικό δίκαιο. Το σύστημα ασφαλίσεως του προσωπικού της, το οποίο περιλαμβάνει του κλάδους συντάξεως, υγείας και πρόνοιας-αντιλήψεως, ιδρύθηκε ευθέως και διέπεται αποκλειστικά από τον νόμο 4491/1966 (στο εξής: ο νόμος). Η διαχείριση του συστήματος ασφαλίσεως έχει ανατεθεί σε ειδική υπηρεσιακή μονάδα που συνιστάται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΔΕΗ και αποκαλείται, δυνάμει του άρθρου 1 του νόμου, «Υπηρεσία Ασφαλίσεως». 4. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 2 του νόμου, όλοι οι συνδεόμενοι με τη ΔΕΗ με σχέση εργασίας, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους υπάγονται υποχρεωτικά στο εν λόγω ασφαλιστικό σύστημα. […] *Σύμφωνα με το άρθρο 8 του ίδιο νόμου, το ύψος της συντάξεως που χορηγείται δυνάμει του συστήματος αυτού υπολογίζεται βάσει των αποδοχών του τελευταίου έτους υπηρεσίας και τελεί και τελεί σε άμεση συνάρτηση με τον χρόνο υπηρεσίας, δεδομένου ότι ο απαιτούμενος για την χορήγηση συντάξεως χρόνος ασφαλίσεως αντιστοιχεί στον χρόνο υπηρεσίας στη ΔΕΗ.*

[89] Στην απόφαση αυτή σημειώνονται μεταξύ άλλων τα εξής: «*19.Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, όπως έχει επανειλημμένως διευκρινίσει ο Δικαστήριο, αποφασιστικό κριτήριο εν προκειμένω αποτελεί μόνο η διαπίστωση ότι η σύνταξη καταβάλλεται στον εργαζόμενο λόγω της σχέσεως εργασίας μεταξύ αυτού και του πρώην εργοδότη του, δηλαδή το κριτήριο της σχέσεως εργασίας που συνάγεται από την ίδια την διατύπωση του άρθρου 119 (απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 1994, C-7/93, Beune,Συλλογή 1994, σ. I-4471, σκέψη 43).* […] *21. Ωστόσο, θεωρήσεις περί κοινωνικής πολιτικής, οργανώσεως του κράτους, ηθικής, ή προβληματισμοί αφορώντες τον προϋπολογισμό, που επηρέασαν ίσως τον εθνικό νομοθέτη στον καθορισμό ενός συστήματος, δεν ασκούν επιρροή αν η σύνταξη αφορά μόνο μια ιδιαίτερη κατηγορία εργαζομένων, αν τελεί σε άμεση συνάρτηση με τον χρόνο υπηρεσίας και αν το ύψος της υπολογίζεται βάσει του τελευταίου μισθού (προμνησθείσα απόφαση Beune, σκέψη 45).* […] *24. Συνεπώς, στο πρώτο και το δεύτερο ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι οι παροχές που χορηγούνται δυνάμει συνταξιοδοτικού συστήματος όπως το σύστημα ασφαλίσεως της ΔΕΗ, συμπεριλαμβανομένων των παροχών επιζώντος, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 119 της Συνθήκης.».*

Τα ανωτέρω σχετικά με τη φύση του ασφαλιστικού συστήματος της Δ.Ε.Η. ως επαγγελματικού, αμιγώς ανταποδοτικού χαρακτήρα διευκρινίζονται περαιτέρω με τις Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα F.G. Jacobs της 16ης Ιανουαρίου 1997, επί της ίδιας ως άνω υποθέσεως.[90]

Όπως άλλωστε έχει κριθεί, ο αμιγώς ανταποδοτικός χαρακτήρας ενός ασφαλιστικού συστήματος προκύπτει όταν το ασφαλιστικό κεφάλαιο σχηματίζεται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο από εισφορές, είτε μόνο των ασφαλισμένων είτε και του εργοδότη που απασχολεί αυτούς, όπως εν προκειμένω ισχύει για το ασφαλιστικό σύστημα του προσωπικού της Δ.Ε.Η., όπως ορίζεται στον Ν. 4491/1966. Το ύψος δε των εισφορών του εργοδότη δεν ασκεί επιρροή και τούτο διότι και οι εισφορές του εργοδότη καταβάλλονται με αφορμή τη σχέση εργασίας που συνδέει αυτόν με τους ασφαλισμένους, αφού οι ασφαλιστικές

---

[90] Μεταξύ άλλων, ο Γ. Εισαγγελέας Jacobs σημείωνε τα εξής: «*15.* […] *το πραγματικά αποφασιστικό στοιχείο είναι απλώς το γεγονός ότι η αξίωση του υπαλλήλου για σύνταξη πηγάζει από τη σχέση εργασίας και μπορεί να θεωρηθεί ως μέρος της αμοιβής του, καίτοι ετεροχρονισμένο. 16.* […] *Το ασφαλιστικό αυτό σύστημα* [της Δ.Ε.Η.] *, περιλαμβανομένων και των συνταξιοδοτικών παροχών, ισχύει για τους υπαλλήλους της ΔΕΗ και τα μέλη των οικογενειών τους. Συνεπώς, η σύνταξη αφορά μόνο μια ιδιαίτερη κατηγορία εργαζομένων. Επιπλέον, τελεί σε άμεση συνάρτηση με τον χρόνο υπηρεσίας, το δε ύψος της υπολογίζεται βάσει του τελευταίου μισθού του υπαλλήλου. Η σύνταξη χρηματοδοτείται από εισφορές των υπαλλήλων και των συνταξιούχων, καθώς και από τον εργοδότη. Συνεπώς, είναι σαφές ότι η σύνταξη πρέπει να θεωρηθεί ως ετεροχρονισμένη αμοιβή. 19.* […] *εφόσον όμως οι παροχές υπολογίζονται με βάσει της εισφορές στο σύστημα κατά το τελευταίο έτος υπηρεσίας υφίσταται σαφής σχέση μεταξύ αυτών και των εν γένει διαπραγματεύσεων όσον αφορά του μισθούς: οι εισφορές καθορίζονται ως ποσοστό των αποδοχών του υπαλλήλου και μπορεί να θεωρηθεί ότι οι εργαζόμενοι έχουν επίγνωση του ότι τυχόν μεταβολή του ύψους των μισθών μπορεί να έχει επίδραση επί των μελλοντικών συνταξιοδοτικών παροχών. 20.* […] *Εφόσον, η εισφορά του υπαλλήλου καθορίζεται ως ποσοστό των αποδοχών του, τελεί σε συνάρτηση προς τις αποδοχές του και, ως εκ τούτου, εμμέσως αποτελεί μέρος των αποδοχών αυτών.*».

εισφορές του εργοδότη αποτελούν τμήμα του μισθού και υπολογίζονται επί των αποδοχών των εργαζομένων, όπως και οι ασφαλιστικές εισφορές που καταβάλλουν αυτοί (βλπτ. ad hoc ΑΕΔ 3/2007, ΣτΕ 1772/2009, παγίως ΑΠ 72/2016 κ.α.).

Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι το υποχρεωτικό ασφαλιστικό σύστημα του προσωπικού της Δ.Ε.Η., όπως θεσπίστηκε από το Ν. 4491/1966, είναι επαγγελματικής φύσεως, αμιγώς ανταποδοτικού χαρακτήρα, και ως εκ τούτου τόσο οι εισφορές που καταβάλλονται από τους ασφαλισμένους, όσο και η ίδια η παροχή, ήτοι η σύνταξη, αποτελούν από νομικής φύσεως αμοιβή των εργαζομένων, απορρέουσα από την εργασιακή τους σχέση με τη Δ.Ε.Η. Σημειώνεται ακόμη ότι ουδεμία επιρροή ασκεί στη φύση του ασφαλιστικού συστήματος του προσωπικού της Δ.Ε.Η ως επαγγελματικής φύσεως, αμιγώς ανταποδοτικού χαρακτήρα, το γεγονός ότι αυτό θεσπίσθηκε εκ του Ν. 4491/1966,[91] δεδομένης άλλωστε και της εξουσίας του Νομοθέτη να οργανώνει κυριαρχικώς το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στο πλαίσιο του άρθρου 22 παρ. 5 του Συντάγματος, επιλέγοντας μεταξύ συστημάτων αναδιανεμητικού ή ανταποδοτικού χαρακτήρα. Επομένως, εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι το ασφαλιστικό κεφάλαιο, το οποίο συσσωρεύτηκε από τις ως άνω καταβαλλόμενες στη Δ.Ε.Η. ασφαλιστικές εισφορές για την κοινωνική ασφάλιση του προσωπικού της, βάσει ασφαλιστικού συστήματος αμιγώς ανταποδοτικού χαρακτήρα, συνιστά προστατευόμενη ασφαλιστική περιουσία του προσωπικού της Δ.Ε.Η.

[91] Βλ. και Απόφαση του ΔΕΚ της 17ης Απριλίου ΔΕΗ κατά Ευθυμίου Εβρενόπουλου, C-147/95, σκ. 21 και Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα F.G. Jacobs της 16ης Ιανουαρίου 1997, σκ. 19 επ.

Ακολούθως, το έτος 1999 ενόψει της υποχρεωτικής απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας, εκδόθηκε ο νόμος 2773/1999 (ΦΕΚ 286 Α'/ 22.12.1999), με τον οποίο ιδρύθηκε διακριτό νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου που θα λειτουργούσε ως ασφαλιστικός φορέας του προσωπικού της (Οργανισμός Ασφάλισης Προσωπικού ΔΕΗ, ΟΑΠ-ΔΕΗ) και τέθηκαν συγκεκριμένες ρυθμίσεις για το ασφαλιστικό ζήτημα του προσωπικού και των συνταξιούχων της ΔΕΗ.[92]

---

[92] Η διάταξη του άρθρου 34 του Ν. 2773/1999 ορίζει επί λέξει τα εξής: «Άρθρο 34. 1. Ιδρύεται νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με την επωνυμία 'Οργανισμός Ασφάλισης Προσωπικού Δ.Ε.Η.' (Ο.Α.Π. – Δ.Ε.Η.), το οποίο έχει … σκοπό την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση του προσωπικού και των συνταξιούχων της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.), …. Ο Ο.Α.Π. – Δ.Ε.Η. ασκεί την κύρια και την επικουρική ασφάλιση και την ασφάλιση υγείας και πρόνοιας των ασφαλισμένων του …. Η εποπτεία του Ο.Α.Π.-Δ.Ε.Η. ασκείται από τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. …. 4. Η προβλεπόμενη στο άρθρο 1 της συμφωνίας που κυρώνεται με την παράγραφο 12 του παρόντος ποσοτική εξέλιξη της αναφερόμενης στο παραπάνω άρθρο περιουσίας θα προσδιορίζεται, από 1.1.1993 και εφεξής, στο πλαίσιο της εν λόγω συμφωνίας, βάσει των ισχυόντων εκάστοτε πινάκων θνησιμότητας, τηρουμένων των αρχών, της μεθοδολογίας και των παραδοχών της μελέτης που μνημονεύεται στην παραπάνω συμφωνία. Ο εν λόγω προσδιορισμός θα γίνεται και κατά τη διαφορά των παροχών (κύριας και επικουρικής σύνταξης, εφάπαξ βοηθημάτων κ.λπ.) μείον τις αντίστοιχες εισφορές εργαζομένων, εργοδότη και Κράτους. Η ετήσια απόδοση θα υπολογίζεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην εν λόγω μελέτη. 5. Το Δημόσιο θα μεταβιβάζει στον Ο.Α.Π.-Δ.Ε.Η. ποσοστό του προϊόντος από τη διάθεση μετοχών της Δ.Ε.Η. σε τρίτους, της τάξης του 20% για το πρώτο 25% του μετοχικού κεφαλαίου και της τάξης του 15% για το υπόλοιπο. Τα αντίστοιχα χρηματικά ποσά θα συνιστούν "Ειδικό Κεφάλαιο" το οποίο θα καταχωρείται και θα τηρείται σε ιδιαίτερο Λογαριασμό του ΟΑΠ-Δ.Ε.Η., η δε εκμετάλλευσή του θα γίνεται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του ΟΑΠ-Δ.Ε.Η. κατόπιν εισήγησης ειδικού επενδυτικού συμβούλου, με έγκριση των Υπουργών Οικονομικών, Ανάπτυξης, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Η κατ' έτος απόδοση του "Ειδικού Κεφαλαίου" διατίθεται προς αναπλήρωση των απωλειών του Κεφαλαίου λόγω πληθωρισμού, το δε υπόλοιπό της, κατά το 80% θα αποτελεί πόρο του ΟΑΠ-Δ.Ε.Η. κατά την παράγραφο 6 του παρόντος νόμου και κατά το 20% έσοδο του Οργανισμού, το οποίο είτε θα προστίθεται στο "Ειδικό Κεφάλαιο" είτε όπως θα αποφασίζει το Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΑΠ Δ.Ε.Η. με έγκριση των ως άνω Υπουργών."Αντί του προϊόντος διάθεσης, το Δημόσιο δύναται να μεταβιβάζει στον Ο.Α.Π. - Δ.Ε.Η. αντίστοιχης αξίας μετοχές της Δ.Ε.Η. Α.Ε. Με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών καθορίζονται οι αναγκαίες λεπτομέρειες εφαρμογής της

Ειδικότερα, με το άρθρο 34 παρ. 12 του Ν. 2773/1997 ορίζονται τα εξής:

«12. Κυρώνεται η συμφωνία που υπεγράφη στις 30 Ιουλίου 1999 μεταξύ του Υπουργού Ανάπτυξης και της ΓΕΝ.Ο.Π.-Δ.Ε.Η., που προσυπέγραψε και απεδέχθη η Πανελλήνια Ομοσπονδία Συνταξιούχων Δ.Ε.Η. και η οποία έχει ως εξής: "*Σήμερα, 30 Ιουλίου 1999, στην Αθήνα, μεταξύ του Υπουργού Ανάπτυξης* [...] *που ενεργεί εν προκειμένω και εκ μέρους των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και της ΓΕΝ.Ο.Π. - Δ.Ε.Η.* [...] *για την οριστική επίλυση του ασφαλιστικού ζητήματος της Δ.Ε.Η. και στη συνέχεια των όσων αναφέρονται στην εισηγητική έκθεση του ν. 2593/1998, συμφωνούνται τα εξής: «1. Από τη λειτουργία του Ασφαλιστικού Φορέα της Δ.Ε.Η. βάσει του ν. 4491/1966 και ειδικότερα του άρθρου 7 παρ. 2 έχει σχηματιστεί περιουσία αυτού του φορέα ενσωματωμένη στην περιουσία της Δ.Ε.Η., η οποία είχε την πλήρη και αποκλειστική διαχείριση των πόρων του Φορέα στο πλαίσιο της κατά τις ανωτέρω διατάξεις ιδιότητάς της ως Ασφαλιστή του προσωπικού της (βλ. και την 98/96 απόφαση Δ.Σ./Δ.Ε.Η.). Η εν λόγω περιουσία προσδιορίστηκε ποσοτικά για την 31.12.1992 με την αναλογιστική μελέτη που συντάχθηκε από τις εταιρίες ... και κατατέθηκε στο ΥΠ.Ε.Κ.Α. το 1995, η δε ποσοτική της εξέλιξη στο μέλλον θα προσδιορίζεται για τακτές ημερομηνίες, με έναρξη την 31.12.1998, με μελέτες επικαιροποίησής της που θα βασίζονται στις ίδιες αρχές, μεθοδολογία και παραδοχές της ως άνω μελέτης ... 2. Το Κράτος αναγνωρίζει πλήρως τις υποχρεώσεις της Δ.Ε.Η. προς τον ασφαλιστικό της φορέα, έναντι της προαναφερόμενης ενσωματωμένης περιουσίας, και υποκαθιστά τη Δ.Ε.Η. σε όλες τις ασφαλιστικές υποχρεώσεις της προς τους εργαζομένους και συνταξιούχους της. Προς τούτο το Κράτος αναλαμβάνει την πλήρη κάλυψη, με τις αναγκαίες*

διάταξης αυτής. 6. Πόροι του Ο.Α.Π.-Δ.Ε.Η. είναι αφ' ενός μεν οι προβλεπόμενοι κατά την ισχύουσα νομοθεσία πόροι της Δ.Ε.Η. ως αφοπλιστικού φορέα του προσωπικού της, αφ' ετέρου δε οι καταβολές του Κράτους που εγγράφονται στον εκάστοτε Κρατικό Προϋπολογισμό, όπως προβλέπεται στα άρθρα 5 και 6 της συμφωνίας που περιλαμβάνεται στην παράγραφο 12 του άρθρου αυτού, καθώς και τα ειδικότερα έσοδα που αναφέρονται στο άρθρο 8 της παραπάνω συμφωνίας.[...]....»

καταβολές, όπως προβλέπεται στην παράγραφο 6, όλων των αναγκών του νέου Ασφαλιστικού Φορέα Προσωπικού Δ.Ε.Η. (Ν.Π.Δ.Δ.), καθώς και των εν γένει υποχρεώσεών του. Ειδικότερα οι υποχρεώσεις που αναλαμβάνει εν προκειμένω το Κράτος αποτελούν αντιπαροχές έναντι της περιουσίας του Ασφαλιστικού Φορέα, κατά τα αναφερόμενα στην παρ 1, με την οποία περιουσία αυξάνεται η περιουσία της Δ.Ε.Η. και ουσιαστικά του Κράτους, ως ιδιοκτήτη της επιχείρησης. 3. Εν όψει της υποχρεωτικής απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας της χώρος σε εφαρμογή της οδηγίας 96/92 της Ευρωπαϊκής Ενωσης, η Δ.Ε.Η., θα υπαχθεί στο ν. 2414/1996 και θα μετατραπεί σε ανώνυμη εταιρεία με συνέπεια να καθίσταται πλέον αναγκαίος ο διαχωρισμός του σημερινού διφυούς νομικού προσώπου της Δ.Ε.Η. αφ' ενός μεν σε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, που αναπτύσσει την επιχειρηματική δραστηριότητα στο χώρο της ηλεκτρικής ενέργειας με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας, αφ' ετέρου σε ένα νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου που θα εξακολουθεί να λειτουργεί ως ασφαλιστικός φορέας του προσωπικού της Δ.Ε.Η. Είναι άλλωστε γνωστό ότι κατά το Σύνταγμα και τη σχετική νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν είναι θεμιτό να εκτελείται έργο υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης από ανώνυμη εταιρεία ή άλλο νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου. 4. Πέραν τούτου είναι φανερό ότι η δραστηριοποίηση της Δ.Ε.Η. στα πλαίσια της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας με ανταγωνιστικούς όρους, η χρηματοοικονομική της κάλυψη και η επιχειρηματική της ανάπτυξη, οδηγούν στην παρούσα ρύθμιση, ως την προσφορότερη λύση. 5. Έτσι για τους παραπάνω λόγους το Ν.Π.Δ.Δ. Ασφαλιστής Δ.Ε.Η., διαχωρίζεται από τη Δ.Ε.Η. Επιχείρηση Α.Ε. και δημιουργείται ένα Ν.Π.Δ.Δ. (Δ.Ε.Η. Ασφαλιστής). Ο νέος ασφαλιστικός φορέας θα καλύψει, θα εξασφαλίσει και θα προστατεύσει, εις το ακέραιο, όλες τις κάθε είδους ασφαλιστικές παροχές και υποχρεώσεις του ασφαλιστικού φορέα της Δ.Ε.Η., σε συνδυασμό με τα αναφερόμενα στις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος, καθώς και με το άρθρο 35 του ν. 4491/1966 κατ' ελάχιστο στο επίπεδο και την έκταση που προβλέπεται σήμερα. Επίσης θα προβλεφθεί η κάλυψη για την αντιμετώπιση εκτάκτων γεγονότων που θα δημιουργούν έκτακτες

ασφαλιστικές υποχρεώσεις (π.χ. εθελουσία έξοδος προσωπικού κ.λπ.), 6. Οι καταβολές του Κράτους (παρ. 2) συνιστούν πάγιο πόρο του Νέου Ασφαλιστικού Φορέα Προσωπικού Δ.Ε.Η. (Ν.Π.Δ.Δ.), ο οποίος θα αναφέρεται ιδιαίτερα στο οικείο άρθρο του καταστατικού του (Πόροι Φορέα). Οι καταβολές αυτές θα εγγράφονται στον εκάστοτε Κρατικό Προϋπολογισμό, στην εισηγητική έκθεση του οποίου θα γίνεται σημείωση ότι η εγγραφή αυτή γίνεται έναντι της κατά τα ανωτέρω περιουσίας (αντιπαροχή) του Φορέα. Πιο συγκεκριμένα: Στον εκάστοτε Κρατικά Προϋπολογισμό θα αναγράφεται το προϋπολογιζόμενο ποσό της διαφοράς εσόδων μείον παροχές, το οποίο θα χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση του φορέα. Για το ανωτέρω ποσό θα γίνεται στην εισηγητική έκθεση σημείωση, ότι γράφεται στον Κρατικό Προϋπολογισμό, έναντι της περιουσίας που αναφέρεται στην παράγραφο 1 του παρόντος σε συνάρτηση με τις Κεφαλαιακές και άλλες ενισχύσεις του Ν.Π.Δ.Δ. - ασφαλιστικού φορέα του προσωπικού της Δ.Ε.Η.. 7. Η διαχείριση αυτού του ασφαλιστικού φορέα, η καταβολή των ασφαλιστικών παροχών, η κάλυψη της υγειονομικής περίθαλψης και των συμφωνημένων με Ε.Σ.Σ.Ε. κοινωνικών παροχών, θα διενεργείται λόγω εμπειρίας κατά προτεραιότητα από προσωπικό που σήμερα υπηρετεί στη Δ.Α.Π., που θα διέπεται από ταυτόσημο μισθολόγιο και ΚΚΠ με αυτό του προσωπικού της Δ.Ε.Η.. 8. Με σκοπό την κατά το δυνατό μικρότερη επιβάρυνση του Κρατικού Προϋπολογισμού, με νομοθετική ρύθμιση πριν την 19.2.2001, το περιεχόμενο της οποίας θα συμφωνηθεί με τη ΓΕΝ.Ο.Π./Δ.Ε.Η., θα προβλεφθούν και ειδικότερα έσοδα, όπως ειδικό τέλος διοδίων στις γραμμές μεταφοράς, ανάκτηση ανενεργών επενδύσεων κ.λπ.. Υπογραμμίζεται ότι σε καμία περίπτωση δεν θα αυξηθούν οι σήμερα καταβαλλόμενες ασφαλιστικές εισφορές εργαζομένων και συνταξιούχων. 9. Όλα τα παραπάνω σημεία θα αποτυπωθούν, σε συνεννόηση με τη ΓΕΝ.Ο.Π. - Δ.Ε.Η. και ΠΟΣ - Δ.Ε.Η., σε νομοθετική ρύθμιση - πλαίσιο που θα εισαχθεί για ψήφιση ταυτόχρονα με το νόμο για την απελευθέρωση της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας, στην εισηγητική έκθεση της οποίας θα περιληφθεί αυτούσια και η παρούσα συμφωνία. Ρητά επίσης θα αναφερθεί ότι μέχρι τη σύσταση και λειτουργία του

νέου Φορέα θα ισχύει εξ ολοκλήρου το σημερινό ασφαλιστικό καθεστώς για τους ασφαλισμένους της Δ.Ε.Η. […]».

Επομένως, έλαβε την τυπική ισχύ νόμου η συμφωνία των κοινωνικών εταίρων, ως προς το ασφαλιστικό των εργαζομένων στη Δ.Ε.Η., υπό την εγγύηση του Κράτους, με τη ρητή και επαναλαμβανόμενη αναγνώριση από το νομοθέτη του γεγονότος ότι στην περιουσία της Δ.Ε.Η. Α.Ε. υφίσταται ενσωματωμένη η ασφαλιστική περιουσία των ασφαλισμένων της Δ.Ε.Η., καθώς και του ότι η καταβολή του ως άνω παγίου πόρου καταβάλλεται από το Ελληνικό Δημόσιο ως αντιπαροχή για την εκπλήρωση της θεμελιωμένων κοινωνικοασφαλιστικών απαιτήσεων των ασφαλισμένων της Δ.Ε.Η.

Ειδικότερα, από τις ανωτέρω διατάξεις συνάγονται σχετικά με το ως άνω σύστημα ασφάλισης του προσωπικού της Δ.Ε.Η. τα ακόλουθα:

Καταρχάς, με τις διατάξεις του Ν. 4491/1966, η Δ.Ε.Η. κατέστη παραλλήλως προς το κύριο έργο της, ήτοι την παραγωγή, διανομή και εμπορία ηλεκτρικού ρεύματος, και φορέας κοινωνικής ασφάλισης του προσωπικού της. Η κοινωνική ασφάλιση του προσωπικού της Δ.Ε.Η. ανατέθηκε σε ειδικώς συνεστημένη προς τούτο υπηρεσιακή μονάδα της επιχείρησης την «Υπηρεσία Ασφαλίσεως». Πόροι της Δ.Ε.Η. για την ασφάλιση του προσωπικού της, αποτελούσαν, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 7 του Ν. 4491/1966, οι ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων και των συνταξιούχων αυτής. Οι ως άνω ασφαλιστικές εισφορές

συνιστούσαν ασφαλιστικό κεφάλαιο, το οποίο διαχειριζόταν κατ' ενάσκηση δημόσιας εξουσίας αποκλειστικά η Δ.Ε.Η. για την εξυπηρέτηση του ως άνω ειδικού σκοπού που της είχε ανατεθεί από το νομοθέτη.

Περαιτέρω, η Δ.Ε.Η. αν και αποτελούσα ως προς το κύριο έργο της νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, ειδικώς ως προς τον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, μέχρι την ίδρυση με το άρ. 34 του Ν. 2773/1999 του Ο.Α.Π.-Δ.Ε.Η., λειτουργούσε ως φορέας κοινωνικής ασφαλίσεως (ad hoc ΣτΕ 785/2006, 4143/1995, 2312/1995) και ασκούσε το έργο που αφορούσε τον τομέα αυτό, ως δημόσια υπηρεσία εκδίδουσα εκτελεστές διοικητικές πράξεις (ad hoc ΣτΕ 785/2006, 342/1983, 4172/1976, 1457/1969). Ο ως άνω διφυής χαρακτήρας της Δ.Ε.Η. δεν μεταβλήθηκε, άλλωστε, από την έξοδο της Δ.Ε.Η. από τον Δημόσιο Τομέα με το άρθρο 1 του Π.Δ. 360/1991 (ΦΕΚ 128Α΄/20.08.1991) «Έξοδος της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού από το δημόσιο τομέα» (ad hoc ΣτΕ 785/2006). Ως προς τη φύση δε του ως άνω συστήματος υποχρεωτικής ασφάλισης του προσωπικού της ΔΕΗ που θεσπίστηκε με το Ν. 4491/1966, αυτό έχει κριθεί ως επαγγελματικό, αμιγώς ανταποδοτικού χαρακτήρα.

Με τη διάταξη του άρθρου 34 του Ν. 2773/1999 διαχωρίστηκε το διφυές νομικό πρόσωπο της ΔΕΗ σε δύο αυτοτελή νομικά πρόσωπα, ήτοι σε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, που αναπτύσσει επιχειρηματική δραστηριότητα στο χώρο της ηλεκτρικής ενέργειας με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας (ΔΕΗ Α.Ε.), και σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου που θα λειτουργεί ως ασφαλιστικός φορέας του προσωπικού της, τον Οργανισμό Ασφάλισης Προσωπικού Δ.Ε.Η. (Ο.Α.Π. – Δ.Ε.Η.). Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι με τη διάταξη του άρθρου 34 του Ν.

2773/1999 συνεστήθη ο Ο.Α.Π.-Δ.Ε.Η. ως διακριτός ασφαλιστικός φορέας του προσωπικού της Δ.Ε.Η, ο οποίος μάλιστα κατέστη εκ του νόμου οιονεί καθολικός διάδοχος της Δ.Ε.Η. σε όλα τα θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως του προσωπικού και των συνταξιούχων της, δεν μεταβιβάστηκε στον ως άνω ασφαλιστικό φορέα η εξυπηρετούσα τον καταργούμενο ασφαλιστικό φορέα της Δ.Ε.Η. ασφαλιστική περιουσία, αλλά αυτή παρέμεινε ενσωματωμένη στην περιουσία της Δ.Ε.Η. (βλπτ. ενδκτ. ad hoc ΣτΕ 1924/2005 σκ. 4, ΑΠ Ολ 1310/2010, ΑΠ 1767/2014, 226/2009 κ.α.). Ενόψει επομένως της ανωτέρω ασφαλιστικής περιουσίας του προσωπικού της Δ.Ε.Η., η οποία παρέμεινε ενσωματωμένη στην περιουσία της Δ.Ε.Η. θεσπίσθηκε υποχρέωση του Κράτους να καλύπτει με τις αναγκαίες καταβολές, που εγγράφονται στον εκάστοτε κρατικό προϋπολογισμό, όλες τις οικονομικές ανάγκες του Ο.Α.Π.-Δ.Ε.Η., ακόμη και τις έκτακτες (ad hoc ΣτΕ 586/2010 σκ. 4, 718/2009, 146/2008, 1041/2007, 531/2007, 2411/2006).

Ειδικότερα, όπως ορίζεται στη διάταξη του άρθρου 34 παρ. 12 του Ν.2773/1999, με την οποία κυρώθηκε νομοθετικά η από 30 Ιουλίου 1999 συμφωνία μεταξύ του Υπουργού Ανάπτυξης και της ΓΕΝ.Ο.Π.-Δ.Ε.Η., την οποία προσυπέγραψε η Π.Ο.Σ. Δ.Ε.Η., και ιδίως στα εδ. 2 και 6 της ως άνω παρ. 12, οι υποχρεώσεις του Κράτους για πλήρη κάλυψη όλων των οικονομικών αναγκών και εν γένει υποχρεώσεων του Ο.Α.Π.-Δ.Ε.Η., αποτελούν αντιπαροχές έναντι της σχηματισθείσας ασφαλιστικής περιουσίας, με την οποία αυξάνεται η περιουσία της Δ.Ε.Η. και ουσιαστικά του Κράτους, ως ιδιοκτήτη της επιχείρησης. Σύμφωνα δε με τη διάταξη του άρθρου 34 παρ. 12 εδ.1, η περιουσία αυτή, που ενσωματώθηκε στην περιουσία της Δ.Ε.Η. και προσδιορίσθηκε ποσοτικά με την αναφερόμενη σ' αυτήν αναλογιστική μελέτη, είναι εκείνη που έχει σχηματιστεί από τη μέχρι τότε λειτουργία του ασφαλιστικού φορέα της Δ.Ε.Η., βάσει του άρ. 7 παρ. 2 του Ν. 4491/1966, ήτοι από τη διαχείριση από τη Δ.Ε.Η., με την ιδιότητα της ως ασφαλιστή του προσωπικού της, των πόρων που αναφέρονται στη

διάταξη του άρθρου 7 του Ν.4491/1966, δηλαδή των καθοριζομένων στις διατάξεις αυτές, κατ' είδος και ποσοστό, εισφορών των ασφαλισμένων, των συνταξιούχων και άλλων ασφαλιστικών φορέων (βλπτ. ad hoc ΑΠ Ολ 1310/2010).

Συνάγεται επομένως εκ των ανωτέρω, και έχει συναφώς κριθεί ότι κατά τη διάταξη του άρθρου 32 παρ. 12 εδ. 2 και 6 το μεν Κράτος ανέλαβε εκ του νόμου την πλήρη κάλυψη όλων των οικονομικών αναγκών και εν γένει υποχρεώσεων του Ο.Α.Π.-Δ.Ε.Η, με εγγραφή των σχετικών καταβολών στον εκάστοτε κρατικό προϋπολογισμό, η δε ασφαλιστική περιουσία που είχε σχηματισθεί από τη διαχείριση μέχρι τότε από τη Δ.Ε.Η., με την ιδιότητα της ως ασφαλιστικού φορέα του προσωπικού της, των πόρων που αναφέρονται στις ανωτέρω διατάξεις των άρθρων 7 του Ν.4491/1966, παρέμεινε ενσωματωμένη στην περιουσία της Δ.Ε.Η Α.Ε. (ad hoc ΑΠ Ολ 13/2010, ΑΠ 299/2015, 805/2015, 1767/2014).

Συμπερασματικά

Εν προκειμένω, συνεπώς, αντιμετωπίσθηκε το μεν μέσω συμφωνίας των κοινωνικών εταίρων (ΔΕΗ – ΓΕΝΟΠ/ΔΕΗ και ΠΟΣ/ΔΕΗ) το δε μέσω εισοδοχής σε αυτή του Δημοσίου, επικύρωσης και πρόσδοσης σε αυτή ισχύος τυπικού νόμου από το Ελληνικό Δημόσιο, ένα ιδιαίτερο ζήτημα, λόγω της ιδιαίτερης φύσης της ΔΕΗ.

Η περίπτωση αυτή παρουσιάζει δομικά σημαντικές αναλογίες προς την υπό εξέταση περίπτωση, των εργαζομένων εν προκειμένω όχι στην ενέργεια αλλά στη βιομηχανία εξόρυξης και διύλισης πετρελαίου στην Ελλάδα. Εν προκειμένω το ζήτημα έχει και πάλι κοινωνικοασφαλιστικές και οικονομικές διαστάσεις: όπως και στην περίπτωση της ΔΕΗ, ενδιαφέρει η προστασία κοινωνικοασφαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων στην επιχείρηση, η οποία δύναται να τελεσθεί όπως και στην περίπτωση εκείνη με συμφωνία των κοινωνικών εταίρων και συμμετοχή σε αυτή του Κράτους, δια της θέσπισης ειδικού νομοθετικού μέτρου που να την κυρώνει και να της παρέχει τη δεσμευτικότητα του νόμου και την εγγύηση της Πολιτείας.

Η ρύθμιση αυτή δύναται να αφορά στην καταβολή οικονομικών ανταλλαγμάτων για την ιδιαίτερη επιβάρυνση της υγείας των εργαζομένων στον υπό εξέταση κλάδο ή/και στην πρόωρη συνταξιοδότηση των εργαζομένων στον υπό εξέταση κλάδο, με ειδικότερες ρυθμίσεις που μπορούν να αφορούν και στη λειτουργία ειδικού φορέα προς τον σκοπό αυτό. Η περίπτωση αυτή μπορεί να συνδεθεί και με την αμέσως επόμενη, υπό 2.

2 –ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

Εισαγωγικά

Στο πλαίσιο εξέτασης δυνατών λύσεων, οι οποίες να έχουν ως αποτέλεσμα την προστασία στην πράξη των εργαζομένων στον υπό εξέταση κλάδο, σημαντικό είναι –δεδομένης και της μεταβλητότητας των ρυθμίσεων στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής– να ληφθεί ειδικότερα υπόψη η διεθνής εμπειρία και πρακτική, ιδίως σε περιπτώσεις όπου εμφανίζεται αυτή να επιτυγχάνει αποτελέσματα.

Στην κατεύθυνση αυτή, ενδιαφέρον είναι ιδίως το σύστημα και η εμπειρία που έχει συσσωρευθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο, όχι μόνο διότι αυτό αποτελεί παραδοσιακά χώρα με μεγάλη πετρελαϊκή δραστηριότητα όπου εδρεύουν μερικές από τις πιο σημαντικές επιχειρήσεις στον τομέα αυτό στην Ε.Ε., αλλά και διότι το Η.Β. προχώρησε στον εντοπισμό των ιδιαιτέρων ζητημάτων που συνδέονται με τον κλάδο που ενδιαφέρει εν προκειμένω και δημιούργησε ένα ρυθμιστικό πλαίσιο το οποίο φαίνεται να παρέχει αποτελεσματικές στην πράξη λύσεις. [93]

[93] Ο κλάδος των πετρελαιοειδών στο Η.Β. συμβάλλει σημαντικά στην οικονομική και ενεργειακή ασφάλεια της χώρας. Το μεγαλύτερο μέρος της πετρελαιοπαραγωγής προέρχεται από υπεράκτιες (offshore) πηγές. Συνολικά, οι εγχώρια

πετρελαιοπαραγωγή κάλυψε το 60% της ζήτησης πετρελαιοειδών του Η.Β. κατά το έτος 2016. Ωστόσο, η υφαλοκρηπίδα του Η.Β. (UK Continental Shelf, UKCS), η οποία είναι μια ώριμη περιοχή πετρελαιοπαραγωγής, έχει επηρεαστεί αρνητικά από την παρατεταμένη περίοδο χαμηλής τιμής των πετρελαιοειδών από το 2014. Αυτό έχει οδηγήσει σε μια μείωση της τάξης του 15% στο εργατικό δυναμικό που υποστηρίζεται από την βιομηχανία των πετρελαιοειδών. Παρόλα αυτά, η Ένωση του Παράκτιου Κλάδου Πετρελαιοειδών του Η.Β. (Oil & Gas UK's -UK offshore oil and gas industry association) εκτιμά ότι η υφαλοκρηπίδα του Η.Β. υποστηρίζει πάνω από 300.000 θέσεις εργασίας, πολλές από τις οποίες είναι υψηλής εξειδίκευσης και πολύ καλά αμειβόμενες. Βασικό νομοθέτημα για τα πετρελαιοειδή στο Η. Β. είναι ο νόμος του 1998 (the Petroleum Act 1998), ο οποίος καθιερώνει ένα ρυθμιστικό πλαίσιο που εφαρμόζεται σε όλη τη δραστηριότητα αναζήτησης και παραγωγής πετρελαιοειδών στο Η.Β. (εκτός από την χερσαία στην Βόρεια Ιρλανδία). Ο νόμος αυτός χορηγεί όλα τα δικαιώματα από τα πετρελαιοειδή στο Στέμμα/στο δημόσιο αλλά επιτρέπει στην Oil & Gas Authority να χορηγεί άδειες για την 'αναζήτηση άντληση και απόκτηση' πετρελαιοειδών σε όσους κρίνει κατάλληλους. Ο νόμος αυτός συμπληρώνεται από τους ακόλουθους νόμους: Energy Act 2016, Infrastructure Act 2015 καθώς και από τη γενική νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος και την υγιεινή και ασφάλεια κατά την εργασία. Όλες οι ρυθμιστικές εξουσίες για την βιομηχανία των πετρελαιοειδών, εκτός από αυτές που αφορούν στο περιβάλλον, έχουν μεταφερθεί από τον Secretary of State στην Oil & Gas Authority. Ειδικότερα, το καθεστώς υγιεινής και ασφάλειας στην υπεράκτια εξόρυξη και παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου και την μεταφορά μέσω αγωγών, περιλαμβάνει τα εξής κύρια νομοθετήματα: Για την εξόρυξη: Health & Safety at Work Act 1974 (HSWA), το οποίο επιβάλλει σημαντικές κυρώσεις σε νομικά και φυσικά πρόσωπα που παραβιάζουν το νόμο. Επίσης υπάρχουν εκτεταμένες ρυθμίσεις που εφαρμόζονται στη βιομηχανία των πετρελαιοειεδών, οι οποίες συχνά προβλέπουν αντικειμενική ευθύνη και μπορούν να αποτελέσουν βάση για αστική ευθύνη. Σε αυτές περιλαμβάνονται το Offshore Installations (Offshore Safety Directive) (Safety Case etc) Regulations 2015 και το Control of Major Accident Hazards Regulations (ρυθμίσεις που σε ισχύ την 1η Ιουνίου 2015, αντικαθιστώντας τους κανονισμούς 1999 Regulations). Το νομοθετικό αυτό πλαίσιο πρέπει να εξετάζεται παράλληλα με τους Approved Codes of Practice (ACOP) και τα έγγραφα οδηγιών της ρυθμιστικής αρχής, δηλαδή του Health and Safety Executive (HSE). Επίσης, τα διεθνή πρότυπα υγείας και ασφάλειας συνεκτιμώνται για την εκτίμηση της συμμόρφωσης με τη σωστή πρακτική. Η HSE's Energy Division (ED) είναι αρμόδια για την ρύθμιση του κινδύνου στην υγεία και την ασφάλεια που προκύπτει από την εργασιακή δραστηριότητα στην υπεράκτια βιομηχανία πετρελαιοειδών στην υφαλοκρηπίδα του Η.Β. Επίσης εφαρμόζεται ο νόμος Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act 2007 σε περιπτώσεις ποινικής ευθύνη εταιριών (όχι ιδιωτών) για θάνατο εργαζομένου εφόσον υπάρχει σοβαρή παραβίαση' ('gross breach') ενός σχετικού καθήκοντος επιμέλειας.

Για την εξέταση του εν λόγω ρυθμιστικού πλαισίου του Ηνωμένου Βασιλείου, είναι αναγκαίο πρώτα να παρουσιασθεί συνοπτικά αυτό, στις γενικές του γραμμές (ώστε να εντοπισθούν και οι εθνικές ιδιαιτερότητες που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τα προεκτεθέντα) και εν συνεχεία να εξετασθούν συγκεκριμένα μέτρα που ελήφθησαν στην κατεύθυνση που εδώ ενδιαφέρει. [94]

Βασικά στοιχεία του συνταξιοδοτικού συστήματος του Η. Β. είναι τα εξής: Στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπως και σε πολλές χώρες του ΟΟΣΑ, δεν ορίζεται ούτε και ρυθμίζεται συνταξιοδοτικά ειδικά κάποια κατηγορία Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων (ΒΑΕ). Οι εργαζόμενοι στη βιομηχανία των πετρελαιοειδών, επομένως, δεν εντάσσονται σε κάποιο ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς για ΒΑΕ, παρότι γίνεται δεκτό ότι οι συνθήκες σε ορισμένες θέσεις εργασίας του κλάδου

---

[94] EUROPEAN COMISSION, *ESPN thematic report on retirement regimes for workers in arduous or hazardous jobs*, UK, 2016. Ειδικότερα στην εν λόγω μελέτη του ESPN σημειώνεται ότι στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπως και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, είναι διαδεδομένα τα ιδιωτικά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά καθεστώτα για εργαζόμενους σε ειδικούς τομείς, τα οποία προσφέρουν αυξημένους συντελεστές συσσώρευσης εισφορών για κάθε χρόνο εργασίας σε επικίνδυνες συνθήκες. Στο Η.Β., οι εργαζόμενοι που έχουν λάβει πρόωρη συνταξιοδότηση από ένα ιδιωτικό επαγγελματικό συνταξιοδοτικό καθεστώς συχνά μετακινούνται και συνεχίζουν να εργάζονται σε άλλους κλάδους, κι έτσι εξακολουθούν να συγκεντρώνουν συνταξιοδοτικά δικαιώματα στα πλαίσια του δημόσιου συστήματος. Έτσι συνδυάζουν μια ιδιωτική σύνταξη με εισοδήματα από την εργασία τους. Τούτο, παρότι στο Η. Β. δεν υπάρχει συγκεκριμένος ορισμός της επικίνδυνης εργασίας. Επίσης, δεν υπάρχουν προνόμια και ειδικές ρυθμίσεις για καμία θέση εργασίας, επάγγελμα ή κλάδο στο δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα αλλά ορισμένες κατηγορίες εργαζόμενων στον δημόσιο τομέα έχουν συνταξιοδοτικά προνόμια στα ιδιωτικά επαγγελματικά καθεστώτα τους (π.χ. πυροσβέστες, αστυνομικοί, ένοπλες δυνάμεις). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέτασε ως προς το Ηνωμένο Βασίλειο ειδικώς το θέμα του συνταξιοδοτικού καθεστώτος για εργαζόμενους σε Β.Α.Ε. στην οικεία μελέτη της του 2016.

είναι δυσχερείς ή επιβαρυντικές για την υγεία. Επίσης, δεν υπάρχει καμία δυνατότητα να λάβει κάποιος την δημόσια Κρατική Σύνταξη στο Η.Β. πριν την οριζόμενη από το νόμο ηλικία συνταξιοδότησης.

Ωστόσο, εδώ και αρκετές δεκαετίες, το κρατικό συνταξιοδοτικό σύστημα συμπληρώνεται από ένα εκτεταμένο σύστημα ιδιωτικής εθελοντικής ασφάλισης. [95] Από το έτος 2012, ο νόμος προβλέπει ότι οι εργαζόμενοι στη βιομηχανία των πετρελαιοειδών εντάσσονται υποχρεωτικά (από τους εργοδότες τους) σε ιδιωτικά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα, τα οποία οφείλουν να παρέχουν οι εργοδότες τους και τα οποία χρηματοδοτούνται από τις εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών και τελούν υπό την ρυθμιστική εξουσία και την εποπτεία και διασφάλιση του κράτους.

Μέσω αυτών των προγραμμάτων *υπάρχουν διαφορετικές δυνατότητες πρόωρης συνταξιοδότησης και επιπλέον παροχών*, ιδίως για τους εργαζόμενους σε βαριές, ανθυγιεινές ή επικίνδυνες συνθήκες εργασίας.

[95] Χαρακτηριστική της φιλοσοφίας του συνταξιοδοτικού συστήματος στο Η.Β. αλλά και της τάσης που επικρατεί στη διαρκή μεταρρύθμιση και τον εκσυγχρονισμό του είναι η περιγραφή του συστήματος της χώρας σε πρόσφατη μελέτη του ΟΟΣΑ: OECD, Ageing and Employment Policy Team. *Key policies to promote longer working lives in the United Kingdom: United Kingdom Country Note 2007 to 2017* (Secretary General of the Organization for Economic Co-operation and Development, 2018).

Παράλληλα, η νομοθεσία του Η.Β. έχει θεσπίσει τα τελευταία χρόνια πολλά μέτρα για την αντιμετώπιση και διαχείριση των ζητημάτων που θέτουν οι δύσκολες, ανθυγιεινές ή επικίνδυνες συνθήκες εργασίας. Με δεδομένες τις σύγχρονες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η βιομηχανία των πετρελαιοειδών από το 2014 αλλά και την τάση του συνταξιοδοτικού συστήματος του Η.Β. να επιμηκύνει τον εργασιακό βίο, οι εργαζόμενοι, ιδίως στο πλαίσιο συλλογικών διαπραγματεύσεων, επιζητούν εναλλακτικούς τρόπους προστασίας στο χώρο εργασίας (όπως ενδεικτικά με τη μείωση της επικινδυνότητας μέσω ολοκληρωμένων προληπτικών σχεδίων και πολιτικών, σε συνδυασμό με το αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο και την εποπτεία που ασκείται από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές). Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται και ρυθμίσεις που αφορούν στην κινητικότητα των εργαζομένων (μεταξύ άλλων με επανεκπαίδευση, μετακίνηση σε άλλες θέσεις εργασίας στον ίδιο κλάδο, ειδικές ρυθμίσεις και προβλέψεις για εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας κ.ά.).

Το συνταξιοδοτικό σύστημα του Ηνωμένου Βασιλείου [96] αποτελείται από τρεις πυλώνες: α) την κρατική σύνταξη (public State Pension) η οποία αποτελείται από μία ενιαία βασική σύνταξη (flat rate basic pension), την σύνταξη που σχετίζεται με τις αποδοχές (earnings-related pension) και την πίστωση σύνταξης (pension credit), β) τα ιδιωτικά συστήματα ασφάλισης (private pension)[97] που είναι εθελοντικά επαγγελματικά (voluntary, occupational) [98] ή

[96] Βασική νομοθεσία: The Pensions Act 2014, The Pensions Act 2011, The Pensions Act 2004 , The Finance Act 2004, The Welfare Reform and Pensions Act 1999 που έθεσε τους κανόνες για τις συντάξεις δικαιούχων.

[97] OECD, OECD Private Pensions Outlook 2008: Pension Country Profile: United Kingdom, 2009.

[98] Occupational pension schemes Pension Act 1995. Τα εθελοντικά επαγγελματικά προγράμματα (occupational voluntary plans) είναι ευρέως διαδεδομένα στο Η.Β.,

εθελοντικά προσωπικά (voluntary, personal).[99] Το σύστημα αυτό τελεί υπό τον έλεγχο των αρμοδίων ρυθμιστικών και εποπτικών αρχών. [100]

Στο Η.Β. υπάρχουν τα εξής ιδιωτικά συμπληρωματικά (επικουρικά) επαγγελματικά συστήματα συνταξιοδότησης: α) Επαγγελματικά συστήματα συνταξιοδότησης, τα οποία συστήνονται από εργοδότες για τους εργαζομένους τους και β) Προσωπικά προγράμματα συνταξιοδότησης, δηλαδή ατομικά προγράμματα συνταξιοδότησης, τα οποία παρέχουν και διευκολύνουν οι εργοδότες.

καθώς οι παροχές που παρέχονται με τα δημόσια κρατικά προγράμματα είναι σχετικά χαμηλές. Ο κανόνας στο Η.Β. ήταν μέχρι πρόσφατα τα προγράμματα καθορισμένων παροχών (Defined Benefit, DB), τα οποία βασίζονται στις μέσες τελικές αποδοχές. Ωστόσο, σε πολλά από αυτά δεν υπάρχει δυνατότητα ένταξης νέων εργαζομένων και έχουν αντικατασταθεί πλέον από τα προγράμματα καθορισμένων εισφορών (Defined Contributions, DC).

[99] Τα προσωπικά εθελοντικά προγράμματα (Personal voluntary plans) παρέχονται από ασφαλιστικές εταιρίες και τράπεζες. Πέρα από τις συντάξεις ομάδων 'συμφεροντούχων' ('stakeholder pensions'), εργοδότες μπορούν να προσφέρουν στους εργαζομένους τους προσωπικά προγράμματα αποταμίευσης συνταξιοδοτικών παροχών, τα οποία προσφέρουν μεγαλύτερη ευελιξία από τα προγράμματα 'συμφεροντούχων'. Αυτά ονομάζονται 'contract-based DC plans' αλλά λειτουργούν σε διαφορετική βάση από τα επαγγελματικά 'occupational DC' προγράμματα.

[100] The Department for Work and Pensions: αρμόδιο για τον συνολικό σχεδιασμό και τη ρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος στο Η.Β. (www.dwp.gov.uk), The Pensions Regulator (TPR): αρμόδιο για τη εποπτεία του συστήματος επαγγελματικών συντάξεων (www.thepensionsregulator.gov.uk), The Financial Services Authority: αρμόδια για την εποπτεία των ατομικών συνταξοδοτικών προγραμμάτων (www.fsa.gov.uk), HM Revenue and Customs: αρμόδιο για φορολογικά θέματα σχετιζόμενα με τις συντάξεις (www.hmrc.gov.uk/).

Τα προγράμματα ιδιωτικής συνταξιοδότησης είναι ένας από τους βασικούς τρόπους με τους οποίους επιδιώκεται να βοηθηθούν οι εργαζόμενοι να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις τους για ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης μετά την συνταξιοδότηση αλλά είχαν περιοριστεί σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες (από 12.2 εκατομμύρια το 1967 η συμμετοχή σε επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα είχε μειωθεί σε 7.8 εκατομμύρια μέχρι το 2012). Για να αναστρέψει αυτή την κατακόρυφη πτώση το Η.Β. εισήγαγε το 2008 την νομοθετική πρόβλεψη που απαιτούσε (από το 2012) από τους εργοδότες να εγγράψουν αυτόματα όλους τους εργαζομένους που πληρούσαν τις προϋποθέσεις (με ένα συγκεκριμένο επίπεδο μισθού) σε ένα επαγγελματικό συνταξιοδοτικό σύστημα. Πλέον καλύπτονται σχεδόν όλοι οι εργαζόμενοι από τέτοια συστήματα και υπάρχουν ενδείξεις ότι η μακροχρόνια πτώση έχει αναστραφεί: η συμμετοχή σε επαγγελματικά και προσωπικά συνταξιοδοτικά ταμεία έχει αυξηθεί στο 59% το 2014, από το 50% το 2013.

Οι εργοδότες μπορούν να επιλέξουν σε ποιά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα θα εντάξουν τους επιλέξιμους εργαζόμενους αρκεί το πρόγραμμα που θα επιλέξουν να πληροί κάποια ποιοτικά κριτήρια. Ωστόσο, προκειμένου να διασφαλίσει την πρόσβαση όλων των εργοδοτών σε ένα 'επιλέξιμο σύστημα' ('qualifying scheme'), το Η.Β. έχει θεσπίσει ένα χαμηλού κόστους επαγγελματικό συνταξιοδοτικό σύστημα, τον Κρατικό Οργανισμό Διαχείρισης Επαγγελματικών Εισφορών (National Employment Savings Trust, NEST), τον οποίο οι εργοδότες μπορούν να χρησιμοποιούν προκειμένου να υλοποιήσουν τα νέα τους καθήκοντα. Το NEST είναι ένα σύστημα καθορισμένων εισφορών βασισμένο σε έναν οργανισμό διαχείρισης, που ιδρύθηκε από το κράτος για να εξασφαλίσει ότι όλοι οι εργοδότες θα έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε ένα καλής ποιότητας, χαμηλού κόστους συνταξιοδοτικό σύστημα. Το NEST έχει

υποχρέωση δημόσιας υπηρεσίας να δέχεται όλους τους εργοδότες που επιθυμούν να θεσπίσουν ένα συνταξιοδοτικό σύστημα ανεξάρτητα από το εισόδημά τους.

Οι διαδικασίες συνταξιοδότησης ποικίλουν ανάλογα με το επαγγελματικό συνταξιοδοτικό σύστημα. Αν ένας εργαζόμενος επιθυμεί ή χρειάζεται να συνταξιοδοτηθεί πριν την καθορισμένη ημερομηνία ενδέχεται να έχει τη δυνατότητα να λάβει νωρίτερα τις συνταξιοδοτικές παροχές που έχουν συγκεντρωθεί. Εργοδότες που θέλουν να προβούν σε μείωση του αριθμού των εργαζομένων τους μπορούν να προσφέρουν ένα πακέτο κάλυψης που παρέχει ενισχυμένα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα.

Εργαζόμενοι που έχουν θεμελιώσει δικαίωμα για μια ιδιωτική σύνταξη (συνταξιοδοτικό σύστημα καθορισμένης εισφοράς – defined contribution scheme) μπορούν, από τον Απρίλιο του 2015, να έχουν πρόσβαση στις συνταξιοδοτικές τους παροχές αν έχουν φτάσει στο κανονικό ελάχιστο όριο ηλικίας συνταξιοδότησης – τώρα τα 55 . Πλέον έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν αν θέλουν να συνταξιοδοτηθούν πλήρως, να μειώσουν τις ώρες εργασίας τους ή να συνεχίσουν να εργάζονται. Ένας εργαζόμενος μπορεί να ζητήσει να λάβει το 25% ως αφορολόγητο εφάπαξ και το υπόλοιπο σε φορολογητέο εισόδημα ή να τοποθετηθεί ως επένδυση εκ νέου σε οργανισμούς διαχείρισης σχεδιασμένους να παρέχουν ένα σταθερό εισόδημα. Διαφορετικά, τα διαθέσιμα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για γίνουν αναλήψεις κατά βούληση – το πρώτο 25% από κάθε ποσό είναι αφορολόγητο.

Την 06.04.2016 το Η.Β. εισήγαγε ένα νέο δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα, για όσους συμπληρώνουν την ηλικία συνταξιοδότησης (State Pension age, SP) από αυτή την ημερομηνία και μετά. Για όσους φτάσουν στην ηλικία συνταξιοδότησης πριν από αυτή την ημερομηνία το δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα έχει δύο βαθμίδες: μια κατ' αποκοπή βασική σύνταξη και μια πρόσθετη σύνταξη σχετιζόμενη με τις αποδοχές. Και οι δύο συμπληρώνονται από έναν εκτεταμένο εθελοντικό ιδιωτικό συνταξιοδοτικό τομέα. Τέλος, μια επιπλέον παροχή σχετιζόμενη με το εισόδημα (Pension Credit) προβλέπει κάποια επιπλέον επένδυση προς όφελος των ασθενέστερων οικονομικά συνταξιούχων.

Το όριο ηλικίας για την κρατική σύνταξη (state pension) είναι στα 65 έτη και για τους άνδρες και για τις γυναίκες. Η σχετική νομοθεσία[101] προβλέπει σταδιακή αύξηση στα 66 έτη μέχρι τον Οκτώβριο του 2020 και στα 67 χρόνια μεταξύ 2026 και 2028. Η βρετανική Κυβέρνηση επίσης έχει προτείνει το όριο ηλικίας για Κρατική Σύνταξη εφεξής να καθορίζεται με βάση το προσδόκιμο ζωής. Σύμφωνα με το παλαιό σύστημα, κάποιος που φθάνει την ηλικία συνταξιοδότησης θεμελιώνει δικαίωμα πλήρους Κρατικής Σύνταξης είτε i) καταβάλλοντας τις σχετικές εισφορές, είτε ii) επειδή νομικά θεωρείται ότι έχει καταβάλει τις σχετικές εισφορές είτε iii) επειδή έχει πιστωθεί, σύμφωνα με το ειδικό σχετικό πλαίσιο, με εισφορές Εθνικής Ασφάλισης, για 30 χρόνια κατά τη διάρκεια της εργάσιμης ζωής του. [102]

[101] Pensions Act 2014

[102] Όσοι έχουν λιγότερα από 30 έτη ασφάλισης λαμβάνουν μια αναλογικά μειωμένη βασική κρατική σύνταξη. Όσοι δεν έχουν μητρώο Εθνικής Ασφάλισης πριν από τις 6 Απριλίου 2016 και φτάνουν στην ηλικία κρατικής συνταξιοδότησης από τις 6 Απριλίου 2016 και μετά θα χρειάζονται 35 χρόνια εισφορών για να λάβουν πλήρη Κρατική Σύνταξη, και η ελάχιστη περίοδος ασφάλισης θα είναι τα 10 χρόνια. Για όσους είναι ήδη ασφαλισμένοι στις 6 Απριλίου 2016, υπάρχουν μεταβατικές διατάξεις που λαμβάνουν υπόψη τις προηγούμενες εισφορές τους.

Περαιτέρω, στο Η. Β. προβλέπονται διαφόρων ειδών κίνητρα για να ενθαρρύνουν τους εργαζόμενους να αιτηθούν τη συνταξιοδότησή τους αργότερα, όπως η επαυξημένη μηνιαία σύνταξη ή μία εφάπαξ συνταξιοδοτική καταβολή.

Το αναφερόμενο γενικό συνταξιοδοτικό πλαίσιο στο Η. Β. συμπληρώνεται από την έλλειψη ειδικού καθεστώτος για εργαζόμενους σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, ενώ επίσης δεν υπάρχουν λειτουργικά υποκατάστατα για αυτές τις περιπτώσεις.

Ορισμένα δημόσια *επικουρικά* συνταξιοδοτικά συστήματα για τους εργαζόμενους στις ένοπλες δυνάμεις, την αστυνομία και την πυροσβεστική έχουν χαμηλότερο όριο ηλικίας συνταξιοδότησης. Αυτό οφείλεται στην φύση της εργασίας τους αλλά ισχύει επίσης και για δημοσίους υπαλλήλους των οποίων η εργασία δεν μπορεί να θεωρηθεί ως βαρειά ή ανθυγιεινή.

Στο Η. Β. δεν υπάρχει επομένως να αιτηθεί κάποιος την χορήγηση Κρατικής Σύνταξης πριν την προβλεπόμενη ηλικία συνταξιοδότησης (αντιθέτως υπήρχε πάντοτε δυνατότητα μετάθεσης της λήψης της Κρατικής Σύνταξης με σκοπό την συγκέντρωση προσαυξήσεων στην Κρατική Σύνταξη).

Όμως, προβλέπεται ότι μπορεί να υπάρχει σύστημα πρόωρης συνταξιοδότησης εργαζομένων, με τη μορφή των πρόωρων και/η ενισχυμένων ιδιωτικών επαγγελματικών συντάξεων. Από τον Απρίλιο του 2015 εργαζόμενοι με ιδιωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα καθορισμένης εισφοράς (defined benefit contribution schemes) μπορούν μετά τα 55 έτη ηλικίας τους να λάβουν όλες τις παροχές τους ή μέρος τους.[103]

Συνεπώς, σε σχέση ειδικότερα με τους εργαζόμενους στη βιομηχανία των πετρελαιοειδών, δεν υπάρχει στο Ηνωμένο Βασίλειο ειδικό καθεστώς συνταξιοδότησης. Ωστόσο υπάρχει εκ του νόμου υποχρέωση του εργοδότη να

---

[103] Πέρα από την αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης για την Κρατική Σύνταξη αυξήθηκε το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης των νέων ασφαλισμένων και πλέον είναι το ίδιο με εκείνο για την Κρατική Σύνταξη με εξαίρεση τα καθεστώτα συνταξιοδότησης του προσωπικού της πυροσβεστικής, της αστυνομίας και των ενόπλων δυνάμεων. Σε αυτά τα καθεστώτα η κανονική ηλικία συνταξιοδότησης αυξήθηκε στα 60. Αυτή η αλλαγή είχε εφαρμογή μόνο σε όσους ήταν ήδη ασφαλισμένοι και δεν ήταν κοντά στην κανονική ηλικία συνταξιοδότησης στο τρέχον συνταξιοδοτικό τους πρόγραμμα. Επιπρόσθετα, η κυβέρνηση δεσμεύτηκε να αυξήσει το κατώτατο όριο ηλικίας κατά το οποίο κάποιος μπορεί να λάβει τη σύνταξή του χωρίς να έχει φορολογική επιβάρυνση από τα 55 στα 57 μέχρι το 2028 (εκτός από τα μέλη των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων των ενόπλων δυνάμεων, της πυροσβεστικής και της αστυνομίας).

Ο νόμος Pensions Act 2014 εισήγαγε μια διαδικασία επανεξέτασης που απαιτεί από τις μελλοντικές κυβερνήσεις να επανεκτιμήσουν την ηλικία Κρατικής Σύνταξης τουλάχιστον κάθε έξι χρόνια, ώστε να εξασφαλίζεται ότι το συνταξιοδοτικό σύστημα είναι δίκαιο και βιώσιμο για τους φορολογούμενους καθώς αυξάνεται το προσδόκιμο ζωής. Επίσης, η επανεξέταση θα βοηθά ώστε να επιτυγχάνεται η βιωσιμότητα του συστήματος με έναν τρόπο που να είναι δίκαιος μεταξύ γενεών συνταξιούχων αλλά και φορολογουμένων.

εντάσσει αυτόματα τους εργαζομένους σε ιδιωτικά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα, για τα οποία πρέπει ένα σημειωθούν τα εξής:

Το έτος 2012 ενεργοποιήθηκε, σύμφωνα με τη συνταξιοδοτική νομοθεσία του 2008 (Pensions Act 2008), η υποχρέωση των εργοδοτών για αυτόματη εγγραφή των εργαζομένων σε επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα. Με την ολοκλήρωση της διαδικασίας τον Φεβρουάριο του 2018 όλοι οι εργοδότες έχουν νομική υποχρέωση να εγγράφουν όλους τους εργαζόμενους που έχουν τις προϋποθέσεις και ηλικία μεταξύ 22 και της ηλικίας για Κρατική Σύνταξη που έχουν αποδοχές πάνω από 10.000 λίρες το 2016/7 σε ένα επιλέξιμο επαγγελματικό καθεστώς. [104]

Ισχύει επομένως στο Η. Β. καθεστώς αυτόματης εγγραφής (automatic enrolment) των εργαζομένων που πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις σε επιλέξιμα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα. Αυτά τα προγράμματα έχουν ως σκοπό να οδηγήσουν τους εργαζομένους στην αποταμίευση μέσω εισφορών προκειμένου να αντισταθμιστούν έτσι οι χαμηλές παροχές του δημόσιου συνταξιοδοτικού συστήματος, ενόψει ιδίως και του γεγονότος ότι πλέον οι συνταξιούχοι αναμένεται να ζήσουν περίπου 20 χρόνια μετά τη συνταξιοδότησή τους. Αυτό σημαίνει ότι οι εργαζόμενοι δεν χρειάζεται να επιλέγουν αν θα συμμετέχουν σε αυτά τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα αλλά μπορούν να ζητήσουν να εξαιρεθούν (opt out). Η υποχρέωση των εργοδοτών για αυτόματη εγγραφή των εργαζομένων αποτελεί κίνητρο για την παραμονή στα προγράμματα αυτά. Επίσης, η αυτόματη εγγραφή θέτει μια νέα ευθύνη για την

κυβέρνηση και τις αρμόδιες εποπτικές αρχές: να εξασφαλίσουν τη διασφάλιση των συμφερόντων των εργαζομένων που εντάσσονται σε συστήματα αποταμίευσης συνταξιοδοτικών παροχών. Στην κατεύθυνση αυτή, το Η. Β. εισήγαγε σειρά μέτρων για την βελτίωση της ποιότητας των επαγγελματικών συστημάτων προκαθορισμένων εισφορών (DC) και την προστασία των αποταμιευτών από υπερβολικές και άδικες χρεώσεις.

Το παραπάνω βασικό πλαίσιο του Η. Β. για την προστασία των εργαζομένων (βασικοί πυλώνες συνταξιοδοτικού συστήματος και δυνατότητα πρόωρης συνταξιοδότησης εργαζομένων, με τη μορφή των πρόωρων και/η ενισχυμένων ιδιωτικών επαγγελματικών συντάξεων) συμπληρώνεται και από ειδικές μορφές προστασίας, που έχουν ιδιαίτερη αξία για την προστασία των εργαζομένων στον τομέα που ενδιαφέρει την παρούσα μελέτη. Όπως θα αναλυθεί παρακάτω, πέραν του ως άνω γενικού πλαισίου, το Η.Β. δημιούργησε ένα ειδικό σύστημα αντιμετώπισης των κινδύνων για την υγεία των εργαζομένων σε τομείς όπως ο υπό εξέταση, το οποίο καταδεικνύει τις δυνατότητες για τη θέσπιση ειδικών ρυθμίσεων που υπάρχουν.

Το ανωτέρω σύνθετο και προσαρμόσιμο σύστημα που έχει υιοθετηθεί από το Ηνωμένο Βασίλειο συνδυάζεται μάλιστα εν προκειμένω και από ειδικές νομοθετικές προβλέψεις που αφορούν στην υποχρέωση ειδικής ασφαλιστικής κάλυψης, και στην υπό εξέταση βιομηχανία, για την περίπτωση προσβολής της υγείας εργαζομένου από νόσο που συνδέεται με τη χρήση αμιάντου. Παρότι

[104] Οι ελάχιστες εισφορές έφτασαν στο 8% του νόμιμου επιπέδου αποδοχών μεταξύ

πλέον θεωρείται περιορισμένος ο εν λόγω κίνδυνος (από τον αμίαντο), κατά το πρόσφατο παρελθόν η χρήση σχετικών υλικών ήταν εκτεταμένη, οι δε συνέπειες της έκθεσης σε αμίαντο εμφανίζονται σε πολύ μεγάλο διάστημα (δεκαετίες) μετά την έκθεση. Ειδικώς τα ζητήματα αυτά αφορούν στους εργαζομένους στον κλάδο διύλισης πετρελαίου, υπάρχει δε εκτενής σχετική νομολογία και βιβλιογραφία ως προς το αγγλικό δίκαιο και τα εγειρόμενα ζητήματα.

Βεβαίως, επισημαίνεται ότι το ισχύον στο Ηνωμένο Βασίλειο σύστημα δεν είναι εφαρμόσιμο και σε κάθε διαφορετικό νομικό σύστημα, που περιλαμβάνει διαφορετική νομοθεσία (περιλαμβανομένης της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας). Είναι, εξάλλου, σημαντικά διαφορετική η έννομη τάξη του Ηνωμένου Βασιλείου από την ελληνική, ούτως ώστε μεταφύτευση προτύπων και συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης δεν θα ήταν εφικτή, σε κάθε περίπτωση.

Παρέχει όμως το ανωτέρω σύστημα του Ηνωμένου Βασιλείου ένα πλαίσιο για την αναζήτηση λύσης, προκειμένου να αντιμετωπισθεί το υπό εξέταση ζήτημα, ιδίως με βάση τη συμφωνία των κοινωνικών εταίρων (εργοδότη – σωματείου εργαζομένων) για την περίπτωση θέσης σε ισχύ ενός **προσυνταξιοδοτικού καθεστώτος**, το οποίο θα επιτρέπει κατ' ουσίαν την έξοδο από την εργασία άνευ μεταβολής των γενικών ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης και λοιπών σχετικών προϋποθέσεων και άνευ επιβάρυνσης των δημοσιονομικών μεγεθών.

Θέση σε ισχύ τέτοιου συστήματος, ειδικού προσυνταξιοτικού καθεστώτος των εργαζομένων στην εξόρυξη και διύλιση υδρογονανθράκων, θα μπορεί να λειτουργήσει κατ' αποτέλεσμα ως πρόωρη συνταξιοδότηση, χωρίς απώλεια

5.824 και 43.000 λιρών το 2016/17 τον Απρίλιο του 2019.

σύνταξης, επί τη βάσει μίας σύμβασης μεταξύ εργοδότη και σωματείου εργαζομένων, με συμμετοχή και των αρμόδιων κρατικών αρχών κατά την αρμοδιότητά τους.

3 - ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ

Τέλος, ασφαλώς υπάρχει καταρχήν η δυνατότητα επίλυσης του υπό εξέταση ζητήματος της πρόωρης αποχώρησης από την εργασία λόγω συνταξιοδότησης των εργαζομένων στον κλάδο εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων, σε χρόνο μικρότερο από τον απαιτούμενο κατά τις γενικές διατάξεις για τα Β.Α.Ε., με νομοθετική ρύθμιση.

Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 73 του Συντάγματος η Κυβέρνηση, η οποία έχει τη νομοθετική πρωτοβουλία, δύναται να υποβάλει στη Βουλή προς ψήφιση σχετική ρύθμιση ή τροπολογία, η οποία να θεσπίζει χαμηλότερο ηλικιακό όριο, από το ήδη ισχύον για την κατηγορία των Β.Α.Ε., ως προϋπόθεση συνταξιοδότησης για τους ασφαλισμένους που εργάζονται στον κλάδο εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων.

Τέτοια ενδεχόμενη ρύθμιση είναι δυνατόν να ορίζει, ειδικώς για τους ασφαλισμένους που εργάζονται στον κλάδο εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων, ότι έχουν δικαίωμα λήψης πλήρους σύνταξης, εφόσον έχουν πραγματοποιήσει χρόνο ασφάλισης 4.500 ημερών ή 15 ετών από τον οποίο τουλάχιστον τα 3/4 σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα και έχουν συμπληρώσει ένα χαμηλό ηλικιακό όριο, επί παραδείγματι των πενήντα πέντε (55) ετών.

Η θέσπιση από τη Βουλή νομοθετικής ρύθμισης που θα μείωνε το ηλικιακό όριο που θα απαιτείτο για την κατοχύρωση δικαιώματος λήψης πλήρους σύνταξης, θα συνέβαλε καθοριστικά στην ουσιαστική αντιμετώπιση των δυσμενών συνεπειών στην υγεία των εν λόγω ασφαλισμένων και την επίτευξη πραγματικής προστασίας για αυτούς.

Είναι, άλλωστε, σαφές ότι πραγματική προστασία για τους εργαζομένους στον κλάδο εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων συνιστά, εν τέλει, η πρόωρη αποχώρησή τους από την εργασία, ο τερματισμός, δηλαδή, όσο το δυνατόν πιο πρόωρα της έκθεσής τους σε ιδιαιτέρως επιβλαβείς για την υγεία τους συνθήκες.

Εξετάζοντας το ενδεχόμενο θέσπισης νομοθετικής ρύθμισης με το ως άνω περιεχόμενο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι μια τέτοια νομοθετική ρύθμιση θα ήταν απολύτως σύμφωνη με τους υφιστάμενους κανόνες υπερνομοθετικής κανονιστικής ισχύος, ήτοι με το Σύνταγμα, την ΕΣΔΑ και το ενωσιακό δίκαιο,

καθώς θα στόχευε στην κατεύθυνση διεύρυνσης της παρεχόμενης κοινωνικοασφαλιστικής προστασίας για τη συγκεκριμένη κατηγορία ασφαλισμένων.

Πιο συγκεκριμένα, πιθανή νομοθετική ρύθμιση που θα μείωνε το ηλικιακό όριο συνταξιοδότησης για την ανωτέρω κατηγορία ασφαλισμένων θα ήταν σύμφωνη και στην κατεύθυνση ενίσχυσης της προστασίας που παρέχουν τα άρθρα 22 παρ. 5 και 21 παρ. 3 του Συντάγματος στα οποία κατοχυρώνεται η υποχρέωση του Κράτους για ύπαρξη δημοσίου συστήματος κοινωνικής ασφάλισης (βλπτ. ανωτ.) και μέριμνας για την προστασία της υγείας των πολιτών, εν γένει, και των εργαζομένων ειδικότερα.

Μάλιστα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενδεχόμενη σχετική νομοθετική ρύθμιση θα ήταν σύμφωνη και με το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος και ουδόλως θα εισήγαγε αναιτιολόγητα διακριτική μεταχείριση προς όφελος συγκεκριμένης κατηγορίας ασφαλισμένων και εις βάρος άλλης. Στο άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος, όπου ορίζεται ότι: «*Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου*», καθιερώνεται η αρχή της ισότητας, η οποία, όπως έχει παγίως κριθεί, αποτελεί συνταγματικό κανόνα που επιβάλλει την ομοιόμορφη μεταχείριση των τελούντων υπό τις αυτές ή παρόμοιες συνθήκες προσώπων και την διαφορετική μεταχείριση προσώπων ή καταστάσεων που τελούν υπό διαφορετικές συνθήκες.

Ο κανόνας αυτός δεσμεύει τα συντεταγμένα όργανα της Πολιτείας και, πρωτίστως τον Νομοθέτη κατά την άσκηση του νομοθετικού έργου, ώστε να διασφαλίζεται η πραγμάτωση του Κράτους Δικαίου και η ελεύθερη ανάπτυξη της

προσωπικότητας καθενός με ίσους όρους. Σύμφωνα με την αρχή της ισότητας, όπως έχει παγίως ερμηνευτεί από τα ελληνικά Δικαστήρια, αναγνωρίζεται στον Νομοθέτη η ευχέρεια να ρυθμίζει με ενιαίο ή με διαφορετικό τρόπο τις ποικίλες προσωπικές ή πραγματικές καταστάσεις και έννομες σχέσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες κοινωνικές, οικονομικές, επαγγελματικές ή άλλες συνθήκες, που συνδέονται με καθεμία από τις καταστάσεις ή σχέσεις αυτές, με βάση γενικά και αντικειμενικά κριτήρια, τα οποία βρίσκονται σε συνάφεια προς το αντικείμενο της ρύθμισης.

Τέτοια νομοθετική ρύθμιση θα πρέπει ασφαλώς να κινείται μέσα στα όρια που διαγράφονται από την αρχή της ισότητας, τα οποία αποκλείουν τόσο την έκδηλα άνιση μεταχείριση είτε με τη μορφή της εισαγωγής ενός καθαρά χαριστικού μέτρου ή προνομίου μη συνδεόμενου προς αξιολογικά κριτήρια, είτε με τη μορφή της επιβολής αδικαιολόγητης επιβάρυνσης ή της αφαίρεσης δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται ή παρέχονται από προϋφιστάμενο ή συγχρόνως τιθέμενο γενικότερο κανόνα, όσο και την αυθαίρετη εξομοίωση διαφορετικών καταστάσεων ή την ενιαία μεταχείριση προσώπων που τελούν υπό διαφορετικές συνθήκες, με βάση όλως τυπικά ή συμπτωματικά ή άσχετα μεταξύ τους κριτήρια (ΑΕΔ 1/2012, ΕλΣυνΟλ. 1388/2018, ΕλΣυνΟλ. 2654/2013, 2340/2009, ΣτΕΟλ. 1286/2012 κ.ά.).

Σχετικά με το ζήτημα που εξετάζεται εν προκειμένω, η θέσπιση νομοθετικής ρύθμισης που θα μείωνε το ηλικιακό όριο συνταξιοδότησης των ασφαλισμένων που εργάζονται στον κλάδο εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων θα ήταν απολύτως τεκμηριωμένη και σε συμφωνία με την αρχή της ισότητας, καθώς οι εργαζόμενοι στη βιομηχανία εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων τελούν σε ειδικές πραγματικές και επαγγελματικές συνθήκες

σε σχέση με τους λοιπούς εργαζόμενους σε επαγγέλματα ΒΑΕ. Όπως αναλύθηκε εκτενώς, οι εργαζόμενοι στον εν λόγω κλάδο φαίνεται να αντιμετωπίζουν σταθερά, κατά τρόπο προβλέψιμο, και επαναλαμβανόμενο σοβαρούς κινδύνους για την υγεία τους, οι οποίοι δεν αφορούν μόνο σε ζητήματα υγιεινής και ασφάλειας κατά τη διάρκεια της εργασίας (όπως εργατικά ατυχήματα από μεταφορές, χρήση επικινδύνων υλικών, υποδομών και μηχανημάτων που χρησιμοποιούνται κατά την εργασία), αλλά αντιθέτως είναι εκτεθειμένοι σε συνθήκες που –ιδίως λόγω της παρουσίας ή και χρήσης ορισμένων χημικών ουσιών– δύνανται να έχουν και πιθανολογείται στατιστικά ότι έχουν σωρευτικά αρνητικό αποτέλεσμα για την ανθρώπινη υγεία και μάλιστα πέραν της διάρκειας του εργασιακού βίου.

Επομένως, οι εργαζόμενοι στον υπό εξέταση κλάδο αποτελούν ειδική κατηγορία εργαζομένων, που εργάζονται υπό ειδικές συνθήκες και με ιδιαίτερους κινδύνους, ακόμη και σε σχέση με την ειδική κατηγορία των Β.Α.Ε., κατάσταση, η οποία είναι ικανή να θεμελιώσει την ειδική κοινωνικοασφαλιστική τους μεταχείριση σε νομοθετικό και ρυθμιστικό επίπεδο, ώστε να υπάρχει αποτελεσματική για αυτούς προστασία έναντι των εν λόγω κινδύνων.

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η ανάλυση του υπό εξέταση ζητήματος καταλήγει επομένως στα εξής βασικά συμπεράσματα:

Η εργασία στη βιομηχανία εξόρυξης και διύλισης υδρογονανθράκων συνεπάγεται σημαντικούς κινδύνους πρωτίστως για την υγεία των εργαζομένων, σε μακροπρόθεσμο επίπεδο.

Εξ απόψεως δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης καταλείπεται στο ελληνικό δίκαιο να ορίσει τους τρόπους προστασίας της εν λόγω ομάδας εργαζομένων, σύμφωνα με τις εθνικές προτεραιότητες, ανάγκες και επιλογές. Μάλιστα, ουδέν εμπόδιο υπάρχει από πλευράς δικαίου της Ε.Ε. ή των ανειλημμένων νομικών υποχρεώσεων της Ελλάδας έναντι των δανειστών της, σε διεθνές εμπόδιο, για τέτοια ρύθμιση, όπως η εδώ εξεταζόμενη, που να κατοχυρώνει ειδικό καθεστώς προστασίας (εν προκειμένω δια της πρόωρης συνταξιοδότησης) στην εν λόγω ομάδα εργαζομένων.

Η διεθνής και ευρωπαϊκή εμπειρία και πρακτική καταδεικνύει μεγάλη ποικιλομορφία και ανομοιογένεια, που όμως έχει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι ότι αναγνωρίζεται η ανάγκη υποστήριξης με ειδικά μέτρα της εν λόγω ομάδας εργαζομένων, ότι ο τρόπος υιοθέτησης των σχετικών ρυθμίσεων σε μεγάλο βαθμό περιλαμβάνει την πρωτοβουλία και συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, υπό την αιγίδα της Πολιτείας και με την ισχυρή νομοθετική κάλυψη των σχετικών συμφωνιών, και ότι ένα από τα πλέον πρόσφορα μέτρα προστασίας στην προκειμένη περίπτωση είναι η παροχή οικονομικών αντισταθμισμάτων που δύνανται να λαμβάνουν και τη μορφή της πρόωρης συνταξιοδότησης.

Στο πλαίσιο αυτό, δύναται και οφείλει η ελληνική Πολιτεία, με πρωτοβουλία και συμμετοχή και των κοινωνικών εταίρων, να προβεί σε τέτοιες ρυθμίσεις ώστε να δημιουργηθεί ένα ειδικό καθεστώς παροχής αντισταθμισμάτων στους εργαζομένους στον κλάδο εξόρυξης και διύλισης αντισταθμισμάτων, ενόψει του αναπόφευκτου κινδύνου για την υγεία τους που αυτοί αντιμετωπίζουν, το οποίο να περιλαμβάνει έναν σαφώς ορισμένο μηχανισμό πρόωρης αποχώρησης από την εργασία με λήψη (πλήρους) σύνταξης.

Αυτός ο μηχανισμός πρόωρης αποχώρησης από την εργασία, με λήψη σύνταξης, μπορεί να προβλέπεται είτε (1) σε συμφωνία των κοινωνικών εταίρων υπό κρατική εγγύηση, είτε (2) σε συμφωνία των κοινωνικών εταίρων με τη μορφή της ιδιωτικής ρύθμισης προσυνταξιοδοτικού καθεστώτος, υπό την αιγίδα του κράτους, είτε και (3) ευθέως με νομοθετική ρύθμιση, η οποία να προβλέπει

ειδικό καθεστώς για τους εργαζόμενους στην εξόρυξη και διύλιση υδρογονανθράκων.

Σε κάθε περίπτωση, προκύπτει σαφώς από την παρούσα μελέτη αφενός ότι είναι δίκαιο, εύλογο και αναλογικό να διαθέτουν ειδικό καθεστώς πρόωρης αποχώρησης από την εργασία οι εργαζόμενοι στην εξόρυξη και διύλιση υδρογονανθράκων και αφετέρου ότι είναι απολύτως εφικτό, νομικά, οικονομικά και αναλογιστικά, να τεθεί σε ισχύ τέτοιο καθεστώς άμεσα, με μία από τις υποδεικνυόμενες οδούς ή με παραλλαγή ή συνδυασμό αυτών.

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ. (2008), *Μελέτη εκτίμισης επαγγελματικού κινδύνου στο κλάδο προϊόντων διύλισης πετρελαίου*, Α' έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΝΙΝΥΑΕ.
2. AMERICAN PETROLEUM INSTITUTE (API), *Industrial hygiene monitoring manual for petroleum refineries and selected petrochemical operations*, API Washington, 20037.
3. ARONSON K. J., (1994), "Utility of a surveillance system to detect associations between work and cancer among women in Canada (1965-1991)", *J. occup. Med*., 36, σ. 1174-79.
4. BAIRD V. C., "Effects of atmospheric contamination on cancer mortality in petroleum refinery employees", *J. occup. Med*., vol. 9, σ.415-420.
5. BRADSHAW, J. R. (2016). *ESPN Thematic Report on Retirement regimes for workers in arduous or hazardous jobs*: United Kingdom. European Commission.
6. BONZINI M. (e.a.) (2019), "Cancer risk in oil refinery workers: a pooled mortality study in Italy", *La medicina del lavoro,* Vol. 110 No. 1, σ. 3-10.
7. BLOT, W.J., FRAUMENI, J.F. (1976) "Geographic patterns of lung cancer: industrial correlations", *American Journal of Epidemiology* , 103, σ. 539-550.
8. CASSELMAN B. (2010)*,* "Aging oil rings, pipelines expose Gulf to accidents: deep-sea-drilling debate haw largely troubled state of offshore infrastructure"*, The Wall Street Journal,* Asian edition, σ. 14.
9. CONCAWE, (1987) *The health experience of workers in the petroleum manufacturing and distribution industry, no. 2/87*, Hague.
10. ENTERLINE, P.E., VIREN, J. (1984) "Epidemiological evidence for an association between gasoline and kidney cancer", *Environmental Health Perspectives*, 62.

11. EUROPEAN COMISSION, *ESPN thematic report on retirement regimes for workers in arduous or hazardous jobs*, UK, 2016.

12. EUROPEAN COMMISSION, *ESPN, Thematic report on retirement regimes for workers in arduous or hazardous jobs, GR, 2016.*

13. EUROPEAN COMMISSION, ESPN, Retirement regimes for workers in arduous or hazardous jobs in Europe - A study of national policies, 2016.

14. GRAHAM I., *Working conditions of contract workers in the oil and gas industries*. ILO Working Paper No.276 (International Labour Office, Geneva 2010).

15. GOTTLIEB, M.S., SHEAR, C.L., SEALE, D.B. (1982) "Lung cancer mortality and residential proximity to industry", *Environmental Health Perspectives*, 45, σ. 157-164.

16. HANIS, N. M (e.a.) (1985) "A retrospective mortality study of workers in three major US refineries and chemical plants. Part 1: Comparisons with US populations", *J. occup. Med*., 27, σ. 283-292.

17. HM Government. Oil *and Gas Workforce Plan* (Department of Business, Innovation and Skills, 2016).

18. IARC, (1989) *Fuels oils (heating oils) Residual (heavy) fuel oils (group 2B) Distillate (light) fuel oils (group 3), Summary of data reported and evaluation*, v.45

19. IARC, (1989) *Occupational exposures in petroleum refining: summary of data reported and evaluation, vol. 45.*

20. IARC, (1989) *Gasoline: summary of data reported and evaluation*, v. 49.

21. INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION. (2016)*, Occupational safety and health and skills in the oil and gas industry operating in polar and subarctic climate zones in the northern hemisphere*, 1st edition, Geneva: International Labour Organization.

22. LIVERIGHT T ET. AL, (1986) *Health hazard evaluation report*, Exxon Corporation, Bayway refinery and chemical plant, Linden, New Jersey.

23. MACE, P., D. LECKIE, L. GRAY ET AL. (2017). 'Oil and gas regulation in the UK: overview'. *Practical Law, Country Q&A*. Thomson & Reuters.

24. MCLAUGHLIN, J.K. (1983) *Risk factors from a population-based case control study of renal cancer. Proceedings of a workshop on the kidney effects of hydrocarbons*, Washington DC: American Petroleum Institute.

25. OECD (2019) Pension Markets in Focus (report) (www.oecd.org/daf/pensions/gps).

26. UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL. (2011), *Prevention and control of non-communicable diseases,* United Nations.

27. SAVITZ, D.A., MOURE, R. (1984) "Cancer risk among oil refinery workers", *Journal of Occupational Medicine* , 6, σ. 662-670.

28. SCHNATTER, A. R (e.a.)(2012), "Lung cancer incidence in Canadian petroleum workers", *Occupational and environmental medicine*, 69, σ. 877-882.

29. SELIX S. (2015), "Critical review and stratified meta-analysis of lung cancer risk in petroleum refinery workers", Public Health Theses, Yale University.

30. THOMAS, T.L. DECOUFLE, P., MOURE-ERASO, R. (1980) "Mortality among workers employed in petroleum refinery and petrochemical plants", *Journal of Occupational Medicine*, 22, σ. 97-103.

31. TSAI, S. P. (e.a.) (2001) "Health findings from a mortality and morbidity surveillance of refinery employees", *Ann Epidimiol*, vo. 11(7), σ. 446-476.

32. OECD, (2017). *Pensions at a glance 2017: Country profiles – United Kingdom.*

33. OECD, Ageing and Employment Policy Team. *Key policies to promote longer working lives in the United Kingdom: United Kingdom Country Note 2007 to 2017.* A publication of the Secretary General of the Organization for Economic Co-operation and Development, 2018.

34. OECD, (2009). *OECD Private Pensions Outlook 2008*: *Pension Country Profile: United Kingdom.*

35. WEN, C.P. e.a., (1981) "A population-based cohort study of brain tumor mortality among oil refinery workers with a discussion of methodological issues of SMR and Pm", *Banbury Report*, 9, σ. 413-422.
36. WILLIAMS P., e.a., (2007), "Retrospective exposure assessments of airborne asbestos related to skilled craftsmen at a petroleum refinery in Beaumont, Texas (1940-2006)", *Journal of toxicology and environmental health*, 70, σ. 1076-1107.
37. WORLD HEALTH ORGANIZATION. (1989), *Evaluation of Carcinogenic Risks to Humans: occupational exposures in petroleum refining,* Lyon, International Agency for Research on Cancer.
38. WORLD BANK GROUP (2017). *Options for reforming early retirement system for special and hazardous occupations in Montenegro.*
39. ZAIDI, A. AND E. WHITEHOUSE (2009). *Should Pension Systems Recognise 'Hazardous and Arduous Work'?* OECD Social, Employment and Migration Working Paper No 91.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ Χ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Άρθρο 151

(πρώην άρθρο 136 της ΣΕΚ)

Η Ένωση και τα κράτη μέλη, έχοντας υπόψη τα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα όπως αυτά που ορίζονται στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη που υπογράφηκε στο Τορίνο στις 18 Οκτωβρίου 1961, και στον Κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων του 1989, έχουν ως στόχο την προώθηση της απασχόλησης, τη βελτίωση των διαβίωσης και εργασίας, ώστε να καταστήσουν δυνατή την εναρμόνισή τους με παράλληλη διατήρηση της προόδου, την κατάλληλη κοινωνική προστασία, τον κοινωνικό διάλογο και την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων που θα επιτρέψουν ένα υψηλό και διαρκές επίπεδο απασχόλησης και την καταπολέμηση του αποκλεισμού.

Προς τούτο, η Ένωση και τα κράτη μέλη εφαρμόζουν μέτρα στα οποία λαμβάνεται υπόψη η ποικιλομορφία των εθνικών πρακτικών, ιδιαιτέρως στον τομέα των συμβατικών σχέσεων, καθώς και η ανάγκη να διατηρηθεί η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της Ένωσης.

Φρονούν ότι η εξέλιξη αυτή θα προκύψει όχι μόνον από τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, η οποία θα διευκολύνει την εναρμόνιση των κοινωνικών συστημάτων, αλλά και από τις διαδικασίες που θεσπίζουνοι Συνθήκες, και από την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων.

Άρθρο 152

Η Ένωση αναγνωρίζει και προάγει τον ρόλο των κοινωνικών εταίρων στο επίπεδό της, λαμβάνοντας υπόψη την ποικιλομορφία των εθνικών συστημάτων. Διευκολύνει τον μεταξύ τους διάλογο, σεβόμενη την αυτονομία τους.

Η τριμερής κοινωνική σύνοδος κορυφής για την ανάπτυξη και την απασχόληση συμβάλλει στον κοινωνικό διάλογο.

Άρθρο 153

(πρώην άρθρο 137 της ΣΕΚ)

1. Προκειμένου να υλοποιήσει τους στόχους του άρθρου 151, η Ένωση υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών στους ακόλουθους τομείς:

α)βελτίωση, ιδιαιτέρως, του περιβάλλοντος εργασίας, με σκοπό την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων,

β) όροι εργασίας,

γ) κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική προστασία των εργαζομένων,

δ)προστασία των εργαζομένων σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασης εργασίας,

ε) ενημέρωση και διαβούλευση με τους εργαζομένους,

στ)εκπροσώπηση και συλλογική υπεράσπιση των συμφερόντων εργαζομένων και εργοδοτών, συμπεριλαμβανομένης της συνδιαχείρισης, με την επιφύλαξη της παραγράφου 5,

ζ)απασχόλησης των υπηκόων των τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στο έδαφος της

Ένωσης,

η)αφομοίωση των αποκλειομένων από την αγορά εργασίας προσώπων, με την επιφύλαξη του άρθρου 166,

θ)ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά τις ευκαιρίες στην αγορά εργασίας και τη μεταχείριση στην εργασία,

ι) καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού,

ια)εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, με την επιφύλαξη του στοιχείου γ).

2. Για τον σκοπό αυτό, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο:

α)δύνανται να θεσπίζουν μέτρα ενθάρρυνσης της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών, μέσω πρωτοβουλιών που αποσκοπούν στη βελτίωση των γνώσεων, την ανάπτυξη της ανταλλαγής πληροφοριών και δοκιμασμένων πρακτικών, την προώθηση καινοτόμων λύσεων και την αξιολόγηση εμπειριών, αποκλειόμενης της εναρμόνισης των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών,

β)δύνανται να θεσπίζουν, στους τομείς που αναφέρονται στα στοιχεία α) έως θ) της παραγράφου 1, μέσω οδηγιών, τις ελάχιστες προδιαγραφές οι οποίες εφαρμόζονται σταδιακά, λαμβανομένων υπόψη των και των τεχνικών ρυθμίσεων που υφίστανται σε κάθε κράτος μέλος. Στις οδηγίες αυτές αποφεύγεται η επιβολή διοικητικών, οικονομικών και νομικών εξαναγκασμών, οι οποίοι θα παρεμπόδιζαν τη δημιουργία και την ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο αποφασίζουν σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών.

Στους τομείς που αναφέρονται στην παράγραφο 1, στοιχεία γ), δ), στ) και ζ), το Συμβούλιο αποφασίζει σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία, ομοφώνως, και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τις εν λόγω επιτροπές.

Το Συμβούλιο, προτάσει της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, δύναται να αποφασίζει με ομοφωνία την εφαρμογή της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας στην παράγραφο 1, σημεία δ), στ) και ζ).

3. Τα κράτη μέλη μπορούν να αναθέσουν στους κοινωνικούς εταίρους, εφόσον οι κοινωνικοί εταίροι το ζητήσουν από κοινού, την εφαρμογή των οδηγιών που θεσπίζονται κατ' εφαρμογή της παραγράφου 2 ή, κατά περίπτωση, την εφαρμογή απόφασης του Συμβουλίου που εκδίδεται σύμφωνα με το άρθρο 155.

Σε αυτή την περίπτωση, το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος πρέπει να εξασφαλίζει ότι, το αργότερο κατά την ημερομηνία κατά την οποία πρέπει να μεταφερθεί ή να τεθεί σε εφαρμογή στο εθνικό δίκαιο μια οδηγία ή μια απόφαση, οι κοινωνικοί εταίροι έχουν λάβει τα απαραίτητα μέτρα μέσω συμφωνιών, ενώ παράλληλα το κράτος μέλος έχει την υποχρέωση να θεσπίζει τις αναγκαίες διατάξεις ώστε να είναι, ανά πάσα στιγμή, σε θέση να εξασφαλίζει τα αποτελέσματα που επιβάλλονται από την εν λόγω οδηγία ή απόφαση.

4. Οι διατάξεις που θεσπίζονται δυνάμει του παρόντος άρθρου:

—δεν θίγουν την αναγνωρισμένη ευχέρεια των κρατών μελών να καθορίζουν τις θεμελιώδεις αρχές του δικού τους συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως και δεν πρέπει να επηρεάζουν αισθητά την οικονομική ισορροπία του,

—δεν εμποδίζουν την εκ μέρους των κρατών μελών διατήρηση ή θέσπιση αυστηρότερων προστατευτικών μέτρων τα οποία συμβιβάζονται με τις Συνθήκες.

5. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν εφαρμόζονται στις αμοιβές, στο δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, στο δικαίωμα για απεργία ή στο δικαίωμα για ανταπεργία (λόκ-άουτ).

Άρθρο 154

(πρώην άρθρο 138 της ΣΕΚ)

1. Η Επιτροπή έχει καθήκον να προωθεί τη διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους σε επίπεδο της Ένωσης και λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να διευκολύνεται ο διάλογος μεταξύ τους, μεριμνώντας ώστε η υποστήριξή της να παρέχεται ισόρροπα προς τα μέρη.

2. Για τον σκοπό αυτόν, η Επιτροπή, πριν υποβάλει προτάσεις στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής, διαβουλεύεται με τους κοινωνικούς εταίρους σχετικά με τους ενδεχόμενους προσανατολισμούς μιας δράσης της Ένωσης.

3. Εάν η Επιτροπή, μετά από αυτές τις διαβουλεύσεις, κρίνει ότι η συγκεκριμένη δράση της Ένωσης πρέπει να αναληφθεί, διαβουλεύεται με τους κοινωνικούς εταίρους σχετικά με το περιεχόμενο της μελετώμενης πρότασης. Οι κοινωνικοί εταίροι διατυπώνουν γνώμη ή, αναλόγως των περιπτώσεων, σύσταση, την οποία διαβιβάζουν στην Επιτροπή.

4. Κατά τις διαβουλεύσεις που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 3, οι κοινωνικοί εταίροι μπορούν να πληροφορήσουν την Επιτροπή ότι επιθυμούν να κινήσουν τη διαδικασία του άρθρου 155. Η διάρκεια της διαδικασίας αυτής δεν υπερβαίνει τους εννέα μήνες, εκτός εάν οι ενδιαφερόμενοι κοινωνικοί εταίροι και η Επιτροπή αποφασίσουν από κοινού την παράτασή της.

Άρθρο 155

(πρώην άρθρο 139 της ΣΕΚ)

1. Ο διάλογος μεταξύ κοινωνικών εταίρων σε επίπεδο της Ένωσης μπορεί να οδηγήσει, εφόσον οι κοινωνικοί εταίροι το επιθυμούν, στη σύναψη συμβατικών σχέσεων, συμπεριλαμβανομένων των συμφωνιών.

2. Οι συμφωνίες που συνάπτονται σε επίπεδο της Ένωσης εφαρμόζονται, είτε σύμφωνα με τις διαδικασίες και πρακτικές των ενδιαφερομένων κοινωνικών εταίρων και κρατών μελών, είτε σε τομείς που εμπίπτουν στο άρθρο 153, όταν το ζητούν από κοινού τα υπογράφοντα μέρη, με απόφαση του Συμβουλίου που λαμβάνεται μετά από πρόταση της Επιτροπής. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τηρείται ενήμερο.

Το Συμβούλιο αποφασίζει ομοφώνως, εκτός εάν η εν λόγω συμφωνία περιέχει μία ή περισσότερες διατάξεις σχετικές με τομέα για τον οποίο απαιτείται ομοφωνία δυνάμει του άρθρου 153, παράγραφος 2.

Άρθρο 156

(πρώην άρθρο 140 της ΣΕΚ)

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του άρθρου 151 και με την επιφύλαξη των άλλων διατάξεων των Συνθηκών, η Επιτροπή προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και διευκολύνει το συντονισμό της δράσης τους σε όλους τους τομείς της κοινωνικής πολιτικής που υπάγονται στο παρόν κεφάλαιο, ιδίως επί θεμάτων που έχουν σχέση με:

— την απασχόληση,

— το εργατικό δίκαιο και τους όρους εργασίας,

— την επαγγελματική εκπαίδευση και επιμόρφωση,

— την κοινωνική ασφάλιση,

— την προστασία από τα επαγγελματικά ατυχήματα και ασθένειες,

— την υγιεινή της εργασίας,

—το συνδικαλιστικό δικαίωμα και τις συλλογικές διαπραγματεύσεις μεταξύ εργοδοτών

και εργαζομένων.

Προς τον σκοπό αυτόν, η Επιτροπή, ενεργώντας σε διαρκή συνεννόηση με τα κράτη μέλη, εκπονεί μελέτες, εκφέρει γνώμες και διοργανώνει διαβουλεύσεις, τόσο για τα προβλήματα που ανακύπτουν σε εθνικό επίπεδο όσο και για τα προβλήματα που ενδιαφέρουν διεθνείς οργανισμούς, ιδίως με πρωτοβουλίες για τον καθορισμό κατευθυντηρίων γραμμών και δεικτών, την οργάνωση της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών και την προετοιμασία των στοιχείων που είναι αναγκαία για την τακτική παρακολούθηση και αξιολόγηση. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τηρείται πλήρως ενήμερο.

Πριν διατυπώσει τις γνώμες που προβλέπονται στο παρόν άρθρο, η Επιτροπή συμβουλεύεται την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.

Άρθρο 157

(πρώην άρθρο 141 της ΣΕΚ)

1. Κάθε κράτος μέλος εξασφαλίζει την εφαρμογή της αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για όμοια εργασία ή για εργασία της αυτής αξίας.

2. Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, ως «αμοιβή» νοούνται οι συνήθεις βασικοί ή κατώτατοι μισθοί ή αποδοχές και όλα τα άλλα οφέλη, που παρέχονται άμεσα ή έμμεσα, σε χρήματα ή σε είδος, από τον εργοδότη στον εργαζόμενο, λόγω της σχέσεως εργασίας.

Η ισότητα αμοιβής, χωρίς διακρίσεις φύλου, συνεπάγεται:

α)ότι η αμοιβή που παρέχεται για όμοια εργασία που αμείβεται κατ' αποκοπή καθορίζεται με βάση την ίδια μονάδα μετρήσεως·

β)ότι η αμοιβή που παρέχεται για εργασία που αμείβεται με βάση τη χρονική διάρκεια είναι η ίδια για όμοια θέση εργασίας.

3. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, θεσπίζει μέτρα με τα οποία εξασφαλίζεται η εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αρχής της ισότητας αμοιβής για όμοια εργασία ή για εργασία της αυτής αξίας.

4. Προκειμένου να εξασφαλισθεί εμπράκτως η πλήρης ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών στην εργασία, η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρήσουν ή να θεσπίσουν μέτρα που προβλέπουν ειδικά πλεονεκτήματα, τα οποία διευκολύνουν το λιγότερο εκπροσωπούμενο φύλο να συνεχίσει μια επαγγελματική δραστηριότητα ή προλαμβάνουν ή αντισταθμίζουν τα μειονεκτήματα στην επαγγελματική σταδιοδρομία.

Άρθρο 158

(πρώην άρθρο 142 της ΣΕΚ)

Τα κράτη μέλη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για τη διατήρηση της υφισταμένης ισοτιμίας των συστημάτων περί αδειών μετ'αποδοχών.

Άρθρο 159

(πρώην άρθρο 143 της ΣΕΚ)

Η Επιτροπή καταρτίζει κάθε χρόνο έκθεση για την πρόοδο της υλοποίησης των στόχων του άρθρου 151, συμπεριλαμβανομένης της δημογραφικής κατάστασης στην Ένωση. Διαβιβάζει την έκθεση αυτή στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.

Άρθρο 160

(πρώην άρθρο 144 της ΣΕΚ)

Το Συμβούλιο, με απλή πλειοψηφία, μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ιδρύει συμβουλευτική επιτροπή κοινωνικής προστασίας για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και με Επιτροπή για την κοινωνική προστασία. Η επιτροπή έχει ως έργο:

—να παρακολουθεί την κοινωνική κατάσταση και την εξέλιξη των πολιτικών κοινωνικής προστασίας στα κράτη μέλη και στην Ένωση,

—να διευκολύνει τις ανταλλαγές πληροφοριών, εμπειριών και δοκιμασμένων πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών και με την Επιτροπή,

—με την επιφύλαξη του άρθρου 240 να καταρτίζει εκθέσεις, να διατυπώνει γνώμες ή να αναλαμβάνει άλλες δραστηριότητες στους τομείς της αρμοδιότητάς της, είτε κατόπιν αιτήσεως του Συμβουλίου ή της Επιτροπής είτε εξ ιδίας πρωτοβουλίας.

Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων της, η επιτροπή αναλαμβάνει τις δέουσες επαφές με τους κοινωνικούς εταίρους.

Κάθε κράτος μέλος και η Επιτροπή διορίζουν από δύο μέλη στην επιτροπή.

Άρθρο 161

(πρώην άρθρο 145 της ΣΕΚ)

Η ετήσια έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο περιλαμβάνει ειδικό κεφάλαιο περί της εξελίξεως της κοινωνικής καταστάσεως εντός της Ένωσης.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δύναται να ζητήσει από την Επιτροπή να καταρτίσει εκθέσεις επί ειδικών προβλημάτων που αφορούν την κοινωνική κατάσταση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 - ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΣΥΝΤΑΓΜΑ

1. Άρθρο 22, παρ. 5
2. Άρθρο 25, παρ. 1, εδ. α'
3. Άρθρο 25, παρ. 4
4. Άρθρο 106, παρ. 1

ΝΟΜΟΙ

1. Άρθρο 33 Ν. 4611/2019 *«Ρύθμιση οφειλών προς τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης, τη φορολογική διοίκηση και τους ΟΤΑ α' βαθμού, Συνταξιοδοτικές Ρυθμίσεις Δημοσίου και λοιπές ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές διατάξεις, ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων και άλλες διατάξεις»* (ΦΕΚ Α' 73)
2. Άρθρο 2, παρ. Ε, Ν. 4336/2015 *«Ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας υπουργείου εργασίας, κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής αλληλεγγύης»* (ΦΕΚ Α' 94), σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»
3. Άρθρο 1, παρ. ΙΑ, Ν. 4093/2012 *«Ρυθμίσεις για τον ΟΑΕΔ- Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές διατάξεις αρμοδιότητας υπουργείου εργασίας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας»* (ΦΕΚ Α' 222), σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»
4. Άρθρο 10, Ν. 3863/2010 *«Όρια ηλικίας συνταξιοδότησης και αναγνωρισμένοι χρόνοι»* (ΦΕΚ Α' 115), σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»
5. Άρθρο 17, Ν. 3863/2010 *«Πίνακας βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων»* (ΦΕΚ Α' 115), σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»
6. Άρθρο 2, Ν. 3029/2002 *«Ρυθμίσεις για τους μέχρι την 31.12.1992 ασφαλισμένους»* (ΦΕΚ Α' 160), σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»
7. Άρθρο 24, Ν. 2084/1992 *«Προϋποθέσεις συνταξιοδοτήσεως λόγω γήρατος»* (ΦΕΚ Α' 165), σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»
8. Άρθρο 10, Ν. 825/1978 *«Σύνταξη 35ετίας ΙΚΑ»* (ΦΕΚ Α' 189), σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

9. Άρθρο 28, Ν. 1846/1951 *«Σύνταξη αναπηρίας, γήρατος και θανάτου»* (ΦΕΚ Α' 179), σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

1. Υπ'αριθ. Φ10221/οικ.26816/929/30.11.2011 Απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής ασφάλειας *«Βαριές και ανθυγιεινές εργασίες»* (ΦΕΚ Β' 2778)
2. Υπ' αριθ. 21/21/Ν.128/27.9.1984, Απόφαση του Υπουργού Κοινωνικών Ασφαλίσεων *«Συμπλήρωση των διατάξεων 46 και 4 κατηγοριών εργασιών του εδαφίου Α' της παρ. 1 του άρθρου 104 του Κανονισμού Ασφάλισης του ΙΚΑ»* (ΦΕΚ 691 τ. Β'/28.09.1984)
3. Υπ' αριθ. 21/21/Ν.129/27.09.1984, Απόφαση του Υπουργού Κοινωνικών Ασφαλίσεων *«Συμπλήρωση των διατάξεων της 45ης περίπτωσης εργασιών του εδαφίου Α' της παρ. 1 του άρθρου 104 του Κανονισμού Ασφάλισης του ΙΚΑ»* (ΦΕΚ 691 τ. Β'/28.9.1984)
4. Υπ'αριθ. 137398Ι.3494/25.02.1969, Απόφαση του Υπουργού των Κοινωνικών Υπηρεσιών *«Περί προσθήκης διατάξεων εις το άρθρον 104 παρ. 1 του Κανονισμού Ασφαλίσεως του ΙΚΑ»* (ΦΕΚ Β'156/06.03.1969)
5. Υπ' αριθ. 22737-1-199/17.03.1966, Απόφαση του Υπουργού της Εργασίας *«Περι τροποποιήσεως των άρθρων 104 και 106 του Κανονισμού Ασφαλίσεως του ΙΚΑ»* (ΦΕΚ Β' 181/28.03.1966)
6. Υπ' αριθ. 55575Ι.479/1811.1965, Απόφαση του Υπουργού της Εργασίας *«Περι τροποποιήσεως και συμπληρώσεως διατάξεων Κανονισμών ΙΚΑ περι υπαγωγής εις την ασφάλισιν και εισπράξεως εισφορώς ως και κωδικοποιήσεως τούτων»* (ΦΕΚ Β' 816/ 7.12.1965)

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

1. Υπ' αριθ. Πρωτ. Α32/ΙΙ97/26.10.1988 Θέμα: *''Υπαγωγή στις διατάξεις των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων του Κανονισμού Ασφάλισης του ΙΚΑ των απασχολούμενων στην «Εταιρεία Πετρελαίων Βορείου Αιγαίου «Ο Πρίνος»''*

ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΑΡΘΡΟ 22

1. Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος, που μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης όλων των πολιτών και για την ηθική και υλική εξύψωση του εργαζόμενου αγροτικού και αστικού πληθυσμού. Ολοι οι εργαζόμενοι, ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση, έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας.

2. Με νόμο καθορίζονται οι γενικοί όροι εργασίας, που συμπληρώνονται από τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας συναπτόμενες με ελεύθερες διαπραγματεύσεις και, αν αυτές αποτύχουν, με τους κανόνες που θέτει η διαιτησία.

3. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη σύναψη συλλογικών συμβάσεων εργασίας από τους δημόσιους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

4. Οποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας απαγορεύεται.

Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με την επίταξη προσωπικών υπηρεσιών σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης ή για την αντιμετώπιση αναγκών της άμυνας της Χώρας ή επείγουσας κοινωνικής ανάγκης από θεομηνία ή ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία, καθώς και τα σχετικά με την προσφορά προσωπικής εργασίας στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης για την ικανοποίηση τοπικών αναγκών.

5. Το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει.

Ερμηνευτική δήλωση:

Στους γενικούς όρους εργασίας περιλαμβάνεται και ο προσδιορισμός του τρόπου και του υποχρέου είσπραξης και απόδοσης στις συνδικαλιστικές οργανώσεις της συνδρομής των μελών τους που προβλέπεται από τα καταστατικά τους.

ΑΡΘΡΟ 25

1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Ολα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.

2. Η αναγνώριση και η προστασία των θεμελιωδών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου από την Πολιτεία αποβλέπει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη.

3. Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται.

4. Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης.

ΑΡΘΡΟ 106

1. Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. Λαμβάνει τα επιβαλλόμενα μέτρα για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, από την ατμόσφαιρα και τα υπόγεια ή υποθαλάσσια κοιτάσματα, για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την προαγωγή ιδίως της οικονομίας των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών.

2. Η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας.

3. Με την επιφύλαξη της προστασίας που παρέχεται από το άρθρο 107 ως προς την επανεξαγωγή κεφαλαίων εξωτερικού, μπορεί να ρυθμίζονται με νόμο τα σχετικά με την εξαγορά επιχειρήσεων ή την αναγκαστική συμμετοχή σ' αυτές του Κράτους ή άλλων δημόσιων φορέων, εφόσον οι επιχειρήσεις αυτές έχουν χαρακτήρα μονοπωλίου ή ζωτική σημασία για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, ή έχουν ως κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο.

4. Το τίμημα της εξαγοράς ή το αντάλλαγμα της αναγκαστικής συμμετοχής του Κράτους ή άλλων δημόσιων φορέων καθορίζεται απαραιτήτως δικαστικώς και πρέπει να είναι πλήρες, ώστε να ανταποκρίνεται στην αξία της επιχείρησης που εξαγοράζεται ή της συμμετοχής σ' αυτή.

5. Μέτοχος, εταίρος ή κύριος επιχείρησης, της οποίας ο έλεγχος περιέρχεται στο Κράτος ή σε φορέα που ελέγχεται απ' αυτό εξαιτίας αναγκαστικής συμμετοχής, κατά την παράγραφο 3, δικαιούται να ζητήσει την εξαγορά της συμμετοχής του στην επιχείρηση, όπως νόμος ορίζει.

6. Νόμος μπορεί να ορίσει τα σχετικά με τη συμμετοχή στη δαπάνη του Δημοσίου αυτών που ωφελούνται από την εκτέλεση έργων κοινής ωφέλειας ή γενικότερης σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Ερμηνευτική δήλωση:

Δεν περιλαμβάνεται στην κατά την παράγραφο 4 αξία αυτή που οφείλεται στον τυχόν μονοπωλιακό χαρακτήρα της επιχείρησης.

ΝΟΜΟΙ

Άρθρο 33 Ν. 4611/2019 *«Ρύθμιση οφειλών προς τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης, τη φορολογική διοίκηση και τους ΟΤΑ α' βαθμού, Συνταξιοδοτικές Ρυθμίσεις Δημοσίου και λοιπές ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές διατάξεις, ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων και άλλες διατάξεις»* (ΦΕΚ Α' 73)

Ρυθμίσεις για τα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα

1. Η παράγραφος 6 του άρθρου 2 του ν. 3029/2002 (Α΄ 160) αντικαθίσταται ως εξής:

«6. α) Οι ασφαλισμένοι άνδρες μέχρι την 31.12.1992 στο πρώην ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, οι οποίοι έχουν πραγματοποιήσει χρόνο ασφάλισης 4.500 ημερών ή 15 ετών, από τον οποίο τουλάχιστον τα 4/5 σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, δικαιούνται σύνταξης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην υποπαράγραφο ΙΑ΄4 της παραγράφου ΙΑ΄ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (Α΄ 222), με τη συμπλήρωση του 60ου έτους της ηλικίας τους μέχρι την 31.12.2012 και του 62ου έτους από την 1.1.2013 και εφεξής.

β) Το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης των ασφαλισμένων γυναικών μέχρι την 31.12.1992, σύμφωνα με την προηγούμενη περίπτωση και την παράγραφο 16 του άρθρου 10 του ν. 3863/2010 (Α΄ 115), διαμορφώνεται ως εξής: αα) στο 55ο έτος της ηλικίας για όσες συμπληρώνουν τον συντάξιμο χρόνο της περίπτωσης α΄ το 2010, ββ) στο 56ο έτος για όσες συμπληρώνουν τον συντάξιμο χρόνο το 2011, γγ) στο 57ο έτος για όσες συμπληρώνουν τον συντάξιμο χρόνο το 2012, και δδ) στο 62ο έτος από την 1.1.2013 και εφεξής.

Από τον συνολικό χρόνο ασφάλισης στον Κανονισμό Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων (ΚΒΑΕ) απαιτείται η πραγματοποίηση χιλίων (1.000) τουλάχιστον ημερών εργασίας στα επαγγέλματα αυτά τα τελευταία δεκαεπτά (17) χρόνια μέχρι τη συμπλήρωση του κατά περίπτωση οριζόμενου ορίου ηλικίας, σύμφωνα με τις προηγούμενες

περιπτώσεις ή μέχρι την ημερομηνία υποβολής της αίτησης συνταξιοδότησης.».

2. Η παράγραφος 12 του άρθρου 15 του ν. 3232/2004 (Α' 48) αντικαθίσταται ως εξής: «12. Σε κάθε περίπτωση συνταξιοδότησης με βάση τις διατάξεις του Κανονισμού Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων ή με άλλες ειδικές διατάξεις όπου απαιτείται η πραγματοποίηση χιλίων (1.000) ή πεντακοσίων (500) ημερών ασφάλισης εντός των τελευταίων δέκα (10) ή δεκατριών (13) χρόνων πριν τη συμπλήρωση του εκάστοτε οριζόμενου ορίου ηλικίας ή μέχρι την ημερομηνία υποβολής της αίτησης συνταξιοδότησης, το χρονικό αυτό διάστημα επιμηκύνεται σε δεκαεπτά (17) έτη».

Άρθρο 2, Υποπαρ. Ε3 παρ. 4, Ν. 4336/2015 *«Ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας υπουργείου εργασίας, κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής αλληλεγγύης»* (ΦΕΚ Α' 94) σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

ΥΠΟΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ Ε.3: ΣΤΑΔΙΑΚΗ ΑΥΞΗΣΗ ΟΡΙΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ ΠΛΗΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΕΙΩΜΕΝΗΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗΣ

1. α) Από 1.1.2022 τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης για θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος πλήρους σύνταξης λόγω γήρατος για κάθε κατηγορία ασφαλισμένων, των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης, συμπεριλαμβανομένης της Τράπεζας της Ελλάδος, ορίζονται το 62ο έτος της ηλικίας (με 40 έτη ή 12.000 ημέρες ασφάλισης) και το 67ο έτος της ηλικίας (με 4.500 ημέρες ή 15 έτη ασφάλισης), με την επιφύλαξη των διατάξεων της παραγράφου 3 του άρθρου 11 του ν. 3863/2010 (Α' 115). β) Από 1.1.2022 ως όριο ηλικίας συνταξιοδότησης για θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος μειωμένης σύνταξης λόγω γήρατος, όπου αυτή προβλέπεται σύμφωνα με τις ισχύουσες γενικές , ειδικές ή καταστατικές διατάξεις των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης, συμπεριλαμβανομένης της Τράπεζας της Ελλάδος, ορίζεται το 62ο έτος της ηλικίας με 4.500 ημέρες ή 15 χρόνια ασφάλισης.

2.α) Τα όρια ηλικίας των ασφαλισμένων των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης, συμπεριλαμβανομένης της Τράπεζας της Ελλάδος, που μέχρι τη δημοσίευση του νόμου αυτού δεν έχουν θεμελιώσει δικαίωμα πλήρους ή μειωμένης σύνταξης, αυξάνονται σταδιακά έως την 1.1.2022 στα προβλεπόμενα από τις ανωτέρω παραγράφους 1 α και 1 β, με την επιφύλαξη των διατάξεων της παραγράφου 3 του άρθρου 11 του ν. 3863/2010 (Α' 115), σύμφωνα με τους πίνακες του άρθρου αυτού. β) Στις περιπτώσεις που από την ισχύουσα μέχρι τη δημοσίευση του νόμου αυτού νομοθεσία δεν προβλέπεται όριο ηλικίας για θεμελίωση δικαιώματος πλήρους ή μειωμένης σύνταξης λόγω γήρατος, η

σταδιακή αύξηση, σύμφωνα με τους κατωτέρω πίνακες, αρχίζει από τη δημοσίευση του νόμου αυτού με όριο ηλικίας το 58ο έτος, εφόσον η θεμελίωση δικαιώματος προβλέπεται με τη συμπλήρωση τουλάχιστον 35 ετών ασφάλισης ενώ σε κάθε άλλη περίπτωση με όριο ηλικίας το 55ο έτος.

3. Στις περιπτώσεις συνταξιοδότησης με προϋποθέσεις μειωμένης σύνταξης λόγω γήρατος, επιβάλλεται, πέραν του συνολικού ήδη προβλεπόμενου από την ισχύουσα νομοθεσία ποσοστού μείωσης της σύνταξης, επιπλέον ποσοστό μείωσης 10% και τούτο μέχρι τη συμπλήρωση του διαμορφούμενου, κατά περίπτωση, νέου ορίου ηλικίας πλήρους συνταξιοδότησης, σύμφωνα με τους πίνακες του άρθρου αυτού.

4. Από τις ανωτέρω ρυθμίσεις εξαιρούνται οι υπαγόμενοι σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, καθώς και οι μητέρες και οι χήροι πατέρες ανίκανων για κάθε βιοποριστική εργασία τέκνων.

5. Θεμελιωμένα συνταξιοδοτικά δικαιώματα μέχρι τη δημοσίευση του νόμου αυτού στους Οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης, συμπεριλαμβανομένης της Τράπεζας της Ελλάδος, λόγω συμπλήρωσης των προϋποθέσεων του απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης και ορίου ηλικίας, όπου αυτό προβλέπεται, δεν θίγονται και δύνανται να ασκηθούν οποτεδήποτε.

6. Με απόφαση του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ρυθμίζεται κάθε ζήτημα για την εφαρμογή των πινάκων του άρθρου αυτού και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια.

Άρθρο 1, παρ. ΙΑ4, Ν. 4093/2012 *«Ρυθμίσεις για τον ΟΑΕΔ- Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές διατάξεις αρμοδιότητας υπουργείου εργασίας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας»* (ΦΕΚ Α' 222) σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

ΙΑ.4. ΑΥΞΗΣΗ ΟΡΙΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗΣ

1. Από 1.1.2013 για τη συνταξιοδότηση των ασφαλισμένων των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης αρμοδιότητας Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και της Τράπεζας της Ελλάδος, εφαρμόζονται οι προϋποθέσεις του ν. 3863/2010 (Α'115), όπως ισχύει, ως προς τα όρια ηλικίας και το χρόνο ασφάλισης, όπως αυτά διαμορφώνονται με τις ανωτέρω διατάξεις από 1.1.2015.

2. Από 1.1.2013, όλα τα όρια ηλικίας της παραγράφου 1, καθώς και όλα τα ισχύοντα την 31.12.2012 όρια ηλικίας συνταξιοδότησης των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης αρμοδιότητας Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και της Τράπεζας της Ελλάδος, όπου αυτά προβλέπονται, αυξάνονται κατά δύο (2) έτη.

3. Από την αύξηση των ορίων ηλικίας ή/και του χρόνου ασφάλισης των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου αυτού εξαιρούνται: α) οι ασφαλισμένες που θεμελιώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης σύμφωνα με τις ισχύουσες γενικές, ειδικές ή καταστατικές διατάξεις ως μητέρες ανίκανων για κάθε βιοποριστική εργασία τέκνων, καθώς και οι χήροι πατέρες ανίκανων για κάθε βιοποριστική εργασία τέκνων, β) οι ασφαλισμένοι στους ανωτέρω φορείς κοινωνικής ασφάλισης που έχουν ενταχθεί σε καθεστώς εργασιακής εφεδρείας του ν. 4024/2011 (Α' 226).

4. Θεμελιωμένα συνταξιοδοτικά δικαιώματα μέχρι 31.12.2012, λόγω συμπλήρωσης των προϋποθέσεων του απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης και ορίων ηλικίας, όπου αυτά προβλέπονται, δεν θίγονται και δύνανται να ασκηθούν οποτεδήποτε.

5. Οι ασφαλισμένοι των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης αρμοδιότητας Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, οι οποίοι μέχρι 31.12.2012 έχουν κατοχυρώσει ή κατοχυρώνουν τις κατ' έτος προβλεπόμενες προϋποθέσεις συνταξιοδότησης, όπως αυτές καθορίζονται με το άρθρο 10 του ν. 3863/2010 (Α'115), όπως ισχύει, ή από προγενέστερες γενικές ή άλλες διατάξεις, δύνανται να συνταξιοδοτηθούν με τις προϋποθέσεις του ορίου ηλικίας και του χρόνου ασφάλισης που κατά περίπτωση κατοχυρώνουν.

Από 1.1.2014 το προβλεπόμενο από τις διατάξεις του άρθρου 34 του ν. 3996/2011 (Α' 170) Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (Ε.Κ.Α.Σ.) καταβάλλεται με τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας.

Άρθρο 10, Ν. 3863/2010 *«Όρια ηλικίας συνταξιοδότησης και αναγνωρισμένοι χρόνοι»* (ΦΕΚ Α' 115) σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΛΟΙΠΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

1. Τα δύο πρώτα εδάφια της παραγράφου 1 του άρθρου 10 του ν. 825/1978 (ΦΕΚ 189 Α'), όπως ισχύουν, αντικαθίστανται.

2. Το τέταρτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 10 του ν. 825/1978 (ΦΕΚ 189 Α'), όπως ισχύει, αντικαθίσταται.

3. Στο τέλος της παραγράφου 3 του άρθρου 2 του ν. 3029/2002 (ΦΕΚ 160 Α'), προστίθενται εδάφια.

4. Στο τέλος του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 14 του ν. 3232/2004 (ΦΕΚ 48 Α'), προστίθενται εδάφια.

5. Στο τέλος της περίπτωσης β' της παραγράφου 1 του άρθρου 20 του π.δ. 258/2005 (ΦΕΚ 316 Α') προστίθεται εδάφιο.

5Α.α. Όπου από τη νομοθεσία του Τομέα Ασφάλισης Ναυτικών και Τουριστικών Πρακτόρων του Ο.Α.Ε.Ε,, προβλέπεται συνταξιοδότηση λόγω γήρατος σε ηλικία εξήντα (60) ετών με τριάντα πέντε (35) έτη ασφάλισης, ο χρόνος αυτός ανακαθορίζεται για το έτος 2011 σε τριάντα έξι (36) έτη ασφάλισης, για κάθε δε επόμενο έτος αυξάνεται σταδιακά κατά ένα χρόνο μέχρι τη συμπλήρωση σαράντα (40) ετών ασφάλισης. β. Όπου από τη νομοθεσία του Τομέα Ασφάλισης Ναυτικών και Τουριστικών Πρακτόρων του Ο.Α.Ε.Ε., προβλέπεται συνταξιοδότηση λόγω γήρατος σε ηλικία πενήντα οχτώ (58) ετών με τριάντα πέντε (35) έτη ασφάλισης, ο χρόνος αυτός ανακαθορίζεται για το έτος 2011 σε τριάντα έξι (36) έτη

ασφάλισης, για κάθε δε επόμενο έτος αυξάνεται σταδιακά κατά ένα χρόνο μέχρι τη συμπλήρωση σαράντα (40) ετών ασφάλισης, το δε ανωτέρω προβλεπόμενο όριο ηλικίας συνταξιοδότησης αυξάνεται σταδιακά από 1.1.2012 κατά ένα (1) έτος κάθε χρόνο και μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού έτους της ηλικίας.

6. Όπου από τη νομοθεσία των τομέων κύριας σύνταξης του Ενιαίου Ταμείου Ασφάλισης Αυτοαπασχολουμένων (Ε.Τ.Α.Α.) προβλέπεται συνταξιοδότηση λόγω γήρατος σε ηλικία εξήντα (60) ετών με τριάντα πέντε (35) έτη ασφάλισης, ο χρόνος αυτός ανακαθορίζεται για το έτος 2011 σε τριάντα έξι (36) έτη ασφάλισης, για κάθε δε επόμενο έτος αυξάνεται σταδιακά κατά ένα χρόνο μέχρι τη συμπλήρωση σαράντα (40) ετών ασφάλισης.

7. Όπου από τη νομοθεσία των τομέων κύριας σύνταξης του Ενιαίου Ταμείου Ασφάλισης Αυτοαπασχολουμένων (ΕΤΑΑ) προβλέπεται συνταξιοδότηση λόγω γήρατος σε ηλικία πενήντα οχτώ (58) ετών με τριάντα πέντε (35) έτη ασφάλισης, ο χρόνος αυτός ανακαθορίζεται για το έτος 2011 σε τριάντα έξι (36) έτη ασφάλισης, για κάθε δε επόμενο έτος αυξάνεται σταδιακά κατά ένα χρόνο μέχρι τη συμπλήρωση σαράντα (40) ετών ασφάλισης, το δε ανωτέρω προβλεπόμενο όριο ηλικίας συνταξιοδότησης αυξάνεται σταδιακά από 1.1.2012 κατά ένα (1) έτος κάθε χρόνο και μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού έτους της ηλικίας.

8. Στις περιπτώσεις σταδιακής αύξησης του ορίου ηλικίας και του χρόνου ασφάλισης των παραγράφων 1, 3, 4, 5, 5Α, 6 και 7 οι ασφαλισμένοι δικαιούνται σύνταξη με το όριο ηλικίας και το χρόνο ασφάλισης που ισχύουν κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.500 ημερών ή 35 ετών ασφάλισης.

9. Γενικές ή καταστατικές διατάξεις φορέων κύριας ασφάλισης που προβλέπουν τη χορήγηση σύνταξης με τη συμπλήρωση 10.500 ημερών εργασίας ή τριάντα πέντε (35) ετών ασφάλισης και του 58ου ή του 60ού έτους της ηλικίας, έχουν εφαρμογή στους ασφαλισμένους που θεμελιώνουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα μέχρι 31.12.2010.

10. Ασφαλισμένοι μετά την 1.1.1993 σε οποιονδήποτε φορέα κύριας ασφάλισης, πλην ΟΓΑ, θεμελιώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης με τη συμπλήρωση 12.000 ημερών εργασίας ή σαράντα (40) ετών ασφάλισης και του 60ού έτους της ηλικίας τους. Για τη συμπλήρωση του ανωτέρω χρόνου, λαμβάνεται υπόψη και ο χρόνος ασφάλισης σε οποιονδήποτε ομοειδή φορέα. Οι διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 2 και της παραγράφου 1 του άρθρου 3 του ν. 3029/2002 (ΦΕΚ 160 Α'), της παραγράφου 1 του άρθρου 16 του ν. 3232/2004 (ΦΕΚ 48 Α') και του άρθρου 41 του ν. 3518/2006 (ΦΕΚ 272 Α'), έχουν εφαρμογή στους ασφαλισμένους που συμπληρώνουν μέχρι 31.12.2010 τις 11.100 ημέρες εργασίας ή τα τριάντα επτά (37) έτη υποχρεωτικής ασφάλισης.

11. Η παράγραφος 1α του άρθρου 28 του α.ν. 1846/ 1951 (ΦΕΚ 179 Α'), όπως αντικαταστάθηκε από την παράγραφο 1 περίπτωση 1 του άρθρου 27 του ν. 1902/1990 (ΦΕΚ 138 Α'), αντικαθίσταται.

12. Η παράγραφος 1β του άρθρου 28 του α.ν. 1846/ 1951 (ΦΕΚ 179 Α') όπως τροποποιήθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 27 του ν. 1902/1990 (ΦΕΚ 138 Α') και συμπληρώθηκε με την παράγραφο 5 του άρθρου 143 του ν. 3655/2008 (ΦΕΚ 58 Α'), εφαρμόζεται εφόσον ο ασφαλισμένος πληροί τις οριζόμενες σε αυτή προϋποθέσεις του ορίου ηλικίας και του αριθμού ημερών ασφάλισης μέχρι 31.12.2010. Ο χρόνος ασφάλισης που ορίζεται από τις ανωτέρω διατάξεις για τις ασφαλισμένες που τον συμπληρώνουν από 1.1.2011 καθορίζεται σε 10.400 ημέρες ασφάλισης, για κάθε δε επόμενο έτος αυξάνεται κατά 400 ημέρες και μέχρι τη συμπλήρωση 12.000 ημερών ασφάλισης. Το όριο ηλικίας καθορίζεται από 1.1.2011 στο 58ο έτος, για πλήρη σύνταξη και στο 56ο έτος για μειωμένη, για κάθε δε επόμενο έτος αυξάνεται κατά έξι (6) μήνες και μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού έτους της ηλικίας τους, καταργουμένης εφεξής της δυνατότητας για λήψη μειωμένης σύνταξης. Προκειμένου για ασφαλισμένους που έχουν πραγματοποιήσει 10.000 ημέρες ασφάλισης το όριο ηλικίας καθορίζεται από 1.1.2011 στο 63ο έτος, για κάθε δε επόμενο έτος αυξάνεται κατά έξι (6) μήνες

και μέχρι τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας. Στην ανωτέρω περίπτωση οι ασφαλισμένοι δικαιούνται σύνταξη με το όριο ηλικίας και το χρόνο ασφάλισης που ισχύουν κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.000 ημερών ασφάλισής τους.

13. Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 5 του άρθρου 28 του α.ν. 1846/1951 (ΦΕΚ 179 Α') όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 27 παράγραφος 1 περίπτωση 3α του ν. 1902/1990 (ΦΕΚ 138 Α') αντικαθίσταται.

14. Η περίπτωση 2 της παραγράφου 1 του άρθρου 27 του ν. 1902/1990 (ΦΕΚ 138 Α'), όπως ισχύει μετά την αντικατάσταση του πρώτου εδαφίου με την παράγραφο 9 του άρθρου 47 του ν. 2084/1992 (ΦΕΚ 165 Α'), την προσθήκη των δύο τελευταίων εδαφίων του με την παράγραφο 10 του ίδιου άρθρου του ίδιου νόμου και την προσθήκη δύο επιπλέον εδαφίων με τις διατάξεις της παραγράφου 6 του άρθρου 19 του ν. 2150/1993 (ΦΕΚ 98 Α'), αντικαθίσταται.

Οι ανωτέρω διατάξεις έχουν εφαρμογή και στους λοιπούς πλην ΙΚΑ-ΕΤΑΜ φορείς κύριας ασφάλισης, πλην ΟΓΑ, προκειμένου για τις περιπτώσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος και αναπηρίας. Ειδικά για την συνταξιοδότηση λόγω γήρατος απαιτείται η συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας, με εξαίρεση την περίπτωση θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος σε περισσότερους του ενός φορείς κύριας ασφάλισης, ταυτόχρονα ή μέσα σε διάστημα έξι (6) μηνών από την έναρξη της συνταξιοδότησης από τον πρώτο φορέα. Η ρύθμιση του προηγούμενου εδαφίου δεν έχει εφαρμογή στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, όταν είναι ο φορέας στον οποίο θεμελιώνεται δεύτερο συνταξιοδοτικό δικαίωμα.

15. Α) Το όριο ηλικίας των 60 ετών ή μικρότερο αυτού που προβλέπεται από γενικές ή καταστατικές διατάξεις για τη συνταξιοδότηση ασφαλισμένων των φορέων κύριας ασφάλισης αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, αυξάνεται κατά ένα (1) έτος κάθε χρόνο από 1.1.2011 και μέχρι τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου αυτού, των διατάξεων της περ. α' του εδαφίου β' της παρ. 5

του άρθρου 28 του α.ν. 1846/1951, καθώς και κάθε άλλης ειδικής διάταξης από την οποία προβλέπεται συνταξιοδότηση ειδικών κατηγοριών εργαζόμενων σε βαριές και ανθυγιεινές εργασίες. Όπου από τις διατάξεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης προβλέπεται χορήγηση μειωμένης σύνταξης στις γυναίκες ασφαλισμένες σε όριο ηλικίας μικρότερο του 60ού έτους, το όριο αυτό αυξάνεται κατά ένα (1) χρόνο από 1.1.2011 και για κάθε επόμενο έτος μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού έτους της ηλικίας. Β) Από 1.1.2011 τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης, που προβλέπονται από τις διατάξεις του β.δ.7/1965 (ΦΕΚ 2 Α'), του β.δ. 649/1968 (ΦΕΚ 232 Α') και του άρθρου 19 του ν. 2703/1999 (ΦΕΚ 72 Α'), καθορίζονται κατ' ελάχιστο στο 55ο έτος της ηλικίας για πλήρη σύνταξη και στο 50ό έτος για μειωμένη, αυξάνονται δε για κάθε επόμενο έτος κατά ένα χρόνο μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού και του 55ου έτους αντίστοιχα. Όπου από τις διατάξεις των ως άνω βασιλικών διαταγμάτων και του άρθρου 19 του ν. 2703/1999 προβλέπεται συνταξιοδότηση χωρίς όριο ηλικίας, από 1.1.2011 καθορίζεται το 55ο έτος της ηλικίας, αυξάνεται δε για κάθε επόμενο έτος κατά ένα χρόνο μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού έτους. Οι υπέρ του ΙΚΑ - ΕΤΑΜ προβλεπόμενες πρόσθετες εισφορές για τον κλάδο σύνταξης εξακολουθούν να καταβάλλονται μέχρι 31.12.2015. Από την 1.1.2016 καταβάλλεται η πρόσθετη ειδική εισφορά που προβλέπεται από την παράγραφο 1 του άρθρου 23 του ν. 2084/1992. Στις περιπτώσεις σταδιακής αύξησης του ορίου ηλικίας της παραγράφου αυτής, οι ασφαλισμένοι δικαιούνται σύνταξη στο όριο ηλικίας όπως διαμορφώνεται κατά το έτος συμπλήρωσης του προβλεπόμενου, κατά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού, ορίου ηλικίας για πλήρη ή μειωμένη σύνταξη.

16. Το όριο ηλικίας που προβλέπεται από τις διατάξεις της περ. α' του εδαφίου β' της παραγράφου 5 του άρθρου 28 του α.ν. 1846/1951 (ΦΕΚ 179 Α'), όπως ισχύουν, για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος από τις γυναίκες που απασχολούνται σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, αυξάνεται κατά ένα χρόνο, από 1.1.2011 και για κάθε επόμενο έτος και μέχρι την συμπλήρωση του 60ού έτους της ηλικίας. Στην περίπτωση αυτή οι ασφαλισμένες δικαιούνται

σύνταξη με το όριο ηλικίας που ισχύει κατά το έτος συμπλήρωσης τουλάχιστον 4.500 ημερών ασφάλισής τους από τις οποίες οι 3.600 είναι σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα.

17.α)Το όριο ηλικίας που προβλέπεται από τις παραγράφους 2 και 3 περ. α' του άρθρου 144 του ν. 3655/2008 για τη συνταξιοδότηση μητέρων με ανήλικα παιδιά, καθορίζεται: από 1.1.2011 στο 52ο έτος, από 1.1.2012 στο 55ο έτος και από 1.1.2013 στο 65ο έτος. Εάν οι μητέρες συμπληρώνουν το προβλεπόμενο από τις οικίες διατάξεις συντάξιμο χρόνο, δικαιούνται μειωμένη σύνταξη, με την συμπλήρωση του 50ού έτους της ηλικίας από 1.1.2011, του 53ου έτους από 1.1.2012 και του 60ού έτους από 1.1.2013. β) Το όριο ηλικίας που προβλέπεται για τη συνταξιοδότηση των ασφαλισμένων στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ μέχρι 31.12.1992 μητέρων ανηλίκων τέκνων, καθορίζεται από 1.1.2011 στο 57ο έτος της ηλικίας, από 1.1.2012 στο 60ό έτος και από 1.1.2013 στο 65ο έτος. Το όριο ηλικίας για λήψη μειωμένης σύνταξης καθορίζεται αντίστοιχα από 1.1.2011 στο 52ο έτος, από 1.1.2012 στο 55ο έτος και από 1.1.2013 στο 60ό έτος. γ) Το όριο ηλικίας που προβλέπεται από την παρ. 3γ του άρθρου 144 του ν. 3655/2008 και από την παρ. 8 του άρθρου 33 του ν. 3232/2004, για τη συνταξιοδότηση μητέρων ανηλίκων τέκνων ασφαλισμένων στον τομέα σύνταξης εφημεριδοπωλών και υπαλλήλων Πρακτορείων Θεσσαλονίκης και στον τομέα ασφάλισης Τεχνικών Τύπου Αθηνών, καθώς και το όριο ηλικίας των ασφαλισμένων μητέρων ανηλίκων τέκνων στον Τομέα Ασφάλισης Ιδιοκτητών Συντακτών και Υπαλλήλων Τύπου και στον Τομέα Ασφάλισης Ανταποκριτών Ξένου Τύπου, καθορίζεται από 1.1.2011 στο 57ο έτος της ηλικίας, από 1.1.2012 στο 60ό έτος και από 1.1.2013 στο 65ο έτος. Το όριο ηλικίας για λήψη μειωμένης σύνταξης καθορίζεται αντίστοιχα από 1.1.2011 στο 52ο έτος, από 1.1.2012 στο 55ο έτος και από 1.1.2013 στο 60ό έτος. δ) Το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης μητέρων ανηλίκων τέκνων ασφαλισμένων σε κλάδους κύριας ασφάλισης- σύνταξης αυτοαπασχολούμενων καθορίζεται από 1.1.2011 στο 55ο έτος της ηλικίας, από 1.1.2012 στο 58ο έτος και από 1.1.2013 στο 65ο έτος της ηλικίας. Το όριο

ηλικίας για τη λήψη μειωμένης σύνταξης καθορίζεται αντίστοιχα από 1.1.2011 στο 50ό έτος της ηλικίας, από 1.1.2012 στο 53ο έτος και από 1.1.2013 στο 60ό έτος της ηλικίας. ε) Το όριο ηλικίας που προβλέπεται από την παρ. 6 του άρθρου 24 του ν. 2084/1992 για τη συνταξιοδότηση μητέρων με ανήλικα τέκνα, καθορίζεται από 1.1.2013 στο 65ο έτος της ηλικίας. Το όριο ηλικίας για μειωμένη σύνταξη καθορίζεται από 1.1.2013 στο 60ό έτος. Στις ανωτέρω περιπτώσεις α', β', γ', δ', σταδιακής αύξησης του ορίου ηλικίας η ασφαλισμένη μητέρα ακολουθεί το όριο ηλικίας όπως διαμορφώνεται σύμφωνα με τα παραπάνω και ισχύει κατά τη συμπλήρωση του απαιτούμενου συντάξιμου χρόνου, εφόσον συντρέχει και η ανηλικότητα του παιδιού. Οι διατάξεις της παραγράφου αυτής εφαρμόζονται και στους χήρους πατέρες ανηλίκων παιδιών. Για τους χήρους πατέρες αναπήρων παιδιών έχουν εφαρμογή οι αντίστοιχες διατάξεις που ισχύουν για τις μητέρες ανίκανων για κάθε βιοποριστική εργασία παιδιών. στ) Η διάταξη της παραγράφου 7 του άρθρου 24 του ν. 2084/1992, όπως συμπληρώθηκε με την περίπτωση β' της παραγράφου 7 του άρθρου 144 του ν. 3655/2008, καταργείται. ζ) Το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 6 του άρθρου 144 του ν. 3655/2008 αντικαθίσταται. «Τα ανωτέρω έχουν εφαρμογή στους φορείς αυτοαπασχολούμενων, για τους οποίους προβλέπεται από καταστατικές ή γενικές διατάξεις, η συνταξιοδότηση των γυναικών ασφαλισμένων τους ως μητέρων ανήλικων τέκνων"

18. Το άρθρο 40 του ν. 2084/1992 (ΦΕΚ 165 Α') αντικαθίσταται. Η ισχύς της παραγράφου αυτής αρχίζει από 1.1.2011.

19. Στο τέλος του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 155 του ν. 3528/2007 «Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ.» (ΦΕΚ 26 Α') προστίθεται εδάφιο. «Κατά την πρώτη εφαρμογή της διάταξης, η αίτηση γίνεται αποδεκτή εφόσον υποβληθεί μέχρι 31.12.2010. Δυνατότητα ασκήσεως δικαιώματος έχουν και όσοι έχουν αυτοδικαίως απολυθεί από 1ης Ιουνίου 2010, εφόσον δεν έχει εκδοθεί η

πράξη συνταξιοδοτήσεως κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης.»*** (σχόλια)

20. Διατάξεις Κανονισμών Εργασίας και Επιχειρησιακών Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας που εφαρμόζονται σε εργαζόμενους του ευρύτερου δημόσιου τομέα, όπως αυτός ορίζεται από το ν.1256/1982 (ΦΕΚ 65 Α'), και προβλέπουν αυτοδίκαιη και υποχρεωτική απόλυση με τη συμπλήρωση είτε του οριζόμενου σε αυτές χρόνου υπηρεσίας και ανεξαρτήτως ορίου ηλικίας, είτε του ορίου ηλικίας που προβλέπεται από τις ισχύουσες διατάξεις για συνταξιοδότηση λόγω γήρατος, δεν εφαρμόζονται, εφόσον υποβληθεί από τον εργαζόμενο αίτηση παραμονής στην υπηρεσία που γίνεται υποχρεωτικά αποδεκτή από τον εργοδότη. Η παραμονή δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη των τριών (3) ετών εκτός και εάν δεν θεμελιώνεται δικαίωμα για συνταξιοδότηση με πλήρη σύνταξη.

Άρθρο 17, Ν. 3863/2010 *«Πίνακας βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων»* (ΦΕΚ Α' 115) σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

1. Ο πίνακας των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων καταρτίζεται για όλους τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, ύστερα από γνώμη της προβλεπόμενης από την παράγραφο 1 του άρθρου 20 του ν. 3790/2009 (ΦΕΚ 143 Α'), Διαρκούς Επιτροπής Κρίσεως Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων και γνωμοδότηση του Συμβουλίου Κοινωνικής Ασφάλισης (Σ.Κ.Α.). «Ο νέος Πίνακας Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων εφαρμόζεται από 1.1.2012. Όσοι απασχολούνται σε εργασίες ή επαγγέλματα, τα οποία εξαιρούνται από το νέο Πίνακα Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων, εξακολουθούν να ασφαλίζονται σύμφωνα με αυτόν, εφόσον έως 31.12.2011, οι μεν υπαχθέντες για πρώτη φορά σε φορέα κοινωνικής ασφάλισης έως 31.12.1992 έχουν πραγματοποιήσει τουλάχιστον 3.600 ημέρες ασφάλισης σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, οι δε ασφαλισμένοι σε φορέα κοινωνικής ασφάλισης από 1.1.1993 και εφεξής τουλάχιστον 3.375 ημέρες ασφάλισης σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα. Όσοι απασχολούνται σε εργασίες ή επαγγέλματα, τα οποία εξαιρούνται από το νέο Πίνακα Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων, δύνανται, κατόπιν σχετικής αίτησης, να αναγνωρίσουν με εξαγορά το χρόνο πραγματικής απασχόλησης τους κατά το διάστημα από 1.1.2012 έως 31.12.2015 σε εργασίες ή επαγγέλματα τα οποία εξαιρούνται από το νέο Πίνακα των ΒΑΕ, προκειμένου να συμπληρώσουν τις ελάχιστες προϋποθέσεις χρόνου ασφάλισης, ήτοι 3.600 ημέρες ασφάλισης στα ΒΑΕ εκ των οποίων οι 1000 την τελευταία 13ετία πριν από την συμπλήρωση του προβλεπόμενου ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης για τους υπαχθέντες για πρώτη φορά σε φορέα κοινωνικής ασφάλισης έως 31.12.1992 ή 3.375 για τους ασφαλισμένους από 1.1.1993 και εφεξής. Η εξαγορά του παραπάνω χρόνου που δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 1.200 ημέρες ασφάλισης , γίνεται στο μεν ΙΚΑ -

ΕΤΑΜ για κάθε μήνα με ποσοστό εισφοράς 3,60% στους δε φορείς επικουρικής ασφάλισης με ποσοστό εισφοράς 2% επί του 25πλασίου του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη όπως αυτό ίσχυε την 31.12.2011. Η εξόφληση του ποσού της εξαγοράς γίνεται είτε εφάπαξ εντός τριμήνου από την κοινοποίηση της σχετικής απόφασης αναγνώρισης οπότε παρέχεται έκπτωση 15% είτε σε μηνιαίες δόσεις ο αριθμός των οποίων ισούται με τον αριθμό των αναγνωριζόμενων μηνών με παρακράτηση του ποσού κάθε δόσης από τη σύνταξη.»

2. Ο πίνακας αυτός μπορεί να τροποποιείται ή να συμπληρώνεται με την ίδια διαδικασία, σε χρονικά διαστήματα μεγαλύτερα των τριών (3) ετών από τη δημοσίευση της Υπουργικής Απόφασης της πρώτης παραγράφου.

Άρθρο 2, Ν. 3029/2002 *«Ρυθμίσεις για τους μέχρι την 31.12.1992 ασφαλισμένους»* (ΦΕΚ Α' 160), σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟΥΣ ΣΤΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΜΙΣΘΩΤΩΝ

1. Για τις ρυθμίσεις του νόμου αυτού, ως ειδικά Ταμεία θεωρούνται: Το Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού Ο.Τ.Ε. (Τ.Α.Π.Ο.Τ.Ε.).

Ο Οργανισμός Ασφάλισης Προσωπικού Δ.Ε.Η. (Ο.Α.Π. - Δ.Ε.Η.). Το Ταμείο Συντάξεων Προσωπικού Η.Σ.Α.Π. (Τ.Σ.Π.Η.Σ.Α.Π.).

Το Ταμείο Συντάξεων Προσωπικού Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (Τ.Σ.Π. - Ε.Τ.Ε.). Το Ταμείο Συντάξεων Προσωπικού Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος (Τ.Σ.Π.-Α.Τ.Ε.). Το Ταμείο Συντάξεων Προσωπικού Τραπέζης Ελλάδος (Τ.Σ.Π.-Τ.Ε.). Το Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού Ιονικής Λαϊκής Τράπεζας (Τ.Α. Π. - Ι.Λ.Τ.). Το Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού Ε.Τ.Β.Α. (Τ.Α.Π.Ε.Τ.Β.Α.).

Το Ταμείο Συντάξεων και Επικουρικής Ασφαλίσεως Προσωπικού Γεωργικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (Τ.Σ.Ε.Α.Π.Γ.Σ.Ο.) και

Το Ταμείο Ασφαλίσεως Προσωπικού της Ασφαλιστικής Εταιρείας " Η ΕΘΝΙΚΗ" (Τ.Α.Π.Α.Ε.Ε.).

2. Ασφαλισμένοι μέχρι 31.12.1992 στο Ι.Κ.Α. και από 1.1.1983 μέχρι 31.12.1992 στα ανωτέρω Ταμεία, θεμελιώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης με τη συμπλήρωση 37 ετών υποχρεωτικής ασφάλισης ή 11.100 ημερών εργασίας, ανεξαρτήτως ορίου ηλικίας.

Για τη συμπλήρωση του παραπάνω χρόνου ασφάλισης λαμβάνεται υπόψη: Ο χρόνος υποχρεωτικής ασφάλισης από παροχή εξαρτημένης εργασίας, που πραγματοποιήθηκε σε φορείς κύριας ασφάλισης, ο οποίος συνυπολογίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.Δ. 4202/1961(ΦΕΚ 175 Α'), όπως ισχύει. Ο χρόνος πραγματικής υπηρεσίας στο Δημόσιο, τους Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμίδας και σε Ν.Π.Δ.Δ., ο οποίος συνυπολογίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.Δ. 4202/ 1961(ΦΕΚ 175 Α'), όπως ισχύει ή αναγνωρίζεται με τις διατάξεις των άρθρων 4-6 του Ν. 1405/1983 (ΦΕΚ 180 Α').

Δεν συνυπολογίζονται για τη συμπλήρωση των 37 ετών ασφάλισης ο χρόνος ασφάλισης πέραν των 300 ημερών εργασίας ανά έτος, καθώς και κάθε άλλος πραγματικός ή πλασματικός χρόνος. *** (βλ. σχόλια)

3. Ασφαλισμένοι των ειδικών Ταμείων, που υπήχθησαν στην ασφάλιση οποιουδήποτε φορέα κύριας ασφάλισης μέχρι 31.12.1982, θεμελιώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης με τη συμπλήρωση 35 ετών ασφάλισης, ανεξαρτήτως ορίου ηλικίας. Ασφαλισμένοι του προηγούμενου εδαφίου, που υπήχθησαν από 1.1.1983 μέχρι 31.12.1992 στην ασφάλιση οποιουδήποτε φορέα κύριας ασφάλισης, θεμελιώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης με τη συμπλήρωση 35 ετών ασφάλισης και του 58ου έτους της ηλικίας τους. "Το προβλεπόμενο από το προηγούμενο εδάφιο όριο ηλικίας αυξάνεται από 1.1.2013 κατά έξι (6) μήνες κάθε έτος μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού έτους." «Ο ανωτέρω χρόνος ασφάλισης για τους ασφαλισμένους του δευτέρου εδαφίου που συμπληρώνουν αυτόν από 1.1.2011 αυξάνεται κατά ένα έτος κάθε χρόνο και μέχρι τη συμπλήρωση σαράντα (40) ετών ασφάλισης. Το όριο ηλικίας που προβλέπεται από το δεύτερο εδάφιο αυξάνεται σταδιακά από 1.1.2012 κατά ένα έτος κάθε χρόνο και μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού έτους της ηλικίας.»***** (βλ. σχόλια)

4. Για τους ασφαλισμένους των ειδικών Ταμείων, οι οποίοι συμπληρώνουν το 65ο έτος της ηλικίας τους οι άνδρες και το 60ό οι γυναίκες, ο ελάχιστος χρόνος

για θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος ορίζεται σε 15 έτη ασφάλισης. Ασφαλισμένοι, που μετά τη διακοπή της ασφάλισής τους καθίστανται ανάπηροι σε ποσοστό 67% και άνω και δεν δικαιούνται άλλη σύνταξη για την αιτία αυτή ή αποβιώνουν και έχουν συμπληρώσει τον πιο πάνω ελάχιστο χρόνο, θεμελιώνουν οι ίδιοι ή τα μέλη οικογένειάς τους δικαίωμα σύνταξης. Στις πιο πάνω περιπτώσεις, όπου από τις καταστατικές διατάξεις των οικείων φορέων δεν ρυθμίζεται διαφορετικά, η σύνταξη όσων ασφαλισμένων διακόψουν την ασφάλισή τους πριν τη συμπλήρωση των παραπάνω ορίων ηλικίας, υπολογίζεται επί των αποδοχών του χρόνου διακοπής της ασφάλισης και προσαυξάνεται με όλες τις αυξήσεις των συντάξεων που έχουν στο μεταξύ χορηγηθεί στους συνταξιούχους κάθε ασφαλιστικού οργανισμού.

5. α. Ασφαλισμένοι του κλάδου κύριας σύνταξης του Ι.Κ.Α., οι οποίοι συμπληρώνουν το 65ο έτος της ηλικίας τους και τουλάχιστον 3.500 ημέρες υποχρεωτικής ασφάλισης μέχρι 31.12.2007 και δεν παίρνουν ή δεν δικαιούνται σύνταξη από το Δημόσιο, Ο.Γ.Α., Ν.Π.Δ.Δ., ή άλλο οργανισμό κύριας ασφάλισης, δικαιούνται σύνταξης γήρατος, που υπολογίζεται με βάση τις διατάξεις της νομοθεσίας του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων, μη εφαρμοζομένων των διατάξεων της νομοθεσίας περί κατωτάτων ορίων. Το ως άνω ποσό σύνταξης δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 2/3 ούτε να υπολείπεται του 1/2 του εκάστοτε καταβαλλόμενου κατώτατου ορίου γήρατος.

β. Για τη συμπλήρωση του χρόνου ασφάλισης της παραγράφου αυτής λαμβάνεται υπόψη μόνο ο χρόνος εξαρτημένης εργασίας που έχει διανυθεί στην υποχρεωτική ασφάλιση άλλου φορέα κύριας ασφάλισης, σύμφωνα μετις διατάξεις του Ν.Δ. 4202/1961 (ΦΕΚ 175 Α'), όπως ισχύει.

γ. Στους συνταξιοδοτούμενους με τις διατάξεις της παραγράφου αυτής δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 24 του Ν. 2556/1997 (ΦΕΚ 270 Α'), όπως ισχύουν.

δ. Οι ρυθμίσεις της παραγράφου αυτής εφαρμόζονται για αιτήσεις συνταξιοδότησης που υποβάλλονται από 1.1.2003 έως και 31.12.2007.

**(βλ. σχόλια)

«6. α) Οι ασφαλισμένοι άνδρες μέχρι την 31.12.1992 στο πρώην ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, οι οποίοι έχουν πραγματοποιήσει χρόνο ασφάλισης 4.500 ημερών ή 15 ετών, από τον οποίο τουλάχιστον τα 4/5 σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, δικαιούνται σύνταξης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην υποπαράγραφο ΙΑ'4 της παραγράφου ΙΑ' του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (Α' 222), με τη συμπλήρωση του 60ου έτους της ηλικίας τους μέχρι την 31.12.2012 και του 62ου έτους από την 1.1.2013 και εφεξής.

β) Το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης των ασφαλισμένων γυναικών μέχρι την 31.12.1992, σύμφωνα με την προηγούμενη περίπτωση και την παράγραφο 16 του άρθρου 10 του ν. 3863/2010 (Α' 115), διαμορφώνεται ως εξής: αα) στο 55ο έτος της ηλικίας για όσες συμπληρώνουν τον συντάξιμο χρόνο της περίπτωσης α' το 2010, ββ) στο 56ο έτος για όσες συμπληρώνουν τον συντάξιμο χρόνο το 2011, γγ) στο 57ο έτος για όσες συμπληρώνουν τον συντάξιμο χρόνο το 2012, και δδ) στο 62ο έτος από την 1.1.2013 και εφεξής.

Από τον συνολικό χρόνο ασφάλισης στον Κανονισμό Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων (ΚΒΑΕ) απαιτείται η πραγματοποίηση χιλίων (1.000) τουλάχιστον ημερών εργασίας στα επαγγέλματα αυτά τα τελευταία δεκαεπτά (17) χρόνια μέχρι τη συμπλήρωση του κατά περίπτωση οριζόμενου ορίου ηλικίας, σύμφωνα με τις προηγούμενες περιπτώσεις ή μέχρι την ημερομηνία υποβολής της αίτησης συνταξιοδότησης».

7. Στο τέλος του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 10 του Ν. 825/1978, όπως ισχύει, προστίθεται διάταξη.

8. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων δεν καταλαμβάνουν όσους έχουν θεμελιώσει ή θα θεμελιώσουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα, με βάση ευνοϊκότερες διατάξεις των οικείων ασφαλιστικών οργανισμών, όπως ισχύουν μετάτο Ν. 2084/1992 (ΦΕΚ 165 Α'), επιφυλασσομένων των διατάξεων του παρόντος που αφορούν τον υπολογισμό της σύνταξης.

9. Για τον υπολογισμό των συντάξεων των μέχρι 31.12.1992 ασφαλισμένων του Ι.Κ.Α. λαμβάνεται υπόψη σε κάθε περίπτωση το τεκμαρτό ημερομίσθιο της ασφαλιστικής κλάσης, στην οποία κατατάσσεται ο ασφαλισμένος με βάση το πηλίκο της διαίρεσης του συνόλου των αποδοχών, μη συνυπολογιζομένων των δώρων εορτών Χριστουγέννων και Πάσχα και του επιδόματος αδείας, που έλαβε κατά τα πέντε ημερολογιακά έτη που επιλέγει εντός της δεκαετίας που προηγείται του έτους κατά το οποίο υποβάλλεται η αίτηση συνταξιοδότησης, δια του αριθμού των ημερών εργασίας που έχει πραγματοποιήσει εντός των ίδιων πέντε ετών. Εάν ο ασφαλισμένος κατά τα πέντε επιλεγέντα έτη δεν έχει πραγματοποιήσει 1.000 τουλάχιστον ημέρες εργασίας, για τον προσδιορισμό του τεκμαρτού ημερομισθίου υπολογισμού της σύνταξης συνυπολογίζονται και οι αποδοχές ημερών εργασίας των μη επιλεγέντων ετών των αμέσως προηγουμένων εκείνου της υποβολής της αίτησης συνταξιοδότησης και μέχρι συμπλήρωσης του παραπάνω αριθμού ημερών εργασίας. Εάν δεν συμπληρώνονται οι 1.000 ημέρες εργασίας στη 10ετία που προηγείται του έτους υποβολής της αίτησης συνταξιοδότησης, για τον προσδιορισμό του τεκμαρτού ημερομισθίου υπολογισμού της σύνταξης συνυπολογίζονται και οι αποδοχές ημερών εργασίας της αμέσως προηγούμενης χρονικής περιόδου μέχρι να συμπληρωθεί ο παραπάνω αριθμός ημερών εργασίας.

Σε κάθε περίπτωση δεν λαμβάνονται υπόψη αποδοχές πέραν του ανώτατου ορίου του ημερήσιου μισθού της ανώτατης ασφαλιστικής κλάσης της παρ. 1 του άρθρου 37 του Α. Ν. 1846/1951 (ΦΕΚ 179 Α'), όπως αυτό ισχύει κατά την καταβολή των εισφορών. Για τον προσδιορισμό των ανωτέρω συνολικών αποδοχών, οι αποδοχές

του ασφαλισμένου λαμβάνονται υπόψη αναπροσαρμοσμένες κατά το λόγο του τεκμαρτού ημερομισθίου της 15ης ασφαλιστικής κλάσης του Δεκεμβρίου του τελευταίου έτους πριν την υποβολή της αίτησης, προς το τεκμαρτό ημερομίσθιο της ίδιας ασφαλιστικής κλάσης του Δεκεμβρίου του έτους στο οποίο ανάγονται οι αναπροσαρμοζόμενες αποδοχές.

Για την κατάταξη σε μία από τις ασφαλιστικές κλάσεις της παρ.1 του άρθρου 37 του Α.Ν. 1846/1951(ΦΕΚ 179 Α'), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, λαμβάνονται υπόψη τα όρια μισθών και τα τεκμαρτά ημερομίσθια των ασφαλιστικών κλάσεων, όπως αυτά ισχύουν το Δεκέμβριο του έτους πριν την υποβολή της αίτησης. Οι διατάξεις της παραγράφου αυτής εφαρμόζονται για αιτήσεις συνταξιοδότησης που θα υποβληθούν από 1.1.2005 και εφεξής.

10. Η μηνιαία σύνταξη των υπαγομένων στην ασφάλιση των Ταμείων της παρ. 1 του παρόντος από 1.1.1983 μέχρι 31.12.1992 καθορίζεται από 1.1.2003 σε 1/35 για κάθε έτος ασφάλισης υπολογιζόμενου επί του 80% των συντάξιμων αποδοχών. Η ως άνω διάταξη ισχύει και για τους πριν το 1983 ασφαλισμένους στο Τ.Σ.Ε.Α.Π.Γ.Σ.Ο..

Η ρύθμιση αυτή ισχύει για τις συντάξεις που χορηγούνται από 1.1.2003 μέχρι 31.12.2007.

11. α. Η μηνιαία σύνταξη όσων έχουν υπαχθεί μέχρι 31.12.1992 στην ασφάλιση των ειδικών Ταμείων, οι οποίοι συνταξιοδοτούνται από 1.1.2008 και μετά, καθορίζεται σε 1/35 για κάθε έτος ασφάλισης και μέχρι τα 35 έτη και υπολογίζεται :

ι) Για το μέχρι 31. 12.2007 χρονικό διάστημα επί των αποδοχών που λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό της σύνταξης, σύμφωνα με τις ισχύουσες για κάθε φορέα καταστατικές ή γενικές διατάξεις, μη υπολογιζομένων των δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα και του επιδόματος αδείας.

Κατ' εξαίρεση και όπου από τις καταστατικές διατάξεις των Ταμείων της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου προβλέπεται, για όσους ασφαλίστηκαν μέχρι 31.12.1982, ευνοϊκότερο ανά έτος ποσοστό υπολογισμού της σύνταξης αυτό εξακολουθεί να ισχύει για το χρονικό διάστημα μέχρι 31.12.2007.

ιι) Για το από 1.1.2008 και εφεξής χρονικό διάστημα, επί του εκάστοτε ισχύοντος ποσοστού, όπως αυτό προσδιορίζεται στην περ. ε' της παραγράφου αυτής, του μέσου όρου των αποδοχών τις οποίες έλαβαν κατά τα πέντε πλήρη έτη που προηγούνται του μήνα που υποβάλλεται η αίτηση για συνταξιοδότηση.

β. Ως μέσος όρος αποδοχών νοείται το πηλίκο της διαίρεσης των αποδοχών που λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό της σύνταξης, χωρίς τα δώρα εορτών και το επίδομα αδείας, κατά τα πέντε (5) ανωτέρω έτη, δια του αριθμού των μηνών απασχόλησης της ίδιας περιόδου.

Αν στην ανωτέρω χρονική περίοδο δεν έχει πραγματοποιηθεί απασχόληση σαράντα (40) τουλάχιστον μηνών, για τον προσδιορισμό του μέσου όρου των αποδοχών συνυπολογίζονται και οι ασφαλιστέες αποδοχές μηνών εργασίας της αμέσως προηγούμενης χρονικής περιόδου, μέχρι τη συμπλήρωση του αριθμού των σαράντα (40) μηνών.

Σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος ή ατυχήματος εκτός εργασίας και απασχόλησης, αν δεν έχουν συμπληρωθεί οι παραπάνω μήνες ή έτη, ο υπολογισμός γίνεται με βάση το σύνολο του χρόνου ασφάλισης που έχει πραγματοποιηθεί.

γ. Για τον προσδιορισμό των παραπάνω συνολικών αποδοχών, οι αποδοχές του ασφαλισμένου για κάθε έτος, πλην των αποδοχών του τελευταίου έτους, πριν την υποβολή της αίτησης συνταξιοδότησης, λαμβάνονται υπόψη αυξημένες κατά το ποσοστό αύξησης των συντάξεων, που καθορίζεται από την εισοδηματική πολιτική για τα ταμεία μισθωτών.

δ. Για τον προσδιορισμό του μέσου όρου των αποδοχών όσων υποβάλλουν αίτηση συνταξιοδότησης από 1.1.2008 μέχρι 31.12.2012, λαμβάνεται υπόψη το πηλίκο της διαίρεσης των συντάξιμων αποδοχών που έλαβαν τους μήνες από 1.1.2008 μέχρι και το μήνα που προηγείται του μήνα υποβολής της αίτησης συνταξιοδότησης, δια του αριθμού των μηνών απασχόλησης της ίδιας περιόδου.

ε. Για όσους συνταξιοδοτηθούν το έτος 2008 το ποσοστό του μέσου όρου των αποδοχών, με βάση τις οποίες υπολογίζεται η σύνταξη, ορίζεται σε 79%, μειούμενο κατά 1% για καθένα από τα επόμενα έτη συνταξιοδότησης και μέχρι το 70% για όσους αποχωρούν από το έτος 2017 και μετά.

στ. Μετά την 1.1.2008 το ποσό της δικαιούμενης σύνταξης αποτελείται από το άθροισμα των δύο ανωτέρω τμημάτων.

12. Οπου από τις ισχύουσες γενικές ή ειδικές διατάξεις προβλέπεται συνταξιοδότηση λόγω γήρατος με μειωμένο όριο ηλικίας, των μέχρι 31.12.1992 ασφαλισμένων του Ι.Κ.Α. και των ειδικών Ταμείων της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, το ποσοστό μείωσης για τις χορηγούμενες από 1.1.2003 και εφεξής συντάξεις διαμορφώνεται σε 1/267 για κάθε μήνα που λείπει από το κατά περίπτωση απαιτούμενο πλήρες όριο ηλικίας συνταξιοδότησης και μέχρι 60 μήνες κατά περίπτωση.

Οι διατάξεις του προηγούμενου εδαφίου, περί καταβολής μειωμένης σύνταξης, δεν έχουν εφαρμογή στις περιπτώσεις των ασφαλισμένων των παραπάνω ειδικών Ταμείων, οι οποίοι συνταξιοδοτούνται με τις προϋποθέσεις της παραγράφου 4 του άρθρου αυτού.

13. Διατάξεις με τις οποίες θεσπίζεται ανώτατο όριο σύνταξης, καθώς και προσαυξήσεις για χρόνο ασφάλισης, εξακολουθούν να ισχύουν για τους μέχρι 31.12.1992 ασφαλισμένους.

Άρθρο 24, Ν. 2084/1992 *«Προϋποθέσεις συνταξιοδοτήσεως λόγω γήρατος»* (ΦΕΚ Α' 165), σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

1. Οι ασφαλισμένοι δικαιούνται σύνταξη γήρατος αν έχουν

συμπληρώσει το 65ο έτος της ηλικίας και έχουν πραγματοποιήσει χρόνο ασφάλισης 4.500 ημερών ή 15 ετών.

2. Αν οι ασφαλισμένοι συμπλήρωσαν τις ημέρες ή έτη

ασφάλισης, που ορίζονται στην παράγραφο 1, από τις οποίες 750 ημέρες ή 2,5 έτη μέσα στην τελευταία πριν από την υποβολή της αίτησης πενταετία, δικαιούνται σύνταξη γήρατος μειωμένη κατά το 1/200 της πλήρους μηνιαίας συντάξεως για κάθε μήνα, που λείπει από το όριο ηλικίας που προβλέπεται από την παράγρ. 1 του άρθρου αυτού και μέχρι εξήντα (60) το πολύ μήνες κατά περίπτωση.

3. Οι ασφαλισμένοι, οι οποίοι πραγματοποιούν χρόνο ασφάλισης 4.500 ημερών ή 15 ετών από τον οποίο τουλάχιστον τα 3/4 σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα που ορίζονται στις οικείες διατάξεις των φορέων, δικαιούνται σύνταξη, χωρίς τη μείωση της παρ. 2 του άρθρου αυτού, με τη συμπλήρωση του 60ού έτους της ηλικίας.

4. Με την επιφύλαξη των διατάξεων των παρ. 5, 6, 7 και 8 του άρθρου αυτού οι προϋποθέσεις συνταξιοδοτήσεως της προηγούμενης παραγράφου ισχύουν για όλες τις κατηγορίες ειδικών επαγγελμάτων, που ασφαλίζονται στο Ι.Κ.Α. για τις οποίες τα όρια ηλικίας

συνταξιοδοτήσεως, βάσει των κατά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού διατάξεων, είναι ευνοϊκότερα των ισχυόντων για τους λοιπούς ασφαλισμένους, καθώς και για τους ασφαλισμένους των φορέων που ασκούν εργασίες ή επαγγέλματα τα οποία προβλέπονται από τις διατάξεις περί βαρέων και

ανθυγιεινών επαγγελμάτων του Ι.Κ.Α. και τους απασχολούμενους στην Ολυμπιακή Αεροπορία, Ολυμπιακή

Αεροπλοία και στις αεροπορικές εταιρείες, καθώς και τους

πτυχιούχους χειριστές αεροσκαφών που εκτελούν πτητικές εργασίες.

5. Οι ασφαλισμένοι, οι οποίοι έχουν πραγματοποιήσει χρόνο

ασφάλισης 4.500 ημερών ή 15 ετών από τον οποίο τουλάχιστον τα 3/4 σε υπόγειες στοές μεταλλείων - λιγνιτωρυχείων ή σε εναέριες ή υποθαλάσσιες εργασίες, καθώς και σε ορυχεία, σταθμούς παραγωγής και δίκτυα προκειμένου για τους ασφαλισμένους της Διεύθυνσης Ασφαλίσεως Προσωπικού Δ.Ε.Η. δικαιούνται σύνταξη με τη συμπλήρωση του 55ου έτους της ηλικίας και με τη μείωση της παραγρ. 2 του άρθρου αυτού με τη συμπλήρωση του 50ού έτους.

6. Μητέρα με ανήλικα ή ανίκανα για κάθε βιοποριστική εργασία παιδιά, η οποία έχει πραγματοποιήσει χρόνο ασφάλισης 6.000 ημερών ή 20 ετών, δικαιούται σύνταξη με τη συμπλήρωση του 55ου έτους της ηλικίας και με τη μείωση της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού με τη συμπλήρωση του 50ού έτους.

"Το όριο ηλικίας που προβλέπεται από το προηγούμενο εδάφιο για τη λήψη μειωμένης σύνταξης από μητέρες ανηλίκων παιδιών καταργείται σταδιακά, με την αύξηση αυτού κατά ένα (1) χρόνο από 1.1.2009 και για κάθε επόμενο έτος, μέχρι τη συμπλήρωση του 55ου έτους της ηλικίας. Το δικαίωμα σε σύνταξη θεμελιώνεται με τη συμπλήρωση του 55ου έτους της ηλικίας, εφόσον τόσο η ανηλικότητα του παιδιού όσο και ο συντάξιμος χρόνος συντρέχουν αθροιστικά κατά τη συμπλήρωση του 50ού ή σε ένα από τα επόμενα έτη μέχρι τη συμπλήρωση του 55ου έτους της ηλικίας της μητέρας. Στην περίπτωση της σταδιακής κατάργησης του ορίου ηλικίας για λήψη μειωμένης σύνταξης, το δικαίωμα σε σύνταξη θεμελιώνεται με τη συμπλήρωση του εκάστοτε ισχύοντος ορίου ηλικίας, η δε

ανηλικότητα του παιδιού και η συμπλήρωση του συντάξιμου χρόνου αναζητείται από το 50ό, μέχρι το εκάστοτε ισχύον όριο."

[7. καταργήθηκε με την περ. στ) της παρ. 17 του άρθρου 10 του ν. 3863/2010 (Α΄ 115/15.7.2010)].

8. Οι διατάξεις του ν. 612/1977 (ΦΕΚ 164 Α') και της παρ. 7 του άρθρου 40 του ν. 1902/1990 (ΦΕΚ 138 Α') εξακολουθούν να ισχύουν.

Άρθρο 10, Ν. 825/1978 *«Σύνταξη 35ετίας ΙΚΑ»* (ΦΕΚ Α' 189), σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ειδικαί διατάξεις (35ετία)

«1. Ο ασφαλισμένος του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ δικαιούται σύνταξης, αν κατά την υποβολή της αίτησης έχει πραγματοποιήσει 10.500 τουλάχιστον ημέρες εργασίας στην ασφάλιση του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και έχει συμπληρώσει το 58ο έτος της ηλικίας του. Ο ανωτέρω χρόνος ασφάλισης για τους ασφαλισμένους που συμπληρώνουν αυτόν από 1.1.2011 αυξάνεται κατά 300 ημέρες κάθε χρόνο και μέχρι τη συμπλήρωση 12.000 ημερών ασφάλισης. Το όριο ηλικίας που προβλέπεται από το πρώτο εδάφιο, αυξάνεται σταδιακά από 1.1.2012 κατά ένα (1) έτος κάθε χρόνο και μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού έτους της ηλικίας.»

Κατ' εξαίρεση ο ασφαλισμένος που έχει πραγματοποιήσει τον αριθμό ημερών εργασίας του πρώτου εδαφίου, εκ των οποίων επτά χιλιάδες πεντακόσιες (7.500) σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα και έχει συμπληρώσει: α) το 55ο έτος της ηλικίας, δικαιούται πλήρη σύνταξη και β) το 53ο έτος της ηλικίας, δικαιούται σύνταξη μειωμένη κατά 1/200 της πλήρους σύνταξης για κάθε μήνα που υπολείπεται από το οριζόμενο στο εδάφιο αυτό όριο ηλικίας της πλήρους σύνταξης. «Τα ανωτέρω όρια ηλικίας για πλήρη και μειωμένη σύνταξη αυξάνονται από 1.1.2011 κατά εννιά (9) μήνες κάθε έτος και μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού έτους, προκειμένου για λήψη πλήρους σύνταξης και του 58ου προκειμένου για τη λήψη μειωμένης σύνταξης. Στην περίπτωση αυτή οι ασφαλισμένοι δικαιούνται σύνταξη με το όριο ηλικίας που ισχύει κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.500 ημερών ασφάλισής τους, από τις οποίες οι 7.500 στα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα.»

Για τη συμπλήρωση των 10.500 ημερών ασφάλισης υπολογίζεται και ο χρόνος στρατιωτικής υπηρεσίας κατ' εξαίρεση του εδαφίου β' της παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 1358/1983 (ΦΕΚ 64 Α'), όπως ισχύει. Ο χρόνος στρατιωτικής υπηρεσίας δεν συνυπολογίζεται για τη συμπλήρωση του απαιτούμενου ελάχιστου χρόνου των 7.500 ημερών ασφάλισης στα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα."

2***** (βλ. σχόλια). Δια τον υπολογισμόν των υπό της προηγουμένης παραγράφου, απαιτουμένων 10.500 ημέρων εργασίας λαμβάνεται υπ' όψει κατά τας διατάξεις του Ν.Δ. 4202/1961 "περί διατηρήσεως των εκ της κοινωνικής ασφαλίσεως δικαιωμάτων εις περιπτώσεις μεταβολής ασφαλιστικού φορέως" και ο χρόνος εξηρτημένης εργασίας έναντι αμοιβής εις την ασφάλισιν ετέρου φορέως κυρίας ασφαλίσεως. Δεν λαμβάνεται υπ' όψει ο χρόνος προαιρετικής ασφαλίσεως, ο αναγνωρισθείς ως συντάξιμος χρόνος δυνάμει των διατάξεων των Ν.Δ. 4377/1964, 4378/1964, άρθρ. 2 Ν.Δ. 4577/1966 και 5481/1966, ο χρόνος στρατεύσεως, ο χρόνος ασφαλίσεως πλέον των 300 ημερών εργασίας ετησίως ως και οιοσδήποτε έτερος χρόνος λογιζόμενος ως συντάξιμος (ανεργίας ασθενείας κλπ.) δυνάμει ειδικών διατάξεων. Επίσης δεν λαμβάνεται υπ' όψει ο χρόνος ασφαλίσεως με την ιδιότητα του αυτοτελώς απασχολουμένου. *** (βλ. σχόλια)

3. (Παραλείπεται ως μη ισχύουσα).

4. Προκειμένου περί ησφαλισμένου υπαγομένου εις τον Κανονισμόν περί βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων του ΙΚΑ κα συμπληρούντος τας υπό της παραγράφου 1 του παρόντος οριζομένας προϋποθέσεις, τα ποσοστά προσαυξήσεως της συντάξεως του πίνακος Β'της παρ. 1 του άρθρου 29 του Α.Ν. 1846/1951, προσαυξάνονται κατά 20%ιά τα ημερομίσθια ασφαλίσεως δια τα οποία κατεβλήθησαν αι δια τους υπαγομένους εις τον Κανονισμόν τούτον προβλεπόμεναι εισφοραί.

5. (Παραλείπεται ως μη ισχύουσα).

6. Αι διατάξεις του παρόντος άρθρου ισχύουν από 31ης Μαρτίου 1978.

Άρθρο 28, Ν. 1846/1951 *«Σύνταξη αναπηρίας, γήρατος και θανάτου»* (ΦΕΚ Α' 179), σε εκτύπωση από την Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

ΠΑΡΟΧΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

1. α. Ο ασφαλισμένος στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ δικαιούται σύνταξη λόγω γήρατος εφόσον έχει πραγματοποιήσει τουλάχιστον 4.500 ημέρες εργασίας και συμπληρώσει το 65ο έτος της ηλικίας. Προκειμένου για γυναίκες το όριο ηλικίας των εξήντα (60) ετών αυξάνεται από 1.1.2011 κατά ένα έτος κάθε χρόνο μέχρι τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας. Η εκ μέρους των γυναικών άσκηση του δικαιώματος λήψης σύνταξης με τον ανωτέρω αριθμό ημερών ασφάλισης χωρεί οποτεδήποτε, εφόσον συμπληρώνουν το 60ό έτος της ηλικίας τους μέχρι 31.12.2010. Στην ανωτέρω περίπτωση οι ασφαλισμένες δικαιούνται σύνταξη με το όριο ηλικίας που ισχύει κατά το έτος συμπλήρωσης του 60ού έτους της ηλικίας τους.

β. Ο ασφαλισμένος, που συμπλήρωσε το 62ο έτος της ηλικίας του ή η ασφαλισμένη το 57ο έτος, δικαιούται σύνταξη λόγω γήρατος, αν πραγματοποίησε δέκα χιλιάδες (10.000) ημέρες εργασίας κατά την υποβολή της αίτησης". "Το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης της ασφαλισμένης αυξάνεται σταδιακά κατά έξι (6) μήνες από 1.1.2013 και για κάθε επόμενο έτος μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού.".

«2. «Αν ο ασφαλισμένος λαμβάνει σύνταξη γήρατος ή αναπηρίας από άλλο ασφαλιστικό φορέα κύριας ασφάλισης ή το Δημόσιο, πλην ΟΓΑ, και των αναπήρων και θυμάτων πολέμου και μητέρων, που συνταξιοδοτήθηκαν με το άρθρο 63 παρ. 4 του ν. 1892/1990 (Α' 101) δικαιούται από το ΙΚΑ - ΕΤΑΜ πλήρη σύνταξη γήρατος, εφόσον κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης έχει συμπληρώσει το όριο ηλικίας που απαιτείται σε κάθε περίπτωση από τη νομοθεσία για την απονομή πλήρους σύνταξης και έχει πραγματοποιήσει τις αντίστοιχες προς το όριο ηλικίας πλήρους σύνταξης ελάχιστες ημέρες εργασίας, οι οποίες δεν μπορεί

να είναι λιγότερες από 6.000. Αν ο ασφαλισμένος έχει πραγματοποιήσει 4.800 ημέρες ασφάλισης τουλάχιστον και έχει συμπληρώσει το 65ο έτος της ηλικίας του, δικαιούται σύνταξη γήρατος μειωμένη κατά 50%. Προκειμένου για γυναίκες που έχουν πραγματοποιήσει τον ανωτέρω χρόνο ασφάλισης, το όριο ηλικίας των 60 ετών αυξάνεται κατά ένα έτος από 1.1.2011 και για κάθε επόμενο έτος μέχρι τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας. Η εκ μέρους των γυναικών άσκηση του δικαιώματος συνταξιοδότησης με τον ανωτέρω αριθμό ημερών ασφάλισης χωρεί, εφόσον συμπληρώνουν το 60ό έτος της ηλικίας τους μέχρι 31.12.2010. Στην ανωτέρω περίπτωση, οι ασφαλισμένες δικαιούνται σύνταξη με το όριο ηλικίας που ισχύει κατά το έτος συμπλήρωσης του 60ού έτους της ηλικίας. Η κατά το προηγούμενο εδάφιο μείωση σύνταξης επέρχεται και στην περίπτωση όπου απονέμεται σύνταξη αναπηρίας από το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 28 παρ. 5 (εδάφια α' - γ') του α. ν. 1846/ 1951 (Α' 179) εκτός αν ο ασφαλισμένος έχει πραγματοποιήσει στην ασφάλιση του ΙΚΑ - ΕΤΑΜ 3.600 ημέρες εργασίας εκ των οποίων 600 την τελευταία πενταετία.»

«3. α) Ο ασφαλισμένος που συμπληρώνει το 60ό έτος της ηλικίας του και 4.500 ημέρες εργασίας, από τις οποίες εκατό τουλάχιστον σε καθένα από τα πέντε ημερολογιακά έτη τα αμέσως προηγούμενα του έτους, κατά το οποίο υποβάλει την αίτηση συνταξιοδότησης, δικαιούται σύνταξη γήρατος μειωμένη κατά το 1/200 της πλήρους μηνιαίας σύνταξης, για κάθε μήνα που υπολείπεται από το όριο ηλικίας που ορίζεται στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 1α. Ειδικά για τους ασφαλισμένους της παρ. 1β του άρθρου 28 του α.ν. 1846/1951 που πληρούν την ειδική προϋπόθεση της πραγματοποίησης των 100 ημερών κατ' έτος την αμέσως προηγούμενη της υποβολής της αίτησης συνταξιοδότησης πενταετία, η μείωση της σύνταξης κατά το ποσοστό του προηγούμενου εδαφίου χωρεί για κάθε μήνα που υπολείπεται μέχρι τη συμπλήρωση του διαμορφούμενου κατ' έτος ηλικίας πλήρους έτους συνταξιοδότησης, σύμφωνα με το παραπάνω. Προκειμένου για γυναίκες που πληρούν τις ανωτέρω χρονικές προϋποθέσεις, το όριο ηλικίας των πενήντα πέντε (55) ετών αυξάνεται κατά ένα έτος από 1.1.2011 και για κάθε επόμενο έτος μέχρι τη συμπλήρωση του 60ού έτους της ηλικίας. Το δικαίωμα

λήψης μειωμένης σύνταξης στο 55ο έτος της ηλικίας χωρεί, εφόσον το όριο αυτό συμπληρώνεται μέχρι 31.12.2010. Το ποσοστό μείωσης στις ανωτέρω περιπτώσεις υπολογίζεται με βάση τους μήνες που υπολείπονται από τη συμπλήρωση του προβλεπόμενου από το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1α ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης. Στην ανωτέρω περίπτωση οι ασφαλισμένες δικαιούνται σύνταξη στο όριο ηλικίας όπως διαμορφώνεται κατά το έτος συμπλήρωσης του 55ου έτους της ηλικίας. Ειδικά για τις ασφαλισμένες της παρ. 1β του άρθρου 28 του α.ν. 1846/1951 που πληρούν την ειδική προϋπόθεση της πραγματοποίησης των 100 ημερών κατ' έτος την αμέσως προηγούμενη της υποβολής της αίτησης συνταξιοδότησης πενταετία η μείωση της σύνταξης κατά το ποσοστό του πρώτου εδαφίου της παραγράφου αυτής χωρεί για κάθε μήνα που υπολείπεται μέχρι τη συμπλήρωση του διαμορφούμενου κατ' έτος ορίου ηλικίας πλήρους συνταξιοδότησης, σύμφωνα με την παρ. 12 του άρθρου αυτού. Στην περίπτωση αυτή οι ασφαλισμένες δικαιούνται μειωμένη σύνταξη στο όριο ηλικίας και το χρόνο ασφάλισης που ισχύουν κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.000 ημερών ασφάλισής τους».

β) Με τη συμπλήρωση του 60ού έτους της ηλικίας οι άνδρες ή του 55ου οι γυναίκες, δικαιούνται σύνταξη, εφ' όσον πάντως συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 1 και μάλιστα χωρίς της μείωση του εδαφίου α' της παρούσας παραγράφου, οι ασφαλισμένοι οι οποίοι απασχολούνται επί μακρό χρόνο σε ιδιαζόντως βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, που ορίζονται σε οικείο Κανονισμό. Με τον Κανονισμό αυτόν καθορίζεται, πλην του χρόνου απασχολήσεως στα επαγγέλματα αυτά και κάθε σχετικό με τη συνταξιοδότηση αυτή ζήτημα. Τα μικρότερα όρια ηλικίας, που ισχύουν για ειδικές κατηγορίες προσώπων, τα οποία υπάγονται στα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, δεν θίγονται.

Για τους ασφαλισμένους, οι οποίοι μέχρι την 31.12.1991 συμπληρώνουν το 58ο έτος της ηλικίας οι άνδρες και το 53ο οι γυναίκες, εφαρμόζονται οι πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου διατάξεις.

Ως χρόνος απασχόλησης στα πιο πάνω επαγγέλματα, τόσο για τον υπολογισμό των εισφορών, όσο και για την εφαρμογή της διάταξης του προηγουμένου εδαφίου β', λαμβάνεται υπόψη και η αποχή από την εργασία, που οφείλεται σε κανονική άδεια ή ασθένεια, και μέχρι ένα μήνα για κάθε περίπτωση (άδεια ή ασθένεια) κατά ανώτατο όριο το χρόνο, των απασχολουμένων στα επαγγέλματα αυτά και κατά την οποία συνεχίζεται η εργασιακή σχέση και η υπαγωγή στην ασφάλιση σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

γ) Οι διατάξεις του άρθρου 51 παρ. 9 του ν. 1759/1988 περί συνυπολογισμού των ημερών εργασίας των απασχολουμένων σε οικοδομικές και τεχνικές εργασίες, που έχουν αναγνωρισθεί με το ν. 629/1977 (ΦΕΚ Α' 280), ισχύουν για τη συμπλήρωση του οριζόμενου στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου απαιτούμενου κατά περίπτωση αριθμού ημερών.

"δ) Ασφαλισμένη μητέρα με ανήλικα παιδιά ή παιδιά οποιασδήποτε ηλικίας που είναι ανίκανα για κάθε βιοποριστική εργασία, η οποία έχει πραγματοποιήσει χρόνο ασφάλισης 5.500 ημερών και δεν λαμβάνει σύνταξη από το ΙΚΑ - ΕΤΑΜ, το Δημόσιο, Ν.Π.Δ.Δ. ή άλλο οργανισμό κύριας ασφάλισης, δικαιούται πλήρη σύνταξη γήρατος με τη συμπλήρωση του 55ου έτους της ηλικίας της. Εφόσον συντρέχουν οι ανωτέρω αναφερόμενες προϋποθέσεις και συμπληρώνεται το 50ό έτος της ηλικίας δικαιούται σύνταξη μειωμένη κατά ποσοστό 1/200 για κάθε μήνα που υπολείπεται από το απαιτούμενο πλήρες όριο ηλικίας συνταξιοδότησης. Στην περίπτωση λήψης μειωμένης σύνταξης το ποσό αυτής δεν μπορεί να είναι μικρότερο από το κάθε φορά κατώτατο όριο συντάξεων. «Για τις μητέρες ανήλικων παιδιών, το ανωτέρω προβλεπόμενο όριο ηλικίας για λήψη μειωμένης σύνταξης καταργείται σταδιακά, με την αύξηση αυτού κατά ένα χρόνο, από 1.1.2011 και για κάθε επόμενο έτος μέχρι τη συμπλήρωση του προβλεπόμενου από το πρώτο εδάφιο της περίπτωσης αυτής ορίου ηλικίας για λήψη πλήρους σύνταξης.» Το δικαίωμα σε σύνταξη θεμελιώνεται με τη συμπλήρωση του 55ου έτους της ηλικίας, εφόσον τόσο η ανηλικότητα του παιδιού όσο και ο συντάξιμος χρόνος συντρέχουν αθροιστικά κατά τη συμπλήρωση του 50ού ή σε ένα από τα επόμενα έτη και μέχρι

τη συμπλήρωση του 55ου έτους της ηλικίας της μητέρας. Στην περίπτωση της σταδιακής κατάργησης του ορίου ηλικίας για λήψη μειωμένης σύνταξης, το δικαίωμα σε σύνταξη θεμελιώνεται με τη συμπλήρωση του εκάστοτε ισχύοντος ορίου ηλικίας, η δε ανηλικότητα του παιδιού και η συμπλήρωση του συντάξιμου χρόνου αναζητείται από το 50ό, μέχρι το εκάστοτε ισχύον όριο. Οι διατάξεις της περίπτωσης αυτής εφαρμόζονται και στους λοιπούς φορείς κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, όπου από τις κείμενες διατάξεις της νομοθεσίας τους προβλέπεται η συνταξιοδότηση γυναικών με ανήλικα παιδιά."

"4. α) Ο ασφαλισμένος έχει δικαίωμα για σύνταξη λόγω αναπηρίας, αν έγινε ανάπηρος κατά την έννοια της παραγράφου 5 του παρόντος και έχει πραγματοποιήσει τον αριθμό ημερών εργασίας που ορίζεται από την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου ή τριακόσιες (300) ημέρες εργασίας και δεν έχει συμπληρώσει το 21ο έτος ηλικίας. Οι πιο πάνω 300 ημέρες εργασίας αυξάνονται προοδευτικά σε 4.200 ημέρες εργασίας με προσθήκη ανά 120 ημερών εργασίας κατά μέσο όρο για κάθε έτος ηλικίας πέραν του 21ου.

Από τις πιο πάνω κατά περίπτωση ημέρες εργασίας πρέπει οι τριακόσιες (300) να έχουν πραγματοποιηθεί στα αμέσως προηγούμενα πέντε (5) έτη από εκείνο, στο οποίο κατέστη ανάπηρος ο ασφαλισμένος.

β) Εφ' όσον ο ασφαλισμένος δεν συγκεντρώνει τις χρονικές προϋποθέσεις του προηγούμενου εδαφίου, δικαιούται σύνταξη, αν έχει πραγματοποιήσει στην ασφάλιση τουλάχιστο χίλιες πεντακόσιες (1.500) ημέρες εργασίας, από τις οποίες τις εξακόσιες (600) μέσα στα πέντε (5) έτη τα αμέσως προηγούμενα από εκείνο που έγινε ανάπηρος. Εάν κατά τη διάρκεια των πέντε αυτών ετών ο ασφαλισμένος έχει επιδοτηθεί για ασθένεια ή ανεργία ή έχει συνταξιοδοτηθεί, η περίοδος των πέντε ετών επεκτείνεται για τον αντίστοιχο προς την επιδότηση ή συνταξιοδότηση χρόνο".

"5. α) Ο ασφαλισμένος θεωρείται βαριά ανάπηρος αν λόγω παθήσεως ή βλάβης ή εξασθένησης σωματικής ή πνευματικής, μεταγενέστερης της υπαγωγής του στην ασφάλιση, ετήσιας τουλάχιστον διάρκειας κατά ιατρική πρόβλεψη, δεν μπορεί να κερδίζει από εργασία που ανταποκρίνεται στις δυνάμεις, τις δεξιότητες και τη μόρφωσή του περισσότερο από το ένα πέμπτο (1/5) του ποσού που συνήθως κερδίζει σωματικά και πνευματικά υγιής άνθρωπος της ίδιας μόρφωσης.

"Κατ' εξαίρεση δεν απαιτείται η ανωτέρω προϋπόθεση των 100 τουλάχιστον ημερών εργασίας κατ' έτος την τελευταία πριν την υποβολή της αίτησης για συνταξιοδότηση πενταετία για τη χορήγηση μειωμένης σύνταξης γήρατος στις περιπτώσεις ασφαλισμένων που έχουν εγγραφεί ως άνεργοι στον Ο.Α.Ε.Δ. για χρονικό διάστημα είκοσι τεσσάρων (24) τουλάχιστον συνεχών μηνών πριν το μήνα υποβολής της αίτησης συνταξιοδότησης και εφόσον κατέχουν για το ίδιο ως άνω χρονικό διάστημα κάρτα ανεργίας ανανεούμενη ανά μήνα. Η διάταξη αυτή ισχύει δύο (2) έτη "συν τρια (3) έτη" από τη δημοσίευση του νόμου αυτού." ***(ΒΛ. ΣΧΟΛΙΑ)

β) Ο ασφαλισμένος θεωρείται ανάπηρος αν λόγω παθήσεως ή βλάβης ή εξασθένησης σωματικής ή πνευματικής, μεταγενέστερης της υπαγωγής του στην ασφάλιση, ετήσιας τουλάχιστον διάρκειας κατά ιατρική πρόβλεψη, δεν μπορεί να κερδίζει από εργασία που ανταποκρίνεται στις δυνάμεις, τις δεξιότητες, τη μόρφωση και τη συνηθισμένη επαγγελματική του απασχόληση, περισσότερο από το ένα τρίτο (1/3) του ποσού που συνήθως κερδίζει στην ίδια επαγγελματική κατηγορία σωματικά και πνευματικά υγιής άνθρωπος της ίδιας μόρφωσης.

γ) Ο ασφαλισμένος θεωρείται μερικά ανάπηρος αν λόγω πάθησης ή βλάβης ή εξασθένησης σωματικής ή πνευματικής, μεταγενέστερης της υπαγωγής του στην ασφάλιση, εξάμηνης το λιγότερο κατά ιατρική πρόβλεψη διάρκειας, δεν μπορεί να κερδίζει από εργασία που ανταποκρίνεται στις δυνάμεις, τις δεξιότητες, τη μόρφωση και τη συνηθισμένη επαγγελματική του απασχόληση, περισσότερο από το μισό (1/2) του ποσού που συνήθως κερδίζει στην ίδια περιφέρεια και

επαγγελματική κατηγορία σωματικά και πνευματικά υγιής άνθρωπος της ίδιας μόρφωσης.

«δ. Ο ασφαλισμένος θεωρείται ανάπηρος ή μερικά ανάπηρος κατά την έννοια των προηγούμενων εδαφίων, έστω και εάν η πάθηση ή βλάβη ή εξασθένηση σωματική ή πνευματική είναι προγενέστερη της υπαγωγής του στην ασφάλιση, εφόσον όμως η μεταγενέστερη της ασφάλισης αναπηρία φθάνει τουλάχιστον το 40% της κατά περίπτωση αναπηρίας.»

ε) Με κανονισμό, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Πανελλήνιου Ιατρικού Συλλόγου, προκαθορίζεται με εκατοστιαία αναλογία, σύμφωνα με τα δεδομένα της ιατρικής επιστήμης, το ποσοστό αναπηρίας που συνεπάγεται κάθε πάθηση ή βλάβη ή σωματική ή πνευματική εξασθένηση ή τη συνδυασμένη εμφάνιση τέτοιων παθήσεων ή βλαβών ή εξασθενήσεων. Μέχρι την έκδοση του κανονισμού η αναπηρία προσδιορίζεται ιατρικώς σύμφωνα με τις μέχρι σήμερα ισχύουσες διατάξεις.

Ειδικά προκειμένου περί παθήσεων που οφείλονται κατά κύριο λόγο σε νευροψυχιατρικά αίτια που αποδεικνύονται κλινικά, η αναπηρία προσδιορίζεται ιατρικώς σύμφωνα με τις μέχρι σήμερα ισχύουσες διατάξεις.

(Παραλείπεται το παρόν εδάφιο ως μη ισχύον: βλ. Σχόλια).

1 - 11 (Παραλείπονται ως μη ισχύουσες: βλ. Σχόλια).

12. Το έντυπο της γνωμάτευσης αναπηρίας προσαρμόζεται σύμφωνα με το αντίστοιχο έντυπο γνωμάτευσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. 13. Κατ' εξαίρεση σε παραμεθόριες και νησιωτικές περιοχές ορίζονται με απόφαση του Διοικητή του Ι.Κ.Α. τριμελείς υγειονομικές επιτροπές συγκροτούμενες από γιατρούς του ειδικού σώματος, που μετακινούνται για την κάλυψη των αναγκών σε υγειονομικές επιτροπές των παραπάνω περιοχών. Για τους γιατρούς αυτούς ισχύουν τα οριζόμενα στην παρ. 9 του παρόντος άρθρου περί χρηματικών αποζημιώσεων.

14. Στη Διεύθυνση Αναπηρίας της Διοίκησης λειτουργεί σε μόνιμη βάση επιτροπή δειγματοληπτικού ελέγχου των γνωματεύσεων όλων των υγειονομικών επιτροπών αναπηρίας. Ο τρόπος λειτουργίας, καθώς και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια καθορίζετια με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. «Στους ιατρούς μέλη της παραπάνω επιτροπής δειγματοληπτικού ελέγχου καταβάλλεται ειδική αποζημίωση, καθώς και τα έξοδα μετακίνησης κατά τα προβλεπόμενα στις παραγράφους 9 και 10 του παρόντος άρθρου.» 15. Η συγκρότηση των υγειονομικών επιτροπών των επαρχιακών μονάδων υγείας ή υποκαταστημάτων, σύμφωνα με τις παραπάνω διατάξεις, θα έχει σταδιακή εφαρμογή ανάλογα με τις ανάγκες της υπηρεσίας".

"στ) Κατά τον προσδιορισμό του βαθμού της αναπηρίας σύμφωνα με τα ανωτέρω εδάφια α', β' και γ', το ποσοστό αναπηρίας που οφείλεται σε ιατρικά κριτήρια μπορεί να αυξηθεί και μέχρι 17 ποσοστιαίες μονάδες λόγω κοινωνικών κριτηρίων ή κριτηρίων αγοράς εργασίας".

ζ) Εφ' όσον ο ασφαλισμένος κρίνεται βαριά ανάπηρος κατά την έννοια του ανωτέρω εδαφίου α' δικαιούται σύνταξη ίση με την οριζόμενη κατά το άρθρο 29 παρ. 1 του παρόντος νόμου. Εφ' όσον ο ασφαλισμένος κρίνεται ανάπηρος κατά την έννοια του ανωτέρω εδαφίου β', δικαιούται τα τρία τέταρτα (3/4) της σύνταξης αυτής και, εφ' όσον κρίνεται μερικά ανάπηρος κατά την έννοια του ανωτέρω εδαφίου γ', δικαιούτο το μισό (1/2) της σύνταξης αυτής.

η) Ο ασφαλισμένος, που έχει συμπληρώσει έξι χιλιάδες (6.000) ημέρες εργασίας και κρίνεται ανάπηρος κατά την έννοια του ανωτέρω εδαφίου β' δικαιούται την ακεραία κατά τα ανωτέρω σύνταξη.

"Επίσης ο ασφαλισμένος, του οποίου η αναπηρία οφείλεται κατά κύριο λόγο σε νευροψυχιατρικές παθήσεις και κρίνεται ανάπηρος κατά την έννοια των ανωτέρω εδαφίων β' ή γ', δικαιούται την ακεραία ή τα 3/4 της ακεραίας σύνταξης αντίστοιχα".

θ) Αν ο ασφαλισμένος κατέστη ανάπηρος από πρόθεση ή από πλημμέλημα ή κακούργημα, το οποίο ο ίδιος διέπραξε, η δε ενοχή αποδεικνύεται με τελεσίδικη δικαστική απόφαση, δεν δικαιούται σύνταξη αναπηρίας. Αν όμως υπάρχουν πρόσωπα από τα αναφερόμενα στην παράγραφο 6 του απρόντος άρθρου, αυτά δικαιούνται τη σύνταξη, την οποία θα εδικαιούντος σε περίπτωση θανάτου του ασφαλισμένου".

"6. Σε περίπτωση θανάτου συνταξιούχου λόγω γήρατος ή αναπηρίας οποιασδήποτε βαθμίδας, ή επιδοματούχου λόγω αναπροσαρμογής ή ασφαλισμένου που έχει πραγματοποιήσει τουλάχιστον χίλιες πεντακόσιες (1.500) ημέρες εργασίας, από τις οποίες τριακόσιες (300) τουλάχιστον κατά τα πέντε (5) έτη που προηγούνται άμεσα του έτους που παρήλθε ο θάνατος, ή ασφαλισμένου που έχει πραγματοποιήσει τον απαιτούμενο κατά περίπτωση από την παράγραφο 4 εδάφιο α' αριθμό ημερών εργασίας, έχουν δικαίωμα για σύνταξη κατά τα επόμενα εδάφια:

α) Η χήρα ή ο χήρος, του οποίου η συντήρηση εβάρυνε κυρίως τη θανούσα και εφ' όσον είναι ανάπηρος κατά την έννοια της παρ. 5 εδάφιο β' του παρόντος".

β) Τα νόμιμα τέκνα, τα νομιμοποιηθέντα, αναγνωρισθέντα και υιοθετηθέντα, ων η υιοθεσία έλαβε χώραν ένα τουλάχιστον έτος προ του θανάτου του ή της χορηγήσεως συντάξεως ή επιδόματος αναπροσαρμογής εις τον θετόν πατέρα και τα οποία δεν λαμβάνουσιν οπωσδήποτε σύνταξιν εκ του ΙΚΑ και επί θανάτου ησφαλισμένης ή συνταξιούχου ή επιδοματούχου λόγω αναπροσαρμογής και τα νόθα αυτής τέκνα.

γ) Οι κατά τον χρόνον του θανάτου ησφαλισμένου ή συνταξιούχου ή επιδοματούχου λόγω αναπροσαρμογής ορφανοί πατρός και μητρός έγγονοι και προγονοί, εφ' όσον πάντες ούτοι συνετηρούντο κυρίως υπό του θανόντος (της θανούσης).

δ) Οι γονείς, εάν η συντήρησίς των εβάρυνε κυρίως τον θανόντα (ή την θανούσαν).

"Συντάξεως δικαιούνται υπό τας αυτάς προϋποθέσεις και οι θετοί γονείς, εφ' όσον η υιοθεσία έλαβε χώραν τρία τουλάχιστον έτη προ του θανάτου του υιοθετηθέντος τέκνου".

7. Η χήρα (χήρος) δεν δικαιούται συντάξεως.

Α'. Εάν ο θάνατος του συζύγου (της συζύγου) επήλθε προ της παρόδου εξ μηνών από της τελέσεως του γάμου, εκτός:

α) Εάν ο θάνατος οφείλεται εις ατύχημα εργατικόν ή μη.

β) Εάν, υφισταμένου του γάμου, εγεννήθη ή διά του γάμου

ενομιμοποιήθη τέκνον.

γ) Εάν η χήρα κατά τον χρόνον του θανάτου τελεί εις κατάστασιν εγκυμοσύνης, και

Β. Εάν ο θανών (η θανούσα) ελάμβανε κατά την τέλεσιν του γάμου σύνταξιν αναπηρίας ή γήρατος ή επίδομα αναπροσαρμογής, ο δε θάνατος επήλθε προ της παρόδου 24 μηνών από της τελέσεως του γάμου, εκτός αν και εν τη περιπτώσει ταύτη συντρέχει λόγος τις εκ των ανωτέρω υπό στοιχ. α , β και γ αναφερομένων.

«8.Το ποσόν της συντάξεως εις ην δικαιούται η χήρα (χήρος) ισούται προς τα εβδομήκοντα (70) εκατοστά του ποσού της συντάξεως του θανόντος (θανούσης)».

9. Το ποσόν της συντάξεως εις ην δικαιούται έκαστον τέκνον, ισούται προς τα είκοσι εκατοστά του ποσού της συντάξεως του θαντόντος (θανούσης).

Προκειμένου όμως περί τέκνου ορφανού εξ αμφοτέρων των γονένων, η κατά το προηγούμενον εδάφιον σύνταξις αυτού τριπλασιάζεται.

Το σύνολον πάντως των συντάξεων της χήρας (χήρου) και των τέκνων, δεν δύναται να υπερβαίνει το ποσόν της συντάξεως του θανόντος (θανούσας) και μη υπαρχούσης χήρας (χήρου) δικαιουμένης συντάξεως τα ογδοήκοντα εκατοστά του εν λόγω ποσού.

Εάν το σύνολον των συντάξεων υπερβαίνει τα όρια του προηγουμένου εδαφίου, η σύνταξις εκάστου δικαιουμένου μειούται αναλόγως.

10. Οι περί ων η παρ. 6 έγγονοι, προγονοί και γονείς δικαιούνται συντάξεως, εάν δεν υπάρχουν χήρα (χήρος) ή τέκνα δικαιούμενα συντάξεως ή επί υπαρχόντων τοιούτων, διά της ικανοποιήσεως των εις σύνταξιν δικαιωμάτων αυτών δεν εξαντλείται το ποσόν της συντάξεως του θανόντος (θανούσης).

11. Το ποσόν της συντάξεως εκάστου εγγονού, προγονού, το πατρός ή της μη χήρας μητρός, ισούται προς τα είκοσιν εκατοστά της συντάξεως του θανόντος (της θανούσης), της δε χήρας μητρός εις τα 40% της αυτής συντάξεως, χωρίς όμως το σύνολον των συντάξεων των εγγονών, προγονών και γονέων να δύναται να υπερβεί, εν μεν τη πρώτη περιπτώσει της προηγουμένης παραγράφου το ποσόν της συντάξεως του θανόντος (θανούσης), εν δε τη δευτέρα περιπτώσει της αυτής παραγράφου το ποσόν το απομένον εκ της εν λόγω συντάξεως μετά την ικανοποίησιν του εις σύνταξιν δικαιώματος της χήρας (χήρου) ή των τέκνων.

Αι διατάξεις του τελευταίου εδαφίου της παρ. 9 εφαρμόζονται αναλόγως και εν προκειμένω.

"12. Ως σύνταξη του θανόντος (θανούσης) για τον υπολογισμό των ποσοστών των συντάξεων των μελών οικογενείας του παρόντος άρθρου λαμβάνεται υπόψη προκειμένου περί θανόντος συνταξιούχου το ποσό σύνταξης που πράγματι ελάμβανε ο θανών (θανούσα), ή προκειμένου περί ασφαλισμένου το ποσό που εδικαιούτο να λάβει ο θανών εάν είχε κριθεί ανάπηρος κατά την έννοια της παραγράφου 5 εδάφ. α' του παρόντος. Τυχόν προσαυξήσεις λόγω οικογενειακών βαρών και απολύτου αναπηρίας δεν συνυπολογίζονται".

"Κατ' εξαίρεση, σε περίπτωση που, κατά τον παραπάνω υπολογισμό το ποσό της σύνταξης των μελών οικογενείας θανόντος συνταξιούχου υπολείπεται του πλήρως κατωτάτου ορίου συντάξεως λόγω θανάτου, καταβάλλεται στους δικαιούχους το επί πλεόν πσοό μέχρι τη συμπλήρωση του κατωτάτου ορίου, επιφυαλασσομένων των διατάξεων της παρ. 14 του άρθ. 29, του α.ν. 1846/51, όπως ισχύει, καθώς και διατάξεων ειδικών νόμων, σύμφωνα με τις οποίες ο συνταξιούχος ελάμβανε οργανικό ποσό σύνταξης".

13. Πρόσωπα, εκ των κατά το παρόν άρθρον δικαιουμένων συντάξεως, στερούνται παντός επ' αυτής δικαιώματος, εάν δι' αποφάσεων ποινικού δικαστηρίου, ήθελον καταδικασθεί διά πράξιν, αποτέλεσμα της οποίας υπήρξεν ο θάνατος του ησφαλισμένου ή του συνταξιούχου (της ησφαλισμένης ή της συνταξιούχου).

"14. Εφ' όσον δεν έχει παρέλθει πενταετία από της επεκτάσεως της ασφαλίσεως εις τινα περιοχήν ή επαγγελματικήν κατηγορίαν, πρόσωπα το πρώτον υπαχθέντα εις την ασφάλισιν εν τη περιοχή ή επαγγελματική ταύτη κατηγορία, δικαιούνται συντάξεως αναπηρίας ή επιδόματος αναπροσαρμογής ή συντάξεως γήρατος, μειωμένης κατά 20%, εφ' όσον έχουν πραγματοποιήσει 1.000 τουλάχιστον ημέρας εργασίας εν τη αυτή περιοχή ή επαγγελματική κατηγορία και έχουν καταστεί ανάπηρα κατά την έννοιαν της παρ. 2 ή έχουν συμπληρώσει το κατά την παρ. 1 του παρόντος άρθρου όριον ηλικίας. Υπό τας αυτάς προϋποθέσεις δικαιούνται συντάξεως εν περιπτώσει θανάτου των ως άνω προσώπων, τα εν παρ. 6 του παρόντος άρθρου οριζόμενα μέλη οικογενείας.

Μετά την πάροδον της πενταετίας από της επεκτάσεως της ασφαλίσεως και δι' έκαστον διανυόμενον επί πλέον έτος προστίθενται εις τας ως άνω χιλίας ημέρας εργασίας ανά 175 κατά μέσον όρον μέχρι συμπληρώσεως των υπό των παρ. 1, 1α, 1β, 5 ή 6 του παρόντος άρθρου οριζομένων χρονικών προϋποθέσεων διά την απονομήν συντάξεως γήρατος, αναπηρίας ή θανάτου, οπότε το ποσόν της συντάξεως υπολογίζεται άνευ της κατά τα ανωτέρω μειώσεως".

(Παραλείπεται το παρόν εδάφιο ως μη ισχύον: βλ. Σχόλια).

"Προκειμένου περί των συμπληρωσάντων το 65ον έτος της ηλικίας των διά την συμπλήρωσιν των υπό της παρούσης παρ. απαιτουμένων χιλίων ημερών εργασίας συνυπολογίζονται και αι εν τη ασφαλίσει του ΙΚΑ

πραγματοποιηθείσαι τοιαύται εις περιοχάς απεχούσας τεσσαράκοντα, κατ' ανώτατον όριον, χιλιόμετρα εκ της περιοχής εις ην το πρώτον επεξετάθη η ασφάλισις του ΙΚΑ".

(Βλέπε σχόλια για αληθινή έννοια της παρούσης παραγράφου).

"15. Δια την θεμελίωσιν δικαιώματος συντάξεως λόγω γήρατος βάσει των διατάξεων των παρ. 1 και 1α του άρθρου 28 του Α.Ν. 1846/51, ως ετροποποιήθη, συνυπολογίζονται μέχρι συμπληρώσεως των εν αυταίς χρονικών προϋποθέσεων και αι ημέραι καθ' ας ο ησφαλισμένος εδικαιώθη συντάξεως λόγω αναπηρίας εντός της τελευταίας, προ της συμπληρώσεως του ορίου ηλικίας, δεκαετίας. Συνυπολογίζονται ομοίως κατά το ήμισυ και αι ημέραι δι' ας ο ησφαλισμένος εδικαιώθη συντάξεως λόγω αναπηρίας και προ της τελευταίας 10ετίας από της ισχύος του παρόντος μέχρι συμπληρώσεως των χρονικών προϋποθέσεων δια την θεμελίωσιν δικαιώματος συντάξεως λόγω γήρατος.

(Παραλείπεται το παρόν εδάφιο ως μη ισχύον: βλ. Σχόλια).

"Συνυπολογίζονται ωσαύτως και αι ημέραι δι' ας ο ησφαλισμένος επεδοτήθη λόγω ασθενείας ή τακτικής ανεργίας εντός της τελευταίας δεκαετίας προ της υποβολής της αιτήσεως συνταξιοδοτήσεως, ουχί πάντως προ της 1.1.1976. Αι συνυπολογιζόμεναι ημέραι δεν δύνανται να υπερβούν τα 200 ημερομίσθια συνολικώς".

ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Υπ'αριθ. Φ10221/οικ.26816/929/30.11.2011 Απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής ασφάλειας *«Βαριές και ανθυγιεινές εργασίες»* (ΦΕΚ Β' 2778)

Αριθμ. Φ10221/οικ.26816/929 (ΦΕΚ Β' 2778/02/12/2011)

Βαριές και ανθυγιεινές εργασίες

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 20 του νόμου 3790/2009 (Φ.Ε.Κ, 143 Α')

2. Τις διατάξεις του άρθρου 17 του νόμου 3863/2010 (Φ.Ε.Κ, 115 Α') "Νέο Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις".

3. Τις υπ' αριθμ αποφάσεις Φ80000/οικ2506/150/1-3-2011 (Φ.Ε.Κ 492, Β') και Φ80000/6840/383/3-5-2011 του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης με τις οποίες συστάθηκε και συγκροτήθηκε "Διαρκής Επιτροπή Κρίσεως Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων" στη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Ασφαλίσεως.

4. Το Πόρισμα της ως άνω Επιτροπής.

5. Τη γνώμη του Συμβουλίου Κοινωνικής Ασφάλειας όπως διατυπώθηκε στο πρακτικό της 14ης Συνεδρίασης της 27-10-2011.

6. Τις διατάξεις του άρθρου 90 του Κώδικα Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του π.δ. 63/2005 (Φ.Ε.Κ, 98 Α') και το γεγονός ότι από τις διατάξεις της παρούσης δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

7. Τις διατάξεις του π.δ. 372/1995 (Φ.Ε.Κ 201, Α') "Μεταφορά της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων από το Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων στο Υπουργείο Εργασίας" και του π.δ. 213/1992 (Φ.Ε.Κ 102,Α') "Οργανισμός της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων".

8. Τις διατάξεις της αριθμ. 2876/7.10.2009 (ΦΕΚ 2234 Β') απόφασης του Πρωθυπουργού "Αλλαγή τίτλου Υπουργείων"

9. Τις διατάξεις του π.δ. 110/2011 (Φ.Ε.Κ 243, Α'), "Διορισμός Αντιπροέδρου της Κυβέρνησης, Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών και Υφυπουργών", αποφασίζουμε:

Βαριές και Ανθυγιεινές εργασίες με τις έναντι αυτών ειδικότητες, είναι οι παρακάτω ειδικά απαριθμούμενες:

Α.

ΧΩΡΟΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ

1) Μεταλλεία Λιγνιτωρυχεία, Ορυχεία, Λατομεία πάσης φύσεως, Ασβεστοποιεία

Οι με οποιαδήποτε ειδικότητα ή ιδιότητα εργαζόμενοι στην παραγωγική διαδικασία, μέσα στον εργοταξιακό χώρο της εξόρυξης μεταλλευτικών προϊόντων, της καμινείας και του εμπλουτισμού του μεταλλεύματος, όπως ο χώρος αυτός προσδιορίζεται από τις κείμενες διατάξεις, πλην των φυλάκων, θυρωρών και υπαλλήλων γραφείου

1Α) Επιχειρήσεις κατεργασίας του Ξηρού Ασβέστη.

Οι απασχολούμενοι στη φρύξη, κονιοποίηση του Ξηρού Ασβέστη.

2) Οικοδομικές και τεχνικές εργασίες

Όλοι οι ασφαλιζόμενοι, βάσει των άρθρων 35-51 του Κανονισμού Ασφαλίσεως ΙΚΑ εξαιρουμένων των όσων αναφέρονται στο άρθρο 35 παράγραφος 1 εδάφιο γ αυτού

3) Τσιμεντοβιομηχανίες

Όλο το απασχολούμενο εντός του εργοστασιακού χώρου προσωπικό εκτός των υπαλλήλων γραφείου

4) Κατεργασία μαρμάρων

Εργατοτεχνίτες κοπής και κατεργασίας μαρμάρων καθώς και οι απασχολούμενοι στην παραγωγή - παρασκευή μαρμαροψηφίδων & μαρμαρόσκονης

5) Επεξεργασία στόκου γύψου Καολίνης -Τάλκ-θηραϊκής γης

Τριβείς - ψήστες-μυλωνάδες - τροφοδότες

6) Κεραμοποιεία-πλινθοποιεία-αγγειοπλαστεία.

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό

7) Φορτοεκφορτώσεις ξηράς και θάλασσας

Οι απασχολούμενοι κατά κύριο λόγο με την άρση βαρών, χωρίς τη χρησιμοποίηση μηχανικών μέσων για φόρτωση, εκφόρτωση, στοίβαγμα και ταξινόμηση αυτών

8) Βυρσοδεψία

Εργατοτεχνίτες μεταφοράς, αποξηράνσεως, συντηρ ήσεως,δεματοποιήσεως & κατεργασίας των ακατέργαστων δερμάτων

9) Σφαγή και εκδορά ζώων και πτηνών

Εργάτες σφαγής, εκδοράς,, καθαρισμού εντέρων και άκρων ζώων ή πτηνών εντός του χώρου των σφαγείων, εργάτες καθαρισμού των χώρων σφαγής

10) Βιομηχανίες και βιοτεχνίες παραγωγής και κατεργασίας σιδήρου, χυτοσιδήρου, χάλυβος και λοιπών μετάλλων

Καμινευτές-λεβητοποιοί-πασαδόροι-πυρωτές-κοντραδόροι-καρφωτές-καλαφάτες-

οξυγονοκολλητές-ηλεκτροσυγκολλητές,συγκολλητές δι` αργιλοθερμικής μεθόδου-πελεκητές- αναμεταλλωτές-αμμοβολητές-χύτες-τήκτες-επιμεταλλωτές-γαλβανοπλάστες-χειριστές καμίνων ανατήξεως Ζήμενς-Μαρτέν, αναγωγέων Μπεσεμέρ ή Τόμας, ηλεκτρικών καμίνων αναγωγής-χειριστές μηχανικής σφύρας - βαφείς - σκληρυντές μετάλλων δι` εμβαπτίσεως, δε`ενανθρακώσεως, διά κυανιώσεως, δι` εναζωτώσεως, δι` επιφανειακής χαλυβδίνης επιστρώσεως - ανοπτητές μετάλλων - χειριστές κλιβάνων ανοπτήσεως - χειριστές ελάστρων - σιδηρουργοί-σφυρήλατες - κατασκευαστές μολύβδινων σφαιριδίων και σωλήνων, κατασκευαστές τυπογραφικών στοιχείων - μολυβδουργοί - εργατοτεχνικό προσωπικό εξυπηρέτησης υψικαμίνων (πλατφόρμας - ψύξεως - μεταλλάκτες - χύτες χελωνών χάλυβος) - εργάτες κονιοποιήσεως σμύριδος

10 Α) Βιομηχανίες παραγωγής σιδήρου, χάλυβος, χυτοσιδήρου κλπ μετάλλων

Όλοι οι εργαζόμενοι εντός του εργοστασιακού χώρου πλην των υπαλλήλων γραφείου

10 Β) Βιομηχανίες παραγωγής χάλυβα ψυχρής ελάσεως σε ελάσματα ή σύρματα από χάλυβα θερμής ελάσεως.

Όλοι οι εργαζόμενοι εντός του εργοστασιακού χώρου πλην των υπαλλήλων γραφείου

11) Υαλουργία

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό εκτός από διαλογείς, διακοσμητές, εφαρμοστές και καθαριστές σχηματοδοτικών μηχανών

12) Βιομηχανία Παραγωγής Απορρυπαντικών

Εργάτες τροφοδοσίας του απορρυπαντικού μίγματος

13) Παραγωγή διθειούχου άνθρακος

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό και οι χημικοί που εργάζονται στην παραγωγή

14) Παραγωγή ανόργανων οξέων

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό και οι χημικοί που εργάζονται στην παραγωγή

15) Χημική Βιομηχανία και βιοτεχνία παραγωγής και επεξεργασίας χλωρίου και των παραγώγων αυτού.

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό (πλην εργατών αυλής) και οι χημικοί που εργάζονται στην παραγωγή

16) Βιομηχανίες και βιοτεχνίες παραγωγής και συσκευασίας χημικών λιπασμάτων

Όλο το προσωπικό που απασχολείται εντός του εργοστασιακού χώρου πλην των υπαλλήλων γραφείου

17) Βιομηχανίες και βιοτεχνίες παραγωγής γεωργικών φαρμάκων

Όλο το προσωπικό που απασχολείται στους χώρους παραγωγής και συσκευασίας,εκτός των υπαλλήλων γραφείου

18) Βιομηχανίες και βιοτεχνίες παραγωγής φαρμάκων και θειικού αργιλίου, καλλυντικών, αρωμάτων και κτηνιατρικών φαρμάκων

Όλο το προσωπικό που απασχολείται στους χώρους παραγωγής και συσκευασίας, εκτός των υπαλλήλων γραφείου

19) Βιομηχανίες και βιοτεχνίες επεξεργασίας οστών

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό παραλαβής, διαλογής και μεταφοράς οστών

20) Βιομηχανίες και Βιοτεχνίες παραγωγής Οργανικών Χρωμάτων, βερνικιών και μελανών.

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό που απασχολείται στην παραγωγή και παρασκευή - εκτός των πακεταριστών - τεχνικοί και χημικοί

21) Κλωστοϋφαντουργία και συναφείς εργασίες

α. Εκκοκκιστήρια βάμβακος

Χειριστές εκκοκκιστικών μηχανών και λίντερ

β. Κλωστήρια

α) Εργατοτεχνίτες σκουτσερ - χαρτζίων - συρτών - κτενιστριών και προγνεστριών, κλώστριες και μπομπινούδες

β) Όλοι οι απασχολούμενοι στη νηματοποίηση και την επεξεργασία των συνθετικών ινών

γ. Υφαντήρια

Υφαντές-Υφάντριες (Βαμβακερών, μαλλίνων, ταπήτων κ.λ.π. ανεξάρτητα της πρώτης ύλης).

δ. Βαφεία

Εργατοτεχνίτες απασχολούμενοι στη βαφή και απόπλυση υφασμάτων και νημάτων

ε. Φινιριστήρια

Οι απασχολούμενοι στο κολλάρισμα, οι απασχολούμενοι στα μηχανήματα ΡΑΜΜΑ (κολλάρισμα, στέγνωμα, σιδέρωμα, περιτύλιγμα του υφάσματος).

στ. Σχοινοποιία

Οι απασχολούμενοι σε αντίστοιχες εργασίες των κλωστηρίων και υφαντηρίων, καθώς και οι απασχολούμενοι, γενικά, στην πλύση και λεύκανση

ζ. Καναβουργία

Οι απασχολούμενοι σε σκούτσερ, λανάρα, αλεβίτσα, πλύση και λεύκανση

22) Ηλεκτρομηχανικά πλυντήρια (πλην των οικειακού τύπου χωρητικότητας εκάστου μέχρι 20 κιλών) που λειτουργούν αυτοτελώς ή ως τμήματα κλωστοϋφαντουργίων

Εργατοτεχνίτες απασχολούμενοι σε χώρους πλύσης και λεύκανσης.Σιδερώτριες και διαλογείς ιματισμού απασχολούμενοι υποχρεωτικά και στο πλύσιμο τουλάχιστον κατά το 1/3 της απασχόλησης τους κατά μισθολογική περίοδο.

23) Βιομηχανίες & Βιοτεχνίες παραγωγής ανόργανων χρωμάτων.

Οι εργατοτεχνίτες που απασχολούνται αποκλειστικά σε τριβεία

24) Βιομηχανίες και βιοτεχνίες υγρών συσσωρευτών μολύβδου

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό

25) Βιομηχανίες και βιοτεχνίες κατασκευής πυριμάχων και οξυμάχων υλικών

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό που απασχολείται στην επισκευή βιομηχανικών κλιβάνων και οι κτίστες

26) Βιομηχανίες και βιοτεχνίες εκρηκτικών υλών και πυριτίδων

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό - χημικοί

26 Α) Συγκρότημα εργοστασίων Υμηττού της ΑΕΕ Πυριτιδοποιείου - Καλυκοποιείου

Εργατοτεχνίτες και υπάλληλοι απασχολούμενοι εντός του χώρου των τμημάτων Οβιδουργείου, Μηχανουργείου, Καλυκοποιείας, Αυτομάτων Μηχανημάτων,Πριονίων,ΠΕΨ (πίεσης εν ψυχρώ)

27) Οινοπνευματοποιία, Οινοποιία, Ποτοποιία,Ζυθοποιία

Οι απασχολούμενοι στην πλύση δεξαμενών και στην παραγωγή διοξειδίου του άνθρακος

28) Προσωπικό επιχειρήσεων απασχολούμενο σε αερολιμένες

Εργαζόμενοι αποκλειστικά στην πίστα αερολιμένων

29) Αεροπορική Βιομηχανία (κατασκευαστική-επισκευαστική)

Οι απασχολούμενοι εντός του εργοστασιακού χώρου, εξαιρουμένων υπαλλήλων γραφείου, θυρωρών, φυλάκων, επιστατών

30) Τηλεοπτικοί και ραδιοφωνικοί σταθμοί

Τεχνικοί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών που απασχολούνται στη συντήρηση κεραιών και εικονολήπτες εξωτερικοί με φορητές κάμερες.

31) Νοσηλευτικά Ιδρύματα, Κλινικές,, Μικροβιολογικά και Βιοχημικά Εργαστήρια, Υγειονομικές Μονάδες Ασφαλιστικών Οργανισμών

Νοσοκόμοι-νοσηλευτές, παρασκευαστές και βοηθοί αυτών, θαλαμηπόλοι Ψυχιατρικών Νοσοκομείων και Κλινικών, Συντηρητές Πειραματόζωων, Συσκευαστές ορρών-εμβολίων, παρασκευαστές τραπέζης αίματος, βιολόγοι εργαστηρίων παροχής Υπηρεσιών Υγείας,καθώς και οι αντίστοιχες ειδικότητες των εργαζομένων στα Δημόσια Νοσοκομεία, καθαρίστριες

32) Ακτινολογικά και ακτινοθεραπευτικά εργαστήρια

Οι απασχολούμενοι αποκλειστικά σε ακτινολογικούς θαλάμους και εμφανίσεις

33) Σταθμοί αναπαραγωγής ζώων

Σταυλίτες, νοσοκόμοι κτηνών, καθαρίστριες των σταθμών αναπαραγωγής ζώων,παρασκευαστές, επιμελητές πειραμάτων απασχολούμενοι αποκλειστικά στους σταθμούς αναπαραγωγής, απεντομωτές, σπερματολήπτες και σπερματεγχύτες

34) Βιομηχανίες παραγωγής πλαστικών υλών και πλαστικών ειδών

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό που απασχολείται στην παραγωγή, πολυμερισμό πρώτης ύλης, αναμίξεως και μορφοποιήσεως πλαστικών υλών πολυινυλοχλωριδίου και πολυουρεθάνης, τανυσμού πολυπροπυλενίου

35) Καπναποθήκες

Όλο το προσωπικό που απασχολείται στους χώρους επεξεργασίας φύλλων καπνού εξαιρουμένων των εμπειρογνωμόνων καπνού

36) Καπνοβιομηχανίες

Οι απασχολούμενοι εντός του εργοστασιακού χώρου εργατοτεχνίτες εξαιρουμένων εμπειρογνωμόνων καπνού, επιστατών και υπαλλήλων γραφείου

37) Βιομηχανίες και βιοτεχνίες επεξεργασίας θείου

Οι εργατοτεχνίτες τμήματος παραγωγής διοξειδίου του άνθρακος και οι σακιστές

38) Εταιρείες πετρελαιοειδών

Οι απασχολούμενοι στον εργοστασιακό χώρο, εκτός από υπαλλήλους γραφείου, διακίνησης και διάθεσης καυσίμων

39) Εταιρείες εμφιάλωσης υγραερίων

Όλοι οι εργαζόμενοι εντός των εγκαταστάσεων εκτός υπαλλήλων γραφείου, φυλάκων, θυρωρών και επιστατών

40) Διυλιστήρια πετρελαίων

Όλοι οι εργαζόμενοι εντός του εργοστασιακού χώρου εκτός των υπαλλήλων που απασχολούνται αποκλειστικά στους χώρους των γραφείων

41) Λιμενικοί χώροι

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό εκτός υπαλλήλων γραφείου, φυλάκων και επιστατών

42) Ναυπηγεία

Όλοι οι απασχολούμενοι σε ναυπηγούμενα ή επισκευαζόμενα και μετασκευαζόμενα πλοία και γενικότερα εντός των χώρων των μονίμων, πλωτών δεξαμενών και των ναυπηγικών κλινών

43) Κ.Π.Ε Δημόκριτος της Ε.Ε.Α.Ε

Οι απασχολούμενοι στην Α` Ζώνη του Κέντρου Πυρηνικής Ενέργειας "ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ"

44) Ιχθυόσκαλες

Όλο το προσωπικό το απασχολούμενο εντός του χώρου ιχθυόσκαλας εκτός Διευθυντών και

Διοικητικών Υπαλλήλων

45) Ιχθυοκαλλιέργειες - Ιχθυοτροφεία

Δύτες και απασχολούμενοι στη συντήρηση ιχθυοκλωβών

46) Εργοστάσια επεξεργασίας γάλακτος

Το εργατοτεχνικό προσωπικό που απασχολείται στους χώρους ψύξης προϊόντων

47) Τυροκομεία

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό που απασχολείται στο χώρο παραγωγής

48) Αλλαντοποιία

Εργατοτεχνίτες απασχολούμενοι στην παρασκευή,στους θαλάμους ψήσεως, βρασμού και καπνίσματος, καθώς και στα ψυγεία για τη φορτοεκφόρτωση των προϊόντων αλλαντοποιίας

49) Παραγωγή υαλοβάμβακα

Οι απασχολούμενοι στα τμήματα μείγματος, βακελίτη, κλιβάνων, μηχανής ινοποίησης TEL παραγωγής

50) Επιχειρήσεις αφαίρεσης ή κατεδάφισης αμιαντούχων υλικών

Οι απασχολούμενοι σε εργασίες κατεδάφισης και αφαίρεσης αμίαντου και υλικών που περιέχουν αμίαντο

51) Επιβατικές και εμπορευματικές μεταφορές

Οδηγοί βαρέων φορτηγών μεικτού βάρους άνω των 3.5 τόνων, λεωφορείων, πούλμαν, οχημάτων σταθερής τροχιάς, οδηγοί ταξί νομού Αττικής και Θεσσαλονίκης, οδηγοί και βοηθοί ασθενοφόρων - διασώστες, καθαριστές λεωφορείων

52) Χονδρικό και λιανικό εμπόριο τροφίμων και συναφών ειδών

Οι εργαζόμενοι στους θαλάμους και προθαλάμους ψύξης προϊόντων

53) Παραγωγή έτοιμου σκυροδέματος

Χειριστές αντλιών σκυροδέματος και βοηθοί αυτών, οδηγοί αυτοκινήτων με αναμικτήρα μεταφοράς σκυροδέματος, εργάτες πρέσας και εργάτες εργοταξίου παραγωγής σκυροδέματος

54) Αμαξοποιία

Όλοι οι απασχολούμενοι στο χώρο παραγωγής, εξαιρουμένων των απασχολούμενων στο σέρβις αυτοκινήτων

55) Στρατιωτικές Υπηρεσίες

Πυροτεχνουργοί και ναρκαλιευτές

56) Παραγωγή χυτοπρεσσαριστών αντικειμένων

Οι απασχολούμενοι στο τμήμα των σπαστήρων

57) Βιομηχανία κρέατος

Οι απασχολούμενοι κατά κύριο λόγο εντός των ψυκτικών θαλάμων καθώς και εντός των θαλάμων επεξεργασίας κρέατος (τεμαχισμού κλπ.)

58) Χημική Βιομηχανία

Όλοι οι εργαζόμενοι στην παραγωγή εκτός των απασχολούμενων στην αποθήκευση πρώτων υλών και διαλυτών των χημικών βιομηχανιών

59) Υπηρεσίες Υγιεινής

Εργατοτεχνίτες υπονόμων (επισκευή,συντήρηση και καθαρισμός κλειστών αγωγών ακαθάρτων υδάτων σε λειτουργία καθώς και αντλιοστασίων ακαθάρτων υδάτων), εργάτες αποκομιδής, διαλογής, επιστασίας,μεταφοράς και καταστροφής απορριμμάτων, εκκένωσης βόθρων, οδοκαθαριστές,χειριστές μηχανικών σαρώθρων, εργαζόμενοι αποκλειστικά σε συνεργεία συντήρησης & καθαρισμού αυτοκινήτων και μέσων καθαριότητας, εργάτες ψεκασμού εστιών μόλυνσης,εργάτες αφοδευτηρίων, νεκροπομποί, ταφείς και εκταφείς νεκρών, καθαριστές οστών, σταυλίτες,εργοδηγοί αποχέτευσης, προσωπικό συντήρησης των αντλιοστασίων αποχέτευσης, εργαζόμενοι στην μονάδα βιολογικού καθαρισμού της Ψυτάλλειας και στα τμήματα εσχάρωσης και εξάμμωσης της Ακροκεράμου Κερατσινίου, οι απασχολούμενοι στα αντλιοστάσια λυμάτων βιολογικών καθαρισμών

60) Παρασκευή αλιπάστων

Όλο το απασχολούμενο στην παρασκευή εργατοτεχνικό προσωπικό

61) Βιομηχανίες και βιοτεχνίες σπορελαιουργίας, πυρηνελαιουργίας, ελαιουργίας και σαπουνοποιίας

Όλο το εργατοτεχνικό προσωπικό που απασχολείται στα τμήματα παραγωγής

Β. ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ΑΠΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ Η` ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ

1. Θερμαστές ή αρχιθερμαστές στερεών και υγρών καυσίμων

2. Ματσακονιστές

3. Υφαλοχρωματιστές

4. Συντηρητές καυστήρων υγρών καυσίμων και συγκροτήματος λεβητοστασίων

5. Εργάτες αλιείας θαλάσσης

6. Χειριστές εκσκαπτικών, ανυψωτικών και ισοπεδωτικών μηχανημάτων

7. Απασχολούμενοι σε ψυκτικούς θαλάμους θερμοκρασίας κατώτερης των 4 βαθμών Κελσίου

8. Χημικοί (εκτός των χημικών οινολογικών εργαστηρίων) και εργοδηγοί χημικοί και βιοχημικοί απασχολούμενοι σε χώρους παραγωγής και εργαστήρια

9. Νυχτοφύλακες

10. Λιθοξόοι

11. Δύτες - Σπογγαλιείς

12. Εργάτες φορτηγίδων

13. Κατασκευαστές τσιμεντοπλίνθων, τσιμεντοστύλων, τσιμεντοσωλήνων, πλακών από τσιμέντο

14. Ανελκυστές, καθελκυστές νεωρείων

15. Υποδηματοποιοί - Υποδηματεργάτες

16. Ψήστες

17. Λατζέρηδες

18. Σερβιτόροι με νυχτερινή απασχόληση (απασχολούμενοι τουλάχιστον 3 ώρες μεταξύ της 10ης βραδινής και της 6ης πρωινής της επόμενης μέρας)

19. Αδειούχοι, πτυχιούχοι ή διπλωματούχοι πρακτικοί Μηχανικοί, συντηρητές βιομηχανικών εγκαταστάσεων και εργασιών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων, εφόσον οι βιοτεχνικές αυτές επιχειρήσεις διαθέτουν κινητήριες μηχανές με ιπποδύναμη άνω των 40 ίππων

20. Καθαριστές των διπυθμένων και των δεξαμενών των πλοίων

21. Αποκλειστικώς απασχολούμενοι δια μηχανικού αεροεκτοξευτήρος βαφείς (ντουκαδόροι)

22. Αρτεργάτες - Σιμιτεργάτες (ζυμωτές, πλάστες, κλιβανείς, κυλινδριστές, ζυγιστές, πασαδόροι)-

Μυλωθροί

23. Καθαριστές - Καθαρίστριες με πλήρη απασχόληση, πλην εκείνων που απασχολούνται σε:

α. γραφεία δημοσίων υπηρεσιών, ΝΠΔΔ, ΟΤΑ Α` και Β` βαθμού και τις επιχειρήσεις αυτών, ΝΠΙΔ που ανήκουν στο Κράτος, καθώς και στις δημόσιες επιχειρήσεις,οργανισμούς και Α.Ε που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του Κεφαλαίου Α` και Β` του ν.3429/2005 όπως ισχύουν και έχουν εργοδότες τους ως άνω αναφερόμενους φορείς

β. γραφεία διοίκησης επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα.

24. Δασεργάτες (απασχολούμενοι σε εργασίες υλοτόμησης, μετατόπισης και φόρτωσης δασικών προϊόντων) - Ρητινοσυλλέκτες

25. Εργατοτεχνικό προσωπικό απασχολούμενο αποκλειστικά στα συνεργεία επισκευής λεωφορείων ΟΣΥ Α.Ε και Ο.Α.Σ.Θ.

26. Υδραυλικοί και εγκαταστάτες σωληνώσεων, απασχολούμενοι αποκλειστικά με την εκτέλεση εγκαταστάσεων υδραυλικών, υγιεινής και θερμάνσεως των οικοδομών καθώς και των υπογείων δικτύων

27. Νεκροπομποί

28. Διαμορφωτές σωλήνων (Σωληνουργοί) πλοίων, εργοταξίων κ.λπ.

29. Εργατοτεχνίτες συναρμολόγησης και αποσυναρμολόγησης σωληνωτών ικριωμάτων

30. Εργάτες ακατέργαστου σιδήρου

31. Ηλεκτρολόγοι πτυχιούχοι και κάτοχοι άδειας που απασχολούνται σε εργοστάσια και μονάδες παραγωγής

32.

α. Οι απασχολούμενοι αποκλειστικά σε εργασίες τοποθέτησης και συντήρησης των εναέριων και υπόγειων δικτύων μεταφοράς ενέργειας υψηλής τάσης (άνω των 66000 VOLT), γομωτές -

πυροδότες

β. Οι απασχολούμενοι στα δίκτυα διανομής ηλεκτρικής ενέργειας της ΔΕΗ (εναερίτες και υπογείτες κατηγορίας Τ4Α)

γ. Εναερίτες τηλεπικοινωνιακών εταιρειών, εργαζόμενοι εντός φρεατίων (μουφαδόροι) τηλεπικοινωνιακών εταιρειών και εναερίτες ηλεκτρολόγοι

δ. Συντηρητές κεραιών Στρατιωτικών Μονάδων που απασχολούνται στο αντικείμενο αυτό κατά κύριο λόγο

33. Οι εργαζόμενοι κατά κύριο επάγγελμα ως ψεκαστές φυτοπροστατευτικών προϊόντων και οι εργαζόμενοι κατά κύριο επάγγελμα εντός των θερμοκηπίων

34. Ασφαλτοτεχνίτες οδοποιίας στα έργα κατασκευής του οδικού δικτύου και στις οικονομικές μονάδες παραγωγής ασφάλτου

35. Οδηγοί και βοηθοί αυτοκινήτων ασφαλτοδιανομής

36. Μηχανικοί σκαφών αεροψεκασμού

37. Προσωπικό θεριζοαλωνιστικών συγκροτημάτων

38. Μηχανοξυλουργοί, χειριστές ξυλουργικών μηχανημάτων σε επιχειρήσεις κατασκευής επίπλων, κουφωμάτων, παρκετών και λοιπών ειδών από ξύλο

Η απόφαση αυτή ισχύει από 1/1/2012

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 30 Νοεμβρίου 2011

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΤΡΟΥΜΑΝΗΣ

Υπ' αριθ. 21/21/Ν.128/27.9.1984, Απόφαση του Υπουργού Κοινωνικών Ασφαλίσεων *«Συμπλήρωση των διατάξεων 46 και 4 κατηγοριών εργασιών του εδαφίου Α' της παρ. 1 του άρθρου 104 του Κανονισμού Ασφάλισης του ΙΚΑ»* (ΦΕΚ 691 τ. Β'/28.09.1984)

Υπ' αριθ. 21/21/Ν.129/27.09.1984, Απόφαση του Υπουργού Κοινωνικών Ασφαλίσεων *«Συμπλήρωση των διατάξεων της 45ης περίπτωσης εργασιών του εδαφίου Α' της παρ. 1 του άρθρου 104 του Κανονισμού Ασφάλισης του ΙΚΑ»* (ΦΕΚ 691 τ. Β'/28.9.1984)

Υπ'αριθ. 137398Ι.3494/25.02.1969, Απόφαση του Υπουργού των Κοινωνικών Υπηρεσιών *«Περί προσθήκης διατάξεων εις το άρθρον 104 παρ. 1 του Κανονισμού Ασφαλίσεως του ΙΚΑ»* (ΦΕΚ Β'156/06.03.1969)

Υπ' αριθ. 22737-1-199/17.03.1966, Απόφαση του Υπουργού της Εργασίας *«Περι τροποποιήσεως των άρθρων 104 και 106 του Κανονισμού Ασφαλίσεως του ΙΚΑ»* (ΦΕΚ Β' 181/28.03.1966)

Υπ' αριθ. 55575Ι.479/1811.1965, Απόφαση του Υπουργού της Εργασίας *«Περι τροποποιήσεως και συμπληρώσεως διατάξεων Κανονισμών ΙΚΑ περι υπαγωγής εις την ασφάλισιν και εισπράξεως εισφορώς ως και κωδικοποιήσεως τούτων»* (ΦΕΚ Β' 816/ 7.12.1965)

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

1. Υπ' αριθ. Πρωτ. Α32/ΙΙ97/26.10.1988 Θέμα: *''Υπαγωγή στις διατάξεις των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων του Κανονισμού Ασφάλισης του ΙΚΑ των απασχολούμενων στην «Εταιρεία Πετρελαίων Βορείου Αιγαίου «Ο Πρίνος»''*